

Zielonogórskie Studia
Bibliotekoznawcze
Zeszyt 15-16

**Zielonogórskie Studia
Bibliotekoznawcze
Zeszyt 15-16**

POD REDAKCJĄ
Andrzeja Bucka
Przemysława Bartkowiaka
Moniki Simonjetz

Zielona Góra 2023-2024

RADA NAUKOWA

Andrzej Buck (Zielona Góra)
Małgorzata Czerwińska (Zielona Góra)
Jerzy Jarowiecki (Kraków)
Bożena Koredczuk (Wrocław)
Przemysław Słowiński (Gorzów Wlkp.)

KOMITET REDAKCYJNY

Andrzej Buck (redaktor naczelny)
Przemysław Bartkowiak (zastępca redaktora naczelnego)
Joanna Wawryk (sekretarz, redaktor językowy)
Paweł Karp (redaktor tematyczny)
Piotr Prusinowski (redaktor tematyczny)
Przemysław Szczuciński (redaktor statystyczny)

TŁUMACZENIE STRESZCZEŃ

Agnieszka Ginko-Humphries

RECENZENCI

prof. dr hab. Wiesław Babik (Kraków), dr hab. Jarosław Bąbka, prof. UZ (Zielona Góra),
dr hab. Wojciech Browarny, prof. UW (Wrocław),
prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Kielce),
dr hab. Małgorzata Czerwińska, prof. UZ (Zielona Góra),
dr hab. Ewa Danowska, prof. TSzW (Tarnów), dr hab. Bernadetta Darska, prof. UWM (Olsztyn),
dr hab. Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska, prof. UMK (Toruń),
dr hab. Aneta Firlej-Buzon, prof. UW (Wrocław),
prof. dr hab. Maryla Hopfinger-Amsterdamska (Warszawa),
dr hab. Bogdan Idzikowski, prof. UZ (Zielona Góra), prof. dr hab. Jerzy Jarowiecki (Kraków),
prof. dr hab. Bożena Koredczuk (Wrocław), dr hab. Tomasz Kruszewski, prof. UMK (Toruń),
prof. dr hab. Jan Malicki (Katowice), prof. dr hab. Tomasz Mielczarek (Kielce),
prof. dr hab. Krzysztof Migoń (Wrocław), prof. dr hab. Małgorzata Mikołajczak (Zielona Góra),
prof. dr hab. Grzegorz Nieć (Kraków), prof. dr hab. Joanna Papużyńska (Warszawa),
prof. dr hab. Zdzisław Pietrzyk (Kraków), dr hab. Franciszek Pilarczyk (Zielona Góra),
dr hab. Magdalena Rabizo-Birek, prof. UR (Rzeszów), dr hab. Jadwiga Sadowska (Warszawa),
prof. dr hab. Elżbieta Skorupska-Raczyńska (Gorzów Wielkopolski),
prof. dr hab. Bogumiła Staniów (Wrocław), prof. dr hab. Magdalena Steciąg (Zielona Góra),
prof. PhDr. Jiří Trávniček (Brno), dr hab. Agnieszka Wandel, prof. UW (Wrocław),
dr hab. Krzysztof Wasilewski, prof. PK (Koszalin),
prof. dr hab. Grażyna Wrona (Kraków), prof. dr hab. Elżbieta Barbara Zybert (Warszawa),
prof. dr hab. Anna Zbikowska-Migoń (Wrocław)

Pismo recenzowane

Lista recenzentów dostępna na stronie zsb.norwid.net.pl

Na stronie internetowej rocznika znajdują się zasady recenzowania i przyjmowania do druku
oraz instrukcja wydawnicza dla Autorów

Wersja drukowana ma charakter pierwotny i na jej podstawie powstaje wersja cyfrowa
w Zielonogórskiej Bibliotece Cyfrowej

© WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
Zielona Góra 2023-2024

WYDAWCA

Pro Libris – Wydawnictwo WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
al. Wojska Polskiego 9, 65-077 Zielona Góra

ISBN 978-83-64393-93-8
ISSN 2299-3363

SKŁAD

Danuta Morawska

DRUK

GRAF MEDIA

Spis treści

Piotr Prusinowski, Wprowadzenie. 7

Z DZIEJÓW PRASY

Jerzy Jarowiecki
Prasa we Lwowie w latach 1914-1939. Typologia i statystyka 13

BIBLIOTEKI – NOWE TRENDY I REALIZACJE

Andrzej Buck
Przestrzeń współczesnych bibliotek publicznych.
Dworzec, palmiarnia, dom handlowy, pasaż miejski, kino... jako inspiracja 41

Marzena Cioch-Ciućmańska
Modernizacja przestrzeni i co dalej? 65

Katarzyna Holyst
Jeśli masz bibliotekę i kota, masz wszystko, czego potrzebujesz 75

Kamila Kamińska
Wschowa w obliczu galopującego postępu usług bibliotecznych 87

Dawid Kotlarek
Biblioteczne rewolucje – transformacja przestrzeni i usług
Biblioteki Publicznej w Świebodzinie 95

Agnieszka Langner-Kosmaty
Modernizacja przestrzeni. Recepta na sukces 107

Kamilla Marchewska
Przestrzeń w służbie funkcjonalności i rozwoju czytelnictwa,
zamiast biblioteki w służbie przestrzeni. 115

Sylwia Markiewicz
Biblioteka w Zwierzynie: nowa przestrzeń, nowe możliwości 127

Krystyna Pawłowska
Inkluzywna i przyjazna instytucja kultury –
Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Międzyrzeczu. 135

Irena Spodzieja
Biblioteka miejscem nauki i spotkań 145

Joanna Tarabula, Katarzyna Smycz
Nowe przestrzenie – komfortowe, funkcjonalne i bez barier. 151

Władysław Wróblewski
Miejska Biblioteka Publiczna w Witnicy – w nowej starej siedzibie 157

VARIA

Izabela Drapała, Katarzyna Jarzyńska, Marcin Karwowski,
Magdalena Mrugowska, Magdalena Paul, Renata Rokicka
Wpływ społeczny i ekonomiczny bibliotek publicznych województwa lubuskiego. .167

SPRAWOZDANIA I RECENZJE

Przemysław Bartkowiak
Sprawozdanie z działalności naukowej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki
Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze za 2023 rok 197

Piotr Prusinowski
Interdyscyplinarna konferencja naukowa *Miasto starsze niż prasa (II)*
(Zielona Góra, 11-13 września 2024 roku) 227

Piotr Prusinowski
„Grünberger Hauskalender” w monograficznym ujęciu Agnieszki Dylewskiej . . 235

NOTY O AUTORACH 241

Table of Contents

Piotr Prusinowski , Introduction	7
FROM THE HISTORY OF THE PRESS	
Jerzy Jarowiecki The Press in Lviv from 1914 to 1939: Typology and Statistics	13
LIBRARIES – NEW TRENDS AND PROJECTS	
Andrzej Buck The Space of Contemporary Public Libraries. Train Station, Palm House, Department Store, City Passage, Cinema... As Inspiration	41
Marzena Cioch-Ciućmańska Modernizing Space – What's Next?	65
Katarzyna Hołyst If You Have a Library and a Cat, You Have Everything You Need	75
Kamila Kamińska Wschowa in the Face of Rapidly Advancing Library Services	87
Dawid Kotlarek Library Revolutions – Transformation of Space and Services at the Public Library in Świebodzin	95
Agnieszka Langner-Kosmaty Modernizing Space: A Recipe For Success	107
Kamilla Marchewska Space Serving Functionality and the Development of Reading, Rather than a Library Serving Space	115
Sylwia Markiewicz The Library in Zwierzyn: New Space, New Opportunities	127
Krystyna Pawłowska An Inclusive and Welcoming Cultural Institution – The Public Library of the Town and Municipality of Międzyrzecz	135
Irena Spodzieja The Library as a Place for Learning and Meetings	145
Joanna Tarabula, Katarzyna Smycz New Spaces – Comfortable, Functional, and Barrier-Free	151
Władysław Wróblewski The Municipal Public Library in Witnica – In a New Old Location	157
VARIA	
Izabela Drapała, Katarzyna Jarzyńska, Marcin Karwowski, Magdalena Mrugowska, Magdalena Paul, Renata Rokicka Social and economic impact of public libraries in Lubuskie Voivodeship	167
REPORTS AND REVIEWS	
Przemysław Bartkowiak Report on the scientific activities of the Cyprian Norwid Provincial and Municipal Public Library in Zielona Góra for 2023	197
Piotr Prusinowski Interdisciplinary scientific conference City Older Than the Press (II), (Zielona Góra, September 11-13, 2024).	227
Piotr Prusinowski "Grünberger Hauskalender" in a monographic approach by Agnieszka Dylewska.	235
NOTES ABOUT THE AUTHORS	241

Wprowadzenie

Bieżący zeszyt „Zielonogórskich Studiów Bibliotekoznawczych” zawiera przede wszystkim artykuły dyrektorów i pracowników lubuskich bibliotek, którzy opisali działalność i kierunki przeobrażeń tych instytucji pod kątem modernizacji przestrzeni, dostosowania usług do potrzeb i oczekiwań współczesnych użytkowników. Każdy spośród zamieszczonych tekstów dostarcza bogatego materiału do refleksji i inspiracji, dając pojęcie o tym, jak powinny wyglądać i funkcjonować placówki biblioteczne na miarę XXI wieku.

Zakres tematyczny zeszytu nie sprowadza się jednak wyłącznie do tego zagadnienia. Publikację otwiera obszerny artykuł wybitnego prasoznawcy Jerzego Jarowieckiego. W oparciu o wnikliwe kwerendy bibliograficzne i biblioteczne autor dokonuje analizy ilościowej oraz typologii prasy, ukazującej się we Lwowie w latach pierwszej wojny światowej (1914-1918) i dwudziestoleciu międzywojennym (1918-1939). Z jego świetnie udokumentowanych rozważań wyłania się rozległa panorama rynku prasowego w mieście, które po odzyskaniu przez Polskę niepodległości znalazło się w gronie największych ośrodków wydawniczych w kraju. Wymieniając obok polskojęzycznych tytułów również periodyki w języku ukraińskim oraz pisma mniejszości żydowskiej, autor przypomina zarazem o wieloetnicznym charakterze ówczesnego Lwowa.

W główny obszar tematyczny zeszytu, zorientowany wokół zagadnienia *Biblioteki – nowe trendy i realizacje*, wprowadza artykuł Andrzeja Bucka, dotyczący problematyki związanej z wykorzystaniem fizycznej przestrzeni miejskiej i postindustrialnej przez współczesne biblioteki. Liczne przykłady krajowe i zagraniczne przekonują, że inspiracji w tym względzie mogą dostarczyć miejsca tak różne, jak dworzec PKP, palmiarnia, dom handlowy, pasaż miejski czy kino. Dyrektor WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze podkreśla rolę dzisiejszego modelu placówki bibliotecznej – otwartej, hybrydowej, skoncentrowanej na interakcjach z otoczeniem – jako „trzeciego miejsca”, którego przeznaczeniem jest nie tylko wypożyczanie książek, ale również zaspokajanie kulturalnych i społecznych potrzeb.

Twórcami kolejnych tekstów są przedstawiciele bibliotek terenowych z różnych miast województwa lubuskiego. Dyrektor Biblioteki Miejskiej w Szprotawie, Marzena Cioch-Ciućmańska, pisze o doświadczeniach i wyzwaniach w zarządzanej przez siebie instytucji, która – po niedawnym remoncie Oddziału dla Dzieci oraz pozyskaniu multimedialnej Pracowni Orange – od 2024 roku z sukcesem realizuje zadanie pn. „Modernizacja budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szpro-

tawie” w ramach Kierunku interwencji 2.1 „Infrastruktura bibliotek 2021-2025”, Priorytet 2 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0.

Katarzyna Hołyst, dyrektor Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy im. ks. J. Tischnera w Drezdenku, zgodnie z tytułem swojego artykułu dowodzi, że „jeśli masz bibliotekę i kota, masz wszystko, czego potrzebujesz”. Opisuje proces przemiany tamtejszej placówki w łączące tradycję z nowoczesnością, otwarte i przyjazne miejsce, stanowiące dziś centrum kulturalno-promocyjne miasta. Podkreśla przy tym udział cieszącego się powszechną sympatią bibliotecznego kota w tworzeniu wyjątkowej atmosfery, jaka panuje w tej instytucji.

Proces modernizacji Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wschowie oraz rozwój świadczonych przez tę placówkę usług, istotnych dla lokalnego środowiska, opisuje Kamila Kamińska. W swoim artykule prezentuje szeroki wachlarz organizowanych tam wydarzeń kulturalnych. Zwraca przy tym uwagę na zmianę, jaka zaszła w postrzeganiu istoty pracy współczesnego bibliotekarza.

Pisząc o modernizacji przestrzeni Biblioteki Publicznej w Świebodzinie, jej dyrektor Dawid Kotlarek podkreśla, że jest to pierwszy krok w kierunku prawdziwej transformacji, polegającej na dostosowaniu usług do potrzeb współczesnych użytkowników. Dzięki tej wieloaspektowej ewolucji świebodzińska instytucja stała się nowoczesnym centrum kultury, edukacji i rozwoju osobistego.

Na konieczność zagospodarowania przestrzeni w taki sposób, by spełniała oczekiwania starszych i młodszych użytkowników (w tym również osób z niepełnosprawnościami), wskazuje Agnieszka Langner-Kosmaty. Dzięki zgranemu zespołowi pracowników ta „recepta na sukces” doczekała się realizacji w zarządzanej przez autorkę tekstu Mediatece – Bibliotece Publicznej w Krośnie Odrzańskim.

W kwestii modernizacji bez wątpienia należy pamiętać o tym, że przestrzeń biblioteczna ma służyć przede wszystkim funkcjonalności i rozwojowi czytelnictwa, a nie celom stricte estetycznym, realizowanym w oderwaniu od wymagań użytkowników. Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze, której dyrektorem jest autorka kolejnego tekstu, Kamilla Marchewska, stanowi przykład tego, jak modernizować przestrzeń i kreować jej estetykę w sposób mądry i celowy, dostosowany do czytelniczych potrzeb i różnych form działalności instytucji.

Sylwia Markiewicz, dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Zwierzynie, wskazuje na konieczność adaptowania się placówek do przemian technologicznych oraz zmieniających się potrzeb lokalnych społeczności. Dzięki wsparciu samorządu, współpracy z miejscowymi instytucjami i stowarzyszeniami oraz kreatywności niewielkiego, ale dynamicznego zespołu bibliotekarzy z powodzeniem udało się wcielić w życie koncepcję otwartej przestrzeni, inspirowanej norweskimi bibliotekami.

Dokonania Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Międzyrzeczu prezentuje Krystyna Pawłowska, akcentując miejsce i rolę swojego miejsca pracy w środowisku lokalnym, znaczenie modernizacji pomieszczeń i przestrzeni w wyremon-

owanym budynku biblioteki oraz zmian w jej ofercie kulturalno-edukacyjnej, a wreszcie długofalowe efekty wszystkich tych działań.

Irena Spodzieja z Biblioteki Publicznej im. Wiesława Sautera w Babimoście szeroko omawia dzieje, specyfikę, ofertę i codzienne funkcjonowanie tej instytucji, która jubileusz 75-lecia swojej działalności ma szansę świętować w nowej, funkcjonalnej siedzibie, stworzonej dzięki dofinansowaniu z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0, Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2021-2025”.

Udział w Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa, priorytet 2 „Infrastruktura Bibliotek 2016-2020” oraz realizacja projektu „Przebudowa i adaptacja Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kostrzynie nad Odrą wraz z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych” pozwolił na stworzenie w tym mieście przyjaznej, komfortowej instytucji kultury, oferującej bogaty zakres usług odpowiadających na oczekiwania użytkowników w każdym wieku, o różnych potrzebach i zainteresowaniach. Informacji na ten temat dostarcza artykuł autorstwa dyrektora Joanny Tarabudy oraz promotorki czytelnictwa w kostrzyńskiej placówce, Katarzyny Smycz.

O Miejskiej Bibliotece Publicznej w Witnicy, która po niedawnej rewaloryzacji powróciła do neoklasycystycznego kształtu architektonicznego, zyskała większą niż dotychczas powierzchnię i liczne udogodnienia techniczne, pisze dyrektor Władysław Wróblewski. Podkreśla, że nowa siedziba stworzyła lepsze warunki do działania zarówno bibliotekarzom, jak i czytelnikom, korzystającym z Oddziału dla Dorosłych oraz Oddziału dla Dzieci i Młodzieży.

Interesujący tekst zawarto w dziale *Varia*. Zespół ds. badania społecznego i ekonomicznego wpływu bibliotek publicznych, działający w ramach projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek (w składzie: Izabela Drapała, Katarzyna Jarzyńska, Marcin Karwowski, Magdalena Mrugowska, Magdalena Paul, Renata Rokicka), sporządził obszerny raport dotyczący wpływu społecznego i ekonomicznego dwunastu placówek bibliotecznych województwa lubuskiego. Przedstawione w formie zarówno opisowej, jak i graficznej, efekty badań dają ciekawy obraz współczesności bibliotek i czytelnictwa na omawianym obszarze.

Z kolei w dziale *Sprawozdania i recenzje* pojawia się precyzyjny opis działalności naukowej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze za 2023 rok, który opracował Przemysław Bartkowiak, I zastępca dyrektora tej instytucji. Tekst zawiera informacje na temat digitalizacji zbiorów w zasobach Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej, nowoczesnych usług, działalności wydawniczej, konferencji i seminariów, szkoleń, publikacji naukowych i popularnonaukowych pracowników biblioteki, promocji książek, kolejnych cykli wykładów w ramach konwersatoriów bibliotekoznawczych 2023-2024, organizacji Lubuskich Wawrzynów, współpracy naukowej lub udziału pracowników w pracach naukowych, wystaw, udziału w wykładach i konferencjach, Bibliografii Ziemi Lubuskiej, prac Działu Badań, Analiz i Metodyki.

Piotr Prusinowski przygotował relację z drugiej edycji ogólnopolskiej interdyscyplinarnej konferencji naukowej *Miasto starsze niż prasa*, która odbyła się w dniach 11-13 września 2024 roku w WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, a zorganizowana została we współpracy z Katedrą Wiedzy o Mediach Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Komisją Prasoznawczą PAN (Oddział w Krakowie) oraz Zakładem Dziennikarstwa i Nauk o Mediach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Ten sam autor napisał także recenzję książki Agnieszki Dylewskiej „*Grünberger Hauskalender*”. *Literackie zwierciadło zielonogórsko-kożuchowskiej mikroprowincji (1910-1940)*.

Zachęcając do lektury tekstów opublikowanych na łamach aktualnego zeszytu „Zielonogórskich Studiów Bibliotekoznawczych”, liczymy na to, że zainteresują one nie tylko samych bibliotekarzy, lecz również użytkowników tych placówek. Charakter współczesnej biblioteki zależy bowiem od działań podejmowanych w odpowiedzi na czytelnicze potrzeby.

Piotr Prusinowski

Z dziejów prasy

Jerzy Jarowiecki
Komisja Prasoznawcza PAN, Oddział w Krakowie

Prasa we Lwowie w latach 1914-1939. Typologia i statystyka

Nie po raz pierwszy piszę o prasie lwowskiej. Od kilku lat prowadzę badania nad jej historią, gdyż do niedawna prasa wydawana w tym mieście nad Pełtwią nie miała swoich autorów. Wiedza o prasie ukazującej się we Lwowie w latach 1918-1939 jest stosunkowo skromna, sporo natomiast wiadomo o prasie wydawanej w Galicji w latach 1831-1866 oraz w dobie autonomii w Galicji przed okresem 1914-1918. Na szczególną uwagę zasługują syntetyczne ujęcia Ireny Homoli¹ i Jerzego Myślińskiego². Istnieją też liczne studia i artykuły Krzysztofa Dunina-Wąsowicza³, Heleny Więckowskiej⁴, Stanisława Lato⁵, Tadeusza Krzyżewskiego⁶. Prowadziłem też badania nad prasą galicyjską⁷.

Dysponujemy ogromnym zasobem wiedzy o prasie wydawanej we Lwowie, o warunkach jej dynamicznego ilościowego rozwoju (1119 tytułów) oraz wydawcach i redaktorach, o jej roli w utrzymaniu i rozwoju polskiej kultury. Natomiast

---

¹ I. Homola, *Prasa galicyjska w latach 1931-1968*, [w:] *Prasa polska w latach 1661-1864*, t. 1, red. J. Łojek, Warszawa 1976.

² J. Myśliński, *Prasa polska w Galicji w dobie autonomicznej 1867-1918*, t. 2, Warszawa 1976, s. 114-176; idem, *Studia nad polską prasą społeczno-polityczną w Zachodniej Galicji 1905-1914*, Warszawa 1970; idem, *Nakłady prasy społeczno-politycznej w Galicji w latach 1881-1913*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1965, t. 4, z. 1, s. 115-133; z. 2. s. 80-90; idem, *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1969, t. 8, z. 4, s. 477-500.

³ K. Dunin-Wąsowicz, *Czasopiśmiennictwo ludowe w Galicji*, „Studia Historycznoliterackie” 1952, t. 15.

⁴ H. Więckowska, *Zarys czasopiśmiennictwa naukowego w Polsce*, „Studia i Materiały do dziejów Nauki Polskiej” 1966, seria E, nr 2.

⁵ S. Lato, *Galicyjska prasa „dla ludu” 1848-1913*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1962, z. 2, s. 61-91.

⁶ T. Krzyżewski, *Weterani lwowskiego czasopiśmiennictwa humorystycznego. Z dziejów polskiej prasy w Galicji 1834-1918*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1976, t. 15, z. 2, s. 171-204.

⁷ J. Jarowiecki, *Prasa społeczno-kulturalna, literacka i satyryczna we Lwowie w latach 1864-1918*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2002, z. 1, s. 25-57; idem, *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej*, [w:] *Studia nad prasą polską XIX-XX wieku*, t. 2, Kraków 2006, s. 94-114; idem, *Prasa lwowska 1864-1918. Bibliografia*, Kraków 2002; idem, *Czy Lwów był „pustynią kulturalną”. Czasopisma społeczno-kulturalne i literackie w czasach autonomii galicyjskiej*, [w:] *Kultura książki ziem wschodnich i południowego pogranicza Polski XIX-XX wieku*, Katowice 2004, s. 229-251; idem, *Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym*, „Rocznik Naukowo-Dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Prace Bibliotekoznawcze” 2005, t. 3, s. 63-88; idem, *Prasa we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867-1928)*, Wrocław 2019, s. 352.

prasa lwowska lat 1918-1939 do niedawna nie stała się przedmiotem oddzielnego opracowania (do czasu ukazania się książki Jerzego Jarowieckiego i Barbary Góry⁸ jedynie fragmentaryczne wzmianki pojawiły się w książce Andrzeja Paczkowskiego⁹, opisującego w ujęciu monograficznym dzieje prasy Drugiej Rzeczypospolitej, oraz Andrzeja Notkowskiego, piszącego o prasie prowincjonalnej w latach 1918-1939¹⁰). Nieliczne tytuły wymienia Michał Pietrzak, zajmujący się reglamentacją wolności prasy w Polsce 1918-1939¹¹, pojawiły się też wzmianki o interesującej nas prasie w książce Leszka Podhorodeckiego pt. *Dzieje Lwowa*¹². Są też liczne wspomnienia, wymienię główne, a mianowicie Klaudiusza Hrabyka¹³ i Mariana Tyrowicza¹⁴.

Ale książki te i opracowania nie przynoszą odpowiedzi na pytanie o rozwój ilościowy polskiej prasy lwowskiej. Są i inne artykuły przyczynkarskie czy jubileuszowe dotyczące prasy lwowskiej. Wszystkie wspomniane publikacje zawierają wiele ważkich ustaleń, ale trudno na ich podstawie odpowiedzieć na pytanie o rozwój ilościowy i typologię prasy polskiej we Lwowie. Takiej odpowiedzi nie udzielają też drukowane bibliografie i katalogi prasowe.

Aby znaleźć odpowiedzi na te pytania, wypadnie przywołać nieco wydarzeń historycznych¹⁵, pamiętając, że Lwów na początku XX wieku stał się jednym z głównych ośrodków narodowego ruchu niepodległościowego. Wśród historyków utrzymuje się opinia wyrażona niegdyś przez Fryderyka Papée, iż Lwów „stał się prawdziwym sercem i mózgiem Polski [...] stąd wyszło nowe pokolenie, które miało wziąć czynny udział w budowie państwa polskiego. Był to niewątpliwie najświetniejszy i najruchliwszy okres w dziejach porozbiorowych naszego miasta”¹⁶. Przypomnijmy, że w lipcu 1913 roku Europa przeżywała gorące namiętności polityczne, kończyła się druga wojna bałkańska, walczące strony zawierały pokój, któremu patronowała dyplomacja ówczesnych mocarstw. Nadciągające widmo wojny w Europie ożywiło nadzieje Polaków na odzyskanie niepodległości. Liczyli na konflikty między zaborcami. We Lwowie, podobnie jak w całej Galicji, ukształtował się obóz niepodległościowy pod kierownictwem Józefa Piłsudskiego. Powstawały tajne i jawne organizacje, takie jak: Związek Walki

⁸ J. Jarowiecki, B. Góra, *Prasa lwowska w dwudziestolecie międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1993, s. 247-274; J. Jarowiecki, *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków 2008; idem, *Prasa we Lwowie w latach 1918-1945*, Warszawa 2022.

⁹ A. Paczkowski, *Prasa Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939*, Warszawa 1981; idem, *Prasa w latach 1918-1939, Historia prasy polskiej*, pod red. J. Łojka, t. 3, Warszawa 1980.

¹⁰ A. Notkowski, *Prasa prowincjonalna w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1982; idem, *Pod znakiem trzech strzał. Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1918-1939*, Kraków 1997, s. 288-293.

¹¹ M. Pietrzak, *Reglamentacja wolności prasy w Polsce (1918-1939)*, Warszawa 1963.

¹² L. Podhorodecki, *Dzieje Lwowa*, Warszawa 1993, s. 185-188, 192, 201-202.

¹³ K. Hrabryk, *Wspomnienia*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1969, z. 3, s. 485-531.

¹⁴ M. Tyrowicz, *Wspomnienia o życiu kulturalnym i obyczajowym Lwowa 1918-1939*, Wrocław 1991.

¹⁵ Przy pisaniu artykułu autor wykorzystał fragmenty własnych książek pt. *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków 2008 oraz *Prasa polska we Lwowie w latach 1918-1945*, Warszawa 2022.

¹⁶ F. Papée, *Historia miasta Lwowa w zarysie*, Lwów 1924, s. 260; L. Podhorodecki, *op. cit.*, s. 150-151.

Czynnej, którego organizatorzy wywodzili się z PPS-Frakcji Rewolucyjnej (m.in. Kazimierz Sosnkowski), Związek Strzelecki (Władysław Sikorski), akademickie Stowarzyszenie Młodzieży Postępowej „Życie”, Stowarzyszenie Młodzieży Niepodległościowej „Promień”¹⁷, Tajny Związek Wojskowy utworzony przez dawnych członków „Zetu”, powstały też Polskie Drużyny Strzeleckie wywodzące się ze skautingu, Drużyny Bartosze (ruch ludowy) czy Polskie Drużyny Sokole związane ze Stronnictwem Narodowym i dowodzone przez Józefa Hallera¹⁸. Ich działalność miała wpływ na istniejącą polską prasę, która wspierała ruch niepodległościowy, przygotowując do wystąpień przeciwko Rosji.

28 lipca 1914 roku pod naciskiem Niemiec Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Serbii, trzy dni później Niemcy wypowiedziały wojnę Rosji, a 3 sierpnia do wojny przyłączyła się Francja. 6 sierpnia do wojny z Rosją dołączyły Austro-Węgry. We wszystkich armiach służyli Polacy walczący na wszystkich frontach państw zaborczych. Podejmowali też trud powoływania własnych struktur wojskowych, których dowódcami stawali się oficerowie zawodowi narodowości polskiej, będący w służbie austriackiej i rosyjskiej. Już 6 sierpnia 1914 roku z krakowskich Oleandrów wyruszyła grupa piechoty, Pierwsza Kompania Kadrowa, zaś powstały Naczelny Komitet Narodowy uzyskał zgodę Austrii na powołanie Legionu Polskiego: 1 Pułk Piechoty, dowodzony przez Józefa Piłsudskiego w czasie walk rosyjsko-austriackich przekształcony w Pierwszą Brygadę¹⁹. W tym samym roku w Warszawie powstaje Komitet Narodowy Polski, zaś Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne zabiega o restytucję wolnej Polski w oparciu o Rosję. Powstaje Legion Puławski i Legion Lubelski przekształcone następnie w Brygadę (Dywizję) Strzelców Polskich. Roman Dmowski swe nadzieje na niepodległą Polskę oparł na manifestie Wielkiego Księcia Mikołaja Mikołajewicza (14 sierpnia 1914 roku), zapowiadającego zjednoczenie ziem polskich pod panowaniem carów. Nie wdając się w szczegóły znane z wielu publikacji, dodać tylko należy, że sprawy wolnej Polski znalazły oddźwięk międzynarodowy, cesarze Austrii i Niemiec 5 listopada 1916 roku proklamowali powołanie Królestwa Polskiego, tworząc najpierw Tymczasową Radę Stanu, a następnie w 1917 roku Radę Regencyjną, w której referat wojny objął Józef Piłsudski. Wszystkie te wydarzenia znajdują odzwierciedlenie w ówczesnej prasie polskiej.

W artykule przedstawia się analizę ilościową oraz typologię prasy lwowskiej ukazującej się w latach nas interesujących (1914-1939). Dokonano ich w oparciu o wnikliwe kwerendy bibliograficzne i biblioteczne. Otrzymałem zatem różne informacje dalekie od kompletności. Liczne kwerendy bibliograficzne w głównych polskich bibliotekach – mimo niekompletności zbiorów – pozwoliły na nowe ustalenia. Dodajmy jednak od razu, że wybuch wojny światowej w 1914 roku ujem-

¹⁷ A. Notkowski, *Pod znakiem trzech strzał. Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1918-1939*, Kraków 1997, s. 51.

¹⁸ L. Podhorodecki, *op. cit.*, s. 151.

¹⁹ M.A. Koprowski, *Legiony do legendy. Nie tylko I Brygada 1915-1916*, Poznań 2016, s. 13, 15, 181.

nie wpłynął na dynamicznie dotąd rozwijającą się prasę we Lwowie, której liczba tytułów w 1914 roku wyniosła 238. Trudności wydawnicze okresu wojny, w tym działania cenzury, spowodowały zamknięcie wielu tytułów prasowych. Przykładowo wspomnijmy, że spośród 238 pism w 1914 roku do 1915 roku przetrwało tylko 136, później było ich już 122, a na początku 1918 roku zarejestrowano 152 periodyki. Zmniejszyła się liczba prasy ogólnoinformacyjnej: z 25 tytułów w 1914 roku do 16 w 1915 roku i 13 rok później. Podobnie przedstawiała się sytuacja prasy społeczno-politycznej: z 22 w pierwszym roku wojny do dziewięciu w 1915 roku, sześciu w latach następnych; fachowej: 35 tytułów w 1914 roku, zaś 16-18 w kolejnych latach; społeczno-kulturalnej: 11 w 1914 roku, w następnych latach pozostały trzy. Praktycznie zniknęły czasopisma medyczne i sportowe. W lepszej sytuacji znalazły się czasopisma religijne, których liczba zmniejszyła się nieznacznie (z 14 tytułów ubyły trzy)²⁰.

W Prezydium Namiestnictwa znalazły się informacje o wydawanej we Lwowie prasie według stanu na dzień 30 grudnia 1916 roku: wśród wydawanych 44 czasopism były 32 periodyki polskie, 10 ukraińskich, jeden niemiecki i jeden żydowski. Profil polityczny miały tylko niektóre z nich, zezwalano bowiem na wydawanie jedynie tych pism, które prezentowały lojalistyczną postawę wobec Austrii, popierały legiony oraz utrzymywały rozwiązanie sprawy polskiej przez włączenie do Austrii ziem polskich wywalczonych z zaboru rosyjskiego. Były to dzienniki takie jak: „Gazeta Lwowska”, „Gazeta Poranna” i „Gazeta Wieczorna”, „Wiek Nowy”, „Kurier Lwowski”. Ukazywała się także „Gazeta Kościelna” – tygodnik rzymskokatolicki oraz „Gazeta Codzienna”, która w tym czasie zamieszczała wiele przedruków z prasy wiedeńskiej. Zdaniem policji nie miała charakteru politycznego²¹.

Lwów u progu niepodległości znalazł się w trudnej sytuacji. W październiku 1918 roku nastąpił wyraźny rozpad monarchii Habsburgów. Znajdujące się pod ich panowaniem narody, manifestujące swe odrębności, zmierzały do zerwania więzów z monarchią i utworzenia niezależnych własnych państw. Tendencji tych nie osłabił manifest cesarza, który deklarował przekształcenie monarchii w państwo federacyjne. We Lwowie, podobnie jak na całym obszarze Galicji, ujawniły się postępujące antagonizmy między Polakami a Ukraińcami, do walki narodowej włączyli się także nacjonałści żydowscy, syjoniści, którzy zdecydowanie przeciwstawiali się tendencjom asymilacyjnym i kulturowej polonizacji, podobnie też zachowywali się Ukraińcy. Działyły w mieście liczne nacjonalistyczne organizacje ukraińskie, w tym też moskalofilskie.

Warto przypomnieć wielonarodowy charakter Lwowa, który niewątpliwie wpłynął na nastroje polityczne jego mieszkańców, tak jak całej byłej Galicji. W okresie zaboru austriackiego osiedliły się tu nieliczne grupy Czechów, Węgrów i Au-

²⁰ J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach 1867-1918. Bibliografia*, Kraków 1993; idem, *Typologia i statystyka prasy lwowskiej w latach 1864-1939*, [w:] *Książka i prasa w systemie komunikacji społecznej. Przeszłość, dzień dzisiejszy, perspektywy*, red. M. Juda, Lublin 2002.

²¹ Centralny Archiw Ukrainy. Akta Prezydialne Namiestnictwa, f. 146. Sp. 2345, s. 1-47.

striaków. W roku 1918, a więc u początków niepodległego państwa polskiego, w mieście dominowała mniejszość ukraińska, umocniona świadomością odrębności narodowej, rozbudzoną jeszcze przed pierwszą wojną światową. Uwidoczniły się wśród Ukraińców dążenia państwowotwórcze: w listopadzie 1917 roku w Kijowie proklamowano Ukraińską Republikę Ludową pod kierownictwem Szymona Wysylewycza Petlury, zaś 18 października 1918 roku – jak pisał wybitny znawca dziejów Lwowa, Leszek Podhorodecki – posłowie ukraińscy do parlamentu austriackiego, posłowie do krajowych sejmów Galicji i Bukowiny, przedstawiciele ukraińskich partii politycznych oraz episkopatu Kościoła greckokatolickiego ogłosili się we Lwowie Ukraińskim Zgromadzeniem Narodowym, które proklamowało państwo ukraińskie, obejmujące Galicję Wschodnią, Łemkowszczyznę, Bukowinę i Ruś Zakarpacką. Natomiast władze austriackie dokonały podziału Galicji na zachodnią (polską) i wschodnią (ukraińską), przegrupowując równocześnie wojsko: na terenach wschodnich w przeważającej liczbie znalazły się jednostki złożone z Ukraińców (strzelcy siczowi). Te oddziały w nocy z 31 października na 1 listopada zajęły Lwów²². Trzy tygodnie trwały walki z Polakami broniącymi miasta, które m.in. dzięki młodocianym obrońcom („orłętom lwowskim”) uwolniło się. Wojna polsko-ukraińska trwała do czerwca 1919 roku. Lwów znalazł się w granicach Polski.

Odzyskanie niepodległości zmieniło sytuację prasy lwowskiej, która jednak przejęła pewne tradycje z prasy galicyjskiej, kontynuując np. po wydarzeniach wojennych liczne tytuły prasowe, utrzymali się też niektórzy wydawcy. W pierwszych latach po wojnie prasa lwowska borykała się z poważnymi trudnościami nie tylko finansowymi; brakowało papieru, materiałów, zniszczone były w części urządzenia poligraficzne, występowały przerwy w komunikacji, telegrafach i telefonach, rosły ceny.

W pierwszych latach niepodległości warunki odbudowy instytucji wydawniczych i tworzenia nowych nie były sprzyjające. Prasa lwowska borykała się z dużymi kłopotami finansowymi, wynikającymi nie tylko z pokonywania trudności powojennych. Generalnie warunki bytowe mieszkańców Lwowa, poziom życia społeczeństwa znacznie się obniżyły; pojawiły się trudności w zaopatrzeniu, rosły ceny, szerzyła się spekulacja. W pierwszych miesiącach po odzyskaniu niepodległości we Lwowie trwały polsko-ukraińskie walki o miasto. Redakcja lwowskiego „Słowa Polskiego”, organu Narodowej Demokracji – po wznowieniu pisma 21 grudnia 1918 roku – tak oceniała istniejący stan rzeczy:

Oprócz trudności ogólnych, jak brak materiałów, papieru, przerwa w komunikacji, telegrafach i telefonach itp., które stają w poprzek drogi każdemu dziennikarzowi, „Słowo Polskie” ma do zwalczania jeszcze inne trudności. Cały aparat technicz-

²² Szerzej na ten temat zob. L. Podhorodecki, *op. cit.*, s. 161-162; M. Koprowski, *op. cit.*, s. 181; G. Mazur, *Życie polityczne polskiego Lwowa 1918-1939*, Kraków 2007, s. 39.

ny wydawnictwa, urządzenia maszynowe zostały zdemolowane lub doprowadzone do stanu bliskiego ruiny [...]. Wojna rozproszyła ludzi, pozrywała ustalone stosunki; odbudowanie tego ponownie, stworzenie zgranego i zgodnie pracującego zespołu wymaga naturalnie czasu.

Trudności jednak nie ustępowały, do czego nadto przyczyniał się niestabilny charakter władzy wykonawczej i toczące się walki partyjne. Prasa zatem powstawała i rozwijała się w takiej właśnie sytuacji. W marcu 1923 roku „Gazeta Lwowska” pisała:

Pisma polskie we Lwowie przeżywają ciężkie przesilenie. Ścieśnia się coraz bardziej oddziaływanie prasy na społeczeństwo, ona sama zaś traci możliwość rozwoju, a w końcu straci nawet możliwość egzystencji wobec potwornego wzrostu cen papieru, stale wzrastających kosztów robocizny, świadczeń na rzecz państwa, jak opłaty pocztowe, prenumerata depesz, kosztu prywatnej obsługi telegraficznej itd. Bez przesady też stwierdzić wypada, że praca nasza znalazła się u granic wytrzymałości.

Ten stan rzeczy spowodował, że redakcje kilku pism postanowiły przedstawić społeczeństwu zagrożenia, jakie zaistniały w Małopolsce Wschodniej dla prasy, której przypisywano „ważną misję cywilizacyjną”, „donioślejsze posłannictwo narodowe”. Pisano, iż w tym środowisku „kłębiącym nieustannie od kno- wań i wicherzeń żywiołów nam wrogich, prasa polska odgrywa rolę baszty obronnej i strażnika, którego baczne, czujne oko dla bezpieczeństwa Rzeczypospolitej jest nieodzowne”²³.

Przypomnieć trzeba, że zniknąć poczęły z rynku prasowego ukazujące się pod zaborem dzienniki, takie jak: „Gazeta Narodowa”, „Dziennik Polski”, „Przegląd”, „Gazeta Wieczorna”, „Goniec Wieczorny”, „Dzień”, tygodniki: „Nasz Kraj”, „Nasze Zdroje”, „Śmigus”, „Monitor”, „Mały Świątek”. Natomiast dzienniki – „Słowo Polskie” i „Kurier Lwowski”, które miały dwa wydania: ranne oraz popołudniowe, musiały poprzestać na wydaniu jednorazowym.

Redakcje „Słowa Polskiego”, „Gazety Lwowskiej”, „Gazety Porannej”, „Kurier Lwowski”, „Wieku Nowego”, „Chwili”, „Dziennika Ludowego” wysuwały pod adresem władz żądanie traktowania prasy podobnie jak innych działów gospodarki państwa. Z goryczą zgłaszały:

Nawet zaborczy rząd austriacki, uznając znaczenie prasy, przychodził z pomocą dziennikom polskim w rozmaity sposób, np. droga przydziału papieru i obniżania cen tegoż przez ścisłą kontrolę rzeczywistych kosztów produkcji lub udzielenie bonifikaty części ceny należnej za papier, jakkolwiek istnienie tej prasy było mu często niewygodne. Niestety podobnego zrozumienia nie okazuje rząd polski.

Lwów po odzyskaniu niepodległości, dotknięty zniszczeniami wojennymi, a także wywołanymi walkami polsko-ukraińskimi o miasto, stosunkowo szybko odżył, powiększając liczbę ludności i obszar poprzez przyłączenie podmiejskich gmin. Znaczenie miasta ulegało zmianie, utraciło ono swą dotychczasową pozycję stolicy dawnej Galicji, jako ważnego centrum politycznego. Nadal jednak ze swą bogatą tradycją kulturalną i gospodarczą stanowił Lwów ogromny ośrodek życia wielkomiejskiego w latach 1918-1939, ustępując jedynie stołecznej Warszawie i Łodzi.

Rozwój prasy lwowskiej w dwudziestolecie międzywojennym podlegał tym samym uwarunkowaniom, co cała polska prasa. A więc na ten rozwój rzutowały: prawo prasowe, warunki społeczno-kulturowe, warunki ekonomiczne i techniczne. Nie zatrzymuję się nad szczegółowym analizowaniem przepisów prawnych regulujących produkcję wydawniczą (sprawę tę szeroko oświetlają książki A. Paczkowskiego i M. Pietrzaka).

Po pierwszej wojnie światowej Lwów stał się głównym ośrodkiem gospodarczym ziem południowo-wschodnich Drugiej Rzeczypospolitej. Tu miały swe siedziby centrale samorządu gospodarczego oraz samorządu terytorialnego (izby: rolnicza, handlowa, przemysłowa, rzemieślnicza), mieściły się tu różne instytucje handlowe i spółdzielcze, bankowe i towarzystwa ubezpieczeniowe (np. Związek Banków, Krajowe Towarzystwo Naftowe, Związek Polskich Producentów i Rafinerów Olejów Mineralnych, Centralny Związek Kupców i Przemysłowców, Związek Przedsiębiorców Gorzelni Rolniczych). Rozwijał się też przemysł, w którym przeważały małe przedsiębiorstwa, zatrudniające od 20 do ponad 600 pracowników, potencjalnych odbiorców prasy. W 1937 roku we Lwowie zarejestrowanych było 12 260 przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. W 112 największych zakładach pracowało 10 tys. robotników.

Biorąc pod uwagę czynniki kulturowe wpływające na rozwój prasy, a do takich należy charakter przygotowania społeczeństwa do korzystania z niej, należy przypomnieć, że liczba mieszkańców Lwowa w 1921 roku wynosiła 219 388 osób, zaś w 1937 około 350 tys.

W pewnym sensie wielkim bogactwem Lwowa „była tu różnorodność żywiołów narodowościowych, różnorodność, jakiej bodaj nie spotykało się w żadnym innym mieście europejskim” – pisał po latach w swoich wspomnieniach Marian Tyrowicz²⁴.

Z tą różnorodnością etniczną i narodowościową łączyła się wielość wyznaniowa i językowa. Istniejące dane statystyczne uniemożliwiają próbę jednoznacznego określenia liczebności poszczególnych narodowości we Lwowie w 1939 roku. Znamienna jest opinia Jana Gieryńskiego, który w 1939 roku napisał:

Powszechny spis mieszkańców, w dniu 9 grudnia 1931 roku przeprowadzony, objął 312 231 mieszkańców, Mały Rocznik Statystyczny obliczył ludność Lwowa

²³ *Przesilenie w prasie*, „Gazeta Lwowska” 1923, nr 64, s. 1.

²⁴ M. Tyrowicz, *op. cit.*, s. 53.

w dniu 1 stycznia 1938 na 218 tysięcy, Świat w cyfrach, w tym roku wydany, głosi, że Lwów miał w 1931 roku 316 tysięcy, a w 1937 – 317 tysięcy, zaś Welt Atlas Knaursa na rok 1938 znalazł we Lwowie 361 tys. „Einwohner”. Małe tego. Podczas dyskusji sejmowej w lecie nad ordynacją wyborczą do miast podawano w prasie najrozmaitsze cyfry, począwszy od 320, a skończywszy na 380 tys.²⁵

Natomiast zdaniem Andrzeja Bonusiaka miasto w przededniu drugiej wojny światowej miało 340 tys. mieszkańców. Istnieją trudności w ustaleniu narodowości mieszkańców zamieszkujących we Lwowie, bowiem pytanie o narodowość występowało tylko w spisie powszechnym w 1921 roku, zaś w 1931 roku pytano o wyznanie i język. Przyjęto, że w 1939 roku we Lwowie stan ludności z podziałem na wyznania przedstawiał się następująco: rzymskich katolików było 161 537, grekokatolików – 51 355, Żydów – 100 823, innych wyznań – 5024²⁶.

Mniejszości narodowe, z wyjątkiem spolonizowanej części inteligencji żydowskiej, pielegnowały własną kulturę literacką²⁷, zrozumiały więc było sprawą, że wychodziły także periodyki w językach tych mniejszości.

Od stuleci mieszkali tu – obok Polaków – Ukraińcy, Ormianie i Żydzi. W okresie rozbiorów osiedliła się we Lwowie niewielka liczba Czechów, Węgrów, Austriaków, którzy z czasem ulegli spolonizowaniu. Z tą różnorodnością etniczną i narodową szła w parze różnorodność wyznaniowa. Lwów był siedzibą arcybiskupstwa rzymskokatolickiego (od 1412 roku), biskupstwa unickiego (od 1539 roku), podniesionego do rangi metropolii (w 1895 roku), biskupstwa (od 1363 roku), a następnie arcybiskupstwa ormiańskiego (od 1630 roku). Zamieszkiwali tu razem katolicy obrządku łacińskiego, obrządku greckiego, obrządku ormiańskiego. Ponadto we Lwowie żyli wyznawcy judaizmu, ewangelicy, prawosławni. Leszek Podhorodecki odnotował, że „w latach trzydziestych w mieście było czynnych osiemnaście świątyń katolickich, katedra ormiańska, kościół ewangelicki, siedem cerkwi grekokatolickich i osiem synagog”²⁸.

Według ostatniego przeprowadzonego w Drugiej Rzeczypospolitej w roku 1931 spisu ludności, w którym za kryterium przyjęto nie narodowość czy wyznanie, a język ojczysty, struktura 312 231 mieszkańców Lwowa przedstawiała się następująco:

Tabela 1. Podział ludności Lwowa z 1931 roku według deklarowanego języka ojczystego²⁹

Liczba mieszkańców	Deklarowany język
198 212	polski
24 245	ukraiński
40 982	ruski
24	białoruski
462	rosyjski
221	czeski
6	litewski
2448	niemiecki
67 520	żydowski
7796	hebrajski

Procentowo struktura narodowościowa ludności Lwowa w 1928 roku przedstawiała się następująco: narodowość polska – 64,7%; żydowska – 23,9%; ruska (ukraińska) – 10,2%; inne narodowości – 1,2%.

Tabela 2. Podział ludności Lwowa w 1931 roku według deklarowanego wyznania³⁰

Liczba mieszkańców	Deklarowane wyznanie
157 490	rzymskokatolickie i ormiańskokatolickie
49 747	grekokatolickie i obrządku wschodniego
1077	prawosławne
1660	ewangelicko-augsburskie
421	ewangelicko-reformowane
14	ewangelicko-unijne
1535	ewangelickie
99 595	mojżeszowe (w tym 24 607 osób deklarowało język polski jako ojczysty)

Na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego o poziomie wykształcenia, strukturze zawodowej oraz płci i wieku mieszkańców miasta można stwierdzić, że potencjalni czytelnicy prasy we Lwowie stanowili zbiorowość odznaczającą się: 1) przewagą osób z wykształceniem co najwyżej początkowym (110 777), 2) dominacją robotników, 3) przewagą kobiet (169 968) nad mężczyznami (142 263). Stosunkowo liczną grupę stanowiła we Lwowie inteligencja – warstwa pod względem czytelnictwa prasy najaktywniejsza. W 1921 roku spośród 219 388 miesz-

²⁵ J. Gieryński, *Lwów nieznan*, Lwów 1938, s. 50-51.

²⁶ A. Bonusiak, *Lwów w latach 1918-1939*, Rzeszów 2000; G. Hryciuk, *Zmiany ludnościowe i narodowościowe w Galicji Wschodniej w latach 1931-1939*, [w:] *Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej. Przekształcenie struktury narodowościowej 1931-1939*, red. S. Ciesielski, Wrocław 2006, s. 31-35.

²⁷ S. Żółkiewski, *Główne tendencje rozwoju polskiej kultury literackiej (1918-1939)*, [w:] *Literatura polska w okresie międzywojennym*, t. 1, Kraków 1979, s. 17-28.

²⁸ L. Podhorodecki, *op. cit.*

²⁹ *Drugi powszechny spis ludności z dnia 9 XII 1931 r. Miasto Lwów*, Lwów: GUS 1937.

³⁰ *Ibidem.*

kańców, pracowników umysłowych było 51 090; w 1931 roku 51 871 przypadało na 312 231, z czego około 12 825 zatrudnionych było w szkolnictwie, oświacie i kulturze³¹.

Do ogólnej aktywizacji kulturalnej mieszkańców miasta i budzenia zainteresowania słowem drukowanym, czytelnictwem prasy przyczyniły się przede wszystkim oświata i poziom wykształcenia. W całej Drugiej Rzeczypospolitej występował postęp w dziedzinie zdobywania wykształcenia i obniżania się poziomu analfabetyzmu. W 1928 roku istniało we Lwowie 77 szkół powszechnych (w tym 17 męskich, 22 żeńskie, pięć mieszanych), 18 szkół zawodowo-doszkalających (15 męskich, trzy żeńskie). W 1930 roku miasto miało aż 30 gimnazjów, w tym 13 prywatnych, pięć szkół handlowych i 10 technicznych oraz 54 szkoły powszechne. W roku szkolnym 1928/1929 do szkół zawodowych uczęszczało 3221 uczniów i 429 uczennic, rok później – 3381 uczniów i 360 uczennic. W szkołach powszechnych uczyło się 9745 uczniów i 10 247 dziewcząt³². W zdecydowanej większości były to szkoły polskie, niektóre prowadzono dla mniejszości narodowych (dwa gimnazja ukraińskie, jedno żydowskie)³³. W 1937 roku do szkół uczęszczało 15 tys. dzieci.

Miasto nadal było znaczącym ośrodkiem akademickim. Szkolnictwo wyższe reprezentował Uniwersytet im. Jana Kazimierza ufundowany w 1661 roku, trzeci co do wielkości w Polsce – po krakowskim i wileńskim (w roku akademickim 1926/1927 miał 6463 słuchaczy). Coraz prężniej działała założona w 1844 roku Akademia Techniczna przekształcona w 1921 roku w, uchodzącą za najlepszą w Polsce w okresie międzywojennym, Politechnikę Lwowską (w 1919 roku liczyła już 2660 słuchaczy). Młodzież studencką kształciły również Akademia Rolnicza w Dublanach (od 1856 do 1900 roku nosiła nazwę Wyższej Szkoły Rolniczej), Akademia Weterynarii (która od 1881 do 1896 roku nosiła nazwę – Szkoła Weterynarii). Tuż po wyzwoleniu powstała we Lwowie Wyższa Szkoła Handlu Zagranicznego. W roku akademickim 1929/1930 we wszystkich lwowskich szkołach wyższych studiowało 9458 studentów, w tym 2262 kobiety. Były też próby utworzenia uniwersytetu ukraińskiego³⁴.

³¹ *Ibidem*. Dominowała ludność o wykształceniu niższym (od szkoły powszechnej i szkół zawodowych – 66,34%); średnie wykształcenie miało 9,17% mieszkańców; wyższe – 6,86%. Ponad 17% podlegającym spisom nie podało informacji na temat swojego wykształcenia.

³² *Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: Spis szkół zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej 1931*, Warszawa 1931.

³³ L. Podhorodecki, *op. cit.*, s. 184-185; A. Bonusiak, *op. cit.*, s. 238.

³⁴ M. Muszynka, *Towarzystwo Naukowe im. Szewczenki i jego rola w narodowym odrodzeniu Ukraińców na terenie Galicji*, [w:] *Nauka i oświata*, red. A. Meisner, J. Wyrozumski, Rzeszów 1995, s. 69-79; M. Papieżńska-Turek, *Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922-1926*, Kraków 1979, s. 86-87. M. Muszynka pisała: „TNSz wraz z innymi organizacjami już we wrześniu 1919 r. zorganizowało dla studentów ukraińskich we Lwowie kursy uniwersyteckie, zakazane przez władze polskie. Po oficjalnym zakazie kursy zostały utajnione, a w lipcu 1921 przekształcono je w Lwowski (tajny) Uniwersytet Ukraiński, na którego trzech wydziałach (filozoficznym, prawniczym i medycznym) studiowało 1260 studentów, a następnie w roku 1922/1923 – 1500 studentów. W 1922 r. przy Uniwersytecie została założona tajna Wyższa Szkoła Politechniczna z trzema wydziałami i 64 studentami. W 1925 r. władze polskie zlikwidowały obie te szkoły”. Ze stanowiskiem autorki polemizuje

Obok wyższych uczelni myśl naukową kształtowały liczne towarzystwa naukowe, kontynuujące swą działalność sprzed zaborów. Były to: Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (powstałe w 1868 roku), Polskie Towarzystwo Historyczne (powstałe w 1886 roku), które powołało do życia wychodzący do dziś organ naukowy „Kwartalnik Historyczny”. W 1886 roku powstało też Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza, które od 1887 roku zaczęło wydawać swój „Pamiętnik”, przekształcony w 1902 roku w „Pamiętnik Literacki” – wciąż najpoważniejsze naukowe czasopismo polonistyczne. Powstałe w 1896 roku Polskie Towarzystwo Ludoznawcze zapoczątkowało ukazujące się do dziś czasopismo etnograficzne „Lud”, zaś powstałe w 1903 roku Polskie Towarzystwo Filozoficzne od 1911 roku rozpoczęło wydawanie „Ruchu Filozoficznego”. Istniały również: od 1901 roku Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej, od 1906 roku Towarzystwo Miłośników Przeszłości Lwowa, Galicyjskie Towarzystwo Muzyczne, od 1873 roku Towarzystwo Naukowe im. Tarasa Szewczenki. Ważną rolę spełniało pierwsze w Polsce Towarzystwo Orientalistyczne. Swoistym zapleczem naukowym stał się Zakład Narodowy im. Ossolińskich, jego wydawnictwo i zbiory biblioteczne.

Podobny charakter miały lwowskie muzea, m.in. Muzeum Historyczne miasta Lwowa, Muzeum Ks. Lubomirskich, Muzeum im. Dzieduszyckich, Muzeum Narodowe im. Króla Jana III³⁵.

W okresie zaborów, mimo niewoli, jakby na zasadzie narodowej samoobrony rozwijały się kultura i nauka. Po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku nastąpił zatem jeszcze bardziej dynamiczny ich rozwój, poszerzyło się środowisko literackie, wiążąc się często z powstającymi czasopismami, codzienną prasą. Świat literacki m.in. prezentowali: Leopold Staff, Jan Kasprówicz, Józef Wittlin, Kornel Makuszyński, Stefan Grabiński, Beata Obertyńska, Juliusz Żuławski, Emil Zegadłowicz, Stanisław Jerzy Lec, Teodor Parnicki, Tymon Terlecki, Marian Hemar, Władysław Broniewski. Współpracowali np. z „Sygnałami”, „Dziennikiem Polskim” (prowadzili w nim własną kolumnę „Rybałtów”), „Gazetą Lwowską”, „Przewodnikiem Naukowo-Literackim”, „Lwowskimi Wiadomościami Muzycznymi i Literackimi”, „Kulturą Lwowa” – że ograniczę się do wymienienia przykładowych tych tytułów.

Ta sytuacja niewątpliwie korzystnie wpłynęła na rozwój prasy. Można z przekonaniem stwierdzić, że dziennikarstwo i publicystyka, podobnie jak w początkach XX wieku, zyskały w pamięci potomnych ocenę bardzo wysoką. Tak jed-

A. Bonusiak, dowodząc, że podane liczby studentów są niewiarygodne, choćby ze względu na brak kadry naukowej, jak i niemożność prowadzenia tajnych zajęć dla takiej liczby studentów w środowisku, w którym Polacy stanowią zdecydowaną większość, zob. A. Bonusiak, *op. cit.*, s. 240-241.

³⁵ O środowisku naukowym Lwowa zob. T. Mańkowski, *Życie naukowe Lwowa*, „Nauka Polska” 1934, t. 19, s. 108-109; J. Woleński, *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Warszawa 1985, s. 10-27; *Historia nauki polskiej*, t. 5: 1918-1951, red. B. Suchodolski, Wrocław 1992; *Historia nauki polskiej – wiek XX*, z. 1: *Nauki ścisłe. Matematyka, fizyka, chemia, astronomia*, Warszawa 1995, *Historia nauki polskiej – wiek XX*, z. 2: *Nauki o ziemi. Geodezja, geofizyka, gospodarka wodna, geologia, geografia, kartografia*, Warszawa 1995; *Historia nauki polskiej – wiek XX*, z. 3: *Nauki filologiczne*, Warszawa 1999.

nak dziwnie się składało, że zainteresowania badaczy omijały to prasowe środowisko wydawnicze. Do niedawna prasa lwowska lat 1918-1939 nie stała się przedmiotem oddzielnego opracowania, znajdują się jedynie fragmentaryczne informacje w książkach ogólnie traktujących o prasie Drugiej Rzeczypospolitej: mowa tu o pracach Andrzeja Paczkowskiego³⁶, Andrzeja Notkowskiego³⁷ czy też Michała Pietrzaka³⁸. Wzbogacane one są nielicznymi wspomnieniami ludzi związanych z lwowską prasą i dziennikarstwem, takich jak Klaudiusz Hrabek³⁹ czy Marian Tyrowicz⁴⁰. Brakuje przede wszystkim prac rejestrujących, pozwalających na pełne ogarnięcie interesującego nas zjawiska.

Skądinąd wiadomo, że Lwów znajdował się w grupie czterech największych ośrodków wydawniczych obok Warszawy, Poznania i Krakowa, zaś prasa lwowska należała do najbardziej stabilnych w Polsce w okresie dwudziestolecia międzywojennego: tu występowało charakterystyczne zjawisko długowieczności prasy. Potwierdza ten fakt Andrzej Paczkowski w swojej książce *Prasa w latach 1918-1939* (1980), pisząc, iż w roku 1937 ukazywało się w Polsce 218 pism założonych przed 1915 rokiem, co stanowiło 6% wszystkich tytułów wydawanych tego roku: środowisko lwowskie posiadało najwięcej pism długowiecznych – 14,2%, za tym środowiskiem w kolejności znajdowała się prasa wielkopolska – 13,4% i Krakowa – 11,5%⁴¹.

Oficjalne dane statystyczne dotyczące stanu ilościowego prasy lwowskiej w latach 1918-1939 nie są właściwie dokładnie znane. Przypomnimy, że zaczęto je opracowywać dopiero od 1924/1925, najpierw robił to Wydział Prasowy i Wydział Społeczno-Polityczny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a od 1929 roku – Instytut Bibliograficzny Biblioteki Narodowej. Nie wiadomo zatem, ile tytułów pism ukazywało się we Lwowie, bowiem prace nad bibliografią prasy lat 1918-1939 zostały zaledwie zapoczątkowane przez autora niniejszego tekstu.

Zebrano ogromną ilość zróżnicowanych informacji. Tytułem przykładu przypomnieć można, że Paczkowski w swojej książce o prasie w dwudziestoleciu międzywojennym wymienił jedynie 28 tytułów prasy lwowskiej, autorzy dziejów prasy polskiej uwzględnili tylko 24 tytuły⁴². *Katalog prasowy* PAR-a odnotował 302 tytuły prasy ukazującej się we Lwowie⁴³, w *Urzędowym Wykazie Czasopism Wydawanych w Rzeczypospolitej* zamieszczono 329 tytułów, w *Spisie gazet i czasopism RP* – 400 tytułów⁴⁴. W oparciu o wymienione wcześniej źródła oraz poszu-

³⁶ A. Paczkowski, *Prasa Drugiej Rzeczypospolitej...*; idem, *Prasa polska w latach 1918-1939*, Warszawa 1980.

³⁷ A. Notkowski, *Prasa prowincjonalna w II Rzeczypospolitej...*

³⁸ M. Pietrzak, *Reglamentacja wolności prasy w Polsce (1918-1939)*, Warszawa 1963.

³⁹ K. Hrabek, *Wspomnienia*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1969, t. 8, z. 3, s. 485-531.

⁴⁰ M. Tyrowicz, *op. cit.*

⁴¹ A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939...*, s. 410-411.

⁴² J. Łojek, J. Myśliński, W. Władyka, *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988, s. 236.

⁴³ *Katalog Prasowy polskiej Agencji Reklamowej Franciszka Krajny*, Poznań 1921-1938/39.

⁴⁴ T. Pietraszek, *Spis gazet i czasopism Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1921-1939.

kiwania własne ustaliłem dotąd, iż we Lwowie w latach 1918-1939 ukazywały się: 1094 tytuły prasowe w języku polskim (w tym też dla mniejszości narodowych)⁴⁵, 79 kalendarzy⁴⁶ i 81 jednodniówek. Dodam, że w tym samym okresie ukazywały się 402 tytuły periodyków w języku ukraińskim, co stanowiło 53% ogółu prasy ukraińskiej wydawanej w Drugiej Rzeczypospolitej. We Lwowie ukazywało się 75 tytułów prasy żydowskiej, z tego 40 w języku polskim⁴⁷. Książka adresowa na rok 1939 odnotowała 203 tytuły prasowe, których redakcje miały swoje siedziby w mieście: tytułów polskich odnotowano 90, a ukraińskich aż 97. Pozostałymi były pisma mniejszości żydowskiej oraz niemieckiej.

Andrzej Notkowski, pisząc o prasie prowincjonalnej w Drugiej Rzeczypospolitej, stwierdził, iż pod względem wydawanych czasopism do 1929 roku Lwów znajdował się na czwartym miejscu w kraju (po trzech ośrodkach makroregionalnych) z ilością 120-150 czasopism⁴⁸. Wypada w tym miejscu skorygować nieco te informacje. Na podstawie zgromadzonych danych wiadomo dziś, że do 1929 roku we Lwowie wychodziło 249 czasopism, takich korekt można przeprowadzić więcej. Ustalono, że w ostatnich latach przed wybuchem drugiej wojny światowej we Lwowie ukazywało się około 300 tytułów dzienników i czasopism polskich, ukraińskich i żydowskich. Zaś w 1939 roku było ich 183, zlikwidowano 169, założono 11 nowych tytułów. Środowisko dziennikarskie, drugie co do wielkości po warszawskim, liczyło 120 dziennikarzy i 35 aplikantów⁴⁹.

Analizując rozwój prasy we Lwowie, można zauważyć stały przyrost jej nowych tytułów. Zjawisko to zarejestrował Andrzej Paczkowski, zaś autor niniejszej publikacji nieco je skorygował (tab. 3)⁵⁰.

⁴⁵ J. Jarowiecki, B. Góra, *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1994.

⁴⁶ E. Wójcik, *Kalendarze lwowskie w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, [w:] *Kraków – Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, Kraków 1996, s. 151-168. Autorka zwiększyła liczbę kalendarzy odnotowanych przez J. Jarowieckiego i B. Górę (*Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym...*).

⁴⁷ E. Misiło, *Prasa ukraińska w Polsce (1918-1939)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1984, z. 4, s. 65. Ale wg danych zawartych w katalogach E. Misiło: *Spis tytułów prasy ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej* (Warszawa 1983) oraz *Bibliografia ukraińskiej prasy w Polsce* (Kanada, Alberta 1991) wynika, że we Lwowie ukazywało się 570 tytułów; B. Łętocha, *Prasa żydowska we Lwowie 1918-1939*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historii” 1996, nr 3; M. Fuks, *Prasa żydowska w Polsce XIX i pierwszej połowy XX wieku (do końca II wojny światowej)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1973, z. 1; A. Cała, *Bibliografia żydowskich periodyków polskojęzycznych*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego w Polsce” 1989, nr 2.

⁴⁸ A. Notkowski, *Prasa prowincjonalna...*

⁴⁹ *Spis branżowy miasta Lwowa opracowany na podstawie źródeł urzędowych na rok 1939: handel, przemysł i wolne zawody*, Lwów 1939.

⁵⁰ A. Paczkowski, *Prasa polska w latach 1918-1939...*, s. 434; J. Jarowiecki, *Prasa we Lwowie w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Wprowadzenie do tematu)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1993, z. 4, s. 48. Inne dane podaje M. Walczak w artykule *Czasopiśmiennictwo w Polsce okresu międzywojennego (1918-1928)*, pisząc np., że we Lwowie w 1935 roku ukazywało się 186 tytułów, w 1926 – 196, w 1927 – 233 („Kultura i Oświata” 1989, nr 1, s. 86).

Tabela 3. Przyrost tytułów w wybranych latach Drugiej Rzeczypospolitej

Stan prasy lwowskiej według:	Lata – liczba tytułów					
	1919	1922	1924	1926	1927	1937
Andrzeja Paczkowskiego	75	146	103	169	203	243
Jerzego Jarowieckiego	119	149	157	186	214	228

Stan prasy lwowskiej stale powiększał się od 1919 roku. Przyjmując wyliczenia A. Paczkowskiego, zauważa się, iż w porównaniu ze stanem z roku 1918 prasa osiągnęła w 1928 roku poziom dwukrotnie wyższy, a w roku 1933 ostatecznie o 2,3 razy. Tempo wzrostu było ogromne: 1924 – 10%, 1937 – 235%. Pod względem tempa wzrostu Lwów znalazł się za Poznaniem (342%), Warszawą (328%) i Wilnem (244%). Kraków miał tempo wzrostu 187%.

Prasa we Lwowie przeżywała różne tendencje rozwoju ilościowego. Pierwsze lata po odzyskaniu niepodległości cechuje stosunkowo duża dynamika, co wyraziło się ilością nowo powstałych tytułów: najwięcej, bo 27% powstało w roku 1921; na ukazujących się 148 pism na nowo założone przypada 40 (zlikwidowano 25). Podobnie wysoki wskaźnik rozwoju przypada na lata 1930-1932: na 269 pism wychodzących w 1930 roku nowo założonych było 63 (23%), w 1931 roku analogicznie: na 262 – 52 (19%), w 1932 roku: na 264 – 64 (24,2%). Natomiast najwyższy odsetek pism zlikwidowanych przypada na lata: 1930 – 57 (21,2%), 1931 – 58 (22,1%), 1938 – 45 (21,3%). W latach 1918-1930 oraz 1932-1935 liczba nowych tytułów przeważała nad zlikwidowanymi, w pozostałych było odwrotnie (szczegółowe dane zawiera tabela).

Tabela 4. Pisma nowo założone i zlikwidowane we Lwowie w latach 1918-1939

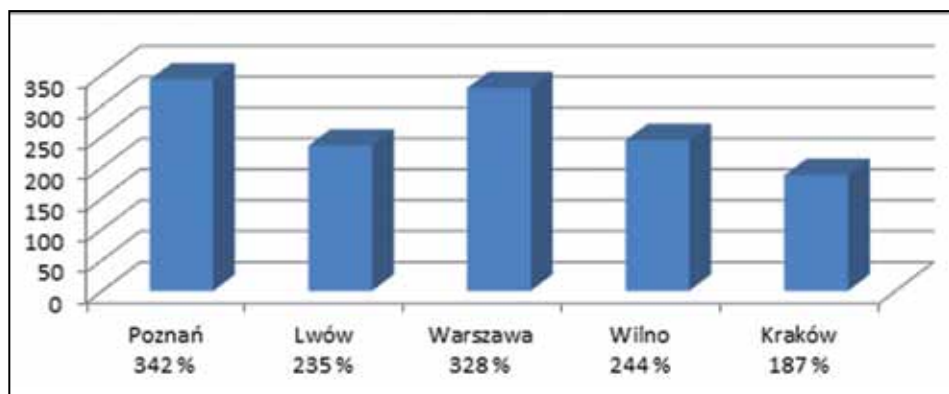
Pisma \ rok	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
Liczba pism wychodzących ogółem w roku	121	119	128	148	149	144	157
nowo założone w roku	26	21	24	40	27	14	18
zlikwidowane w roku	19	18	20	25	19	5	13
% nowo założonych w ogólnej liczbie pism wychodzących	21,5	17,6	18,7	27	18	9,7	11,5
% zlikwidowanych pism w ogólnej liczbie wychodzących	15,7	15,1	15,6	16,9	12,7	3,5	8,3

Pisma \ rok	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931
Liczba pism wychodzących ogółem w roku	181	186	214	242	249	269	262
nowo założone w roku	36	33	48	48	52	63	52
zlikwidowane w roku	29	18	20	44	41	57	58
% nowo założonych w ogólnej liczbie pism wychodzących	19,8	17,7	22,4	19,8	20,9	23,4	19,8
% zlikwidowanych pism w ogólnej liczbie wychodzących	16	9,7	9,3	18,2	16,5	21,2	22,1

Pisma \ rok	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Liczba pism wychodzących ogółem w roku	264	271	255	250	242	228	211	183
nowo założone w roku	64	54	48	45	34	44	25	11
zlikwidowane w roku	45	53	47	43	48	42	45	169
% nowo założonych w ogólnej liczbie pism wychodzących	24,2	19,9	18,8	18	14	19,3	11,8	6
% zlikwidowanych pism w ogólnej liczbie wychodzących	17	19,5	18,4	17,2	19,8	18,4	21,3	92,3

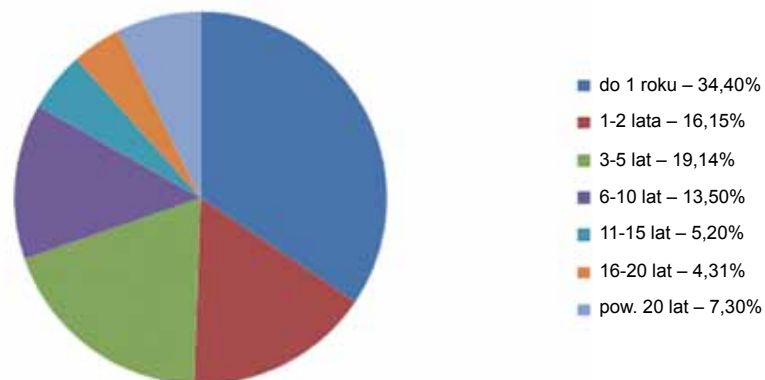
Źródło: Wyliczenia na podstawie zgromadzonej bibliografii lwowskiej za lata 1918-1939 przez E. Czopek, *Polska prasa lwowska w latach 1918-1939. Bibliografia adnotowana*, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. J. Jarowieckiego w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Krakowie, Kraków 1991, maszynopis, sygn. 743. Zob. też: J. Jarowiecki, B. Góra, *Prasa lwowska w dwudziestolecu międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1994

Z danych, jakimi dysponujemy, wynika, iż we Lwowie w przedziale czasowym do jednego roku znalazło się 311 pism, od jednego do dwu lat ukazywało się 146 tytułów, najwięcej, bo aż 173 tytuły miały żywot od trzech do pięciu lat, od sześciu do 10 lat trwał żywot 122 pism, 47 ukazywało się od 11 do 15 lat, 39 przetrwało od 16 do 20 lat, ponad 20 lat na rynku prasowym utrzymało się 66 tytułów. Ten stan rzeczy sytuuje prasę lwowską pod względem stabilności na drugim miejscu w Polsce (po prasie wielkopolskiej).

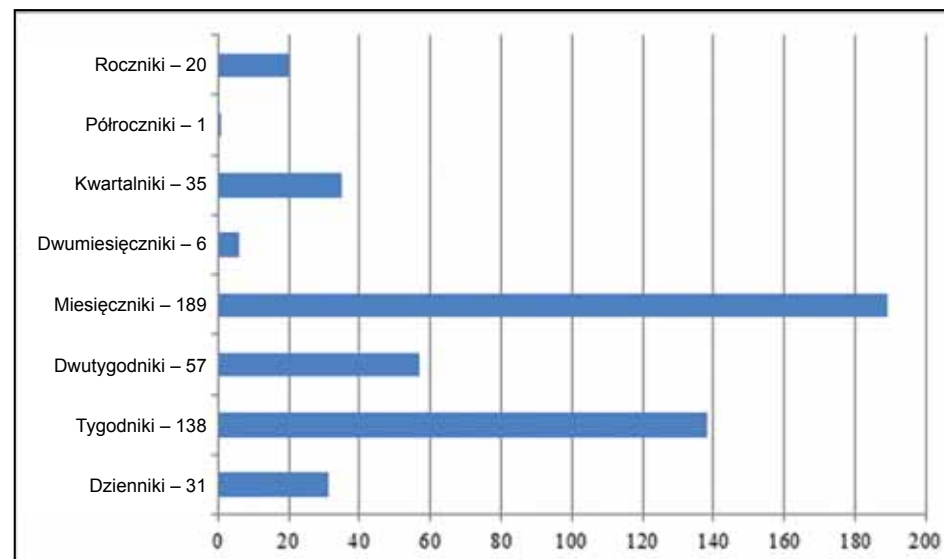
Wykres 1. Tempo wzrostu prasy lwowskiej na tle innych miast Polski (1918-1939)

Prasa we Lwowie przeżywała różne tendencje rozwoju ilościowego. Pierwsze lata po odzyskaniu niepodległości cechuje duża dynamika, co wyraziło się ilością nowo powstałych tytułów: najwięcej, bo 27% powstało w roku 1921: na ukazujących się 148 pism na nowo założone przypada 40 (zlikwidowano 25). Podobnie wysoki wskaźnik rozwoju przypadł na lata 1930-1934; na 269 pism wychodzących w 1930 roku nowo założonych było 63 (23%), w 1931 roku analogicznie: na 262 – 52 (19,8%), w 1932 roku: na 264 – 64 (24,2%). Natomiast najwyższy odsetek pism zlikwidowanych przypada na lata 1930-57 (21,2%), 1931 – 58 (22,1%), 1938 – 45 (21,3%). W latach 1918-1930 oraz 1932-1935 ilość nowych tytułów przeważała nad zlikwidowanymi, w pozostałych latach było odwrotnie.

Różnorodna była częstotliwość ukazujących się tytułów prasy lwowskiej, ale ustalano ją jedynie w odniesieniu do 477 tytułów. I tak dzienników było 31, tygodników – 138, dwutygodników – 57, miesięczników – 189, dwumiesięczników – 6, kwartalników – 35, półroczników – 1, roczników – 20. W powstałej grupie 613 tytułów część ukazywała się nieregularnie, przy analizie tytułów prasy szkolnej i studenckiej można byłoby tylko w przybliżeniu ustalić dane.

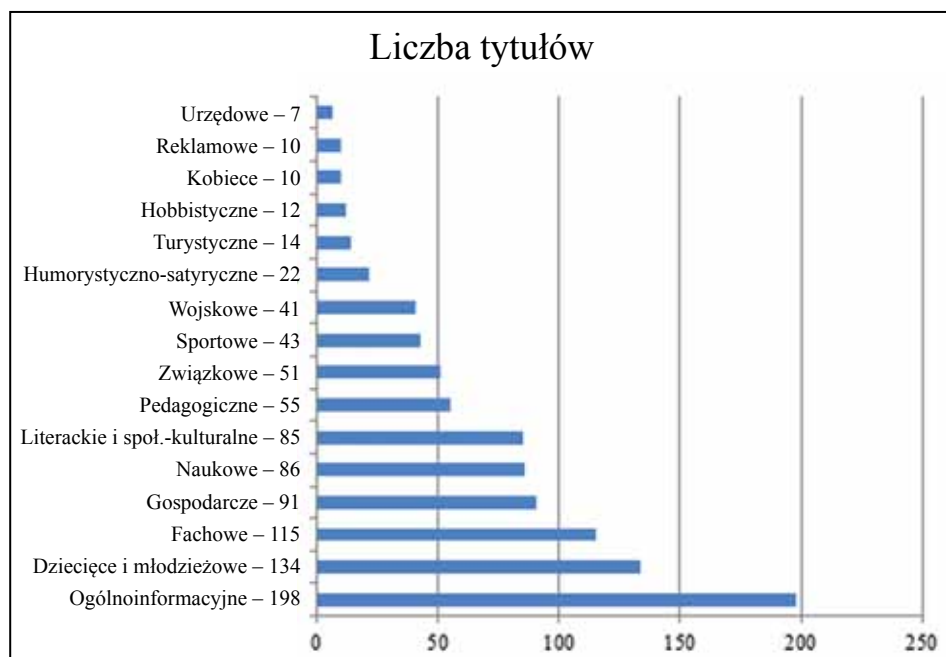
Wykres 2. Żywotność czasopism lwowskich

Zebrany materiał bibliograficzny poddano klasyfikacji tematycznej, przyjmując za podstawę zawartość treściową i przeznaczenie. Wprowadzono pewne zmiany w stosunku do danych publikowanych wcześniej przez autora tych rozważań. Wyniki tej klasyfikacji (zapewne jeszcze nieostateczne) pozwalają stwierdzić, że najliczniejszą grupę stanowiły periodyki ogólnoinformacyjne i społeczno-polityczne (198 tytułów, tj. 18%) oraz czasopisma dla dzieci i młodzieży (134 tytuły, tj. 12,2%). Kolejne miejsce zajmowały pisma fachowe (115 bibliotekarskie i księgarskie 27), pisma medyczne i farmaceutyczne (17), ogrodnicze i pszczelarskie (6), prawniczo-sądownicze (10), rolniczo-hodowlane (23), spółdzielcze (13), pożarnicze (2), dla leśników (2), dla rzemieślników (9), dla urzędników (6). W bliskiej łączności z prasą fachową pozostają periodyki gospodarcze (91 tytułów, tj. 8,3%). Obejmują one czasopisma bankowe i giełdowe (31), gospodarcze (20), mieszkaniowe (12), kupieckie (28).

Wykres 3. Częstotliwość prasy lwowskiej (1918-1939)

We Lwowie ukazywały się też pisma naukowe (86 tytułów, tj. 7,86%) oraz pedagogiczne (55 tytułów, tj. 5%), a wśród nich czasopisma: ogólnopedagogiczne, pedagogiczno-specjalistyczne, przedmiotowo-metodyczne, naukowe, oświatowo-urzędowe, organizacyjno-związkowe. Kolejna grupa to periodyki literackie i społeczno-kulturowe (85 tytułów, tj. 7,8%), obejmujące czasopisma: filmowe (11), kulturalne i społeczno-kulturalne (30), kulturalno-artystyczne (4), literackie (20), muzyczne (9), teatralne (11). Do tej grupy można by też wliczyć czasopisma humorystyczne, satyryczne (22 tytuły, tj. 0,2%). Wydawano też prasę kobiecą (10), sportową (43), turystyczną (14), urzędową (7), czasopisma woj-

skowe (41), związkowe (51), prasę ogłoszeniowo-reklamową (10). Ukazywała się też prasa hobbistyczna (12 tytułów, tj. 0,09%), a mianowicie czasopisma filatelistyczne, fotograficzne, numizmatyczne i krótkofalowców; pozostałych tytułów nie sklasyfikowano.

Wykres 4. Typologia czasopism lwowskich (1918-1939)

Różnorodny był status organizacyjno-instytucjonalny prasy we Lwowie. Obliczono, że była dziełem 460 wydawców. Wydawały prasę partie polityczne: istniała prasa partii prawicowych, o orientacjach centrowych, prasa demokratyczno-liberalna, prasa lewicowa, BBWR i prorządowa. Miały własne pisma władze administracyjne i instytucje państwowe, instytucje, towarzystwa i stowarzyszenia naukowe, kulturalne oraz społeczne, wydawały swą prasę organizacje młodzieżowe, związki i gminy wyznaniowe, wydawcami były też spółki akcyjne oraz osoby prywatne.

Biorąc pod uwagę dominujące funkcje społeczne, stwierdzić można, że we Lwowie ukazywała się prasa informacyjna, prasa opinii, informacyjno-publicystyczna, prasa edukacyjna, rozrywkowa, religijna, naukowa itd. Pisma przeznaczone były dla różnych kręgów odbiorców: miały charakter uniwersalny, adresowano je do dzieci i młodzieży, uczonych, nauczycieli, robotników, rolników, wojskowych, kobiet itd. Różnorodny był status organizacyjno-instytucjonalny prasy we Lwowie: obliczono, iż było 460 wydawców. Istniały zatem:

1. Pisma związane z ugrupowaniami politycznymi (przykłady):

- a) partie prawicowe: Stronnictwo Narodowo-Demokratyczne i Związek Ludowo-Narodowy („Słowo Polskie”, „Ojczyzna”, „Kurier Powszechny”); Narodowo-Chrześcijańskie Stronnictwo Ludowe („Rzeczpospolita”); Stronnictwo Narodowe („Akcja Narodowa”, „Echo Polskie”, „Lwowski Dziennik Narodowy”, „Słowo Narodowe”, „Prawda Narodowa”); Zjednoczenie Narodowo-Ludowe („Głos Ludu”);
  - b) partie centrowe: PSL „Piast” („Sprawa Ludowa”, „Kurier Lwowski”); Chrześcijańska Demokracja, Narodowo-Chrześcijańskie Stronnictwo Pracy („Gazeta Codzienna”, „Głos Pracy”); Stronnictwo Chłopskie („Chłopska Sprawa”);
  - c) prasa demokratyczno-liberalna: Związek Legionistów Polskich („Wola i Czyn”, „Panteon Polski”); liberalna („Wiek Nowy”, „Przegląd Poranny”);
  - d) partie lewicowe: PPS („Dziennik Ludowy”, „Nasze Hasła”, „Gazeta Ludowa”); PSL „Wyzwolenie” („Chłopski Sztandar”); PSL-Lewica („Sprawa Chłopska”); KPP, KPZU („Komunistyczny Sztandar”, „Walka Klas”, „Głos Żołnierza”);
  - e) BBWR i prasa prorządowa: „Głos Lwowa”, „Odrodzenie”, „Dziennik Lwowski”, „Słowo Polskie”, „Dziennik Polski”, „Gazeta Lwowska”, „Gazeta Poranna”, „Ilustrowany Goniec Poranny”, „Ilustrowany Goniec Wieczorny”.
2. Pisma podległe władzom administracyjnym, instytucjom państwowym: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Biuro Statystyczne m. Lwowa, Uniwersytet Jana Kazimierza, Centralna Kasa Kredytowa, Dowództwo Okręgu Korpusu Armii, Dyrekcja Kolei Państwowych, Kuratorium Okręgu Szkolnego.
  3. Pisma podległe instytucjom, towarzystwom, stowarzyszeniom naukowym, kulturalnym i społecznym: Galicyjskie Towarzystwo Leśne, Związek Księgarzy i Wydawców Polskich, Koło Bibliotekarzy Polskich, Krajowe Towarzystwo Naftowe, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Filologiczne, Historyczne, Ludoznawcze, Numizmatyczne, Humanistyczne, Pedagogiczne itd.
  4. Pisma podległe związkom wyznaniowym:
    - orientacji rzymskokatolickiej: Akademickie Towarzystwo Katolickie, Instytut Akcji Katolickiej;
    - orientacji ormiańskiej: Archidiecezja Lwowska Obrządku Ormiańskiego;
    - orientacji grekokatolickiej;
    - innym związkom wyznaniowym.
  5. Pisma organizacji młodzieżowych: Związek Harcerstwa Polskiego, Młodzież Towarzystwa Szkoły Ludowej, Młodzież Akademicka „Odrodzenie”, Zjednoczenie Stowarzyszeń Młodzieży Polskiej, Związek Akademicki „Młodzież Wszechpolska”, Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej.
  6. Prasa spółek akcyjnych: Chrześcijańska Spółka Wydawnicza, Katolicka Spółka Wydawnicza; Spółki Wydawnicze: „Depesza Polska”, „Dziennik Lwowski”,

„Kurier Społeczny”, „Kurier Sportowy”, „Nowa Polska”, „Lwowski Kurier Poranny”, Spółka Wydawnicza Lekarska, Spółka Akcyjna „Prasa Nowa”.

7. Pisma wydawane przez księgarnie i osoby prywatne: Księgarnia Gubrynowicza, Księgarnia Polska Połonieckiego, Altenberga, Bardacha.

Zamykając ten statystyczno-typologiczny skrótowy przegląd prasy lwowskiej 1914-1939, wypada jeszcze zauważyć, że problemem staje się ustalenie wielkości nakładów poszczególnych pism. Spośród zarejestrowanych w latach 1918-1939 tytułów tylko w odniesieniu do 138 (tj. 12,5%) znaleziono wstępne dane dotyczące jednorazowego nakładu. Przykładowo można stwierdzić, że najwyższe nakłady osiągały pisma ogólnoinformacyjne (np. „Ilustrowany Ekspres Wieczorny” – 50 tys., „Dziennik Polski” – 30 tys., „Wiek Nowy” – 30 tys.), a także czasopisma wyznaniowe (np. „Posłaniec św. Antoniego z Padwy” – 80-250 tys., „Żyj po Bożemu” – 80 tys., „Apostolstwo Chorych” – 19 tys., „Gazeta Niedzielną” – 10-21 tys.) lub przeznaczone dla określonego kręgu odbiorców, np. dla kobiet („Świat Kobiety” – 20 tys.). Średnio nakłady dzienników czy tygodników polityczno-informacyjnych sięgały do 18 tys. egzemplarzy jednorazowego nakładu (np. „Dziennik Ludowy” – 15 tys., „Dziennik Lwowski” – 6-10 tys., „Gazeta Lwowska” – 10 tys., „Gazeta Poranna” – 12 tys., „Głos Lwowa” – 15 tys., „Kurier Lwowski” – 18 tys., „Słowo Narodowe” – 10 tys.). Najniższe nakłady miały czasopisma naukowe, wynosiły one od tysiąca do 2,5 tys. egzemplarzy (np. „Kosmos” – 2,5 tys., „Czasopismo Techniczne” – 1,8 tys., „Kwartalnik Antykwarowski” – 1,5 tys., „Kwartalnik Historyczny” – 2 tys., „Przegląd Teologiczny” – 1 tys.). Pisma dla dzieci i młodzieży nie przekraczały 5 tys. egzemplarzy, czasopisma szkolne miały nakład od 50 do 1200 egzemplarzy.

Techniczne funkcjonowanie prasy lwowskiej opierało się na istniejących w mieście drukarniach. W okresie dwudziestolecia międzywojennego poligrafia lwowska cierpiała wskutek niedostatku, niektóre zakłady poligraficzne podupadły w czasie działań wojennych. We Lwowie działały liczne drukarnie o bogatych tradycjach, m.in. Drukarnia „Dziennika Lwowskiego”, założona przez Henryka Jasińskiego w 1868 roku, której właścicielem był Mieczysław Szykowski; Drukarnia „Dziennika Polskiego”, utworzona w 1872 roku przez Józefa Ostoję Rogosza, której koncesję w 1924 roku otrzymał Tadeusz Barszczyński; Pierwsza Związkowa Drukarnia uruchomiona w 1873 roku; Drukarnia „Sztuka” kontynuująca działalność oficyny hebrajskiej, której założycielem był w 1867 roku Pessel Bałaban; Drukarnia Udziałowa Antoniego Gojawiczyńskiego, początkami sięgająca roku 1886, oficyna Jędrzeja Kostkiewicza czy też Drukarnia Artura Goldmana założona w 1897 roku. Drukarni było wprawdzie wiele (około 70), lecz wszystkie niemal były od lat niedoinwestowane, odczuwały brak części zamiennych, czcionek, a także farb. Modernizacja ich następowała bardzo powoli. Przypomnijmy, że pierwsza maszyna rotacyjna dotarła do Lwowa już w 1902 roku (w drukarni „Słowa Polskiego”), ale skład linotypowy zastąpił ręczny dopiero w połowie lat

dwudziestych XX wieku. Baza maszynowa oparta była na maszynach płaskich, pospiesznych „bostonkach” i „Phonixach”, urządzeniach do stereotypii i cynkografii, dalekich jednak od europejskiego poziomu, co niewątpliwie mogło rzutować na niskie nakłady prasy lwowskiej. Tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej najnowocześnie wyposażone były Zjednoczone Zakłady Kartograficzne i Wydawnicze „Książnica Atlas”. W najstarszej oficynie wydawniczej pod znakiem firmy Pillera-Neumanna (1772) składano tekst ręcznie. W tych warunkach wydawanie prasy natrafiało na różne trudności. Niektórzy redaktorzy zakupywali drukarnie: Władysław Łoziński, Roger Battaglia, Bolesław Wyslouch; rozwijały się pod względem technicznym prywatne zakłady, wśród których wyróżniała się spółka wydawnicza „Słowa Polskiego” (koncesję na drukarnię otrzymała w 1897 roku). A funkcjonowały jeszcze drukarnie Jaegera, Połonieckiego, Jakubowskiego (tu drukowano „Przegląd Lwowski” i „Chatę”) i inne⁵¹.

Wszystko, co przedstawiono, dowodzi znaczącego miejsca lwowskiego ośrodka wydawniczo-prasowego na mapie polskiej prasy w okresie po powstaniu styczniowym i w latach dwudziestolecia międzywojennego.

Z kart przedstawionych Czytelnikom wyłania się wyrazisty obraz dziejów prasy polskiej miasta nietypowego, miasta z pogranicza kultur, gdzie przez wieki obok siebie mieszkaly i współżyły różne grupy narodowościowe, istniały różne wyznania, zmieniające się obyczaje, dawała o sobie znać, czasami dotkliwie, odmienność kultur i języka. W okresach historycznych, a przede wszystkim w latach rozbiorów wśród grup narodowościowych – polskich, ukraińskich i żydowskich – wynikały spory, często ostre konflikty, istniały antagonizmy polityczne, miały też miejsce starcia zbrojne niosące zbrodnie i śmierć. Lwów był stale miastem pulsującym życiem, z rozwijającą się kulturą, ale też antagonizmami umiejętnie podsycanymi przez zaborców.

Prasa lwowska w ciągu wieków była zwierciadłem wydarzeń i sytuacji, zachowań ludzi, wyrazem ich poglądów, ambicji ideowych i politycznych. Współuczestniczyła w utrzymaniu tożsamości narodowej, odgrywała znaczącą rolę w tworzeniu polskiej kultury i pielęgnowaniu tradycji. Setki tytułów, redaktorów i dziennikarzy, rzesze ludzi, wypełniających publikacjami łamy czasopism to nieginące świadectwo aktywności i sił twórczych mieszkańców grodu nad Peltwią, którzy zakorzenieni w swej rodzinnej ziemi bronili przez wieki jej polskości. Opisana prasa stanowi znaczące źródło wiedzy. Nie tylko prasoznawcy czy historycy myśli politycznej mogą znaleźć w tej prasie informacje dokumentujące dzieje Lwowa, jego mieszkańców i kultury, zmieniające się losy miasta, którego zapomnieć nie można.

⁵¹ Por. A. Bober, *Historia drukarni i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie*, Lwów 1926, s. 11-20.

Bibliografia

- Bober A., *Historia drukarni i stowarzyszeń drukarskich we Lwowie*, Lwów 1926.
- Bonusiak A., *Lwów w latach 1918-1939*, Rzeszów 2000.
- Cała A., *Bibliografia żydowskich periodyków polskojęzycznych*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego w Polsce” 1989, nr 2.
- Centralny Archiw Ukrainy. Akta Prezydialne Namiestnictwa, f. 146. Sp. 2345, s. 1-47.
- Drugi powszechny spis ludności z dnia 9 XII 1931 r. Miasto Lwów*, Lwów: GUS 1937.
- Dunin-Wąsowicz K., *Czasopiśmiennictwo ludowe w Galicji*, „Studia Historycznoliterackie” 1952, t. 15.
- Fuks M., *Prasa żydowska w Polsce XIX i pierwszej połowy XX wieku (do końca II wojny światowej)*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1973, z. 1.
- Gieryński J., *Lwów nieznany*, Lwów 1938.
- Historia nauki polskiej*, t. 5: 1918-1951, red. B. Suchodolski, Wrocław 1992.
- Historia nauki polskiej – wiek XX*, z. 1: *Nauki ścisłe. Matematyka, fizyka, chemia, astronomia*, Warszawa 1995.
- Historia nauki polskiej – wiek XX*, z. 2: *Nauki o ziemi. Geodezja, geofizyka, gospodarka wodna, geologia, geografia, kartografia*, Warszawa 1995.
- Historia nauki polskiej – wiek XX*, z. 3: *Nauki filologiczne*, Warszawa 1999.
- Homola I., *Prasa galicyjska w latach 1931-1968*, [w:] *Prasa polska w latach 1661-1864*, t. 1, red. J. Łojek, Warszawa 1976.
- Hrabryk K., *Wspomnienia*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1969, z. 3.
- Hryciuk G., *Zmiany ludnościowe i narodowościowe w Galicji Wschodniej w latach 1931-1939*, [w:] *Kresy Wschodnie II Rzeczypospolitej. Przekształcenie struktury narodowościowej 1931-1939*, red. S. Ciesielski, Wrocław 2006.
- Jarowiecki J., *Czy Lwów był „pustynią kulturalną”*. *Czasopisma społeczno-kulturalne i literackie w czasach autonomii galicyjskiej*, [w:] *Kultura książki ziem wschodnich i południowego pogranicza Polski XIX-XX wieku*, red. J. Gwioździk i E. Różycki, Katowice 2004.
- Jarowiecki J., *Dzieje prasy polskiej we Lwowie do 1945 roku*, Kraków 2008.
- Jarowiecki J., *Lwowska prasa przed powstaniem styczniowym*, „Rocznik Naukowo-dydaktyczny Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. Prace Biblioteczno-znawcze” 2005, t. 3.
- Jarowiecki J., *Lwowskie pisma dla ludu oraz prasa ludowa w okresie autonomii galicyjskiej*, [w:] idem, *Studia nad prasą polską XIX-XX wieku*, t. 2, Kraków 2006.
- Jarowiecki J., *Prasa lwowska 1864-1918. Bibliografia*, Kraków 2002.

- Jarowiecki J., *Prasa społeczno-kulturalna, literacka i satyryczna we Lwowie w latach 1864-1918*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2002, z. 1.
- Jarowiecki J., *Prasa we Lwowie w latach 1918-1945*, Warszawa 2022.
- Jarowiecki J., *Prasa we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej (1867-1928)*, Wrocław 2019.
- Jarowiecki J., *Prasa we Lwowie w okresie dwudziestolecia międzywojennego (Wprowadzenie do tematu)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1993, z. 4.
- Jarowiecki J., *Typologia i statystyka prasy lwowskiej w latach 1864-1939*, [w:] *Książka i prasa w systemie komunikacji społecznej. Przeszłość, dzień dzisiejszy, perspektywy*, red. M. Juda, Lublin 2002.
- Jarowiecki J., Góra B., *Prasa lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym. Próba bibliografii*, Kraków 1993.
- Koprowski M.A., *Legiony do legendy. Nie tylko I Brygada 1915-1916*, Poznań 2016.
- Krzyżewski T., *Weterani lwowskiego czasopiśmiennictwa humorystycznego. Z dziejów polskiej prasy w Galicji 1834-1918*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1976, t. 15, z. 2.
- Lato S., *Galicyjska prasa „dla ludu” 1848-1913*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1962, z. 2.
- Łętocha B., *Prasa żydowska we Lwowie 1918-1939*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historii” 1996, nr 3.
- Łojek J., Myśliński J., Władyka W., *Dzieje prasy polskiej*, Warszawa 1988.
- Katalog Prasowy polskiej Agencji Reklamowej Franciszka Krajny*, Poznań 1921-1938/39.
- Mańkowski T., *Życie naukowe Lwowa*, „Nauka Polska” 1934, t. 19.
- Mazur G., *Życie polityczne polskiego Lwowa 1918-1939*, Kraków 2007.
- Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego: Spis szkół zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej 1931*, Warszawa 1931.
- Misiło E., *Bibliografia ukraińskiej prasy w Polsce*, Alberta 1991.
- Misiło E., *Prasa ukraińska w Polsce (1918-1939)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1984, z. 4.
- Misiło E., *Spis tytułów prasy ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej*, Warszawa 1983.
- Muszynka M., *Towarzystwo Naukowe im. Szewczenki i jego rola w narodowym odrodzeniu Ukraińców na terenie Galicji*, [w:] *Nauka i oświata*, red. A. Meisner, J. Wyrozumski, Rzeszów 1995.
- Myśliński J., *Czasopiśmiennictwo naukowe w Galicji w dobie autonomicznej*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1969, t. 8, z. 4.
- Myśliński J., *Nakłady prasy społeczno-politycznej w Galicji w latach 1881-1913*, „Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” 1965, t. 4, z. 1-2.

Myśliński J., *Prasa polska w Galicji w dobie autonomicznej 1867-1918*, t. 2, Warszawa 1976.

Myśliński J., *Studia nad polską prasą społeczno-polityczną w Zachodniej Galicji 1905-1914*, Warszawa 1970.

Notkowski A., *Pod znakiem trzech strzał. Prasa Polskiej Partii Socjalistycznej w latach 1918-1939*, Kraków 1997.

Notkowski A., *Prasa prowincjonalna w II Rzeczypospolitej*, Warszawa 1982.

Paczkowski A., *Prasa Drugiej Rzeczypospolitej 1918-1939*, Warszawa 1981.

Paczkowski A., *Prasa w latach 1918-1939, Historia prasy polskiej*, pod red. J. Łojka, t. 3, Warszawa 1980.

Papée F., *Historia miasta Lwowa w zarysie*, Lwów 1924.

Papieżyńska-Turek M., *Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922-1926*, Kraków 1979.

Pietraszek T., *Spis gazet i czasopism Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1921-1939.

Pietrzak M., *Reglamentacja wolności prasy w Polsce (1918-1939)*, Warszawa 1963.

Podhorodecki L., *Dzieje Lwowa*, Warszawa 1993.

Przesilenie w prasie, „Gazeta Lwowska” 1923, nr 64.

Spis branżowy miasta Lwowa opracowany na podstawie źródeł urzędowych na rok 1939: handel, przemysł i wolne zawody, Lwów 1939.

Tyrowicz M., *Wspomnienia o życiu kulturalnym i obyczajowym Lwowa 1918-1939*, Wrocław 1991.

Walczak M., *Czasopiśmiennictwo w Polsce okresu międzywojennego (1918-1928)*, „Kultura i Oświata” 1989, nr 1.

Więckowska H., *Zarys czasopiśmiennictwa naukowego w Polsce*, „Studia i Materiały do dziejów Nauki Polskiej” 1966, seria E, nr 2.

Woleński J., *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Warszawa 1985.

Wójcik E., *Kalendarze lwowskie w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, [w:] *Kraków-Lwów: książki, czasopisma, biblioteki XIX i XX wieku*, Kraków 1996.

Żółkiewski S., *Główne tendencje rozwoju polskiej kultury literackiej (1918-1939)*, [w:] *Literatura polska w okresie międzywojennym*, t. 1, Kraków 1979.

The Press in Lviv from 1914 to 1939: Typology and Statistics

Abstract

The aim of this article is to provide a quantitative analysis and typology of the press published in Lviv during World War I (1914-1918) and the interwar period (1918-1939), based on extensive bibliographic and library research. The outbreak of World War I negatively impacted the dynamically developing Polish press in the city on the Poltva River during the autonomous period of Galicia. In the first post-war years, the Lviv press faced significant challenges, not only financial. Nevertheless, the growth of culture and science – which, even under foreign rule, thrived as a form of national self-defense during the partition period – positively influenced its development. After Poland regained independence, the literary community expanded, often in connection with emerging journals. Lviv became one of the four largest publishing centres in the country, and its press was second in stability only to that of Greater Poland. In addition to Polish titles, numerous Ukrainian-language periodicals and Jewish minority publications were also in circulation. This study is richly documented with tables and graphs that provide numerical data on newly founded and discontinued publications from 1918 to 1939, illustrating the frequency and typology of the Lviv press as well as its resilience in a city enriched by its diversity of ethnic communities.

Keywords: Lviv in 1914-1939, beginnings of Polish independence in Lviv, Polish-Ukrainian struggle for Lviv 1918-1919, Polish press in Lviv 1914-1939.

**Biblioteki –
nowe trendy i realizacje**

Andrzej Buck

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
ORCID 0000-0003-2858-512X

Przestrzeń współczesnych bibliotek publicznych. Dworzec, palmiarnia, dom handlowy, pasaż miejski, kino... jako inspiracja

Biblioteki są współcześnie organizowane jako multimedialne centra wiedzy, kultury i informacji. Zmieniają się, sięgają do wzorów europejskich, najczęściej czerpiąc z praktyk bibliotek skandynawskich. Zgodnie z tezą prof. Jacka Wojciechowskiego dzieje się tak, gdyż „trwanie w bierności to autodestrukcja”. Zatem oprócz tradycyjnych funkcji biblioteki, czyli transferu informacji oraz gromadzenia i pielęgnowania zbiorów, zaczynają realizować model biblioteki otwartej, hybrydowej, skoncentrowanej na kontaktach z otoczeniem. Nieobca jest im funkcja „biblioteki jako trzeciego miejsca” Raya Oldenburga. Należy zatem przyjrzeć się procesowi tworzenia tych centrów, kulturze organizacyjnej bibliotek, zaobserwować zmiany i wreszcie zastanowić się, czy potrzebna jest do tego „nowa przestrzeń”. Równie ważne jest, aby do zmian przekonać bibliotekarzy, zainteresować media promocją nowych usług bibliotecznych, zbadać granice proponowanej oferty. Na koniec trzeba się zastanowić, co zrobić, aby usługa „trzeciego miejsca” nie zastąpiła tego, co w bibliotece najważniejsze.

Do podjęcia tematu skłoniła mnie m.in. lektura artykułu Anny Polus *Czego lubuskie biblioteki (nie) muszą zazdrościć norweskim i niemieckim instytucjom – głos w dyskusji?*¹, udział w cyklu seminariów Biblioteka Nowa², zorganizowanych przez Instytut Książki, a także analiza koncepcji biblioteki otwartej, określanej terminem „trzeciego miejsca”. Koncepcja Harry’ego Faulknera-Browna mówi o nowych zasadach kształtowania przestrzeni zmodernizowanych i nowo wybudowanych bibliotek. W artykule omówione zostaną nowe przestrzenie, funkcjonalności i usługi bibliotek na przykładzie praktyk polskich bibliotek we Wrocławiu, Gdańsku, Zielonej Górze, Sopocie, Rumi, Lublinie, Łodzi, Szynwałdzie, Głucholazach, Rawie Mazowieckiej, Świeciu, Warszawie, Pleszewie, Pobiedziskach, Zaborze i innych.

¹ A. Polus, *Czego lubuskie biblioteki (nie) muszą zazdrościć norweskim i niemieckim instytucjom – głos w dyskusji*, „Pro Libris” 2014, numer specjalny, s. 56-63.

² <http://www.instytutksiazki.pl/edukacja,bibliotek> [dostęp: 24.10.2023].

Współczesne biblioteki zmieniają się niezależnie od potencjału miejscowości, w których mają swoją siedzibę. Przykładem jest województwo lubelskie (nowoczesna filia w dużym mieście, tzw. BIOTEKA³) oraz lubuskie⁴ (Gminna Biblioteka Publiczna w niewielkiej wiosce Zabór koło Zielonej Góry). Ale nie tylko. W jednej z gdyńskich dzielnic uruchomiono nową bibliotekę – Przystań Łowicka 51. Obok dużego księgozbioru, planszówek i nowoczesnych wnętrz wyróżnia ją zjeżdżalnia, której można używać zamiast schodów. Budynek powstał w lokalizacji, którą okoliczni mieszkańcy kojarzą z dawnym centrum kultury. Obiekt to zarówno dzielnicowa biblioteka, jak i sala sąsiedzka, miejsce spotkań rady dzielnicy oraz licznych zajęć i warsztatów.

Coraz częściej obserwujemy nowoczesne rozwiązania i realizacje obiektów bibliotecznych, podobne do tych opisanych np. w publikacji *Dobre miejsca. Reporterska podróż po bibliotekach*. Zbiór ten zawiera siedem reportaży z bibliotek, które zmieniły się dzięki Infrastrukturze Bibliotek, czyli działaniom realizowanym w ramach obu edycji Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa. Reporterzy odwiedzili biblioteki, które mądrze i z wyobraźnią skorzystały z dofinansowania. Dzięki temu stworzone zostały miejsca najbardziej potrzebne lokalnym społecznościom, potrafiące przy okazji zadziwić przyjezdnych. Stworzona przez Instytut Książki publikacja prezentuje biblioteki w gminie Stary Sącz, w Supraślu, Tarnogrodzie, Bieczu, Redzikowie (gm. Słupsk), Grodzisku Mazowieckim, Pobiedziskach i Jarocinie.

Druga konferencja ekspercka *Infrastruktura bibliotek: pomysły, realizacje, doświadczenia*, która odbyła się w Piotrkowie Trybunalskim w Mediatece 800-lecia 9 grudnia 2022 roku, dzięki prezentacji Anny Zagórskiej zobrazowała zmiany w bibliotekach z perspektywy lat 2011-2015, 2016-2020⁵ i 2021-2025, związane z programem Infrastruktura Bibliotek. Dla przykładu, w tym pierwszym przedziale lat zmodernizowano 243 biblioteki (m.in. Rumia, Szynwałd, Kargowa, Suchy

³ *Przestrzeń komunikacyjna współczesnej biblioteki. Studia i szkice z teorii i praktyki*, red. nauk. A. Hans-Tokarz, Lublin 2022.

⁴ Por. A. Buck, D. Kotlarek, M. Simonjetz, *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlaczego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018; *Miejsce spotkań. Biblioteki jako przestrzeń społeczna* (2019), *Wiedza, gust, kompetencje. Kultura literacka, teatralna, czytelnicza i cyfrowa we współczesnej bibliotece (na przykładzie województwa lubuskiego)* (2020).

⁵ Realizowane w ostatnich latach i obecnie programy Biblioteka+ oraz Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016-2020 zakładają przekształcenie bibliotek publicznych w centra dostępu do wiedzy i kultury, a także w miejsca odpowiadające różnym oczekiwaniom, takim jak: dostęp do mediów elektronicznych i zasobów cyfrowych, wspomaganie projektu *media literacy*, tworzenie przestrzeni do poszukiwań i inspiracji czy też wsparcie dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Stawiają zatem przed bibliotekami nowe wyzwania. W spełnianiu tych wyzwań biblioteki wspomagają oferowane w ramach Biblioteki+ i Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa programy, takie jak: infrastruktura bibliotek, szkolenia dla bibliotekarzy, MAK+, komputery dla bibliotek. Konieczne wydaje się wyznaczenie na płaszczyźnie bardziej ogólnej kierunku rozwoju polskich bibliotek publicznych, będącego odpowiedzią na potrzeby społeczne w czasach postępującej cyfryzacji. W krajach Europy Zachodniej, ale też np. w USA, zmieniające się stale i szybko warunki, w jakich pracują biblioteki, są podstawą do tworzenia uaktualnianych co kilka lat strategii ukierunkowujących rozwój bibliotek.

Las, Boguchwała, Podegrodzie). W drugiej edycji programu 2016-2020 modernizacją objęto 220 ksiąźnic, wydając na ten cel 170 mln zł (np. Ostrowia Mazowiecka, Głucholazy, Sopot, Biecz, Stary Sącz, Grodzisk Mazowiecki, Jarocin, Redzikowo, Piaseczno). W edycji 2021-2025 zrealizowano już 80 projektów. Zaktualizowane dane omówiono na konferencji *Infrastruktura bibliotek 2021-2025. Inwestycja i co dalej?* (Gdynia, 13-14 listopada 2024).

Poniżej przedstawiono ranking modelowych bibliotek zmodernizowanych w ostatnich latach⁶:

- Biblioteka na dworcu. Mediateka w Sopocie. Sopoteka;
- Biblioteka na dworcu. Biblioteka w Rumi;
- Stacja Biblioteka w Rudzie Śląskiej;
- Biblioteka Grodzisk Mazowiecki;
- Bioteka, siedziba dwóch filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lublinie;
- Nowe oblicze wnętrza Narodowej. Biblioteka Narodowa w Warszawie;
- Nowa odsłona Koszykowej. Biblioteka na Koszykowej w Warszawie;
- Pentagonalna bryła z otwartym atrium. Biblioteka Uniwersytecka w Białymostku;
- Biblioteka jako lokalne centrum kultury. Biblioteka w Szynwałdzie;
- Biblioteka w prostej formie. Biblioteka w Głucholazach;
- Nowatorska i przyjazna przestrzeń. Biblioteka w Świeciu;
- Mocny akcent zieleni. Filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi na Bałutach „Tatarak”.
- Biblioteka MEMO. Filia nr 29 Biblioteki Miejskiej w Łodzi.

Wnikliwą oceną stanu przestrzeni bibliotecznej w ostatnich kilkunastu latach zajęła się Iwona Osłowska, m.in. w artykule *Biblioteki – nowoczesne przestrzenie kultury*⁷. Z kolei w artykule *The architecture of contemporary polish libraries selected projects*, zamieszczonym w „Przeglądzie Bibliotecznym” (2021, tom 89), trafnie ujmuje zmiany dokonywane w przestrzeni architektury bibliotek, ale definiuje też mechanizmy tych przeobrażeń, pisząc: „Już w latach 60. ubiegłego wieku Michael Foucault pisał, iż żyjemy »w czasach symultaniczności, epoce przemieszczania i zestawienia, epoce bliskości i oddalenia, przybliżenia i rozproszenia«”⁸.

Obecnie zjawisko to jeszcze bardziej przybrało na sile, a tym samym wpłynęło na proces projektowy i wymusiło uwzględnienie wielu nowych funkcjonalności, których w XX wieku nie brano pod uwagę, przygotowując założenia dla przyszłych bibliotek. Barbara Budyńska, podczas Konferencji SBP⁹, poruszyła zagad-

⁶ Ogólnopolska Konferencja SBP z cyklu *Biblioteka XXI wieku – nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysły aranżacji*, 25-26 października 2018 r., Warszawa.

⁷ I. Osłowska, *Biblioteki – nowoczesne przestrzenie kultury*, „Przegląd Biblioteczny” 2018, z. 4.

⁸ M. Foucault, *O innych przestrzeniach. Heterotopie*, przeł. M. Żakowski, „Kultura Popularna” 2006, nr 2 (16), s. 7-13.

⁹ Ogólnopolska Konferencja SBP z cyklu *Biblioteka XXI wieku – nowoczesna architektura, funkcjonalne wyposażenie, pomysły aranżacji*, 25-26 października 2018 r., Warszawa.

nienie ważności bibliotek, ich wagi i przydatności. Podkreśliła, co tworzy użyteczność biblioteki. Konkluzje są następujące:

- atrakcyjny księgozbiór pod względem estetyki, aktualny pod względem treści, różnorodny pod względem nośnika;
- przestrzeń, możliwość elastycznego aranżowania powierzchni; kształtowanie biblioteki – nadawanie funkcji poszczególnym jej strefom;
- nowe technologie, wyposażenie w sprzęt; procesy biblioteczne oparte na e-usługach; dostęp do e-zbiorów;
- usytuowanie, dostępność, zarządzanie;
- informacja, promocja w przestrzeni publicznej.
- zakończenie prac nad nowym wizerunkiem biblioteki wraz oddaniem obiektu/lokalu do użytku.

Współczesne biblioteki przyjęły w swej działalności model hybrydowy¹⁰. Temat konferencji naukowej, która odbyła się w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w 2018 roku, podczas której przedstawiano nowe technologie i nowe przestrzenie współczesnych bibliotek, brzmiał: „Biblioteki multimożliwości”¹¹. W referacie *Trendy we współczesnej architekturze bibliotecznej w Polsce na tle rozwiązań w krajach ościennych* prof. Tomasz Kruszewski podkreślił, że:

Architektura w Polsce w ostatnich latach przeżywa dynamiczny wzrost ilościowy i jakościowy. W ślad za spektakularnymi obiektami biznesowymi i komercyjnymi realizowane są projekty instytucji kultury i nauki, w tym bibliotek. Obecnie w większości dużych miast dysponujemy jakąś nową biblioteką, w innych natomiast przeszła ona generalny remont, który znacząco wpłynął na społeczny odbiór obiektu. Oprócz spektakularnych obiektów biznesowych i handlowych realizowane są projekty instytucji kultury, w tym ciekawe koncepcje architektoniczne dla bibliotek. Atrakcyjne kształty sprzyjają ciekawym przedsięwzięciom. Biblioteka nie musi pasować do żadnego kontekstu: jest samorządną instytucją, która może wskazać miejsce, które tworzy kulturę¹².

Z kolei Paul Henrik Kielland, dyrektor Biblioteki Publicznej Tromsø (Norwegia), stwierdził, że:

[...] norweskie biblioteki się zmieniają z wypożyczalni i magazynów książek do otwartej przestrzeni spotkań, stając się domem literackim i domem kultury, a użytkownicy mogą cieszyć się swobodą, korzystać z biblioteki w dogodnym dla nich miejscu i czasie. Pomimo ciągłego rozwoju usług cyfrowych, najważniejszy produkt oferowany użytkownikom przez bibliotekę to papierowa książka, a podstawową wartością jest przestrzeń dla ludzi. W przyszłości przestrzeń dla ludzi będzie ważniejsza niż „miejsce na książki”¹³.

Warto więc zainwestować w biblioteki! Odpowiedź jest prosta:

Bo warto inwestować w ludzi. Biblioteka to przestrzeń społeczna, miejsce swobodnego dostępu do kultury, wiedza, informacje i technologie, sprzyjające rozwojowi społeczeństwa. Dlatego wydatków na biblioteki nie należy traktować jako niepotrzebny koszt, ale raczej jako inwestycje w kapitał ludzki. Inwestycje, które zapoczątkują w postaci wykształconych, kreatywnych i zaangażowanych obywateli¹⁴.

Nowy, funkcjonalny obiekt z reguły staje się popularny wśród mieszkańców. Zwraca uwagę. Nawet na etapie realizacji projektu zachęca do współtworzenia kultury, centrum, szczególnie w małych miejscowościach, gdzie każda inwestycja staje się lokalnym wydarzeniem. Dedykowany społeczności lokalnej, przyciąga ze szczególną uwagą.

Idea mediateki, w postaci multimedialnego centrum wiedzy, kultury i informacji, po raz pierwszy w Polsce została zrealizowana we Wrocławiu. W kolejnych latach powstało ich wiele, wyróżniają się te w miastach: Olsztyn (Planeta 11), Zielona Góra (Góra Mediów, Szklana Pułapka), Warszawa (Start-Meta), Gdańsk (Galeria Handlowa Manhattan), Sopot (Galeria Kultury Multimedialnej Sopoteka), Oświęcim (Galeria Książki), Rumia (Stacja Kultury), WBP Kraków (Arteteka), MEMO w Łodzi. Warto podkreślić, że mediateki spełniły na początku opisywanych przemian w polskich bibliotekach ważną rolę, uświadamiając potrzebę innowacyjności oraz przemian technologicznych i organizacyjnych.

Z czasem większość modernizowanych polskich bibliotek przyjęła model biblioteki multimedialnej. Określenie „mediateka” stało się mniej atrakcyjne, mniej elitarnie i mało wyróżniające. Przestało pełnić funkcję promującą. Tomasz Makowski, dyrektor Biblioteki Narodowej, zaleca, aby używać teraz określenia „biblioteka multimedialna”.

Dla przypomnienia, definicje takich terminów jak: mediateki (mediateki), „biblioteki, które gromadzą i udostępniają zbiory na różnych nośnikach: drukowane, dźwiękowe, wizualne, audiowizualne, mikrofilmowane, multimedia, gry, zabaw-

¹⁰ Materiały z konferencji ukazały się m.in. w „Zielonogórskich Studiach Bibliotekoznawczych” pod red. A. Bucka i J. Wawryk, 2014, nr 6; „Bibliotekarzu Lubuskim” 2014, nr 37 oraz w numerach specjalnych „Pro Libris” 2014 noszących tytuły: *Biblioteka jako trzecie miejsce. Doświadczenia i wyzwania partnerów, Lubuskie – Branderburgia; Biblioteka jako trzecie miejsce. Doświadczenia i wyzwania partnerów, Lubuskie – Powiat Görlitz, Saksonia*.

¹¹ *WMBP w Zielonej Górze. Biblioteki multimożliwości. Nowe technologie i nowe przestrzenie. Ogólnopolska Konferencja Naukowa*, <http://konferencja.norwid.net.pl/> [dostęp: 30.11.2018].

¹² Księga abstraktów Ogólnopolskiej Konferencji naukowej „Biblioteki multimożliwości...”.

¹³ M. Simonjetz, *Biblioteki multimożliwości. Nowe technologie i nowe przestrzenie. Ogólnopolska konferencja naukowa. (Zielona Góra, 4-5 grudnia 2018 r.)*, „Przegląd Biblioteczny” 2019, nr 1, s. 72-78.

¹⁴ A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlaczego warto modernizować biblioteki*, Warszawa 2019.

ki, eksponaty, itp. oraz sprzęt niezbędny do korzystania z nich [...]” znajdujemy w *Encyklopedii książki*¹⁵. Multibiblioteki, megabiblioteki wyznaczają i określają kształt przestrzeni bibliotek multimedialnych (obowiązkowo jest to powierzchnia otwarta, symultanicznie zdefiniowana poprzez umieszczenie tablic z informacją nazywającą oraz zgromadzonym sprzętem w postaci podporządkowanych funkcjonalnie mebli i nowych technologii stwarzających jakże potrzebną ofertę nowych usług bibliotek).

Oprócz podstawowych funkcji, biblioteki zaczynają realizować – jak wspomniano wcześniej – model biblioteki otwartej, hybrydowej. Nieobca jest też im funkcja „biblioteki jako trzeciego miejsca”. Bibliotekarze ustawicznie zadają sobie pytanie: jaka biblioteka? Ustawa o bibliotekach, wytyczne IFLA, manifest UNESCO, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich i teoretycy zdecydowanie twierdzą: biblioteka otwarta! W nowoczesnej bibliotece organizacja przestrzeni bibliotecznej to podstawowa zasada kultury organizacyjnej. Zmiany wyglądu biblioteki oraz jej aranżacji wewnętrznej powinny następować w kontekście zmieniających się pełnionych funkcji i oczekiwań ze strony użytkowników. Demokratyzacja dostępu do wiedzy i informacji, służebność bibliotek wobec klienta coraz częściej znajduje swój wyraz w zmianie ich wyglądu. Dlatego tak ważne są dzisiaj w bibliotekach zmiany estetyczne, technologiczne i upowszechnieniowe. Biblioteka musi być mocno osadzona w regionie, w miejscu, w którym ma swoją siedzibę.

Wspomniany artykuł *The architecture of contemporary polish libraries selected projects* wyróżnia sposoby rewitalizacji przestrzennej bibliotek:

Inteligentne biblioteki coraz skuteczniej określają wizję własnego rozwoju i opracowują wskaźniki sukcesu. Z pomocą designerów kształtują własne przestrzenie tak, by zachęcały do odwiedzin i integrowały lokalne wspólnoty. Ich ciekawie zaaranżowane budynki niekoniecznie są nowymi inwestycjami. Tylko w ostatnich latach architekci zrealizowali kilka udanych adaptacji, przystosowując dworzec kolejowy czy zabytkową fabrykę. Nie jest to nowe zjawisko, ponieważ po tego typu rozwiązania sięgano już wcześniej, również za granicą [...]. Niezależnie od czasu, kiedy dokonano przekształcenia, obiekty te łączy jedno, iż nie są odizolowanymi bytami, lecz funkcjonują w strukturze lokalnej i służą tamtejszej społeczności. Adaptacje potwierdzają, że architektura dzięki przedziwnej mieszance nauki i sztuki jest magią¹⁶.

Kompleksowo potrzebę zmian w sieciach bibliotek według wzorców skandynawskich zauważyły samorządy takich miast jak Wrocław i Łódź¹⁷. Autorski pro-

¹⁵ *Encyklopedia książki*, t. 1-2, red. A. Żbikowska-Migoń, M. Skalska-Zlat, Wrocław 2017.

¹⁶ I. Osłowska, *The architecture of contemporary polish libraries selected projects*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, t. 89.

¹⁷ M. Antczak, G. Czapnik, Z. Gruszka, *Łódzkie biblioteki publiczne. Czas zmian, czas wyzwania*, Łódź 2020.

gram działania Biblioteki Miejskiej we Wrocławiu stworzyli Andrzej Ociepa (*Reforma systemu bibliotecznego na przykładzie Wrocławia na przełomie XX/XXI wieku*) i Jolanta Słowik¹⁸. Autorski program działania Biblioteki Miejskiej w Łodzi przygotował i realizował Paweł Braun (następnie – Halina Bernat)¹⁹. Takie zmiany zachodzą również w bibliotekach lubuskich²⁰.

Biblioteki na dworcach

Forma adaptacji określona jest jako rytuał przejścia. Bywa realizowana w budynkach polskich dworców. Zdzisław Gębołyś stwierdził, że usytuowanie biblioteki na dworcu kolejowym to w pewnym sensie ziszczenie celów i zadań, dla których biblioteka jest powołana²¹. Warto przytoczyć przykłady²²:

Galeria Kultury Medialnej Sopoteka to multimedialna oaza spokoju, nowoczesnych technologii i kultury. Sopoteka mediateka jest prowadzona przez Miejską Bibliotekę Publiczną. Według zamysłu jej twórców stanowi połączenie nowoczesnej biblioteki z centrum kultury, zawierające w sobie wszystko, co wiąże się z szeroko pojętą sztuką – muzykę, słowo, obraz. Jej projektant, dr Jan Sikora opowiadał o niej następująco:

¹⁸ W pisaniu tekstu korzystałem z doświadczeń b. dyrektora Jolanty Słowik z Mediateki MBP Wrocław i Karola Tomaka z mediateki Start-Meta z Warszawy: J. Słowik, *Mediateka-biblioteka chętnie odwiedzana, ale dlaczego?*, „Bibliotekarz Lubuski” 2010, nr 2/30, s. 24-27; K. Tomaka, *Aktywizacja edukacyjna młodzieży w mediatece START – META*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 2/32, s. 29-33. Przykład Wrocławia opisuje Michał Zajac, *Filie i „superbiblioteki”. Przyczynek do dyskusji. Przypadek Wrocławia. Mega biblioteki. Wybrane tendencje w bibliotekarstwie publicznym*, red. D. Pietrzkiewicz i E.B. Zybert, Warszawa 2015.

¹⁹ Zał. Projekt Pawła Brauna dotyczący działalności Biblioteki Miejskiej w Łodzi, [w:] M. Antczak, G. Czapnik, Z. Gruszka, *Łódzkie biblioteki publiczne. Czas zmian, czas wyzwania*, Łódź 2020, s. 132-142.

²⁰ M. Simonjetz, *Is space for people more important than space for books? Library construction in the lubuskie voivodship – new seats and arrangements*, „Przegląd Biblioteczny” 2021, t. 89.

²¹ Księga abstraktów Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Biblioteki multimedialności...”.

²² Linki do artykułów o bibliotekach znajdujących się w budynkach dworców kolejowych:
<https://lustrbiblioteki.pl/2019/02/nowe-biblioteki-kolej-na-ksiazki/>
<https://lustrbiblioteki.pl/2021/11/nowa-lokalizacja-filii-bibliotecznej-w-zlotnikach/>
<https://wspolczesna.pl/nurzec-stacja-biblioteka-na-dworcu-pkp-juz-dziala-mieszkancy-i-podrozni-ksiazki-wypozycza-na-stacji-zdjecia/ar/c1-14239689>
<https://www.transport-publiczny.pl/wiadomosci/skawina-otwiera--biblioteka-na-wyremontowanym-dworcu-66028.html>
<https://biblioteka-skawina.pl/skawinska-biblioteka-oficjalnie-otwarta-miesci-sie-w-zabytkowym-budynku-dworca-pkp/>
<https://dziennikpolski24.pl/skawina-biblioteka-w-starym-budynku-dworca-i-w-nowej-czesci-miasta-juz-oddana-mozna-tu-czekac-na-szezlongu-i-przy-pianinie/ar/c1-15212494>
<https://twojezaglenie.pl/biblioteka-na-dworcu-bedzin/>
<https://wiadomosci.onet.pl/slask/ruda-slaska-biblioteka-w-zabytkowym-dworcu/zr3s7nw>
<https://gp24.pl/dworzec-kolejowy-w-korzybiu-w-nowej-odslonie-teraz-jest-tam-biblioteka-a-nawet-pokoje-goscinnie-zdjecia/ar/c1-15998395>
<https://radiogdansk.pl/wiadomosci/region/slupsk/2022/08/01/gosc-studia-slupsk-marta-borodziuk-dyrektor-niezwyklej-biblioteki-w-korzybiu-posluchaj/>
<https://pojezierze24.pl/aktualnosci/nowoczesna-biblioteka-w-zabytkowych-murach-dworca-pkp-w-pobiedziskach,14484>

Główną ideą projektową w Sopotcie jest nieskrępowany, szalenie naturalny i otwarty charakter Sopotu i przenikającej go natury. W samym sercu tego genius loci jest delikatność plaży, soczysta zieleń przyrody oraz uroczne i sentymentalne elementy, takie jak kosze plażowe i np. leżaki. Wyobraziłem sobie więc idealną mediatekę jako czystą syntezę i transpozycję tych elementów na współczesne meble, elementy i materiały. Jako efekt końcowy myślę, że udało się uzyskać przestrzeń szalenie czystą, harmonijną, wyciszającą, ale zarazem przyjazną i szalenie naturalną. Moim zdaniem miejsce o takim charakterze i nastroju, inspirowanym m.in. piękną sopocką plażą, może tętnić unikalnym życiem nie tylko w sezonie²³.

Projekt został zrealizowany w 2016 roku. Sopotka powstała z inicjatywy ówczesnego dyrektora MBP w Sopocie, Romana Wojciechowskiego, który niezmordowanie promował książnicę, wskazując jej wyposażenie w nowe technologie oraz wymieniając wydarzenia kulturalne, dla których Sopotka jest ważnym miejscem (Festiwal Literacki Sopot, Festiwal Between, Festiwal Dwa Teatry, Festiwal Poezji Sopot Non Fiction, debaty społeczne, konsultacje, spotkania organizacji pozarządowych i in.).

Ten opis charakteryzuje współczesny model biblioteki. Istotnym jej elementem obok przestrzeni literackiej, realizowanej zarówno w sposób tradycyjny, jak i nowoczesny, staje się w bibliotekach multimedialnych przestrzeń popularno-naukowa, edukacyjna, filmowa i teatralna. Przestrzenie te są wykorzystywane do kształtowania kultury czytelnictwa lub szerzej – kultury informacyjnej, literackiej, filmowej i teatralnej²⁴. Ważną rolę odgrywają tu techniki biblioterapii, filmoterapii, teatrotterapii itp.

„Stacja Kultury. Rumi” zapoczątkowała trend na biblioteki zlokalizowane na dworcach. Jak napisała o tej bibliotece usytuowanej w województwie pomorskim Iwona Osłowska:

Wielokrotnie nagradzane filia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Floriana Ceynowy w Rumi oraz Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Wiktora Bazieliha w Starym Sączu są tego dobrym przykładem, gdyż tam świat nauki i racjonalizmu współistnieje ze światem poezji i symboli²⁵.

Oryginalnie zaaranżowane struktury przestrzenne znajdziemy m.in. w Rumi, gdzie na potrzeby biblioteki zaadaptowano dworzec kolejowy z lat 50. XX wieku. W tym przypadku ingerencja ograniczyła się tylko do wnętrza. Powstał ośrodek łączący w sobie funkcje biblioteki i centrum kultury. „Stacja Kultura”, bo takie miano zyskał od umieszczonego we wnętrzu neonu, jest dla mieszkańców „trzecim miejscem”, które sprzyja wyrównywaniu szans edukacyjnych i zapewnia możliwość rozrywki. Na tej niewielkiej przestrzeni zaprojektowano czytelnię, pracownię komputerową, salę konferencyjną i salę zabaw dla dzieci, a na dziedzińcu hali kasowej odbywają się imprezy kulturalne. Nowa biblioteka nie byłaby tak atrakcyjna, gdyby nie aranżacja wnętrza i bezpośrednie nawiązanie do historii budynku i świata kolei. Przekraczając próg, widzimy czarne przyściennne regały wykonane ze stalowych dwuteowników, kojarzące się z torami kolejowymi oraz czerwone siedziska podobne do tych z zabytkowych wagonów. Z dwuteowników zaprojektowano również schody na antresolę oraz listwy maskujące oświetlenie nad informatarium. Atutem „Stacji Kultura” jest jej designerskie wnętrze emanujące pozytywną energią [...]. Całości dopełniają fototapety z historią miasta oraz logo biblioteki.

Ważne natomiast dla dolnośląskich książnic miejsce to Biblioteka Miejska – Dworzec Wrocław. Tak o tym projekcie wypowiada się Agnieszka Opiela, projektantka wnętrza:

Dworzec to miejsce obsługi podróżnych, to początek, koniec lub chwilowy przystanek od dalszej podróży, obsługa pasażerów, hol recepcyjny, kasy biletowe, poczekalnie, bary. Biblioteka na dworcu to przystanek i odpoczynek w podróży w atmosferze apartamentu. Czytelnicy mogą korzystać z czterech stanowisk komputerowych z dostępem do bezpłatnego Internetu, przeglądać czasopisma i gazety oraz książki dla dzieci wydane w latach 1945-1980, a zgromadzone w tzw. Kuchni Literackiej.

Kolejnym przykładem „kolejowej” lokalizacji jest Biblioteka Miejska – Dworzec Kraków. Jej pomysłodawcy i realizatorzy podkreślają, że przy projektowaniu konieczne było zachowanie oryginalnego układu pomieszczeń ze względu na historyczną wartość obiektu. Zbiory Dworca Kraków liczą około 20 tysięcy woluminów. Dysponują kolekcją książki mówionej, gramy planszowymi, ponad półtoratysięcznym zbiorem tytułów komiksów manga.

W niewielkiej gminie Deszczno (województwo lubuskie) w podupadłym dworcu dostrzeżono potencjał jako przyszłej siedziby biblioteki. Pierwotnie zaadaptowany na mieszkania socjalne oraz na skład materiałów budowlanych przeszedł gruntowny remont, by w 2021 roku siedzibę znalazła tu Biblioteka Stacja Kultury Deszczno²⁶.

²⁶ K. Misian-Szczypiór, *Przestrzeń dla każdego*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), s. 22-23.

²³ <https://www.sopot.pl/aktualnosc/5207/oaza-spokoju-nowoczesnych-technologii-i-kultury-czyli-multimedialna-sopotka-zaprojektowana> [dostęp: 28.10.2023].

²⁴ A. Buck, *Biblioteka, literatura, teatr w kształtowaniu kultury literackiej (na przykładzie WIMBP im. C. Norwida w Zielonej Górze)*, [w:] *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*, t. 5, pod red. J. Dziennikowskiej, M. Olczak-Kardas, Kielce 2016, s. 243–255.

²⁵ Filia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Floriana Ceynowy w Rumii zajęła m.in.: drugie miejsce w konkursie Bryła Roku 2014, pierwsze miejsce w siódmej edycji plebiscytu Polska Architektura XXL, zdobyła Nagrodę Architektoniczną POLITYKI (2016) i Library Interior Design Awards w kategorii „Single Space Design” (2016). Natomiast Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Wiktora Bazieliha w Starym Sączu – trzecie miejsce w konkursie o nagrodę Województwa Małopolskiego im. Stanisława Witkiewicza 2018 w kategorii architektura użyteczności publicznej.

Natomiast w województwie wielkopolskim w miejscowości Pleszew, w budynku po byłym dworcu PKP przy ul. Kolejowej, znalazła siedzibę Biblioteka Miejska Pleszew. Po niezbędnym remoncie w 2018 roku nastąpiło otwarcie nowej lokalizacji biblioteki.

Z kolei w Pobiedziskach koło Gniezna uruchomiono Bibliostację – Bibliotekę w Pobiedziskach. Wygospodarowane w starych murach dworca przestrzenie zyskały nowoczesny charakter. Na dwóch poziomach znalazły się wypożyczalnie dla dzieci, młodzieży i dorosłych, czytelnia, stanowiska komputerowe z dostępem do drukarki, multimedialna scena z trybuną, strefa Wi-Fi, przestrzeń dla dzieci z rodzicami, strefa seniora oraz sala warsztatowa i Laboratorium przyszłości wraz ze studiem nagrań. Biblioteka jest wyposażona w windę oraz pętlę indukcyjną dla niedosłyszących. Przed Bibliostacją całodobowo dostępny jest książkomat.

Podobnym pomysłem, tym razem w przestrzeni po budynku dworca autobusowego, jest zaadaptowanie Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Tuliszkowie (województwo wielkopolskie). Biblioteka funkcjonuje od 18 stycznia 2021 roku, przy placu Powstańców Styczniowych 1863 roku. Obecnie składa się z przestronnej wypożyczalni, sali konferencyjnej, pomieszczeń biurowych i socjalnych oraz magazynu²⁷.

Dworzec autobusowy w Kielcach stanowi połączenie nowoczesności z tradycją – tak najkrócej można określić charakter mediateki, która swoją działalność w odnowionym dworcu autobusowym w Kielcach rozpoczęła w 2020 roku.

Lokalizacje w galeriach handlowych

Przykładem innych lokalizacji bibliotek są galerie handlowe. Takie realizacje powstały m.in. w Gdańsku, Olsztynie, Oświęcimiu. Jolanta Jasiewicz uzasadnia tę kwestię następująco:

Biblioteki utraciły monopol w zakresie pośrednictwa w dostępie do informacji i wiedzy, a poszukujący informacji użytkownik już do nich przychodzić nie musi. Teraz czytelnik może przyjść do biblioteki. Tymczasem w miastach funkcję „trzech miejsc” realizują centra handlowe: to tu wielu mieszkańców metropolii spędza soboty, niedziele, a nierzadko również święta. Tu robimy zakupy, idziemy do kina, kawiarni, spotykamy się z przyjaciółmi, a od pewnego czasu również chodzimy do biblioteki²⁸.

Gdańska Biblioteka Manhattan znajduje się na drugim piętrze Galerii Handlowej Manhattan. Zajmuje powierzchnię ponad 800 metrów kwadratowych, stanowiąc integralny element centrum handlowego. Biblioteka jest jednym z podstawowych miejsc promocji czytelnictwa i kultury czytania w Trójmieście. Oferuje bogaty program edukacyjny, warsztaty i spotkania o różnorodnej tematyce. To także idealne miejsce do organizacji dużych wydarzeń festiwalowych, m.in. festiwalu komiksu – Gdańskie Spotkania Komiksowe GDAK i festiwalu literatury kryminalnej – Afera Kryminalna. Biblioteka Manhattan poza tradycyjnymi funkcjami bibliotecznymi pełni również rolę mediateki. Posiada książki dla dorosłych czytelników, dla dzieci i młodzieży. Udostępnia bogate zbiory komiksowe, kolekcję audiobooków, płyty muzyczne oraz filmy. W placówce oprócz wypożyczalni znajdują się Czytelnia oraz stanowiska komputerowe z bezpłatnym dostępem do internetu. Czytelnicy mogą skorzystać z sieci wi-fi, drukarki i ksero. Biblioteka wyposażona jest także w konsole do gier oraz instrumenty muzyczne: gitarę, perkusję i pianino elektroniczne. Otwarta w 2012 roku filia Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku powstała z połączenia trzech filii działających na terenie Gdańsk-Wrzeszcz i Pracowni Komiksowej. Ówczesny dyrektor WiMBP, Paweł Braun, twierdził, że podstawowym czynnikiem decydującym o wyborze lokalizacji biblioteki była cena:

Gdybym chciał wybudować nową siedzibę biblioteki, zajęłoby to wiele lat i pochłonęło ogromne środki finansowe, którymi oczywiście nie dysponujemy. Otwarcie filii w centrum handlowym kosztowało wielokrotnie mniej, a pozwala na realizację zadań biblioteki w rewelacyjny sposób. Czytelnicy przychodzą do nas „przy okazji”: idą po zakupy spożywcze, po buty dla dziecka, na fitness, który jest piętro wyżej. Przy okazji przychodzą do nas.

Pasaż uliczny

Przejście Wrocław (multimedialne Centrum Innowacji dla Kultury i Edukacji pod szyldem Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu) to również biblioteka o nietypowej lokalizacji. W projekcie pisano:

W strefie informacyjnej goście dowiedzą się, co oferuje centrum. W strefie gier i zabaw przy heksagonalnych stołach będzie można zagrać w gry planszowe i wideo. To właśnie gry mają być główną atrakcją. W trzeciej strefie, konferencyjnej, będzie scena. W sali będą prowadzone webinaria, wystawy i prezentacje. W strefie warsztatów bibliotekarze i nauczyciele będą szkolić się w zakresie nowych technologii i innowacji, a użytkownicy centrum wezmą udział w grupowych kursach i szkoleniach komputerowych. W strefie relaksu, czyli e-czytelni, goście przeczytają czasopisma na dostępnych w centrum tabletach, laptopach, czytnikach elektronicznych. Koszt przebudowy Przejścia Świdnickiego – gdzie zlokalizowano bibliotekę – wyniósł 13 milionów złotych.

²⁷ A. Buck, *Biblioteki publiczne w perspektywie nowych przestrzeni wybranych bibliotek lubuskich*, [w:] *Ewolucja nowych przestrzeni bibliotecznych: od założeń do praktyki. Ogólnopolska konferencja naukowa. Olsztyn, 14-15 września 2017. Materiały konferencyjne*, pod red. S. Baran, K. Bikowskiej, Olsztyn 2018.

²⁸ J. Jasiewicz, *Po zakupy i do biblioteki... Biblioteki publiczne w centrach handlowych*, [w:] *Megabiblioteki: wybrane tendencje w bibliotekarstwie publicznym*, pod red. D. Pietrkiewicz, E. B. Zybert, Warszawa 2015, s. 127-136.

Dawne kino

Kolejną nietypową lokalizacją bibliotek stają się opuszczone kina. I tak od 2017 roku w województwie lubuskim funkcjonuje Mediateka w Szcząncu. Na ponad 224-metrowej przestrzeni, w sali, w której niegdyś oglądano filmy, stworzono nowoczesną aranżację. Uwzględnienie cech architektury lokalu pozwoliło wygospodarować dodatkowe 54 metry kwadratowe na przeszklonej antresoli. Pracownia komputerowa, sala gier, system wystawienniczy, strefa nieskrępowanego wypoczynku i małe zaplecze kuchenne czynią Mediatekę atrakcyjnym miejscem spotkań. Dodatkowe możliwości otwiera zachowana część sceniczna. Mobilne regały, składane stoły i krzesła pozwalają swobodnie aranżować przestrzeń²⁹.

W 2012 roku na terenie gminy Kargowa w budynku lokalnego peerelowskiego kina powstała Mediateka „Światowid”³⁰, która – ze względu na nowatorskie rozwiązania architektoniczne – stała się inspiracją dla bibliotek nie tylko w Lubuskim.

Centrum Biblioteczno-Kulturalne FAMA jest biblioteką mieszczącą się we wrocławskiej dzielnicy Psie Pole. Mimo niewielkiej przestrzeni cieszy się popularnością wśród lokalnej społeczności, która poza biblioteką może korzystać z sali widowiskowej, laboratorium: sztuki i ruchu, pracowni komputerowej oraz studia nagrań. Nowa placówka odziedziczyła po poprzedniczce, kinie FAMA, nie tylko działkę budowlaną, lecz także nazwę i zabytkowy neon.

Mediateki

Zielonogórska mediateka Góra Mediów powstała w gmachu głównym WiMBP przy al. Wojska Polskiego. Przestrzeń podzielono na kilka stref tematycznych. W strefie filmu i muzyki zgromadzono filmy i muzykę na różnych nośnikach (CD, DVD, Blu-ray, płyty winylowe). Strefa wiedzy to dostęp do internetu oraz programów komputerowych, w tym aplikacji edukacyjnych i baz danych. Strefa książki elektronicznej oferuje audiobooki i e-booki. Strefa hobby udostępnia konsole do gier, gry komputerowe. Strefa spotkań to miejsce działań kulturalnych i edukacyjnych. Mediateka wyposażona jest również w roboty, tablety oraz gry edukacyjne, które służą do prowadzenia zajęć nauki kodowania dla dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Do dyspozycji użytkowników pozostają gogle VR, czytniki, gry planszowe i czytniki. Ściany, wykładziny i sufit Góry Mediów ozdabiają trójbarwne mozaiki przywołujące na myśl komputerowe piksele. Agendę uruchomiono w 2010 roku. Góra Mediów to miejsce przeróżnych przedsięwzięć, a przy tym najlepsze miejsce spotkań dla uczących się języków obcych (Language Café), fanów nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych (TechKluby), artystów przygotowujących wystawy, miłośników gier, filmów i muzyki³¹.

²⁹ J. Nowotnik, *Mediateka w Szcząncu*, „Bibliotekarz Lubuski” 2017, nr 1-2 (43-44), s. 25-26.

³⁰ M. Kwiecień, *Mediateka Światowid. Nowa biblioteka w Kargowej*, „Bibliotekarz Lubuski” 2013, nr 2 (36), s. 15-16.

³¹ Por. B. Czerniawski, *Mediateka zielonogórska – multimedialne okno na świat*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 2 (39), s. 28.

Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim funkcjonuje od 2019 roku. Książnica zmieniła siedzibę, zyskała nową aranżację oraz wyposażenie³². Przestrzeń krośnieńskiej biblioteki jest otwarta, ale podzielona na strefy, które dodatkowo można wyodrębnić dzięki przesuwным drzwiom. Najbardziej oddalona od głównego wejścia jest strefa dla dorosłych, bliżej mediateka, dalej kawiarnia i strefa dla dzieci z charakterystycznymi hamakami. Poszczególne strefy nabierają charakteru dzięki swoim patronom.

Budynek historyczny

W 2011 roku czytelnicy lubuscy zyskali wartościową siedzibę Miejskiej Biblioteki Publicznej w Nowej Soli³³. Książnica przeprowadziła się do zabytkowej willi z lat 20. XX wieku. Zabudowania w pełni dostosowano do potrzeb nowoczesnej placówki bibliotecznej. Podjazd, platforma dla wózków inwalidzkich oraz winda osobowa gwarantują komfortowy dostęp do wszystkich pomieszczeń. W Wypożyczalni Głównej wolnemu dostępowi do półek towarzyszą dwa samoobsługowe kioski usprawniające proces zwrotów i wypożyczeń. Na parterze, obok Wypożyczalni, znajduje się Czytelnia Multimedialna. Na pierwszym piętrze mieszczą się Czytelnie: Ogólna i Regionalna. W pierwszej dwa stanowiska wyposażone zostały w myszy skanujące, umożliwiające łatwe i szybkie przenoszenie tekstu drukowanego do programów komputerowych. Przy wejściu, w wydzielonej przestrzeni, funkcjonuje salonik prasowy. Na niskim parterze mieści się niewielka sala konferencyjna i przestronna Galeria pod Tekstem. W nowosolskiej bibliotece zautomatyzowane zostały wszystkie procesy biblioteczne. System wypożyczeń oparty jest na technologii RFID. Ważnym dopełnieniem inwestycji bibliotecznej w Nowej Soli jest zagospodarowanie przyległego terenu (Ogród Sztuk).

Na południu Polski, w województwie śląskim, powstał Młyn Parowy – Biblioteka Miejska Żory³⁴. Biblioteka Publiczna w Żorach im. Ottona Sterna należy do wiodących w regionie instytucji. Nowa siedziba biblioteki w samym sercu miasta dodaje klimatu tej zasłużonej placówce³⁵. Połączenie historycznego obiektu z ciekawą architekturą wewnątrz, nowymi technologiami oraz bogatą ofertą kulturalną i edukacyjną stwarza ogromny potencjał. W nowej odsłonie biblioteka stała się

³² A. Langner-Kosmaty, *Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim*, „Bibliotekarz Lubuski” 2019, nr 2 (48), s. 29-30.

³³ E. Gonet, *Biblioteka jak bombonierka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 1 (31), s. 50.

³⁴ Zob.: <https://europapnews.pap.pl/node/19521>; <https://www.modernizacjaroku.org.pl/pl/edition/2262/object/2321/miejska-biblioteka-publiczna-im-ottona-sterne-w-zorach>.

³⁵ Budynek dawnego młyna został zrewitalizowany w ramach projektu „Kolej przedsiębiorczości – rewitalizacja obiektów i przestrzeni dworca PKP i dawnego Młyna Elektrycznego w Żorach – etap II Spółdzielnia Kultury”, który otrzymał dofinansowanie ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020. Inwestorem była Gmina Miejska Żory, wykonawcą – firma BEN-BUD Janusz Benisz, a projekt wykonała Pracownia Projektowa Impuls arch. Dariusz Zniszczoł. Natomiast klimatyczne wnętrza zostały zaprojektowane przez pracownię Sikora Wnętrza+Architektura, a ich wyposażenie zostało w całości sfinansowane z budżetu gminy Żory.

ważnym ośrodkiem integrującym i stymulującym lokalną społeczność, miejscem, które daje impuls nie tylko intelektualny, ale i społeczny, twórczy, artystyczny.

Mediateka MEMO – Filia Biblioteki Miejskiej w Łodzi jest przykładem nowej epoki w podejściu do placówki bibliotecznej, promowanym jako najnowocześniejsza mediateka w kraju. To miejsce, które łączy tradycyjne zbiory biblioteczne z dostępem do nowoczesnych technologii. To przestrzeń, w której każdy bez względu na wiek znajdzie coś dla siebie. Dla twórców internetowych przygotowano profesjonalnie wyposażone studia nagrań dźwięku i montażu. Fani gier mają do dyspozycji przestrzeń gamingową z najnowszymi konsolami, systemem VR oraz symulatorami: lotu i wyścigowym. Wielbiciele budowania z klocków Lego mogą uwolnić wyobraźnię, działając kreatywnie w dedykowanej do tego przestrzeni. Miłośnicy komiksu i mangi mają do dyspozycji ponad cztery tysiące publikacji. Dla melomanów i fascynatów winyli atrakcją jest kolekcjonerski gramofon OSCAR, setki płyt oraz szeroki wybór instrumentów muzycznych, a na scenie MEMO odbywają się kameralne koncerty i spektakle. Kinomaniacy uczestniczą w różnych okolicznościowych wydarzeniach. Bogata oferta warsztatowa obejmuje m.in.: animację poklatkową, grafikę komputerową, film i fotografię, programowanie i robotykę, zajęcia wokalo-lektorskie, muzyczno-rytmiczne, naukę gry na instrumentach, zajęcia teatralne. A wszystko to w przestrzeni wspaniale wyremontowanej historycznej kamienicy łódzkiej.

Kolejny przykład. Biblioteka Narodowa w Warszawie przeszła modernizację, by na początku 2022 roku zainaugurować nowe oblicze czyteln. Zastosowano rozwiązania wykorzystujące szlachetne materiały (miedź, stal, drewno i kamień), które uatrakcyjniły wizualnie wnętrza, nie tracąc przy tym swojego modernistycznego charakteru. Sufit z miedzianej siatki, przestrzeń bez barier architektonicznych, cztery wewnętrzne ogrody o odmiennej stylistyce ze specjalnie dobraną roślinnością, zmieniającą się wraz z porami roku, tworzą niepowtarzalny klimat i wpływają na dostępność.

Godna polecenia jest również Biblioteka Kultury w Iłowej. Mieści się w przypałacowych zabudowaniach folwarcznych należących niegdyś do dwuskrzydłowego pałacu z epoki renesansu³⁶. Wewnątrz zmodernizowanych, oddanych do użytku w 2019 roku pomieszczeń bibliotecznych zwracają uwagę multimedialne totemy, będące zdigitalizowanymi dokumentami dotyczącymi historii miasta. Jedno z dotykowych urządzeń umożliwia wysłanie wirtualnej pocztówki, inne pozwala na sprawdzenie aktualnej oferty kulturalnej i atrakcji turystycznych. W sali multimedialnej dostępne są drony, okulary VR 3D, aparaty, kamery, sprzęt ułatwiający obsługę konferencji i wydarzeń okolicznościowych, również z wykorzystaniem audiowizualnych projekcji na trójwymiarowych obiektach (mapping 3D). Na parterze dostępne są tradycyjne zbiory. Uroku wnętrza nadają okna, duże, podzielone szprosami. Wpuszczają światło, a jednocześnie zatrzymują czas. Opra-

wę budynku tworzą iłowskie ogrody, m.in. ogród japoński, który założony na początku XX wieku, był pierwszym tego typu dziełem sztuki ogrodniczej w Europie.

Biblioteka na Koszykowej w Warszawie jest jedną z największych i najstarszych polskich bibliotek. Przed dekadą rozbudowano książnicę, zadaszono szkłem dziedzińce wewnętrzne i połączono z czytelnią i z niemal stuletnim budynkiem. Najważniejszym obszarem w nowym gmachu jest teraz poziom parteru. Mieści się tu m.in. Czytelnia im. Faustyna Czerwijowskiego, wypożyczalnia oraz strefa funkcjonalna z recepcją, rejestracją i informacją. Ta część budynku jest obszarem rekreacji i kameralnych spotkań. Wyciszający nastrój wprowadza m.in. porośnięta zielenią ściana. Nie brakuje również elementów artystycznych – jedną ze ścian zdobi praca wykonana metodą sgraffito przedstawiająca księgozbiory.

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy we Wschowie znalazła dogodną lokalizację w 2013 roku w murach byłego Kolegium Jezuickiego³⁷. Aranżacja 900 metrów kwadratowych powierzchni nawiązuje do historii miasta, w którym bywali Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk, Zygmunt I Stary, August II Mocny, Kazimierz Wielki. Czytelnia przypomina zabudowę miejskiego rynku. W otoczeniu regałów zwieńczonych nadprożem łukowym zaprojektowano fontannę. Zamiast wody umieszczone w niej zostały interaktywne gry edukacyjne, m.in. *Monety*, *Poczet królów polskich* oraz multimedialne warcaby. W holu funkcjonuje e-galeria. System ekranów LCD obudowanych w ozdobne ramy ma możliwość wyświetlania dowolnych treści multimedialnych w postaci zdjęć, filmów, animacji. Tablica Multi Touch umożliwia także dostęp do innych aplikacji, m.in.: mapy biblioteki; aplikacji e-learningowej poświęconej historii Wschowy i regionu. Winda otwiera trzykondygnacyjną budowlę dla osób starszych i niepełnosprawnych. Na pierwszym piętrze, gdzie mieści się wypożyczalnia dla dorosłych, zachowano odkryte podczas remontu freski.

Obiekty usługowe

Mediateka Szklana Pułapka w Zielonej Górze to obok Góry Mediów druga mediateka w mieście³⁸. Uruchomiona w 2012 roku w Palmiarni Zielonogórskiej funkcjonuje jako filia miejska nr 7. Projekt zrealizowano w pomieszczeniu dawnej sali konferencyjnej Palmiarni. Na powierzchni 160 metrów kwadratowych zgromadzono multimedia i zbiory papierowe. Do dyspozycji użytkowników pozostają stanowiska komputerowe z dostępem do internetu, konsola Play Station i sporo przyjaznych zakątków, umożliwiających spędzenie wolnego czasu z widokiem na Park Winny i miejską zabudowę. Nazwa łączy się ściśle z przeszkloną elewacją turystycznej atrakcji Zielonej Góry. Bibliotekę zorganizowano przy kawiarni na pierwszym piętrze, na tarasie, z którego rozciąga się widok na restaurację pełną egzotycznych roślin. Strefa dostępu do wiedzy, rozrywki, kultury i nowych tech-

³⁶ M. Simonjetz, *Nowa biblioteka – nowe możliwości. Miejska Biblioteka Publiczna w Iłowej po modernizacji*, „Poradnik Bibliotekarza” 2022, nr 2, s. 30-32.

³⁷ E. Gonet, *Biblioteka jak bombonierka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2011, nr 1 (31), s. 50.

³⁸ M. Bielawa, *Szklana Pułapka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2012, nr 1 (33), s. 25-27.

nologii, niczym pułapka, ma kusić potencjalnych użytkowników i intrygować na tyle, by każdy, kto raz przekroczy próg Szklanej Pułapki, na zawsze pozostał stałym odbiorcą atrakcyjnej mediatecznej oferty.

Biblioteki – odkrycia

Bioteka, czyli zielona biblioteka jest siedzibą dwóch filii Miejskiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Jej rozwiązania architektoniczne harmonijnie łączą nowoczesność z naturalnością materiałów i zielenią. Bogaty księgozbiór, zbiory multimedialne, a także znakomita lokalizacja w centrum miasta to cechy Bioteki. Zgodnie z projektem postawiono na naturalność oraz surowość zastosowanych materiałów, takich jak szkło, kamień czy stal, charakterystycznych dla industrialnej tkanki miejskiej przy wykorzystaniu drewna oraz dużej ilości zieleni, co nadało wnętrzu indywidualny charakter o wysokim poziomie estetycznym. Wnętrze zostało zaprojektowane w najdrobniejszych detalach. W całej przestrzeni dominuje chrobotek – zielony porost, który przełamuje surowość wnętrza. Uwagę zwraca efektowne, lecz oszczędne w formie oświetlenie i czarny sufit z widoczną infrastrukturą techniczną. Całość dopełnia podłoga z mikrocementu, którą zdobią malowane ręcznie grafiki.

W 2017 roku, na zlecenie Uniwersytetu w Białymstoku, rozpoczęto prace nad projektem koncepcyjnym budynku Biblioteki Uniwersyteckiej w Białymstoku. Konstruktorzy zaprojektowali charakterystyczną pentagonalną bryłę z otwartym atrium, bawiąc się formą i badając możliwości modyfikacji typowego układu funkcjonalnego obiektu. Główny układ urbanistyczny kampusu, wraz z częścią wydziałów, został wybudowany w 2015 roku.

Szynwałd to wioska położona w Małopolsce, która szczyci się posiadaniem nowoczesnej biblioteki. Biblioteka jako lokalne centrum kultury powstała jako odpowiedź na zapotrzebowanie lokalnej społeczności na budynek będący nie tylko wypożyczalnią książek, ale także lokalnym centrum kultury. Obiekt składa się z dwóch elementów funkcjonalnych: części bibliotecznej oraz sali wielofunkcyjnej z zapleczem. Część biblioteczna to szereg otwartych, przenikających się przestrzeni pełniących poszczególne funkcje: wypożyczalni książek, czytelnicy czasopism, enklawy przeznaczonej dla dzieci, czytelnicy multimedialnej oraz oddzielnych pomieszczeń czytelnicy tradycyjnej i pracowni komputerowej. Szerokie wachlarzowe schody komunikują piętro oraz ten fragment parteru, który zajmuje część biblioteczna. Obie przestrzenie połączone są wspólnym holem. Sala wielofunkcyjna jest obszernym, wysokim na dwie kondygnacje pomieszczeniem, mieszczącym do 150 osób jednocześnie.

Miejsko-Gminna Biblioteka w Głucholazach określana jest mianem prostej w formie. Budowa tej biblioteki, dzięki prostocie swojej konstrukcji, nie była kosztownym przedsięwzięciem. Stworzona została zgodnie z zasadami pragmatyzmu i pozbawiona jest architektonicznych fajerwerków. Konstrukcja budynku zlokalizowanego wśród gęstej zabudowy jest przejrzysta i prosta. Taka forma odnalazła się doskonale na niewielkiej, wąskiej działce.

Biblioteka w Świeciu posiada nowatorską i przyjazną przestrzeń. Kompozycja architektoniczna, forma obiektu jest bardzo prosta i czytelna, minimalna, a jednocześnie współczesna. Zarówno w bryle zewnętrznej, jak i w układzie funkcjonalnym czytelne jest wyraźne oddzielenie zasadniczych funkcji bibliotecznych od funkcji pomocniczych, obsługujących. Jako nadrzędne założenie projektowe przyjęto zaprojektowanie biblioteki jako obiektu otwartego, wielofunkcyjnego, o atrakcyjnej, a jednocześnie prostej i czytelnej formie. Przeszklona fasada parteru zaprasza do wnętrza biblioteki już z poziomu ulicy, zapewniając jednocześnie bezpośredni kontakt wnętrza obiektu z jego zewnętrzem.

Filia biblioteki miejskiej w Łodzi na Bałutach „Tatarak” pomieszczona jest w wolnostojącym, parterowym budynku, zlokalizowanym przy ulicy Turowskiej. Jej stylistyka konweniuje z naturą. Dodatkową atrakcją filii jest zielony skwer, znajdujący się na tyłach budynku, który jest miejscem różnorodnych imprez czytelniczych i aktywności na świeżym powietrzu.

Podsumowanie

Przypatrując się – reprezentatywnym, ale z konieczności wybranym – obiektom i przestrzeniom bibliotecznym, trzeba wysnuć wniosek, że podstawowym celem działalności współczesnych księgarni polskich jest usatysfakcjonowany klient biblioteczny. Są bowiem biblioteki idealne, przyjazne, ale też budzące niepokój. Takie, które robią wrażenie obłożonej twierdzy. A przecież efektem działań bibliotekarza powinien być zadowolony czytelnik. Takim będzie, jeśli biblioteka będzie nowoczesna, otwarta – taka, która gromadzi, opracowuje i udostępnia, ale też oferuje niczym nieskrępowany dostęp do zbiorów i baz danych. Ten dostęp powinien ułatwić i ułatwiać czytelnikowi procesy technologiczne. Czyli biblioteka rezygnuje z zasady: urzędy są dla urzędników, a biblioteki dla bibliotekarzy. Podstawą zarządzania we współczesnej bibliotece jest odpowiednio kształtowana kultura organizacyjna i zarządzanie jakością. Kultura organizacyjna to inaczej wiedza, gust i kompetencja bibliotekarza. Jej przejawy według prof. Elżbiety Zybert to:

[...] założenia – całkowicie niewidoczne i nieuświadomione, normy i wartości – częściowo widoczne i uświadomione (misja jest precyzyjnym wyrażaniem dalekosiężnych zamierzeń i aspiracji organizacji, jest sformułowaniem wizji firmy na użytek strategii), wreszcie artefakty – w pełni widoczne i uświadomione, zwane także symbolami, będące także sztucznymi tworem kultury. Mogą one pojawiać się w różny sposób: językowy (specyficzny język, mity, anegdoty, legendy); behawioralny (ceremonie, rytuały inkorporacyjne, obrzędy materialne, podnoszenie wartości integracji, redukcja konfliktów, relacje z użytkownikami); i fizyczny (czynniki identyfikujące bibliotekę, wystrój wewnętrzny i zewnętrzny, sztuka, technologia, przedmioty)³⁹.

³⁹ E. B. Zybert, *Kultura organizacyjna w bibliotekach: nowe i stare idee w zarządzaniu biblioteką*, Warszawa 2004.

Priorytety dzisiejszej biblioteki to podążanie za technologiami, ale też rozwój kapitału ludzkiego, unowocześnienie instytucji, pozyskiwanie środków finansowych na jej rozwój. Pojmowanie biblioteki jako miejsca upowszechniania wiedzy, kultury i informacji, rozwijanie i promowanie jej naukowego statusu. Do tego potrzebna jest nowa, wspólnie z zespołem zbudowana świadomość, której wyrazem jest tożsamość biblioteki, czyli zespół cech biblioteki, wizerunek biblioteki, czyli zespół odczuć klienta/czytelnika.

W październiku 2023 roku Biblioteka Narodowa wspólnie z Miejską Biblioteką Publiczną Łodzi zaprosiła na pierwsze z cyklu spotkań „Porozmawiajmy o bibliotekach”, poświęconych działalności bibliotek publicznych. Na dwudniowej konferencji poruszono wiele interesujących zagadnień, ważnych dla branży bibliotekarskiej. Mówiono o zarządzaniu bibliotekami publicznymi, rynku pracy i nowych kadrach. Analizowano, jak zmieniają się biblioteki i jaka jest ich pozycja na rynku usług. Dokonano analizy i wymiany doświadczeń w funkcjonowaniu dzisiejszych bibliotek oraz przyjrzano się trendom europejskim i światowym. Przytoczone w artykule przykłady wzorcowych księżnic, a także narady, konferencje i dyskusje teoretyków i praktyków z dziedziny bibliotekarstwa obrazują nieustanny proces zmian we współczesnych bibliotekach.

Bibliografia

- Biblioteka Raczyńskich w Poznaniu*, „Architektura Murator” 2013, nr 8, s. 26-44.
- Biblioteka w Dąbrowie Górniczej*, „Architektura Murator” 2015, nr 3, s. 13.
- Biblioteka w Lublińcu*, „Architektura Murator” 2016, nr 12, s. 22.
- Foucault M., *O innych przestrzeniach. Heterotopie*, przeł. M. Żakowski, „Kultura Popularna” 2016, nr 2 (16), s. 7-13.
- Głowacki T., *Biblioteka Uniwersytecka w Zielonej Górze*, „Architektura Murator” 2013, nr 9, s. 70-76.
- Głowacki T., *Biblioteka Publiczna w Szywnaldzie*, „Architektura Murator” 2015, nr 4, s. 68-73.
- Głowacki T., *Gminna Biblioteka w Czarnym Borze*, „Architektura Murator” 2015, nr 12, s. 64-69.

- Głowacki T., *Centrum FAMA we Wrocławiu*, „Architektura Murator” 2017, nr 3, s. 56-59.
- Hajok D., *Biblioteka Miejska w Starym Sączu*, „Architektura Murator” 2018, nr 11, s. 76-79.
- Konieczna D., *Nowe trendy w architekturze i organizacji przestrzeni w bibliotekach polskich*, [w:] *Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Konstancin-Jeziorna, 29-30 maja 2009 r.*, Warszawa 2009, s. 21-33.
- Krapiński B., *Kwestie definicyjne*, [w:] *Kreatywny łańcuch. Powiązania sektora kultury i kreatywnego w Polsce*, pod red. S. Szultka, Gdańsk 2014, s. 22-27.
- Kruszewski T., *Przestrzenie biblioteki: o symbolicznej, fizycznej i społecznej obecności instytucji*, Toruń 2012.
- Maj J., *Organizacja przestrzenna i wyposażenie biblioteki publicznej*, Warszawa 1987.
- Majewski J.S., *Przebudowa zabytkowej Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego*, „Architektura Murator” 2005, nr 9, s. 50-59.
- Majewski J.S., *Biblioteka Miejska w Opolu*, „Architektura Murator” 2011, nr 5, s. 56-60.
- Majewski J.S., *Biblioteka Publiczna w Wesolej*, „Architektura Murator” 2019, nr 2, s. 54.
- Majewski J.S., *Budynek Mediateki w Grodzisku Mazowieckim*, „Architektura Murator” 2019, nr 4, s. 60-66.
- Majewski J.S., *Publiczna Biblioteka w Lublińcu*, „Architektura Murator” 2019, nr 11, s. 62-68.
- Marciniak P., *Gminna Biblioteka w Rokietnicy*, „Architektura Murator” 2018, nr 7, s. 64-68.
- McDonald A., *The Ten Commandments revisited: the Qualities of Good Library Space*, “LIBER Quarterly: The Journal of European research Libraries” 2006, Vol. 16, Issue 2.
- Mycielski K., *Biblioteka na Koszykowej w Warszawie*, „Architektura Murator” 2015, nr 9, s. 76-84.
- Oldenburg R., *The great good place: cafés, coffee, coffee shops, bookstores, bars hair salons, and other hangouts at the heart of a community*, Nowy Jork 1999.
- Płocienniczak B., *Biblioteka jako miejsce spotkań z „Innym”*, [w:] *Czas przemian – czas wyzwań: rola bibliotek i ośrodków informacji w procesie kształtowania kompetencji współczesnego człowieka*, pod red. J. Jasiewicz, E.B. Zybert, Warszawa 2014, s. 177-185.
- Stiasny G., *Rozbudowa Biblioteki Jagiellońskiej*, „Architektura Murator” 2002, nr 1, s. 28-35.

Stiasny G., *Biblioteka Publiczna w Lublinie*, „Architektura Murator” 2008, nr 1, s. 52-59.

Szczygłowska L., *Nowa biblioteka – nowa przestrzeń – nowe możliwości – nowe wyzwania*, [w:] *Kultura organizacyjna w bibliotece: ogólnopolska konferencja naukowa, Białystok 4-6 czerwca 2007*, pod red. H. Brzezińskiej-Stec, Białystok 2008, s. 457-474.

Świrad M., *Dla kogo budujemy biblioteki?*, [w:] *Między hybrydą a cyfrą*, pod red. J. Czyrek i B. Górnej. Wrocław 2010, s. 9-14.

Tuan Yi-Fu, *Przestrzeń i miejsce*, przeł. A. Morawińska, Warszawa 1987.

Witruwiusz, *O architekturze ksiąg dziesięć*, przeł. K. Kumaniecki, Warszawa 2004.

Załoski D., *Stacja Kultura w Rumi*, „Architektura Murator” 2015, nr 5, s. 84-89.

Zybert E.B., *Pomysły na biblioteki publiczne w XXI wieku*, [w:] *Instytucje kultury jako ośrodki życia społecznego*, pod red. A. Mierzeckiej, E.B. Zybert, Warszawa 2017, s. 1-47.

The Space of Contemporary Public Libraries. Train Station, Palm House, Department Store, City Passage, Cinema... As Inspiration

Abstract

Contemporary libraries are most often organized as multimedia centers of knowledge, culture, and information. They are evolving, drawing inspiration from European, mostly Scandinavian, models. In addition to the traditional functions of libraries (information transfer, collection gathering, and preservation), they are beginning to implement a model of an open, hybrid library focused on engaging with the community. The author discusses how these changes are taking place and whether the "identity of the public library" is being lost in the process, what the organizational culture of libraries looks like, and finally, whether these changes require a "new space" when the current one is suboptimal. He addresses questions such as: How to convince librarians to embrace change? How to engage the media in promoting new library services? What are the limits of the new offers? What should be done to ensure that the "third place" service does not overshadow what is most important in the library? The article discusses new spaces, functionalities, and services in libraries, using examples from Polish library practices. The author also explores issues related to the use of physical space (both urban and post-industrial) by contemporary libraries.

Keywords: library, modernization, management, space, offers, technology, library architecture, role of small, medium, and large public libraries.

Stacja Kultura. Z archiwum MBP im. Floriana Ceynowy w Rumi

Z archiwum MBP w Żorach im. Ottona Sterna

Sopoteka. Z archiwum Biblioteki Sopotckiej

Bioteka. Z archiwum MBP im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

Z archiwum Biblioteki Miejskiej w Puławach

Modernizacja przestrzeni i co dalej?

Historia Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie zaczęła się 3 maja 1946 roku. Za założycieli szprotawskiej księżnicy uważa się Leona Baciora i Henryka Mocka. Początkowo biblioteka działała w jednym pomieszczeniu przy ul. Krasieńskiego 6. Pierwszy księgozbiór, liczący 360 woluminów, składał się z darów od przesiedleńców oraz książek z likwidowanych klasztorów i dworów. W 1948 roku biblioteka przeniosła się do Ratusza Miejskiego. W latach 60. rozbudowano sieć bibliotek na wsiach. W 1975 roku biblioteka przeniosła się do nowego budynku przy al. Niepodległości 16, gdzie ma swoją siedzibę do chwili obecnej¹. Współczesna biblioteka w Szprotawie to nowoczesna placówka z dostępem do internetu, oferująca kursy i szeroką ofertę kulturalną.

W 2023 roku Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie przeszła znaczące zmiany, które wpłynęły na jej funkcjonowanie oraz jakość oferowanych usług. Kluczowymi wydarzeniami były: kosmetyczny remont oddziału dziecięcego, czytelników, biur na pierwszym piętrze, świetlika i części dachu zgodnie z zaleceniami Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, remont Filii w Lesznie Górnym oraz pozyskanie Pracowni Orange. Te inicjatywy otworzyły nowe możliwości edukacyjne i kulturalne dla mieszkańców Szprotawy i okolic.

Modernizacja oddziału dziecięcego

Modernizacja oddziału dziecięcego miała na celu stworzenie przyjaznej i nowoczesnej przestrzeni dla najmłodszych czytelników. Nowe wyposażenie, ergonomiczne meble oraz atrakcyjny wystrój wnętrz przyciągają dzieci i ich rodziców, zachęcając do częstszych wizyt i udziału w organizowanych wydarzeniach. Modernizacja ta pozwoliła również na wprowadzenie nowych rozwiązań wspierających rozwój czytelnictwa wśród najmłodszych.

Pracownia Orange – centrum nowoczesnych technologii

Pracownia Orange, działająca od 1 września 2023 roku, umożliwia mieszkańcom dostęp do nowoczesnych technologii i narzędzi edukacyjnych. Wyposażona w komputery, sprzęt multimedialny oraz dostęp do internetu pracownia stała się

---

¹ A. Pelc, *Zarys historii Biblioteki Publicznej w Szprotawie*, http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=240:zarys-historii-biblioteki-publicznej-w-szprotawie&catid=46&Itemid=70 [dostęp: 26.09.2024].

miejszem, gdzie odbywają się warsztaty, szkolenia i spotkania. Dzięki temu biblioteka może realizować atrakcyjne projekty edukacyjne.

Działania w Pracowni Orange

Pracownia Orange w Szprotawie jest miejscem, gdzie regularnie odbywają się zajęcia z różnych dziedzin, takich jak:

- Okulary VR – uczestnicy mogą eksplorować wirtualne światy i uczyć się poprzez interaktywne doświadczenia;
- Drukarka 3D – warsztaty z projektowania, modelowania i drukowania 3D dla dzieci i młodzieży oraz szkolenia dla nauczycieli, które rozwijają kreatywność i umiejętności techniczne;
- Klub Gier – spotkania miłośników gier planszowych i komputerowych, które integrują lokalną społeczność;
- Warsztaty plastyczne – zajęcia rozwijające zdolności artystyczne, takie jak rysunek, malarstwo i rękodzieło;
- Warsztaty językowe – kursy językowe dla różnych grup wiekowych, które pomagają w nauce nowych języków i poznawaniu innych kultur;
- Warsztaty ekologiczne – edukacja o środowisku i zrównoważonym rozwoju;
- Spotkania klubu mangi i anime – spotkania dla miłośników japońskiej kultury;
- Konstrukcje z klocków – KLUB LEGO – zajęcia rozwijające zdolności manualne, wyobraźnię przestrzenną oraz umiejętność pracy zespołowej;
- Spotkania DKK – spotkania miłośników dobrej literatury, integrują między-pokoleniowo, poszerzają horyzonty myślowe.

Współpraca z lokalnymi partnerami

Biblioteka w Szprotawie nawiązała współpracę z lokalnymi instytucjami, takimi jak Zakład Usługowy Zachód w Szprotawie, Nadleśnictwo Szprotawa, szkoły, przedszkola, Polski Związek Emerytów Rencistów i Inwalidów, Uniwersytet Trzeciego Wieku, Powiatowy Urząd Pracy. Partnerstwa te pozwalają na realizację wspólnych projektów edukacyjnych i kulturalnych, przynoszących korzyści całej społeczności. Dzięki zaangażowaniu różnych podmiotów możliwe jest organizowanie wydarzeń z wielu dziedzin, takich jak warsztaty ekologiczne, spotkania autorskie czy akcje społeczne.

Wyzwania i doświadczenia

Pomimo sukcesów modernizacja przyniosła również pewne wyzwania. Konieczność ciągłego pozyskiwania środków finansowych na utrzymanie i rozwijanie nowych inicjatyw jest jednym z nich. W tym zakresie biblioteka w Szprotawie aktywnie współpracuje z Fundacją mBanku, Fundacją Orange, Fundacją 5 Medium, Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Bankiem PKO, Nadleśnictwem i Urzędem Miasta Szprotawa. Fundacje i zaprzyjaźnione instytucje wspie-

rają, rzeczowo i finansowo, a niejednokrotnie także organizacyjnie i merytorycznie, realizację projektów edukacyjnych.

Wykorzystanie pozyskanych środków

Dzięki funduszom pozyskanym od sponsorów Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie mogła zrealizować ambitne projekty edukacyjne i kulturalne, m.in.:

1. Zajęcia wakacyjne:

- 2023 rok – „Eko gry tworzę i w nie gram, więc wiedzę utrwaloną z matematyki i przyrody mam!” – projekt skierowany do dzieci uczestniczących w wakacyjnych zajęciach. Dzieci tworzyły własne gry edukacyjne, które miały na celu utrwalenie wiedzy z matematyki i przyrody w interaktywny sposób. Projekt obejmował również zakup książek, gier oraz klocków, wzbogacając zasoby biblioteki.
- 2024 rok – „Figury, bryły, kształty – świat wokół nas” – projekt finansowany przez Fundację mBanku, skupiający się na geometrii. W trakcie realizacji projektu dzieci uczestniczyły w warsztatach, podczas których tworzyły makiety przestrzenne, odkrywały geometryczne kształty w otaczającym ich świecie oraz uczyły się ich zastosowań. Projekt obejmował również zakup książek o geometrii oraz gier i klocków przeznaczonych do konstruowania, co wzbogaciło zasoby biblioteki.
- 2024 rok – „Poznać nieuchwytnie – miejscowe gatunki roślin i motyli” – projekt ekologicznych zajęć wakacyjnych, obejmujący wycieczki terenowe oraz warsztaty plastyczne i edukacyjne na temat różnorodności biologicznej regionu. Projekt miał na celu zwiększenie świadomości ekologicznej i zainteresowanie dzieci lokalną przyrodą.

2. Warsztaty ekologiczne – „Ratowanie świata z Zakładami Usługowymi Zachód”.
3. Zajęcia ekologiczne wsparte przez Fundację „ABCXXI – Cała Polska Czyta Dzieciom” – cel: kształtowanie postaw, uwrażliwianie na zależność społeczeństwa od przyrody i klimatu.
4. Edukacja finansowa wsparta przez KNF – Global Money Week (GMW) – Światowy Tydzień Pieniądza, 22-28 marca 2024 roku, zachęcający młodzież do planowania swojej finansowej przyszłości, a także poszerzania perspektywy w kwestiach społeczno-środowiskowych przy podejmowaniu decyzji finansowych.
5. Program Rozwoju Bibliotek – runda 5. – wsparcie merytoryczne bibliotek mające na celu diagnozowanie potrzeb i pomoc w stawianiu się silnymi, nowoczesnymi instytucjami kultury. Udział w programie wspomógł rozwój instytucji, pracowników oraz społeczności lokalnej, m.in. poprzez szkolenia zespołu oraz zakup niezbędnego sprzętu.

Celem wszystkich działań było rozwijanie i poszerzanie zainteresowań naukowych i technologicznych użytkowników poprzez angażowanie ich w projekty i za-

jęcia organizowane przez bibliotekę. Dzięki temu mieszkańcy miasta i gminy mogli spędzać czas w sposób twórczy i rozwijający, korzystając zarówno z nowej technologii, jak i tradycyjnych form. Wszystkie te działania korzystnie wpływały i wzmacniały pozycję szprotawskiej księżnicy jako centrum edukacyjnego w regionie. Biblioteka jest postrzegana jako miejsce nowoczesne, zaangażowane w rozwój i uwzględniające potrzeby swoich odbiorców.

Wyjątkowe uznanie

W 2024 roku Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie zyskała wyjątkowe uznanie na arenie ogólnopolskiej. O jej osiągnięciach i innowacyjnym podejściu do promowania kultury czytelnicznej napisano w renomowanych czasopismach branżowych: „Poradniku Bibliotekarza”, „Bibliotece Publicznej” oraz „Bibliotekarzu Lubuskim”². Dodatkowo, zdjęcie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie znalazło się na okładce „Poradnika Bibliotekarza”, co jest niezwykle wyróżnieniem i symbolem uhonorowania jej dokonań³.

Ponadto w drugiej edycji ogólnopolskiego programu „Ocalimy Świat” fundacji Cała Polska Czyta Dzieciom proekologiczny projekt edukacyjny „Krótkie życie ubrań”, realizowany przez klub DKK (młodzież) w filii wiejskiej w Długiem, otrzymał nagrodę grand prix.

Sukcesy i wyrazy uznania są dowodem na to, że biblioteka w Szprotawie to miejsce, które łączy tradycję z nowoczesnością, stając się prawdziwym centrum kulturalnym i edukacyjnym oraz powodem do dumy dla miasta i jego mieszkańców. Aktywność i kreatywność bibliotekarzy oraz zainteresowanie lokalnej społeczności przekładają się na satysfakcjonujące wskaźniki statystyczne. W 2023 roku Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie, ze wskaźnikiem 19,08 pod względem liczby użytkowników zarejestrowanych w przeliczeniu na 100 mieszkańców, zajęła pierwsze miejsce wśród 54 bibliotek południowej części województwa lubuskiego⁴. Średnia wartość wskaźnika dla podregionu zielonogórskiego to 12,2. Natomiast liczba wypożyczeń na zewnątrz wszystkich zbiorów (książki, czasopiśma, zbiory specjalne) na 100 mieszkańców wyniosła w MBP w Szprotawie 302, co uplasowało tę księżnicę na trzecim miejscu wśród 54 bibliotek podregionu zie-

² Zob. M. Cioch-Ciućmańska, *Zdobytą górę, pokonaj przeszkody, mierz wysoko!*, „Bibliotekarz Lubuski” 2024, nr 1 (57), s. 22-24; eadem, *Razem dla lepszej przyszłości – Global Money Week 2024 w Szprotawie*, „Bibliotekarz Lubuski” 2024, nr 1 (57), s. 38-39; M. Simonjetz, *Flirt z patronem*, „Biblioteka Publiczna” 2024, nr 4, s. 10-12; eadem, *Zakątki przyjemności*, „Biblioteka Publiczna” 2024, nr 5, s. 32-37.

³ M. Cioch-Ciućmańska, *Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie rozwija się na potrzeby lokalnej społeczności*, „Poradnik Bibliotekarza” 2024, nr 5, s. 35-36.

⁴ M. Domagała, *Biblioteki lubuskie w liczbach: południowa część woj. lubuskiego – statystyczne podsumowanie 2023 r.* [fragment prezentacji przedstawionej podczas seminarium dla dyrektorów i kierowników bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego 26 kwietnia 2024 roku].

lonogórskiego. Średnia wartość wskaźnika dla południowej części województwa lubuskiego w roku 2023 wynosiła 229 wypożyczeń na 100 mieszkańców⁵.

Źródło: M. Domagała, *Biblioteki lubuskie w liczbach: południowa część woj. lubuskiego – statystyczne podsumowanie 2023 r.* [fragment prezentacji przedstawionej podczas seminarium dla dyrektorów i kierowników bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego 26 kwietnia 2024 roku]

Źródło: M. Domagała, *Biblioteki lubuskie w liczbach: południowa część woj. lubuskiego – statystyczne podsumowanie 2023 r.* [fragment prezentacji przedstawionej podczas seminarium dla dyrektorów i kierowników bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego 26 kwietnia 2024 roku].

⁵ *Ibidem*.

Przyszłość Biblioteki Publicznej w Szprotawie

Przyszłość Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie rysuje się obiecująco. Biblioteka znajduje się w willi z drugiej połowy XIX wieku, która potrzebuje generalnego remontu – przeciekający dach, odpadająca elewacja, stare, nieszczelne okna oraz drzwi i inne problemy wymagają pilnej naprawy. Status zabytku gratyfikuje, ale jednocześnie utrudnia przeprowadzenie prac renowacyjnych. Na pewno stawia przed bibliotekarzami i wykonawcami dodatkowe wyzwania.

1 marca 2024 roku podpisana została umowa o dofinansowanie zadania pn. „Modernizacja budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie” w ramach Kierunku interwencji 2.1 „Infrastruktura bibliotek 2021-2025”, Priorytet 2 Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa. Wartość zadania oszacowana została na 3 mln zł, a przyznana dotacja wynosi 2 250 000 zł. To pierwsze tak duże wsparcie finansowe w historii szprotawskiej biblioteki. W ramach zadania planuje się wykonać prace modernizacyjne, polegające w szczególności na zmianie układu pomieszczeń poprzez wyburzenie ścianek działowych i ustawienie nowych, modernizacji wentylacji, wymianie instalacji elektrycznej oraz centralnego ogrzewania, aranżacji pomieszczeń, zakupie i montażu wyposażenia oraz zagospodarowaniu terenu. Zakończenie realizacji tej inwestycji przewiduje się do 31 grudnia 2025 roku⁶.

Plany obejmują dalsze prace modernizacyjne, m.in. złożony został wniosek o dofinansowanie w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Lubuskiego 2021-2027, Priorytet 2. „Fundusze Europejskie na zielony rozwój Lubuskiego”, Działanie 2.1. „Efektywność energetyczna – dotacje”, typ projektu dotyczący termomodernizacji budynków użyteczności publicznej będących budynkami historycznymi dla projektu pn. „Modernizacja budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie poprzez poprawę efektywności energetycznej budynku”.

Biblioteka wystąpi również do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej o dofinansowanie robót budowlanych w ramach zadania pn. „Modernizacja budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie poprzez dobudowę windy wraz z dostosowaniem dojazdu, parkingu i chodników dla osób niepełnosprawnych”. Celem dofinansowania jest poprawa dostępności usług publicznych świadczonych przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Szprotawie poprzez wyeliminowanie barier architektonicznych w zakresie dojścia i wejścia do budynku⁷.

Jednocześnie nadal będziemy rozwijać ofertę edukacyjną i kulturalną, poprzez udział w innowacyjnych szkoleniach i programach, wprowadzanie nowych technologii, kontynuowanie współpracy z lokalnymi i krajowymi partnerami. Wszystkie

działania mają na celu zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w życie biblioteki oraz promocję czytelnictwa i kultury.

Modernizacja oddziału dziecięcego, pozyskanie Pracowni Orange oraz dwuletni udział w Programie Rozwoju Bibliotek – runda 5. to dowody na to, że Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie nieustannie dąży do innowacji i dostosowywania swojej oferty do potrzeb współczesnych użytkowników. Dzięki tym zmianom biblioteka staje się nie tylko miejscem wypożyczania książek, ale również ważnym centrum edukacyjnym i kulturalnym dla całej społeczności.

Aby uzyskać więcej informacji na temat działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie, można odwiedzić jej oficjalną stronę internetową, gdzie dostępne są szczegółowe dane dotyczące oferty biblioteki, wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych, dostępnych zasobów oraz godzin otwarcia. Można również śledzić bibliotekę w mediach społecznościowych, takich jak Facebook i Instagram, gdzie regularnie publikowane są aktualności, informacje o wydarzeniach i relacje z działań biblioteki⁸.

Bibliografia

Cioch-Ciućmańska M., *Miejska Biblioteka Publiczna w Szprotawie rozwija się na potrzeby lokalnej społeczności*, „Poradnik Bibliotekarza” 2024, nr 5, s. 35-36.

Cioch-Ciućmańska M., *Razem dla lepszej przyszłości – Global Money Week 2024 w Szprotawie*, „Bibliotekarz Lubuski” 2024, nr 1 (57), s. 38-39.

Cioch-Ciućmańska M., *Zdobytą górę, pokonaj przeszkody, mierz wysoko!*, „Bibliotekarz Lubuski” 2024, nr 1 (57), s. 22-24.

Czasopisma oraz artykuły z gazet, <https://www.mbpszprotawa.pl/index.php/o-nas/inni-o-nas> [dostęp: 26.09.2024].

Dokumenty będące własnością Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie.

Gonera K., *Modernizacja budynku biblioteki publicznej w Szprotawie*, <https://zachod.pl/1084500/modernizacja-budynku-biblioteki-w-szprotawie/> [dostęp: 10.10.2024].

Pelc A., *Zarys historii Biblioteki Publicznej w Szprotawie*, http://bibliotekarz-lubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=240:zarys-historii-biblioteki-publicznej-w-szprotawie&catid=46&Itemid=70 [dostęp: 26.09.2024].

⁶ M. Trzcionkowska, *Biblioteka w Szprotawie przeprowadza się. Zabytkowa willa fabrykanta idzie do remontu!*, https://zagan.naszemiasto.pl/biblioteka-w-szprotawie-przeprowadza-sie-zabytkowa-willa/ar/c5-9805965?fbclid=IwY2xjawF0ZYtleHRuA2FibQlXMAABHVZAJ6hoHvf0bHTIsQxT10SBwmFmQVmqzQOEfdtqEX1NVEp-KVqI0z4XHg_aem_g_w66Te_sSjLJ7CekP9QIQ [dostęp: 10.10.2024].

⁷ K. Gonera, *Modernizacja budynku biblioteki publicznej w Szprotawie*, <https://zachod.pl/1084500/modernizacja-budynku-biblioteki-w-szprotawie/> [dostęp: 10.10.2024].

⁸ Oficjalna strona Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie, <http://www.mbpszprotawa.pl/> [dostęp: 29.09.2024]; Facebook Biblioteki, <https://www.facebook.com/miejskabibliotekapubliczna.szprotawa> [dostęp: 29.09.2024]; Instagram Biblioteki, <https://www.instagram.com/bibliotekaszprotawa/> [dostęp: 29.09.2024].

Simonjetz M., *Flirt z patronem*, „Biblioteka Publiczna” 2024, nr 4, s. 10-12.

Simonjetz M., *Zakątki przyjemności*, „Biblioteka Publiczna” 2024, nr 5, s. 32-37.

Trzcionkowska M., *Biblioteka w Szprotawie przeprowadza się. Zabytkowa willa fabrykanta idzie do remontu!*, https://zagan.naszemiasto.pl/biblioteka-w-szprotawie-przeprowadza-sie-zabytkowa-willa/ar/c5-9805965?fbclid=IwY2xjawF0ZYtleHRuA2FlbQlXMAABHVZAJ6hoHvf0bHTlsQxTI0SBwmFmQVvmzQOEefdtqE-X1NVEp-KVqlOz4XHg_aem_g_w66Te_sJlJ7CekP9QIQ [dostęp: 10.10.2024].

Modernizing Space – What's Next?

Abstract

The Public Library in Szprotawa has been shaping its services for nearly 80 years. This article focuses on the institution's recent years, during which initiatives have been undertaken to ensure the continuous development of reading and a diverse range of cultural activities. In 2023, the Municipal Public Library in Szprotawa established the multimedia Orange Lab, and the Children's Section was renovated. In 2024, the institution received funding for the project "Modernization of the Municipal Public Library Building in Szprotawa" under Intervention Direction 2.1 "Library Infrastructure 2021-2025," Priority 2 of the National Reading Development Program 2.0. The project is valued at 3 million PLN, with a granted subsidy of 2.25 million PLN. Future plans include further modernization—an application has been submitted under the European Funds for Lubuskie Program 2021-2027, Priority 2 "European Funds for Green Development in Lubuskie," Action 2.1 "Energy Efficiency – Grants" and for the construction of an elevator with support from the Regional Social Policy Centre.

These projects are successfully implemented thanks to inter-institutional collaboration, the dedication, and creativity of librarians. Daily work and local community engagement result in satisfying statistical indicators.

Keywords: library, Szprotawa, collaboration, foundation, Book Discussion Club, Orange Lab, Library Development Program, National Reading Development Program, European funds, education, modernization.

Katarzyna Hołyst

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. ks. Józefa Tischnera w Drezdenku

Jeśli masz bibliotekę i kota, masz wszystko, czego potrzebujesz

Drezdenko to niewielka miejscowość, licząca około 16 tysięcy mieszkańców, położona w województwie lubuskim, otoczona Puszcą Notecką. Jej historia sięga początków państwa polskiego. Miasteczko, o którym mówi się, że „tu historia puszcza oko”, pełne jest charakterystycznych wąskich uliczek i przedwojennych kamienic, nadających mu specyficznego klimatu. Jedną z takich kamienic zajmuje Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. ks. Józefa Tischnera. Jest to największa biblioteka w północnej części województwa lubuskiego oraz najstarsza instytucja kultury w gminie. Jej główna siedziba mieści się w Drezdenku, a biblioteki filialne – w Drawinach, Gościmiu, Niegosławiu, Rąpinie i Trzebiczu¹.

W bibliotece mieszka i pracuje kot Szekspir (literackie imię nadali mu czytelnicy). Szekspir jest bibliotekarzem i fantastycznie promuje czytelnictwo. Dzięki memom, które pojawiają się na facebookowym fanpage’u, stał się prawdziwą gwiazdą. Powstał o nim reportaż (wyemitowany przez TVP 3 Poznań), kot pojawił się dwukrotnie w *Teleexpressie*, kilka razy pisano o nim w „Lustrze Biblioteki”² czy na profilu „Nie czytasz? Nie idę z Tobą do łóżka”. Szekspir jest ambasadorem akcji „Czytam z Szekspirem”, promującej czytanie wśród najmłodszych, oraz ulubieńcem pisarzy, którzy fotografują się z nim podczas spotkań autorskich. W 2023 roku została wydana książka z bibliotecznym kotem w roli głównej, zatytułowana *Kot Szekspir w świecie książek*³. To właśnie futrzasty bibliotekarz zainspirował nas do napisania projektu o kotach w literaturze (które – jak się okazało – są wyjątkowo częstym motywem). Ów projekt nosił nazwę „Najlepiej w życiu ma twój kot – Szymborska i literackie mruczki świata”. Z ministerialnego programu „Promocja czytelnictwa 2023” otrzymaliśmy duże dofinansowanie.

W ostatnich trzech latach nasza biblioteka przechodziła istotną przemianę: wprowadzenie wypożyczeń w elektronicznym systemie MAK+, reorganizacja instytucji, utworzenie strony internetowej, udział w 5. Rundzie Programu Rozwoju Bibliotek. Placówka nieustannie rozwija się i poszerza swoją ofertę. Znajdująca się w samym sercu miasta instytucja to miejsce odwiedzane nie tylko przez czy-

¹ *Historia*, <https://bibliotekadrezdenko.pl/historia/> [dostęp: 27.09.2024].

² B.M. Morawiec, *Szekspir – kot z bibliotekarskim powołaniem* [wywiad], <https://lustrbiblioteki.pl/2021/08/szekspir-kot-z-bibliotekarskim-powolaniem-wywiad/> [dostęp: 29.09.2024].

³ A. Michalak, *Kot Szekspir w świecie książek*, Drezdenko 2023.

telników, ale również odbiorców szerokiej gamy wydarzeń kulturalnych oraz turystów. Biblioteka ma doświadczenie w zdobywaniu środków pozabudżetowych i realizacji projektów. Tylko w ostatnim roku pozyskała środki zewnętrzne na ponad 250 tysięcy złotych. Przy instytucji działa Stowarzyszenie Miłośników Muzyki Organowej i Kameralnej „Sauerianum”, we współpracy z którym od niemal trzydziestu lat organizujemy festiwal „Letnie Spotkania Kameralne”, odbywający się na terenie Wielkopolski i województwa lubuskiego. Każdego roku składa się na niego cykl koncertów. Festiwal cieszy się uznaniem, stał się marką tego miasta i całej okolicy, ma znakomitą renomę wśród artystów. Patronat honorowy nad nim od początku sprawuje największy polski śpiewak drugiej połowy XX wieku, Wiesław Ochman.

Jednostka ściśle współpracuje z Muzeum Puszczy Drawskiej i Noteckiej im. Franciszka Grasia, Centrum Promocji Kultury, a także ze wszystkimi szkołami, klubami senioralnymi i Teatrem Kotłownia, który znajduje się w podziemiach drezdeneckiego kościoła. Od dawna w bibliotecznej ofercie były i są spotkania autorskie, koncerty, konkursy, warsztaty, zajęcia wakacyjne oraz feryjne dla dzieci. Podobnie jak w innych bibliotekach, zainteresowaniem cieszą się spotkania DKK i klubów miłośników książek, studia malarstwa i rysunku oraz inne formy działalności. Każdego roku w rocznicę urodzin patrona bibliotekarze wychodzą do miasta, częstują mieszkańców słodyczami z zawieszkami i cytatami z ks. Józefa Tischnera oraz zapraszają do biblioteki. Współpraca z miejscowym przedszkolem zaowocowała otwarciem mobilnego punktu bibliotecznego „Pani walizka”, by już najmłodsze dzieci zachęcać do sięgania po książkę. Ze środków pozyskiwanych od sponsorów są wydawane książki związane z regionem. W ramach „Serii Wydawniczej Biblioteki Tischnera” dotychczas ukazały się następujące pozycje: *75 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Dreźnie* Lecha Cabla, wspomniany już *Kot Szekspir w świecie książek* Aliny Michalak oraz napisany podczas drugiej wojny światowej *Pamiętnik Walentego Ratajczaka*, który bibliotekarka z Dreznka znalazła na strychu swojego domu. W tym miejscu warto dodać, jak wiele wysiłku kosztowało odnalezienie krewnych autora – to ponad pół roku poszukiwań. Wnuk pana Walentego w ubiegłym roku odwiedził Dreźnie na zaproszenie biblioteki. Przy tej okazji powstał reportaż telewizyjny *Pamiętnik pana Walentego*, wyemitowany przez TVP3 Poznań. Pamiętnik posiada wartość historyczną dla Wielkopolski i województwa lubuskiego. Najnowsza pozycja wydawnicza, opatrzona fotografiami A. Jabłońskiego, prezentującymi ptaki gminy, oraz wierszami Leszka Zająca, zatytułowana *Z poszumu ptasich skrzydeł...* jest właśnie w druku. Ważnym działaniem promocyjnym dla Dreznka okazał się dwuletni projekt „Dreźnie od słowa do słowa”⁴, realizowany w programie BLISKO, którego operatorem jest Narodowe Centrum Kultury (otrzymaliśmy 134 tysiące złotych). W ramach projektu odbyło

się duże widowisko nawiązujące do *Krzyżaków* Sienkiewicza⁵, w którym wzięło udział kilkuset mieszkańców Dreznka. Dzięki inicjatywom oddolnym w drezdeneckim Teatrze Kotłownia miały miejsce festiwal małych form teatralnych „Dreźnieckie Lato Monodramów” oraz plenerowa wystawa zdjęć z domowych archiwów mieszkańców miejscowości – „Dreźnieko na starej fotografii z historią”. Biblioteka przygotowała także cykl „Dreźnieko od słowa do słowa”, w jego ramach odbywały się spotkania z ludźmi w różny sposób związanymi z miastem, którzy mają na swoim koncie dokonania w rozmaitych dziedzinach – od kultury po świat nauki czy mediów. Partnerom działań, sponsorom i osobom wspierającym dziękujemy podczas dorocznych gali podsumowujących każdy rok pracy. Wręczamy wówczas piękne statuetki „Przyjaciel Biblioteki Tischnera w Dreźnieku”.

Siedziba główna biblioteki mieści się w charakterystycznym i rozpoznawalnym budynku przedwojennej kawiarni oraz cukierni, w którym po drugiej wojnie światowej działała Cafe Mocca. Przedwojenne kawiarenki były nie tylko miejscem, w którym delectowano się kawą. Stanowiły również miejsce spotkań, przestrzeń do rozmów, naukowych dysput i odpoczynku. Przy kawiarnianych stolikach powstawała poezja, prezentowano wystawy, rozmawiano o sztuce i sprawach codziennych – zupełnie jak we współczesnych bibliotekach... Instytucja nawiązuje do kawiarnianych oraz cukiernianych tradycji, obdarowując gości ciastkiem z wizerunkiem biblioteki oraz częstując ich kawą. Zaprasza czytelników na spotkania w stylizowanej bibliotecznej kawiarence, by w miłej atmosferze mogli poczytać wiersze czy wysłuchać kameralnego koncertu. Pragniemy, aby elementem promocyjnym Dreznka była nowoczesna i nasyciona wyjątkowym klimatem, mająca niepowtarzalny styl biblioteka z zaakcentowaną historią budynku, który nadaje jej charakteru i wyjątkowości pośród wielu innych bibliotek w Polsce.

Zabytkowy budynek nie jest jednak przystosowany do pełnienia funkcji bibliotecznych. Drzwi wejściowe, dwuskrzydłowe, zostały zastąpione nowymi plastikowymi, szpecąc urodę kamienicy. Brakuje ciągów komunikacyjno-ewakuacyjnych. Na piętro prowadzą bardzo wąskie i strome schody, na poddasze zaś schody drewniane, strome, ostro zakręcające. Do piwnicy można dostać się jedynie z podwórza, bardzo wąskimi i stromymi schodami z cegły. Pomieszczenia piwniczne, w których obecnie znajdują się kotłownia i magazyny, są mocno zawilgocone. Sklepienia łukowe, w większości sal wykonane z czerwonej cegły, nadają tym przestrzeniom unikatowego klimatu. Dotrwały także do chwili obecnej kamienne rynny do przechowywania lodu. W budynku znajdują się dwie toalety, obie na parterze, ale w zasadzie żadna nie jest dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych. Z wypożyczalni dla dorosłych, znajdującej się na parterze, przechodzi się przez niewielkie pomieszczenie, trzema schodkami do dolnej sali ekspozycyjnej, w której odbywają się także inne zajęcia i wydarzenia artystyczne. Bra-

⁴ *Dreźnieko od słowa do słowa*, <https://bibliotekadrezdenko.pl/projekty/> [dostęp: 27.09.2024].

⁵ *Występy na ulicach Dreznka. Widowisko „A jednak jesteśmy” przyciągnęło tłumy*, <https://gorzow.tvp.pl/73132213/wystepy-na-ulicach-drezdenka-widowisko-a-jednak-jestesmy-przyciagnelo-tlumy> [dostęp: 26.09.2024].

kuje pomieszczenia socjalnego. Nie ma również magazynu i archiwum. Na piętrze umiejscowione są czytelnia ze stanowiskami komputerowymi oraz oddział dla dzieci i młodzieży, a także sala edukacyjna i dwa pomieszczenia biurowe. Ta przestrzeń pozostaje niedostępna dla osób z niepełnosprawnościami. Są tu niefunkcjonalne pomieszczenia z przestarzałym wyposażeniem, zarówno regałami, jak i sprzętem komputerowym. Poddasze z pomieszczeniem biurowym na drugim piętrze jest w najgorszym stanie technicznym. Drewniane podłogi i ścianki zostały zniszczone przez korniki, podobnie jak nadgniła więźba dachowa. Brakuje tu izolacji termicznej. Owalne, historyczne okno ze swoją oryginalną stolarką jest wypaczone. Od wielu lat nie prowadzono w obiekcie żadnych prac modernizacyjnych, nie kupowano odpowiedniego wyposażenia.

Idea biblioteki jako „trzeciego miejsca” (po domu i pracy) jest bardzo bliska naszemu myśleniu o placówce, niestety brakuje nam przestrzeni do działań symultanicznych, dedykowanych dzieciom, młodzieży czy seniorom. Większość sal bibliotecznych pełni wiele funkcji, pomieszczenia są, niestety, mało estetyczne, z przestarzałym wyposażeniem. Budynek biblioteki, choć interesujący architektonicznie i historycznie, pozostaje nie do końca przyjazny zarówno dla użytkowników, jak i dla samych pracowników. Brakuje pomieszczenia socjalnego z prawdziwego zdarzenia. To obecnie istniejące, będące łącznikiem pomiędzy wypożyczalnią a dolną salą, w której odbywają się spotkania autorskie, koncerty, spektakle czy zajęcia warsztatowe, nie spełnia żadnych standardów. Brakuje odpowiedniego miejsca przeznaczonego na archiwum, a także pomieszczenia magazynowego oraz gospodarczego. Właściwie wszystko, co znajduje się na piętrze, jest trudno dostępne zarówno dla seniorów, jak i dla matek z małymi dziećmi oraz osób niepełnosprawnych. Młodzież w Drezdenku nie ma przyjaznego miejsca, gdzie mogłaby spędzać czas, rozwijać swoje pasje czy zwyczajnie spotkać się, porozmawiać przy kubku herbaty i grach planszowych. Troskę wzbudza fasada budynku, która jest interesująca i charakterystyczna, a także rozpoznawalna przez turystów z kraju i zagranicy. Sztukateria na fasadzie, częściowo wykruszona, wymaga odrestaurowania z zachowaniem wszelkich wymogów zgodnych z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W 2022 roku Biblioteka Publiczna w Drezdenku zdobyła dofinansowanie na realizację projektu „Nowoczesna biblioteka w przedwojennej kawiarni – modernizacja biblioteki w Drezdenku” w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0, Priorytet 2, Kierunek interwencji 2.1 „Infrastruktura Bibliotek 2021-2025”. Dofinansowanie uzyskano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa w kwocie 1 395 000 zł⁶. Operatorem jest Instytut Książki. Realizacja projektu umożliwi dostosowanie infrastruktury biblioteki do współczesnych standardów obiektów użyteczności publicznej. Stworzone zostaną optymalne warunki lokalowo-techniczne do podniesienia kompetencji czytelniczych mieszkańców oraz zaktywizowania nowoczesnych form pro-

moji czytelnictwa. Dzięki odpowiedniej aranżacji przestrzeni nastąpi zwiększenie atrakcyjności pomieszczeń bibliotecznych.

Z każdym rokiem zwiększa się liczba projektów społeczno-artystycznych, które realizujemy z młodzieżą. Mamy także pomysł na projekt wielopokoleniowy, angażujący młodzież i seniorów. Na podstawie opowieści zebranych od seniorów powstaną materiały dotyczące pochodzenia, przesiedlenia, zamieszkania i powojennych losów mieszkańców gminy, które wydamy w formie publikacji książkowej. Losy bohaterów tych spotkań i rozmów posłużą także za kanwę realizacji spektaklu teatralnego oraz wystawy zdjęć i pamiątek. Oryginalne poniemieckie piwnice, jeszcze niedawno mocno zawilgocone, będą ciekawie zaaranżowane i wykorzystane do stworzenia przestrzeni nawiązującej do przedwojennego charakteru budynku.

Ze względu na znaczenie obiektu i jego charakter publiczny chcemy, aby po przeprowadzeniu inwestycji budynek był wzorem do naśladowania dzięki rozwiązaniom proekologicznym. Powstanie pomieszczenie prezentujące schedę z historycznymi dokumentami przekazanymi przez byłego dyrektora biblioteki, z wykształcenia historyka, z zamiłowania regionalistę. Tak zwana Cabajówka (od nazwiska Józefa Cabaja) będzie nas wyróżniała na tle innych bibliotek. Skarby, gromadzone przez J. Cabaję, mogą być ciekawym źródłem wiedzy o historii i kulturze regionu. Sala, w której mieści się wypożyczalnia dla dorosłych, zostanie przedłużona o oranżerię wychodzącą na podwórze. Będzie tam miejsce na piękny, biały fortepian i mnóstwo roślin. W samej wypożyczalni znajdą się ruchome regały, dzięki którym będzie więcej przestrzeni na spotkania autorskie. Na piętrze, obok czytelnicy i oddziału dla dzieci, stworzymy pomieszczenie z wygodnymi sofami i ekspressem do kawy, gdzie przy książce rodzice będą mogli poczekać na dzieci uczestniczące w zajęciach – będzie tam można po prostu usiąść i poczytać, pobyć w miłym miejscu, przy kawie. Użytkownicy będą też mogli wyjść na biblioteczny balkon ze stolikami i ławeczką. Stworzymy pomieszczenie dla seniorów i salę wystawową. Do stałej oferty wprowadzimy Dni Tischnerowskie w okolicach urodzin patrona biblioteki, szereg imprez i wydarzeń, m.in. debaty filozoficzne. Zostaną stworzone komfortowe warunki do wypożyczania i korzystania z bogatej oferty kulturalno-społecznej biblioteki. Zainicjujemy wolontariat w bibliotece, czyli strefę kreatywności. Zaprosimy do współpracy wolontariuszy, którzy na podstawie własnych doświadczeń i wiedzy wesprą bibliotekę w prowadzeniu warsztatów, kursów czy spotkań⁷. Znacznie zwiększona zostanie ilość wydarzeń kulturalnych i artystycznych oraz spotkań społecznych angażujących mieszkańców regionu. Oddział dla dzieci zostanie odpowiednio wyposażony, co przyczyni się do wzrostu jego atrakcyjności i samodzielnego korzystania przez młodych czytelników. Chociaż realizacja projektu kosztuje nas dużo wysiłku, to nie poddajemy się, ponieważ wierzymy, że warto. Niezwykle budującym jest fakt, iż burmistrz oraz rada miejska Drezdenka wspie-

⁶ *Infrastruktura bibliotek*, <https://bibliotekadrezdenko.pl/infrastruktura-bibliotek/> [dostęp: 27.09.2024].

⁷ A. Habis, A. Hejda, K. Komarnicka, B. Kozłowska, M. Stolarczyk, P. Szczęsny, *Planowanie pracy biblioteki*, red. H. Apacka, Warszawa 2009, s. 54-63.

rają rozwój biblioteki i mają świadomość, że kultura jest ważna. Dzięki przychylności i zrozumieniu władz miasta rozpoczynamy ostatni etap modernizacji obiektu przy dużym wkładzie własnym gminy. Na chwilę obecną koszt inwestycji wynosi pięć milionów złotych.

Dzięki nowym przestrzeniom Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy im. ks. Józefa Tischnera w Drezdenku będzie przyjazna i atrakcyjna nie tylko dla swoich czytelników, lecz dla wszystkich mieszkańców gminy oraz osób ją odwiedzających. Stanie się instytucją inspirującą rozwój życia społecznego i kulturalnego w mieście oraz gminie, będzie to miejsce „z duszą”, tętniące życiem, pełne pasji, zaangażowania i dobrych pomysłów. To właśnie tu, przy filiżance kawy i ciasteczku, każdy będzie mógł odpocząć, porozmawiać, wymienić się refleksją.

Kilka miesięcy temu zwróciliśmy się do władz Drezdenka z prośbą o wykupienie z rąk prywatnych przedwojennego sklepu mięsnego. Secesyjny sklep z pięknym wnętrzem i wyposażeniem jest unikatem w skali kraju, o czym informuje Lubuski Konserwator Zabytków. W przekazanym bibliotece wnętrzu będzie prowadzony całoroczny Punkt Informacji Turystycznej (wcześniej taki punkt w mniej atrakcyjnym miejscu prowadziła gmina i działał on jedynie sezonowo). Zlokalizowana w centrum miasta biblioteka była i jest bardzo chętnie odwiedzana przez turystów, którzy szukają informacji o historii miasta i regionu, o ofercie turystycznej, wydarzeniach kulturalnych. Dlatego właśnie tu będą dostępne wszelkie wydawnictwa i publikacje, mapy, informatory, przewodniki, widokówki, książki twórców lokalnych i dotyczące regionu. Tutaj będzie można także uzyskać informacje o bazie noclegowej, agroturystyce, lokalach gastronomicznych, punktach wypożyczeń sprzętu turystycznego czy wodnego do rekreacji. Właśnie powstał program prac konserwatorskich, ponieważ będziemy aplikować o środki, by secesyjne wnętrze zostało właściwie zadbane. Jeśli chodzi o ten zabytkowy sklep – jedyny tak zachowany w kraju – to historia jego ratowania przez bibliotekę wzbudziła zainteresowanie mediów i zadziałała bardzo korzystnie dla promocji naszej instytucji i miasta. Pokazywano nas w mediach ogólnopolskich. Już z początkiem roku 2025 rozpocznie się rewitalizacja skweru znajdującego się pomiędzy kamienicą biblioteczną a secesyjnym sklepem. Zostanie odrestaurowana znajdująca się tam fontanna, okalające skwer ściany budynków będą zdobić murale, zostaną nasadzone rośliny. Znajdzie się na nim miejsce na ławeczki i szafę do bookcrossingu w kształcie wielkiego kota. Biblioteka została zaproszona do konsultacji podczas opracowywania koncepcji skweru. Zmodernizowany budynek biblioteki, zrewitalizowany skwer oraz secesyjny sklep z Punktem Informacji Turystycznej będą stanowić Centrum kulturalno-informacyjne miasta. Zwiększy to potencjał kulturalny oraz turystyczny Drezdenka. Wszystkie informacje związane z ofertą biblioteki i pozostałych instytucji kultury oraz organizacji funkcjonujących na terenie miasta i gminy będą dostępne w jednym miejscu i podane w atrakcyjny sposób zarówno dla osób korzystających z mediów internetowych, jak i tradycyjnych form promocji. Tu również będzie można odebrać wejściówki i bilety wstępu na wszystkie wydarzenia oraz

odebrać terminowy, systematycznie drukowany program wydarzeń odbywających się w mieście wraz z zachęcającym do udziału w nich opisem. Na skwerze zostanie zainstalowany interaktywny potykacz multimedialny z wszystkimi aktualnymi informacjami dotyczącymi Drezdenka, przydatnymi dla turystów, a także mieszkańców (m.in. oferta kulturalna, pełna oferta turystyczna, infrastruktura turystyczna, godziny pracy urzędów i instytucji). Zawarte w nim informacje będą poszerzane i dostosowywane według sugestii odwiedzających. Dzięki tym działaniom nastąpi poprawa dostępu do wydarzeń kulturalnych i bazy turystycznej. W nowej ofercie znajdą się m.in.: oprowadzanie historyczne po Drezdenku oraz gry miejskie (questy drezdeneckie), a także wystawy plenerowe (na zrewitalizowanym skwerze) eksponujące walory turystyczne okolicy (zarówno przyrodnicze, jak i kulturowe). W Centrum kulturalno-promocyjnym będzie prezentowana miejscowa infrastruktura turystyczna (wszystkie informacje będą się również znajdowały na stronie internetowej oraz w formie informatorów i ulotek). Dzięki temu zwiększy się potencjał gospodarczy; informacje te wpłyną na rozwój gałęzi turystycznych. Zostanie stworzona lokalna telewizja internetowa, w której będą emitowane audycje i podcasty związane z Drezdkiem, zaproszenia na wydarzenia, prezentacje lokalnych artystów oraz relacje z wydarzeń. Oferta zostanie poszerzona o „przedwojenną kawiarenkę”, gdzie systematycznie będą odbywały się spotkania przy okrągłych, kawiarnianych stolikach. Przy filiżance kawy będzie można posłuchać kameralnego koncertu, czytać poezję lub dyskutować o mniej lub bardziej ważnych sprawach. Koncepcja takiego miejsca powstała po badaniu przez bibliotekę potrzeb mieszkańców miasta. Również koncepcja stworzenia przestrzeni dla młodzieży jest efektem przeprowadzenia diagnozy. W nowej ofercie biblioteki znajdzie się klub dla młodzieży drezdeneckiej. Będziemy zabiegać o włączenie drezdeneckiego Punktu Informacji Turystycznej do sieci Certyfikowanych Punktów Informacji Turystycznej, by się rozwijać i podnosić poziom. Na skwerze stanie duża szafa bookcrossingowa, dzięki której w swego rodzaju letniej czytelnicy będzie można korzystać z dobrej książki na świeżym powietrzu. W klimatycznej przestrzeni miasta będą prezentowane prace lokalnych artystów, przygotowywane happeningi i wydarzenia plenerowe. Oferta letnich i zimowych wakacji zostanie wzbogacona o nowe formy zajęć. Bogate środowiska senioralne znajdą tu przestrzeń do spotkań i rozwijania zainteresowań. Do tworzenia oferty zostaną zaproszeni przedstawiciele różnych grup społecznych, by ta była optymalnie dostosowana do ich potrzeb⁸.

Według nas współczesna biblioteka powinna być instytucją przyjazną i otwartą dla każdego, integrującą mieszkańców, stwarzającą im płaszczyznę do rozwoju i aktywności, czerpiącą z historii, ludzi i miejsca, w jakim funkcjonuje; przestrzenią, w której szacunek dla tradycji łączy się z nowoczesnością. Powinna dawać dostęp do kultury i wiedzy oraz być ośrodkiem życia społecznego. Powinna

⁸ M. Marszałek, *Biblioteka w Drezdenku przejdzie gruntowny remont*, <https://gorzow.tvp.pl/62072557/biblioteka-w-drezdenku-przejdzie-gruntowny-remont> [dostęp: 14.10.2024].

inspirować i przyciągać. Po dwóch latach rozmaitych perturbacji związanych z realizacją zaproponowanej wizji jesteśmy pełni nadziei. Biblioteka w Drezdenku stała się rozpoznawalna. Swoją pracą zasłużyliśmy na zaufanie i uznanie mieszkańców oraz wsparcie władz miasta. A to bardzo wiele... I chociaż mamy świadomość, że poprzeczkę postawiliśmy wysoko, jesteśmy głęboko przekonani, iż podołamy wyzwaniu, ponieważ w dążeniach do celu nie jesteśmy sami.

Bibliografia

- Cabel L., *75 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Drezdenku*, Drezdenko 2022.
- Drezdenko od słowa do słowa*, <https://bibliotekadrezdenko.pl/projekty/> [dostęp: 27.09.2024].
- Habis A., Hejda A., Komarnicka K., Kozłowska B., Stolarczyk M., Szczesny P., *Planowanie pracy biblioteki*, red. H. Apacka, Warszawa 2009, s. 54-63.
- Historia*, <https://bibliotekadrezdenko.pl/historia/> [dostęp: 27.09.2024].
- Hołyst K., *Plany i projekty Biblioteki*, „Gazeta Drezdenecka” 2023, nr 5, s. 2.
- Infrastruktura bibliotek*, <https://bibliotekadrezdenko.pl/infrastruktura-bibliotek/> [dostęp: 27.09.2024].
- jej, *W kręgu książek i kultury*, „Gazeta Lubuska” 2002, nr 24, s.16.
- Jurkowski J., *Troska o książkę*, „Gazeta Lubuska” [wyd. 4 i 5] 1996, nr 200, s. 16.
- Marszałek M., *Biblioteka w Drezdenku przejdzie gruntowny remont*, <https://gorzow.tvp.pl/62072557/biblioteka-w-drezdenku-przejdzie-gruntowny-remont>, [dostęp: 14.10.2024].
- Michalak A., *Kot Szekspir w świecie książek*, Drezdenko 2023.
- Morawiec B.M., *Szekspir – kot z bibliotekarskim powołaniem* [wywiad], <https://lustrobiblioteki.pl/2021/08/szekspir-kot-z-bibliotekarskim-powolaniem-wywiad/> [dostęp: 29.09.2024].

Pamiętnik Walentego Ratajczaka, Szczecin 2024.

Pietruszak W., *Dni Tischnerowskie w Drezdenku*, „Gazeta Drezdenecka” 2002, nr 8, s. 5.

Ryndak Z., *Aktywna biblioteka*, „Gazeta Lubuska” [wyd. 3] 1987, nr 230, s. 7.

Stankiewicz T., *Atrakcyjne formy pracy biblioteki*, „Kwartalnik Drezdenecki” 1997, nr 1, s. 24-25.

Stankiewicz T., *Centrum informacji? Możliwość wypożyczenia interesującej lektury? Miejsce życia społeczności lokalnej*, „Kwartalnik Drezdenecki” 2004, nr 1 (25), s. 24-25.

włód, *Mają się czym pochwalić*, „Gazeta Lubuska” 2005, nr 17, s. 7e.

Występy na ulicach Drezdenka. Widowisko „A jednak jesteśmy” przyciągnęło tłumy, <https://gorzow.tvp.pl/73132213/wystepy-na-ulicach-drezdenka-widowisko-a-jednak-jestesmy-przyciagnelo-tlumy> [dostęp: 26.09.2024].

Zych D., *Biblioteka? Tak, ale jaka...*, „Gazeta Drezdenecka.pl.” 2011, nr 4, s. 7.

If You Have a Library and a Cat, You Have Everything You Need

Abstract

A modern library should be a welcoming, open institution for everyone, integrating the community, providing a platform for development and activity, and serving as a space where tradition meets modernity—drawing from the history, people, and the place in which it operates. It should provide access to culture and knowledge while functioning as a hub of social life. The library in Drezdenko strives to meet these expectations, but to fulfill its mission as effectively as possible, proper technical support and promotional engagement are essential. The article describes the transformation process of the Ks. J. Tischner Public Library of the Town and Municipality of Drezdenko into a modern, friendly library, creating the city's cultural and promotional centre.

Keywords: modernization, library, space, offers, culture, education, promotion.

Fot. Tomasz Cichy

Wschowa w obliczu galopującego postępu usług bibliotecznych

Bibliotekarz i czytelnik spotykają się po przeciwnych stronach bibliotecznego biurka. Bez tych dwóch osób biblioteka nie istnieje. Ta pierwsza ma za zadanie służyć doświadczeniem i pomocą w wyborze odpowiedniej lektury, druga natomiast ma możliwość skorzystania z dostępnego w danym księgozbiorze dorobku światowej literatury. Stwierdzenie to wydaje się być jak najbardziej słuszne. Gdyby się jednak nad nim głębiej zastanowić, rodzi się wątpliwość: czy aby na pewno? Na myśl o księżnicy do dziś pojawia się w głowach określone wyobrażenie tych dwóch osób: z jednej strony surowa okularnica z wysoko upiętym kokiem, która pod blatem grzeje stopy w ciepłych kapciach, pilnując ciszy i porządku, z drugiej zaś nieopierzony student ze zjeżdżającymi z długiego nosa drucianymi oprawkami, szukający źródeł niezbędnej mu na uczelni wiedzy. Wydawałoby się zatem, że zacisze biblioteki niewiele ma wspólnego z wszechobecnym postępowaniem technologicznym. Otóż nic bardziej mylnego.

Niegdyś Wschowa była miastem królewskim – jednym z największych ośrodków Pierwszej Rzeczypospolitej, gdzie organizowano obrady polskiego senatu¹. Dziś to mała, spokojna miejscowość leżąca na południu województwa lubuskiego. Nie stoi to jednak na przeszkodzie, by znajdująca się w niej biblioteka prężnie się rozwijała, idąc z duchem czasu. Długie lata siedzibą Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wschowie był stary gmach przy ul. Niepodległości, natomiast chcąc udać się do czytelnicy, należało się wybrać w okolice rynku. Na przełomie 2012 i 2013 roku przeszła ona spektakularną metamorfozę, zarówno pod względem usytuowania, jak i katalogowania zbiorów. Za sprawą udziału w Programie Wieloletnim Kultura+, Priorytet „Biblioteka+ Infrastruktura bibliotek” instytucja została przeniesiona do przepięknie odrestaurowanego zabytkowego budynku kolegium jezuickiego², położonego w sąsiedztwie imponującej wieży wschowskiej fary, w której sam Kazimierz Wielki wziął ślub z Jadwigą z Żagania³, a szufladkowe katalogi z pozółkłymi kartami zastąpił elektroniczny system

¹ Zob. *Kilka słów wstępu*, <https://poznajhistorie.pl/city/wschowa> [dostęp: 26.09.2024].

² Zob. *Rezydencja jezuicka*, <https://poznajhistorie.pl/monument/wschowa-rezydencja> [dostęp: 26.09.2024].

³ M. Sprungala, *Kronika Wschowy. Chronik der Stadt Fraustadt (Wschowa)*, Dortmund – Włocławek 2016, s. 26.

biblioteczny. Łączna wartość projektu wyniosła 1 250 000 zł, w tym 500 000 zł pozyskano z projektu, natomiast pozostałą część sfinansowała Gmina Wschowa i Lubuski Urząd Marszałkowski⁴. Budynek został zmodernizowany, tak aby spełniał najważniejsze wymogi dostępności. Oprócz szerokich przestrzeni, dostępnej windy i parkingu z miejscem dla osób niepełnosprawnych, z biegiem czasu pojawiały się u nas wciąż nowe usprawnienia, m.in. usługi „Tłumacz Migam” czy „Książka na telefon”. Cały ten proces był wielkim krokiem dla zatrudnionych, ale przede wszystkim dla mieszkańców miasta i okolic związanych z tym miejscem. Już wtedy nabraliśmy wiatru w żagle i do tej pory nie pozwalamy sobie na zwolnienie tempa, a motorem napędowym zapału do pracy jest zadowolenie odwiedzających nas czytelników.

Czytelnik. To pojęcie ewoluowało równie mocno, jak rola współczesnego bibliotekarza. Aktualnie mówimy już o użytkowniku, na potrzeby którego powinna odpowiadać oferta usług każdej takiej instytucji kultury. W ostatniej dekadzie przedstawiliśmy gminie szereg nowych propozycji wartościowego spędzania czasu wolnego i alternatyw dla tradycyjnej książki.

Stojący w kącie zakurzony komputer przekształcił się w Czytelnię Multimedialną z w pełni wyposażonymi dotykowymi komputerami. Z myślą o podróżujących i zapracowanych papierową książkę zastąpiłyśmy szerokim wachlarzem ciekawych audiobooków. Natomiast dla mobilnych udostępniamy darmowe kody miesięcznego dostępu do platformy czytelniczej Legimi, co osiągnęliśmy poprzez przystąpienie do zielonogórskiego konsorcjum. Dzięki temu nasi użytkownicy mają dostęp do audio-, synchro- i e-booków, zarówno w swoich smartfonach, jak i tabletach albo czytnikach⁵. W bibliotecznej ofercie znajduje się również punkt informacji turystycznej, gdzie można dostać przewodniki i mapę miasta oraz uzyskać cenne wskazówki dotyczące lokalnej przestrzeni, a także punkt ksero, gdzie można utrwalić najciekawsze stronicie udostępnionych na miejscu egzemplarzy, które oprócz wiedzy zgromadzonej w internecie mogą posłużyć za źródło potrzebnych informacji, np. do napisania pracy dyplomowej. Do zgłębienia badanego tematu posłuży też międzybiblioteczna wypożyczalnia cyfrowa Academica. W budynku zostały wyodrębnione zaciszne miejsca, w których użytkownicy mogą oddać się porywającej lekturze, a dzięki „półce za darmo” prowadzimy swój własny biblioteczny bookcrossing. Zapraszamy amatorów ciekawych opowieści na wygodne kanapy, do stolika przy nastrojowych freskach czy też do Czytelni pod Akacją, znajdującej się w okresie letnim na dziedzińcu⁶. W niemalże sześćdziesięciotysięcznym księgozborze każdy znajdzie coś dla siebie: od obrazkowych i dźwiękowych bajeczek dla najmłodszych po książki w języku obcym dla starszych. Dzięki współpracy z Leszczyńską Biblioteką Cyfrową najbardziej warto-

⁴ Zob. *Rewitalizacja starego miasta*, „Wschowski Informator Samorządowy” 2013, nr (33), s. 1.

⁵ Zob. *Ważne dla e-Czytelników*, „Głos Regionu” 2021, nr 1 (116), s. 2.

⁶ Zob. D. Jankowiak, I. Ratajczak, *75 lat Biblioteki Publicznej we Wschowie*, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 2 (52), s. 50.

ściowe dla nas pozycje zostały zdigitalizowane i zachowane w formie elektronicznej, dostępnej dla wszystkich korzystających z niej użytkowników, natomiast cyfrowa wersja kroniki miasta Wschowa oraz ekrany interaktywne pozwalają odwiedzającym poznać przejmującą lokalną historię.

Szczególną grupę użytkowników wschowskiej placówki stanowią z pewnością dzieci, w przypadku których tak ważne jest zaszczepianie miłości do książek. Każde działanie ma na celu utrzymywanie stałego zainteresowania tych najmłodszych. Liczymy bowiem na to, że obudzimy w nich ciekawość świata przedstawionego i dorobku kulturalnego, dzięki czemu będą nas odwiedzać już zawsze. Remedium na to okazały się zajęcia cykliczne, tj. „Bajanie na dywanie”, „Akademia Brzdąca” czy Dyskusyjne Kluby Książki dla dzieci i młodzieży oraz zajęcia wakacyjne i te w czasie ferii zimowych. Programowanie robotów Lego, zabawy z Photonami i na podłodze interaktywnej oraz Salonik Bajek również cieszą się ogromnym uznaniem zarówno dzieci, jak i ich opiekunów.

W dobie powszechnej dostępności nowinek technologicznych staramy się proponować użytkownikom oderwanie wzroku od niebieskich ekranów, zapraszając na przeróżne wydarzenia kulturalne. Spotkania autorskie są świetną okazją do zadania pytań ulubionemu pisarzowi, warsztaty z autorami pozwalają poznać tajniki ich wiedzy i uszczknąć trochę doświadczenia, a zajęcia manualne dla seniorów i dzieci gwarantują moc radości. Miłośnicy rywalizacji mogą wziąć udział w tematycznych konkursach, m.in. plastycznych, recytatorskich i fotograficznych, a podczas Dni Miasta zmagają się z ortografią w „Dyktandzie o pióro Burmistrza”⁷. Zespół pracujący w bibliotece celebrytuje nawet najmniejsze święta, organizując „Kobiecie polecajki” z okazji Dnia Kobiet, „Randkę z książką” na walentynki czy też „Strojenie choinki” i „Spotkanie z Mikołajem” przy dźwiękach najpiękniejszych kolęd w wykonaniu uczniów Państwowej Szkoły Muzycznej I stopnia im. Karola Kurpińskiego we Wschowie w okresie Bożego Narodzenia. Dzięki współpracy biblioteki i wschowskiego magistratu z Akademią Nauk Stosowanych im. Jana Amosa Komeńskiego w Lesznie spragnieni wiedzy uczniowie szkół podstawowych już dwukrotnie zostali studentami Wschowskiego Uniwersytetu Dziecięcego⁸. Największym corocznym wydarzeniem, cieszącym się ogromnym zainteresowaniem użytkowników (i nie tylko), łączącym miłość do literatury i eksponowanie naszego dziedzictwa kulturowego, są bez wątpienia obchody Narodowego Czytania, na które zapraszamy znanych gości specjalnych.

Każdego roku zespół pracujący w bibliotece dokłada wszelkich starań, by pozyskać fundusze zewnętrzne niezbędne dla stałego poszerzania oferty usług bibliotecznych. Już kilka razy udało nam się otrzymać środki z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na organizację zajęć w ramach programu „Part-

⁷ Zob. *Złote pióra Burmistrza Wschowy rozdane*, „Jestem ze Wschowy” 2023, nr 5 (21), s. 13.

⁸ Zob. D. Jankowiak, *Wschowski Uniwersytet Dziecięcy*, „Leszczyński Notatnik Akademicki. Pismo ANS w Lesznie” 2023, nr 76, s. 36-37.

nerstwo dla Książki”⁹ oraz na zakup i zdalny dostęp do nowości wydawniczych w ramach „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa”¹⁰. Wschowska biblioteka dwukrotnie pełniła funkcję Koordynatora Powiatowego „Wielkiej Ligi Czytelników”, ponadto stale uczestniczy w kampanii Instytutu Książki „Mała książka – wielki człowiek” oraz kilku ogólnopolskich akcjach, m.in. „Tydzień Bibliotek”, „Noc Bibliotek”, „Odjazdowy Bibliotekarz” i „Czytamy z Sercem”.

Działalność wschowskiej księżnicy pokazuje, jak wielką rolę w społeczeństwie pełni dziś każdy bibliotekarz, nawet ten pracujący w najmniejszej placówce. Podkreśliła to także wyróżniona tytułem Lubuskiego Bibliotekarza Roku w 2018 roku ówczesna dyrektor Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wschowie, Ilona Ratajczak – odpowiedzialna za modernizację wschowskiej księżnicy, mówiąc: „Obecnie bibliotekarz to połączenie wielu umiejętności: wypożyczający zbiory, doszkalający się, animator kultury, organizator imprez kulturalnych promujących książkę, grafik, osoba składająca wnioski w celu pozyskania dodatkowych środków finansowych na działalność... Dzięki temu biblioteka jest pełna życia”¹¹.

Chociaż tradycyjny sposób wypożyczania i bezpośredni kontakt z czytelnikiem nadal są dla nas bardzo ważne, to wachlarz oferowanych usług stale się poszerza, gdyż nadrzędnym celem jest odpowiadanie na rosnące potrzeby wszystkich użytkowników.

Bibliografia

- Dofinansowanie z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, „Głos Regionu” 2020, nr 8 (114).
- Jankowiak D., „Ciekawość – pierwszy stopień do wiedzy”. Projekt BPMiG we Wschowie, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 1 (51).
- Jankowiak D., Ratajczak I., 75 lat Biblioteki Publicznej we Wschowie, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 2 (52).
- Jankowiak D., Wschowski Uniwersytet Dziecięcy, „Leszczyński Notatnik Akademicki. Pismo ANS w Lesznie” 2023, nr 76.
- Kilka słów wstępu, <https://poznajhistorie.pl/city/wschowa> [dostęp: 26.09.2024].

⁹ Zob. D. Jankowiak, „Ciekawość – pierwszy stopień do wiedzy”. Projekt BPMiG we Wschowie, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 1 (51), s. 100.

¹⁰ Zob. Dofinansowanie z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, „Głos Regionu” 2020, nr 8 (114), s. 2.

¹¹ I. Ratajczak, *Warto podejmować wyzwania*, [w:] *Praca i pasja. Zbiór wywiadów*, rozmawiała M. Simonjetz, Warszawa 2021, s. 393.

Ratajczak I., *Warto podejmować wyzwania*, [w:] *Praca i pasja. Zbiór wywiadów*, rozmawiała M. Simonjetz, Warszawa 2021.

Rewitalizacja starego miasta, „Wschowski Informator Samorządowy” 2013, nr (33).

Rezydencja jezuicka, <https://poznajhistorie.pl/monument/wschowa-rezydencja> [dostęp: 26.09.2024].

Sprungala M., *Kronika Wschowy. Chronik der Stadt Fraustadt (Wschowa)*, Dortmund – Wijewo 2016.

Ważne dla e-Czytelników, „Głos Regionu” 2021, nr 1 (116).

Złote pióra Burmistrza Wschowy rozdane, „Jestem ze Wschowy” 2023, nr 5 (21).

Wschowa in the Face of Rapidly Advancing Library Services

Abstract

The article illustrates the modernization process of the Public Library of the Town and Municipality of Wschowa and the development of the library services it provides. It presents a wide range of cultural events organized by the Wschowa library since its relocation. The author discusses the role of the modern librarian and the changing perception of the essence of their work.

Keywords: library, modernization, service development, role of the librarian.

Biblioteczne rewolucje – transformacja przestrzeni i usług Biblioteki Publicznej w Świebodzinie

Nawiązanie w tytule artykułu do popularnego programu telewizyjnego, w którym znana restauratorka zmienia oblicze polskiej gastronomii, nie jest przypadkowe. Magda Gessler, bo o niej tu mowa, w swoim show pomaga właścicielom restauracji przemodelować funkcjonowanie ich lokali, tak by stały się one miejscami atrakcyjnymi, oferującymi usługi na wysokim poziomie. Nie ogranicza się przy tym jedynie do zmian aranżacyjnych i estetycznych. Duży nacisk kładzie także na właściwy sposób myślenia o funkcjonowaniu współczesnej restauracji. Uważa, że tylko połączenie tych dwóch elementów daje szansę powodzenia przedsięwzięcia. Wydaje się, że podobne mechanizmy występują w przypadku bibliotek. Nawet spektakularnie zmodernizowana przestrzeń biblioteczna pozostanie kulturą i społeczną pustynią, jeśli nie wypełni się jej odpowiednią treścią, ideą, koncepcją. Poprawa walorów estetycznych, rozbudowa bazy infrastrukturalnej wraz z wprowadzeniem nowej oferty z założenia mają zwiększyć atrakcyjność placówek. Praktyka pokazuje, że działania te są skuteczne¹. Duży wpływ na zmianę paradygmatów funkcjonowania bibliotek publicznych w Polsce z pewnością miała realizacja wieloletnich projektów: Biblioteka+ i Program Rozwoju Bibliotek, które objęły zarówno kwestie infrastruktury, dosprzętowania placówek, ale także poszerzenie kompetencji bibliotekarzy. Na przestrzeni minionych kilkunastu lat zarówno biblioteki, jak i sami bibliotekarze przeszli głęboką metamorfozę.

Środowisko bibliotekarskie przez dekady doświadczało wielu zmian na różnych płaszczyznach, m.in. politycznych, społecznych, organizacyjnych. Na Ziemi Lubuskiej po 1945 roku sieć bibliotek należało zbudować od podstaw. Ważnym aktem, który dał prawne i organizacyjne podstawy do tworzenia sieci, był Dekret z dnia 17 kwietnia 1946 roku o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi. Zobowiązywał on samorządy lokalne do finansowego wsparcia tworzenia sieci bibliotek. W praktyce bardzo różnie to wyglądało i często nie było możliwe bez

---

¹ A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *Nowe przestrzenie i nowe technologie. Dlaczego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018, s. 121-127.

udziału środków centralnych czy organów administracji państwowej, np. kuratorium oświaty, inspektoratów szkolnych².

W maju 1947 roku w Świebodzinie zainaugurowano działalność biblioteki powiatowej, której misją było stworzenie lokalnej sieci książnic³. W tym samym okresie, w skromnych wnętrzach miejscowego ratusza, narodziła się Miejska Biblioteka Publiczna. Obie instytucje zaczynały od bardzo skromnych zasobów, zaledwie kilkuset książek. Biblioteki w tym czasie miały odgrywać przypisaną im przez komunistyczną władzę ważną rolę w kształtowaniu socjalistycznego obywatela. Służyły temu szerokie mechanizmy kontroli i sterowania czytelnictwem, zgodnie z linią ideologiczną Polskiej Partii Robotniczej (następnie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej)⁴. Nadzorowi podlegały gromadzone w bibliotekach księgozbiory, a specjalnie powołane partyjne trójki dokonywały oczyszczania bibliotecznych regałów z literatury wrogiej ideom socjalizmu⁵. Tego typu kontrole miały też miejsce w bibliotekach województwa zielonogórskiego, w tym również w Świebodzinie⁶. Po okresie stalinizmu w Polsce ideologiczny kaganiec nałożony na instytucje kultury nieco poluzowano, choć nie zdjęto go zupełnie (do czasu przełomu w 1989 roku). W bibliotekach przestały obowiązywać zakupy centralne. Do 1962 roku każde miasto i gromada województwa zielonogórskiego posiadały własne placówki, a wsie – punkty biblioteczne⁷.

W 1954 roku doszło do połączenia placówki powiatowej i miejskiej, czego owocem była Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna, której stery przejęły kolejno: Janina Chudzińska, Danuta Kielich i Ewa Czechemska. Reforma administracyjna z 1975 roku, która przyniosła likwidację powiatów, ograniczyła zasięg działalności biblioteki do granic miasta i gminy. W 1987 roku dyrektorem biblioteki został Andrzej Grupa, który funkcję tę pełnił do 2015 roku.

Od samego początku biblioteka borykała się z trudnościami lokalowymi, często zmieniając swoje siedziby, a jej poszczególne działy rozlokowane były w różnych częściach miasta. Przez lata mieściła się w pomieszczeniach ratusza, aż w 1997 roku znalazła swoje stałe miejsce przy ulicy Bramkowej, w budynku po przedwojennej fabryce cygar, gdzie funkcjonuje do dziś. W 1998 roku rozpoczęto proces komputeryzacji i stopniowe wdrażanie nowoczesnego systemu zarządzania ProLib, co zrewolucjonizowało działalność placówki. W latach 2015-2019 biblioteką kierowała Edyta Zakrzewska, a od 2019 roku funkcję dyrektora pełni Dawid Kotlarek. Dziś sieć biblioteczną na terenie miasta i gminy tworzą także filia miejska oraz dwie filie wiejskie – w Jordanowie i Rzeczychy – razem dając bogatą i różnorodną przestrzeń dla miłośników książek.

Nowoczesna przestrzeń kultury i edukacji

Biblioteka Publiczna w Świebodzinie, dzięki przeprowadzce do nowej siedziby przy ul. Bramkowej, zyskała nowoczesne zaplecze, które umożliwiło rozwijanie szerokiej działalności czytelniczej, kulturalnej i edukacyjnej. W obliczu dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości, postępu technologicznego oraz ewolucji nawyków czytelniczych i kulturowych, rola biblioteki także uległa przekształceniu. Współczesne biblioteki to już nie tylko wypożyczalnie książek, ale także miejsca spotkań, aktywności twórczych i społecznych, które stanowią ważny element lokalnej kultury.

Dążenie do stworzenia atrakcyjnej przestrzeni wymagało modernizacji i przearanżowania wnętrz w taki sposób, aby były one nie tylko estetyczne, ale także funkcjonalne i łatwo adaptowalne do zmieniających się potrzeb użytkowników. Ta idea jest konsekwentnie realizowana przez Bibliotekę Publiczną w Świebodzinie. Już w 2013 roku rozpoczęto proces modernizacji od remontu Wypożyczalni dla Dorosłych, gdzie w odświeżonym wnętrzu pojawiły się nowe regały biblioteczne. Na kolejne zmiany biblioteka musiała poczekać jednak kilka kolejnych lat.

Jesienią 2019 roku, w gronie pracowników biblioteki zainicjowano dyskusję na temat tego, jak przeprowadzić remont Oddziału dla Dzieci⁸. Celem było stworzenie przestrzeni, która nie tylko będzie atrakcyjna i przyjazna, ale także spełni wszystkie funkcje przypisane bibliotece. To miejsce, gdzie trafiają najmłodsi użytkownicy, dlatego ważne było, by stworzyć im warunki, które spowodują, że będą się tu czuli komfortowo, swobodnie i będą chcieli wracać. Po wielu spotkaniach, dyskusjach i konsultacjach zapadła decyzja – Oddział dla Dzieci zyska więcej światła i otwartą przestrzeń. Oznaczało to usunięcie dotychczasowych ścianek działowych, do tej pory wyznaczających granice poszczególnych stref. Był to odważny, wręcz rewolucyjny krok, zważywszy na lata funkcjonowania oddziału w ciasnych przestrzeniach. Pracownicy biblioteki z entuzjazmem włączy-

² G. Chmielewski, *Realizacja Dekretu na Ziemiach Odzyskanych*, [w:] *Półwiecze dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi. Refleksje i opinie bibliotekarzy. Materiały ze spotkania „okrągłego stołu”* Warszawa, 17 kwietnia 1996 r., red. L. Biliński, Warszawa 1996, s. 75.

³ O początkach działalności Biblioteki Publicznej w Świebodzinie zob. A. Grupa, *Biblioteka Publiczna w Świebodzinie w latach 1947-2005*, [w:] *Dzieje Świebodzina*, pod red. W. Strzyżewskiego, Świebodzin – Zielona Góra 2007, s. 433-441.

⁴ A. Chamera-Nowak, *Książka a stalinizm*, Warszawa 2019, s. 48-63; zob. także: D. Kotlarek, „Papierowa propaganda” w bibliotece w osadzie wiejskiej Czerwieńsk w powiecie zielonogórskim od 1949 do 1956 r., Zielona Góra 2016.

⁵ P. Bartkowiak, *Proces oczyszczania księgozbiorów na Środkowym Nadodrzu w okresie stalinowskim (1948-1956)*, [w:] *Kultura i społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu w XIX i XX wieku*, red. nauk. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2008, s. 112-124; D. Kotlarek, *Biblioteki zakładowe w Zielonej Górze w latach 1945-1989 – od indoktrynacji do upowszechniania kultury czytelniczej*, [w:] *W służbie władzy czy społeczeństwa? Wybrane problemy kultury i nauki na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1989*, red. nauk. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2010, s. 34-35.

⁶ Archiwum Państwowe w Zielonej Górze, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze z lat 1950-1973, sygn. 4016, Koordynacja działalności instytucji kulturalnych i artystycznych. Księgozbiór – likwidacja księgozbiorów poniemieckich i podworskich, selekcja księgozbiorów, księgozbiór ukraiński 1950-1959.

⁷ G. Chmielewski, *Biblioteki publiczne Ziemi Lubuskiej w latach 1946-1966*, „Bibliotekarz Lubuski. Biuletyn” 1966, nr 1/2, s. 6.

⁸ D. Kotlarek, *Świebodzińska biblioteka dla dzieci po liftingu*, „Bibliotekarz Lubuski” 2020, nr 1, s. 19-20.

li się w demontaż ścian, co pokazało, jak bardzo wyczekiwana była ta zmiana. Gdy ściany zniknęły, a stare regały zostały usunięte, ujawniła się piękna, otwarta przestrzeń. Pierwszy etap zmiany został zakończony – teraz przyszedł czas na ekipę remontową. Zdecydowano o bezpiecznym rozwiązaniu kolorystycznym, malując wszystkie ściany na biało. Biały kolor optycznie powiększył przestrzeń i rozjaśnił ją. Oczywiście pojawiły się obawy, czy wewnątrz nie będzie zbyt „szpitalne”, ale nowe, kolorowe regały, pastelowe rysunki na ścianach i grafiki nadały przestrzeni ciepłego charakteru. Regały o różnych wysokościach dostosowano do wieku czytelników, a mobilne biblioteczki na kółkach umożliwiły elastyczne aranżowanie przestrzeni. Zastąpiono stare, podrzewiałe podpórki do książek nowymi, przezroczystymi, co poprawiło estetykę wnętrza. Uzupełnieniem stały się nowe stoliki i krzeselka. Kulminacyjnym punktem było wyposażenie Biblioteki dla Dzieci (odtąd zaczęła obowiązywać nowa nazwa) w sprzęt komputerowy, służący najmłodszym użytkownikom do wyszukiwania informacji, korzystania z programów edukacyjnych, warsztatów i zabawy. Ostatecznie zachowano poprzedni układ pomieszczenia, z podziałem na strefę księgozbioru i część animacyjną, przeznaczoną na różnorodne zajęcia edukacyjne i kulturalne. Brak ścian sprawił jednak, że przestrzenie te przenikają się i wzajemnie na siebie oddziałują. Przy Oddziale dla Dzieci zorganizowano specjalne miejsce dla rodziców. Mogą oni usiąść w wygodnych fotelach, oddać się lekturze książek poświęconych wychowaniu dzieci i rozwiązywaniu trudności z tym związanych. W „Bibliotece Rodzica” zgromadzono najnowsze poradniki i publikacje popularnonaukowe dotyczące rodzicielstwa i wychowania dzieci, m.in. na temat emocjonalnych potrzeb dzieci, budowania partnerskich relacji, wspierania rozwoju dziecka, rozmów o seksie czy zagrożeń związanych z narkotykami i dopalaczami. Zakup tych publikacji został sfinansowany z funduszy Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Rok 2020 przyniósł kolejną istotną modernizację – tym razem czytelnii, która zyskała wielofunkcyjny charakter. Mieści się ona w budynku z historią, który niegdyś był fabryką cygar. Wysokie sklepienie podtrzymywane przez dwa metalowe filary oraz ceglany mur nadają temu miejscu niepowtarzalny, industrialny charakter. Zdecydowano się na wykorzystanie surowej cegły na ścianie naprzeciwko wejścia oraz uwolnienie przestrzeni, co wprowadziło do wnętrza skandynawski minimalizm. Przestrzeń uzupełniono o nowoczesne, minimalistyczne meble, a solidne, drewniane stoły i krzesła zostały poddane renowacji. Czytelnię zdobią stalowe rzeźby autorstwa lokalnego artysty, Jerzego Pacha, które dodały miejscu wyrazistości. W pełni wyeksponowano okna, wpuszczając do wnętrza więcej światła, a układ półek i księgozbioru został starannie przemyślany, tak aby zapewnić klarowność i przestronność. Czytelnia, jako miejsce wielu wydarzeń i spotkań, zyskała nowy kącik prasowy, gdzie w wygodnym fotelu można zrelaksować się przy gazecie, obok ekspresu do kawy. Celem wprowadzenia nowej estetyki było stworzenie przyjaznej atmosfery, która zachęci do odwiedzin i korzystania z za-

sobów biblioteki – zarówno tych tradycyjnych, jak i nowoczesnych. W przestrzeni czytelnii pojawił się również nowoczesny 70-calowy telewizor, konsola Sony PlayStation 4 oraz pracownia robotyki, które urozmaicają ofertę multimedialną.

Niezwykle ważny element funkcjonowania biblioteki stanowią filie, pełniące rolę pomostu między główną instytucją a lokalnymi społecznościami. Dzięki nim mieszkańcy mają łatwiejszy dostęp do zasobów bibliotecznych, co sprzyja rozwojowi czytelnictwa i edukacji. Filie nie tylko udostępniają książki, ale również organizują różnorodne wydarzenia kulturalne i edukacyjne, co czyni je ważnym centrum życia społecznego. Szczególnie w środowisku wiejskim.

W 2021 roku modernizacja objęła filię miejską, w której we współpracy z firmą Amazon powstała STEM Kindloteka⁹. To nowoczesna, multimedialna przestrzeń, stworzona z myślą o czytaniu, programowaniu, majsterkowaniu i muzykowaniu. STEM – akronim oznaczający naukę, technologię, inżynierię i matematykę – to nowoczesny model edukacyjny, który łączy te dziedziny, pokazując ich wzajemne zależności i kładąc nacisk na eksperymentowanie. W Kindlotece znalazły się m.in. czytniki e-booków, roboty edukacyjne, tablety i inne urządzenia multimedialne, wspierające rozwój i kreatywność młodych użytkowników.

Kolejną placówką wymagającą interwencji była filia wiejska w Rzeczy, której wewnątrz nie było odnawiane od wielu lat. Dzięki zaangażowaniu mieszkańców, którzy w czynie społecznym odmalowali ściany, biblioteka zyskała nowe życie. Kolorowa fototapeta na ścianie dodała wnętrzu świeżości i nowoczesności, a odnowione regały i nowe meble stworzyły wygodniejsze warunki do korzystania z zasobów biblioteki. Szczególnie ważne było stworzenie kącika dla dzieci. Stał się on miejscem, gdzie najmłodsi mogą rozwijać swoją wyobraźnię i miłość do książek. Dzięki tym wszystkim zmianom filia jest miejscem jeszcze bardziej przyjaznym i inspirującym dla wszystkich mieszkańców.

Biblioteka jako miejsce działań nieoczywistych

Wraz ze zmianami w bibliotecznej przestrzeni świebodzińska księżnica przekształciła się w miejsce, w którym oferuje znacznie więcej niż tylko tradycyjny dostęp do księgozbioru¹⁰. W odpowiedzi na rosnące potrzeby użytkowników oraz postęp technologiczny wprowadzono innowacyjne usługi i nowoczesną ofertę, uzupełniającą i wzbogacającą tradycyjne zasoby. Biblioteka, jako instytucja kultury, jest miejscem, w którym realizowane są różnorodne, często nieoczywiste działania. Zaprezentowana poniżej oferta to jedynie wybór niektórych z działań, realizowanych przez świebodzińską księżnicę.

W 2020 roku Biblioteka Publiczna w Świebodzinie rozpoczęła realizację projektu „Klub Kreatywności”, który został sfinansowany ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. W ramach projektu biblioteka wzbogaciła swoją

⁹ D. Kotlarek, *STEM Kindloteka w Świebodzinie*, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 2, s. 27.

¹⁰ Idem, *Biblioteka Publiczna w Świebodzinie. Nowa wizja, nowe możliwości*, „Bibliotekarz” 2020, nr 11, s. 10-13.

ofertę o nowoczesny sprzęt, w tym roboty edukacyjne Photon, tablety, okulary VR, długopisy 3D oraz zestawy małego majsterkowicza, takie jak wkrętarki i szlifierki. Nowo zakupiony sprzęt jest wykorzystywany podczas cyklicznych zajęć skierowanych głównie do najmłodszych użytkowników biblioteki. Kluczowym elementem projektu było utworzenie pracowni programowania „Biblioteka – Roboteka”, w której organizowane są warsztaty kodowania dla dzieci i młodzieży. Uczestnicy warsztatów mają możliwość nauki programowania za pomocą robotów Photon oraz zestawów do samodzielnego konstruowania i programowania robotów. Dodatkowo biblioteka została wybrana do udziału w projekcie Liga eSzkoła NUTS 3, współfinansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. W ramach tego projektu placówka została wyposażona w kompletne laboratoria kodowania, oparte na programowalnych zestawach klocków Lego, które wykorzystywane są podczas zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży.

Wystrój i aranżacja Czytelni „Fabryka Kreatywności” to prawdziwa gratka dla miłośników komiksów i kultury popularnej. Inspiracją do jej stworzenia były postacie superbohaterów, fascynujących kolejne już pokolenia czytelników. Nie mogło tu również zabraknąć zbiorów, które dopełniają komiksowy klimat czytelnicy. Choć wielkość kolekcji komiksów nie jest imponująca, jest systematycznie uzupełniania o kolejne wydawnictwa – zarówno klasyczne, jak i te nowoczesne. Wokół tematyki komiksów realizowano również kilka przedsięwzięć, w tym projekt „Młodzieżowa komiksomania” finansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego¹¹.

Świebodzińska biblioteka to miejsce spotkań, w których uczestniczy lokalna społeczność bez względu na wiek i status społeczny. Osoby o różnorodnych zainteresowaniach i pasjach mogą się spotkać, by wspólnie spędzać czas i dzielić się doświadczeniami. To miejsce, w którym toczą się żywe dyskusje, odbywają warsztaty, spotkania autorskie, które sprzyjają budowaniu relacji i wymianie myśli. W bibliotece można nawiązać nowe znajomości, odkryć wspólne zainteresowania i zaangażować się w lokalne inicjatywy. Działa ona jako centrum społecznościowe, integrując mieszkańców i wzmacniając więzi społeczne w sposób, który wykracza poza tradycyjne funkcje biblioteczne.

Dla najmłodszych organizowane są spotkania w ramach Klubu Zacztyanych Przedszkolaków, gdzie dzieci wspólnie z rodzicami odkrywają literaturę, uczestniczą w zajęciach plastycznych, teatralnych oraz zabawach rozwijających wyobraźnię i umiejętności społeczne. Młodzież spotyka się w ramach Klubu Miłośników Manga i Anime. To wyjątkowa inicjatywa, która przyciąga entuzjastów japońskiej kultury wizualnej. Działający regularnie klub stanowi przestrzeń, gdzie fani manga i anime mogą spotykać się, by dyskutować o ulubionych tytułach, wymieniać się opiniami, a także poznawać nowe serie. Uczestnicy mają okazję wspól-

nie oglądać anime, analizować różnorodne style i techniki narracyjne, wymieniać się literaturą tematu.

Od 2014 roku w bibliotece prężnie działa Klub Gimnastyki Umysłu „Erudyta”, stworzony z inicjatywy Andrzeja Grupy, byłego dyrektora placówki. Klub ma otwarty charakter i zaprasza wszystkich chętnych, choć największą grupę stanowią seniorzy¹². Spotkania odbywają się regularnie, w swobodnej atmosferze przy kawie i herbacie. Uczestnicy rozwiązują różnorodne łamigłówki umysłowe – od klasycznych logogryfów, szyfrogramów i wirówek, po bardziej zaawansowane wyzwania, takie jak krzyżówki hetmańskie, palindromy czy zagadki fotograficzne. Często sami tworzą własne quizy i zagadki, a spotkaniom towarzyszą krótkie prelekcje na temat różnych dziedzin wiedzy. Klubowicze korzystają z bogatych zasobów bibliotecznej czytelnicy, w tym ze słowników, encyklopedii i leksykonów. Natomiast w filii w Jordanowie działa Klub „Zacztyany Senior”. To miejsce spotkań starszych osób, które z pasją rozmawiają o książkach, bieżących wydarzeniach oraz korzystają z pomocy w obsłudze komputera.

Czy biblioteka publiczna może być dobrym miejscem na organizację komediowego stand-upu? Choć tego rodzaju wydarzenia kojarzone są głównie z rozrywką, mogą jednak wnieść nową jakość do biblioteki, przyciągając szerszą publiczność, w tym osoby, które na co dzień rzadko korzystają z jej usług. Organizacja takiego wydarzenia może odświeżyć wizerunek biblioteki, pokazując, że jest ona miejscem otwartym na nowoczesne formy ekspresji artystycznej, a jednocześnie promując dialog i refleksję nad współczesnymi zjawiskami społecznymi. Jednak kluczowe będzie zachowanie odpowiedniego balansu – stand-up w bibliotece powinien być dostosowany do charakteru miejsca i odbiorców, unikając kontrowersyjnych czy wulgarnych treści, które mogłyby zrazić tradycyjnych użytkowników. Jeśli spełnione zostaną te warunki, stand-up może stać się atrakcyjną i wartościową formą aktywności kulturalnej w przestrzeni biblioteki publicznej. Założenia te przyświecały organizatorom Nocy Bibliotek 2022 w Bibliotece Publicznej w Świebodzinie, gdzie głównym punktem programu był występ stand-uperów, Michała „Mimiego” Zenknera i Wojtka Kamińskiego. Wydarzenie okazało się sukcesem pod względem frekwencji, jak również artystycznego odbioru, przyciągając do biblioteki liczną publiczność. Wśród widzów znaleźli się zarówno ci, którzy po raz pierwszy odwiedzili księżnicę, jak i osoby, które od dawna nie korzystały z jej usług. Dzięki wydarzeniu mieli oni okazję zapoznać się z ofertą biblioteki oraz zmianami, jakie w niej zaszły.

Wystawy w bibliotekach publicznych nie są wyjątkową formą działalności kulturalnej, jednak zdarzają się te, które wyróżniają się szczególnym charakterem. Przykładem tego jest wystawa „Tacy byliśmy jeszcze wczoraj”, której wernisaż miał miejsce w świebodzińskiej księżnicy w czerwcu 2024 roku. Wydarzenie to

¹¹ Idem, *Komiks w bibliotece*, „Bibliotekarz Lubuski” 2020, nr 2, s. 32-33.

¹² A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *Miejsce spotkań. Biblioteka jako przestrzeń społeczna (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2019, s. 73-75.

miało szczególne znaczenie, ponieważ zrealizowano je nie tylko z myślą o mieszkańcach, ale przede wszystkim dzięki ich zaangażowaniu. To właśnie oni użyczyli bibliotece swoich rodzinnych fotografii, dzieląc się osobistymi wspomnieniami. Ze skrawków tych indywidualnych historii powstał interesujący obraz lokalnej społeczności, której korzenie tkwią w różnych rejonach kraju. Wystawa dała możliwość spojrzenia także na to, jak przez lata zmieniał się Świebodzin. Na zdjęciach uchwyciono nie tylko mieszkańców, ale także miejsca, które przez lata uległy przemianom lub zniknęły z mapy miasta. Najstarsze z prezentowanych fotografii miały nawet ponad 80 lat, a wyjątkową perełką było zdjęcie pochodzące z 1927 roku. Wystawa oferowała wgląd w codzienne życie dawnych mieszkańców Świebodzina – ich modę, edukację, sposób spędzania wolnego czasu oraz warunki, w jakich żyli. Z jednej strony pobudzała wyobraźnię, z drugiej – zachęcała do nostalgicznych wspomnień. Zebrane na wystawie zdjęcia wykonano różną techniką i stanowiła ona również ciekawostkę dla miłośników historii fotografii. Wystawę odwiedzały grupy uczniów z miejscowych szkół, dla których ta wyjątkowa ekspozycja była niezwykle cenną lekcją lokalnej historii.

Od 2023 roku Biblioteka Publiczna w Świebodzinie realizuje projekt „Wolontariat w Bibliotece”, skierowany głównie do młodzieży¹³. Akcja ma na celu nie tylko wsparcie działań biblioteki, ale przede wszystkim kształtowanie kapitału społecznego poprzez aktywizację młodych obywateli. To wyjątkowa inicjatywa, która stawia na zaangażowanie, współpracę oraz rozwój umiejętności i pasji młodych ludzi. Wolontariusze mają możliwość samodzielnego inicjowania przedsięwzięć i realizacji autorskich pomysłów, co umożliwia im bezpośredni wpływ na kształtowanie lokalnej oferty kulturalnej. Wolontariusze, w sposób oddolny i autonomiczny, tworzyli i realizowali różnorodne działania, w tym m.in.: sobotnie przedpołudnia w Parku Miejskim – gry i zabawy czytelnicze dla dzieci, „Czytamy razem” – spotkania w Środowiskowym Domu Samopomocy, „Plenerowe Miasteczko Czytelnicze” z okazji Tygodnia Bibliotek.

***

Modernizacja przestrzeni to ważny krok w rozwoju bibliotek. Równie ważne jest jednak jej wypełnienie odpowiednią treścią, czyli ofertą, na którą składają się różnorodne działania. Przekształcenie biblioteki w nowoczesne centrum kultury, edukacji i integracji dowodzi, że współczesne biblioteki muszą łączyć nowoczesną infrastrukturę z programami, które odpowiadają na potrzeby mieszkańców. Dzięki temu biblioteki stają się nie tylko miejscem przyjaznym i funkcjonalnym, ale także aktywnie wspierają rozwój społeczny, kulturalny i edukacyjny lokalnej społeczności.

¹³ A. Świątek, *Wolontariat w bibliotece?*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2, s. 11-13.

Bibliografia

- Archiwum Państwowe w Zielonej Górze, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze z lat 1950-1973, sygn. 4016.
- Bartkowiak P., *Proces oczyszczania księgozbiorów na Środkowym Nadodrzu w okresie stalinowskim (1948-1956)*, [w:] *Kultura i społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu w XIX i XX wieku*, red. nauk. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2008, s. 112-124.
- Buck A., Simonjetz M., Kotlarek D., *Miejsce spotkań. Biblioteka jako przestrzeń społeczna (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2019.
- Buck A., Simonjetz M., Kotlarek D., *Nowe przestrzenie i nowe technologie. Dlaczego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018.
- Chamera-Nowak A., *Książka a stalinizm*, Warszawa 2019.
- Chmielewski G., *Biblioteki publiczne Ziemi Lubuskiej w latach 1946-1966*, „Bibliotekarz Lubuski. Biuletyn” 1966, nr 1/2.
- Chmielewski G., *Realizacja Dekretu na Ziemiach Odzyskanych*, [w:] *Półwiecze dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi. Refleksje i opinie bibliotekarzy. Materiały ze spotkania „okrągłego stołu” Warszawa, 17 kwietnia 1996 r.*, red. L. Biliński, Warszawa 1996.
- Grupa A., *Biblioteka Publiczna w Świebodzinie w latach 1947-2005*, [w:] *Dzieje Świebodzina*, pod red. W. Strzyżewskiego, Świebodzin – Zielona Góra 2007, s. 433-441.
- Koteluk D., *„Papierowa propaganda” w bibliotece w osadzie wiejskiej Czerwieńsk w powiecie zielonogórskim od 1949 do 1956 r.*, Zielona Góra 2016.
- Kotlarek D., *Biblioteka Publiczna w Świebodzinie. Nowa wizja, nowe możliwości*, „Bibliotekarz” 2020, nr 11, s. 10-13.
- Kotlarek D., *Biblioteki zakładowe w Zielonej Górze w latach 1945-1989 – od indoktrynacji do upowszechniania kultury czytelniczej*, [w:] *W służbie władzy czy społeczeństwa? Wybrane problemy kultury i nauki na Środkowym Nadodrzu w latach 1945-1989*, red. nauk. P. Bartkowiak, D. Kotlarek, Zielona Góra 2010, s. 25-36.
- Kotlarek D., *Komiks w bibliotece*, „Bibliotekarz Lubuski” 2020, nr 2, s. 32-33.
- Kotlarek D., *STEM Kindloteka w Świebodzinie*, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 2, s. 27.
- Kotlarek D., *Świebodzińska biblioteka dla dzieci po liftingu*, „Bibliotekarz Lubuski” 2020, nr 1, s. 19-20.
- Świątek A., *Wolontariat w bibliotece?*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2, s. 11-13.

Library Revolutions – Transformation of Space and Services at the Public Library in Świebodzin

Abstract

With the modernization of library infrastructure, it is equally important to adapt services to the contemporary needs of users. Modernizing space is only the first step – the true transformation lies in the evolution of the library's offers. A 21st-century library should be not only a place to borrow books but also a centre for culture, education, and personal development. This means introducing modern tools, including those not immediately associated with traditional library activities. The Public Library in Świebodzin has been engaging in diverse activities for years, striving to meet the evolving needs of its users. Through space modernization and the introduction of innovative services, the facility has transformed into a modern centre for culture and education. The library now offers not only traditional book lending but also spaces for meetings, workshops, and educational activities such as programming workshops, themed club meetings, and stand-up comedy evenings.

Keywords: modernization, library, Świebodzin, space, offers, technology, culture, education.

Modernizacja przestrzeni. Recepta na sukces

Pierwsza powojenna biblioteka w Krośnie Odrzańskim została utworzona 27 lutego 1948 roku. Był to sukces wielu osób zabiegających o dostęp do literatury dla mieszkańców Ziemi Zachodnich. Pierwszym dyrektorem została Władysława Ryszplerowa, która dokonała rejestracji instytucji. Krośnieńska biblioteka była jedną z najstarszych księżnic w regionie. Z upływem czasu wielokrotnie zmieniała swoją lokalizację, dyrektora oraz ofertę.

Pierwsza siedziba Biblioteki Publicznej w Krośnie Odrzańskim mieściła się przy ulicy Pocztowej 6 i miała raczej formę małej wypożyczalni, bez czytelnicy. Kolejna siedziba zlokalizowana była pod adresem Bohaterów Wojska Polskiego 3. Stamtąd krośnieńską księżnic przeniesiono na ulicę Parkową 2, gdzie w lepszych lub lepszych warunkach funkcjonowała do 2019 roku. Bogata i różnorodna działalność, w tym cieszące się ogromną popularnością „Spotkania na Parkowej” czy „Spotkania z Pasjami” sprawiały, że długoletni i nowi użytkownicy coraz częściej wspominali o bardziej funkcjonalnej, przestronnej i dostosowanej do ich potrzeb siedzibie.

Od 2010 roku mieszkańcy miasta i gminy Krosno Odrzańskie czekali na Mediatekę, którą zaplanował burmistrz. Lokalizacja przy Parkowej, choć klimatyczna, w pięknych pomieszczeniach Urzędu Miasta, z czasem niestety nie spełniała swoich zadań. Budynek wymagał gruntownego remontu, na który nie było środków. Mały metraż z trudem mieścił księgozbiór, do którego czytelnicy stopniowo tracili dostęp. „Plany związane z budową mediateki sięgają kilku lat wstecz. Dlaczego trwało to wszystko tak długo? Najpierw konieczne było znalezienie odpowiedniego dofinansowania. Jednak największe schody zaczęły się, kiedy urząd rozpoczął poszukiwania wykonawcy. Problemy z wyłonieniem wykonawcy, podobnie jak przy wielu innych inwestycjach, dotknęły także i nas” – mówił ówczesny burmistrz, Marek Cebula¹. Finalnie projekt, opracowany przez mieszkankę gminy Krosno Odrzańskie, Justynę Fryszkowską-Kosmałą, zrealizowano niemal za trzy miliony złotych. 25 kwietnia 2019 roku uroczyste otwarto Mediatekę – Bibliotekę Publiczną w Krośnie Odrzańskim.

¹ Ł. Koleśnik, *Mediateka oficjalnie otwarta. Są tam komputery, ekrany dotykowe, ale przede wszystkim książki*, <https://gazetalubuska.pl/krosno-odrzańskie-mediateka-oficjalnie-otwarta-sa-tam-komputery-ekrany-dotykowe-ale-przedem-wszystkim-ksiazki-zdjecia/ar/c1-14081551> [dostęp: 27.09.2024].

Projekt nowej lokalizacji, tym razem przy ulicy Kazimierza Pułaskiego 3h, zakładał większą liczbę odbiorców. Kiedy w 2019 roku rozpoczynaliśmy pracę w nowoczesnej, atrakcyjnie zaprojektowanej przestrzeni, mieliśmy nadzieję na regularne obsługiwanie różnych grup wiekowych, głównie w przedziale wiekowym 20-50 lat. Niestety, pandemia pokrzyżowała biblioteczne plany. Z czasem okazało się, że np. licencje na dostęp do nowych produkcji może mieć każdy w swoim domu, więc oczywistym stał się fakt, że niewiele osób będzie chciało wybrać się na seans do Mediateki.

Zacznijmy od początku... Przebudowa lokalu, który wcześniej był hotelem dla sportowców, na nowoczesną, piękną i efektowną Mediatekę, trwała dwa lata. Przeprowadzka była dość oryginalna, ponieważ zorganizowałyśmy symboliczne przeniesienie 50 książek, w którym wzięli udział mieszkańcy. Zaprosiliśmy przedszkola, szkoły, DPS, władze miasta oraz stałych, wiernych czytelników. Zaangażowani inicjatywą mieszkańcy ustawili się obok siebie, na trasie od starej do nowej biblioteki, i podawali sobie z ręki do ręki książkę po książce. Symboliczne przenosiny miały uświadomić mieszkańcom gminy zmianę, a przy okazji była to świetna impreza integrująca². Po przeprowadzeniu księgozbioru ze starej lokalizacji do nowej zdążyliśmy popracować jedynie kilka miesięcy, gdy wybuchła pandemia COVID-19.

Praca w nowej siedzibie okazała się łatwiejsza ze względu na udogodnienia dla niepełnosprawnych czytelników i przyjemniejsza w nowoczesnych, pięknych wnętrzach oraz przede wszystkim bardziej różnorodna, bo nie ogranicza się do udostępniania księgozbioru i czytelni internetowej, jak to miało miejsce w poprzedniej lokalizacji.

Wejście do Mediateki prowadzi przez Strefę Dzieci, która zachęca nie tylko bogatą ofertą literatury i lektur szkolnych, ale i możliwością spędzania czasu tak, jak młodzi ludzie lubią najbardziej. Ekrany dotykowe z grami logicznymi, konsole do gier, podłoga interaktywna – to tylko niektóre atrakcje z oferty. Warsztaty Lego czy kodowania z robotami Photon, gry planszowe, zabawy edukacyjne z wykorzystaniem tabletów to tylko wycinek przygotowanej oferty. Pomimo dużej wizualnej zmiany części dla dzieci i młodzieży nadal dużym zainteresowaniem cieszą się „Poranki z bajką”, wycieczki szkolne do Mediateki, lekcje biblioteczne czy kąpek z zabawkami. Ciekawą formą spędzania czasu są dla czytelników wycieczki rowerowe połączone z poznawaniem sekretów i tajemnic najbliższej okolicy. Rajdy rowerowe organizowane w okresie wakacyjnym są okazją nie tylko do nawiązania nowych przyjaźni, ciekawą formą spędzania wolnego czasu, ale także dają szansę na poznanie przyrody i historii wielu miejsc.

² Ł. Kolesnik, *Stworzyli potężny łańcuch ludzi z biblioteki do mediateki. Po co?*, <https://gazetalubuska.pl/krosno-odrzańskie-stworzyli-potężny-łańcuch-ludzi-z-biblioteki-do-mediateki-po-co-zdjęcia-wideo/ar/c1-14027381> [dostęp: 27.09.2024]; *Biblioteka w nowym wydaniu. Krośnianie czekają na otwarcie mediateki*, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2019, nr 1 (74), s. 7; A. Langner-Kosmaty, *Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim*, „Bibliotekarz Lubuski” 2019, nr 2, s. 30.

Oferta biblioteki wzbogaciła się o kawiarnię³. Przemysłany układ Mediateki umożliwia relaks przy kawie i lekturze prasy. Za kawiarnią mieści się Strefa Mediateki⁴. To miejsce, w którym znajduje się czytelnia internetowa, bogaty zbiór audiobooków i filmów DVD oraz księgozbiór podręczny. To zarazem miejsce spotkań autorskich, prelekcji czy warsztatów rękodzielniczych. To także sala kinowa, w której regularnie spotykamy się z mieszkańcami na seanse filmowe, oraz idealna przestrzeń dla trzech Dyskusyjnych Klubów Książki⁵.

Strefa Dorosłych oferuje bogatą literaturę, która przyciąga na co dzień czytelników. Być może właśnie dlatego Mediateka w Krośnie Odrzańskim, jako jedna z nielicznych w kraju, z powodzeniem przygotowuje Noc Bibliotek dla dorosłych. W roku 2020 krośnieńska Noc Bibliotek ph. *Klimat na czytanie* została doceniona przez jury konkursu Nocy Bibliotek i hurtowni książek Platon. Tym samym instytucja znalazła się w gronie stu bibliotek w Polsce, które zorganizowały wyróżniające się wydarzenie.

Każda Strefa ma swojego patrona: Strefa Dorosłych – Agnieszka Osiecką, Strefa Mediateki – Steve’a Jobsa, a Strefa Dzieci – Grzegorza Kasdepke, który osobiście odwiedził krośnieńską bibliotekę i pozował do zdjęć na tle dedykowanej mu ściennnej grafiki.

Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim była i jest przyjazną instytucją dla każdego. W 2013 roku Krośnieńska Rada Seniorów i Uniwersytet Trzeciego Wieku w Krośnie Odrzańskim przyznały Bibliotece Publicznej Miasta i Gminy w Krośnie Odrzańskim certyfikat „Miejsce Przyjazne Seniorom”⁶. Nie ustajemy w wysiłkach, by nie zawieść zaufania, którym nas obdarzono. Często gościmy osoby z niepełnosprawnościami, uczestników Ośrodka Wsparcia „Integracja”, podopiecznych Domu Dziennego Pobytu, Klubu Seniora, Domu Pomocy Społecznej w Szczawnie. Zapraszamy seniorów na tematyczne zajęcia w ramach cyklu „Siłownia Umysłowa”. Polecamy gry planszowe, szczególnie Rummikub, Scrabble, ale także warsztaty z tabletami i robotami, które okazują się atrakcyjną zabawą dla każdego – nie tylko dla młodszych użytkowników. Regularnie poszerzamy ofertę, staramy się sprostać wymaganiom i oczekiwaniom osób, które dobrze czują się w Mediatece. By ułatwić dostęp do zbiorów, kilka lat temu oferta krośnieńskiej księżnicy poszerzyła się o książkomat i wrzutnię⁷.

Dużym zainteresowaniem cieszą się „Spotkania z podróżnikami”, prowadzone od 2021. Każdego miesiąca gościmy osoby, które opowiadają o poznawaniu świata, a przede wszystkim samego siebie, o przekraczaniu własnych granic, zarówno fizycznych, jak i psychicznych. Spotkania, choć podobne w formule, są

³ *Biblioteka w nowym wydaniu...*, s. 7.

⁴ A. Langner-Kosmaty, *Strefa Mediateki w Bibliotece w Krośnie Odrzańskim*, „Bibliotekarz Lubuski” 2022, nr 1 (53), s. 40-41.

⁵ Eadem, *Pasja czytania*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 48.

⁶ Zob. D. Gzik, *Certyfikat „Miejsce Przyjazne Seniorom” zobowiązuje*, „Bibliotekarz Lubuski” 2016, nr 1-2 (41-42), s. 62-65.

⁷ *Szeroko otwarte drzwi Mediateki*, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2022, nr 2 (87), s. 9.

niezwykle różnorodne, umożliwiając odkrywanie wielu zakątków globu, odmien-
nych kultur i nietuzinkowych ludzi⁸.

Nie jest łatwo pogodzić codzienną pracę bibliotekarską z systematycznymi za-
jęciami dla różnych grup wiekowych. Trzeba chęci, pomysłów i czasu, którego
ciągle brakuje. Dla nas, jako zespołu z ograniczoną liczbą etatów jest to wyzwa-
nie, ale dla użytkowników, którzy polubili biblioteczną przestrzeń, krośnieńska
Mediateka jest ważnym miejscem spotkań. Każdego dnia doświadczamy wiele
życzliwości od mieszkańców miasta i gminy. Nie brakuje gestów sympatii ze
strony odwiedzających nas gości. Nowa siedziba wciąż zachwyca, natomiast do-
bro, które wraca, dodaje bibliotekarzom energii. Mamy głowy pełne pomysłów,
które na bieżąco wprowadzamy w życie. W dobie korzystania z elektronicznych
źródeł informacji warto realizować zajęcia, które dają zadowolenie obu stronom:
uczestnikom i organizatorom. Chcemy, aby wszyscy użytkownicy byli zadowo-
leni i wracali do biblioteki. Dzięki temu możemy optymistycznie patrzeć w przy-
szłość. Wiemy, że jesteśmy potrzebni społeczeństwu. Receptą na sukces był i jest
zgrany zespół, który tworzą pracownicy Mediateki.

Bibliografia

- Aktywna Mediateka*, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2022, nr 5
(90), s. 27.
- Aktywnie w Mediatece*, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2023, nr
3 (93), s. 20.
- Biblioteka w nowym wydaniu. Krośnianie czekają na otwarcie mediateki*, „Most.
Krośnieński Informator Samorządowy” 2019, nr 1 (74), s. 7.
- Bralczyk i inni w Mediatece*, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2024,
nr 1 (95), s. 23.
- Ferie mogłyby trwać cały rok*, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy”
2024, nr 1 (95), s. 24.
- Gminy w Krośnie Odrzańskim*, „Poradnik Bibliotekarza” 2019, nr 9, s. 33-35.

⁸ Zob. *Krosno Odrzańskie – Spotkania z podróżnikami*, <https://tworzechoryzonty.pl/cat/podroze/krosno-odrzańskie/> [dostęp: 7.10.2024].

Gzik D., *Certyfikat „Miejsce Przyjazne Seniorom” zobowiązuje*, „Bibliotekarz
Lubuski” 2016, nr 1-2 (41-42), s. 62-65.

Koleśnik Ł., *Mediateka oficjalnie otwarta. Są tam komputery, ekrany dotykowe, ale
przede wszystkim książki*, <https://gazetalubuska.pl/krosno-odrzańskie-mediateka-oficjalnie-otwarta-sa-tam-komputery-ekrany-dotykowe-ale-przede-wszystkim-książki-zdjecia/ar/c1-14081551> [dostęp: 27.09.2024].

Koleśnik Ł., *Stworzyli potężny łańcuch ludzi z biblioteki do mediateki. Po co?*,
<https://gazetalubuska.pl/krosno-odrzańskie-stworzyli-poteczny-lancuch-ludzi-z-biblioteki-do-mediateki-po-co-zdjecia-wideo/ar/c1-14027381> [dostęp: 27.09.2024].

Krosno Odrzańskie – Spotkania z podróżnikami, <https://tworzechoryzonty.pl/cat/podroze/krosno-odrzańskie/> [dostęp: 7.10.2024].

Langner-Kosmaty A., *Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim*,
„Bibliotekarz Lubuski” 2019, nr 2, s. 30.

Langner-Kosmaty A., *Pasja czytania*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 48.

Langner-Kosmaty A., *Strefa Mediateki w Bibliotece w Krośnie Odrzańskim*, „Bi-
bliotekarz Lubuski” 2022, nr 1 (53), s. 40-41.

Nowoczesna biblioteka coraz bliżej, „Most. Krośnieński Informator Samorządo-
wy” 2018, nr 2 (71), s. 20.

*Sięgam po prasę fachową i inspiruję się pracą innych. Z Agnieszką Langner-Ko-
smaty, dyrektorką Mediateki – Biblioteki Publicznej w Krośnie Odrzańskim, roz-
mawia Monika Simonjetz*, „Bibliotekarz Lubuski” 2022, nr 2 (54), s. 101-107.

Simonjetz M., *Baw się, słuchaj, czytaj, oglądaj, odpoczywaj, czyli Biblioteka Pu-
bliczna Miasta i Gminy w Krośnie Odrzańskim w nowej odsłonie*, „Poradnik Bi-
bliotekarza” 2019, nr 9, s. 33-35.

Spotkania z „żywą książką”, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2021,
nr 4 (85), s. 21.

Spotkania z podróżnikami, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy” 2021,
nr 4 (85), s. 20.

Szeroko otwarte drzwi Mediateki, „Most. Krośnieński Informator Samorządowy”
2022, nr 2 (87), s. 9.

Technologiczny skok. Z biblioteki do mediateki, „Most. Krośnieński Informator
Samorządowy” 2019, nr 2 (75), s. 13.

Modernizing Space: A Recipe For Success

Abstract

A library can be a narrative told by a designer, a librarian, or sometimes even local government officials. Often, the greatest challenge is finding a common language. In Krosno Odrzańskie, a shared vision was realized that took into account the expectations of both older and younger users. On April 25, 2019, the new home of the Mediateka – Public Library in Krosno Odrzańskie was officially opened. The library's space is open but divided into zones dedicated to thematic activities and users of different age groups. The article describes the preparations for the project and presents its final results, highlighting both newly initiated and ongoing library initiatives.

Keywords: media library, public library, Krosno Odrzańskie, zones, renovation.

Z archiwum Mediateki BP w Krośnie Odrzańskim

Przestrzeń w służbie funkcjonalności i rozwoju czytelnictwa, zamiast biblioteki w służbie przestrzeni

Modernizacja niekoniecznie oznacza zmianę sensowną i celową. Istotne jest nie tylko pytanie: „Jak to zrobić?”, ale: „Jak zrobić to mądrze?”. Ważne jest więc precyzyjne określenie celu na początek.

Celem modernizacji Gminnej Biblioteki Publicznej w Zaborze było stworzenie miejsca, które będzie kompletnie inne niż miejsca użyteczności publicznej, z którymi czytelnicy mają do czynienia, biegunowo odmienne – nie tylko funkcjonalne, ale też piękne, chociażby przez to, że całkiem inne od popkulturowych, komercyjnych budowli, do których ludzie współcześnie są przyzwyczajeni. Biblioteka w Zaborze miała łączyć nowoczesny design z elegancją przynależną świątyni wiedzy. To miała być także biblioteka, w której zarówno czytelnik, jak i pracownik czują się dobrze, czyli miejsce przyjazne i przytulne, w pełni użyteczne. Nieszokujące i nieulegające współczesnym trendom, ale zachwycające w swojej odmienności. Stąd dominacja koloru grafitowego (do tego – uzupełniająco – głęboki, nasycony turkus oraz intensywny morski i delikatny kolor szalwiowy), metalowa konstrukcja holu i harmonijne, ogromne żyrandole w kształcie okręgów (by wykorzystać grę kolorów i światła), a także podłoga w układzie pasowym starych piwniczek winiarskich oraz motywy beczek winiarskich¹. By piękno szło w nieoczywistej parze z wygodą i przytulnością, biblioteka została wyposażona w bardzo wygodne krzesła i szereg udogodnień dla osób niepełnosprawnych, a także przytulne, odizolowane zakątki, w których można się zaszyć z książką czy przyjacielem bez obecności tłumu. To miała być także biblioteka, w której jest dużo miejsca na książki papierowe (co nie jest już priorytetem we współczesnych modernizacjach), bez szkody dla otwartości przestrzeni i estetyki. To wreszcie miała być biblioteka dostosowana specjalistycznie do realizacji pasji czytelników z regionu i do profilu instytucji kultury, w której chcemy promować czytelnictwo i zdobywanie wiedzy, w tym również podkreślać funkcję terapeutyczną tego miejsca, nie tylko w sposób teoretyczny, ale i praktyczny – stąd warsztatownia kulinarno-rze-

¹ K. Marchewska, *Czy przestrzeń biblioteki może mieć wpływ na całe społeczności?*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), s. 20; eadem, *Niekoniecznie trzeba zgadzać się na zastaną rzeczywistość – można tworzyć nowe, lepsze światy*, „Poradnik Bibliotekarza” 2024, nr 7-8, s. 45.

mieślnicza oraz sala gimnastyczna. Zastosowanie powyższych niestandardowych rozwiązań to konsekwencja strategii wychodzenia poza schematy myślenia o bibliotekach, wciąż niestety pokutujące w niektórych miejscach.

Stworzenie nietuzinkowej wizji było możliwe w dużej mierze dzięki perspektywom, które zostały nakreślone podczas różnorodnych szkoleń na temat modernizacji w infrastrukturze bibliotek, w tym szkoleniowych wyjazdów studyjnych, umożliwiających obserwację uczestniczącą. Doświadczenia wynikające z praktyki i omówienia teoretyczne nowych koncepcji infrastrukturalnych dały możliwość projektowania z rozmachem, uwzględnienia w planach i wizualizacjach tych aspektów, które bez szkoleń byłyby trudne do uwzględnienia. Wizyty studyjne w zmodernizowanych bibliotekach pozwoliły na wypracowanie koncepcji funkcjonalnej i uniknięcie części błędów poprzedników. Bez szkoleń infrastrukturalnych, tych dotyczących aktualnych trendów i wzorcowych realizacji, pomysły na rozbudowę GBP w Zaborze byłyby konstruowane na pewno z mniejszym polotem, bo bez świadomości pewnych minimalnych standardów.

Stworzenie i realizacja koncepcji wymaga przede wszystkim umiejętności przewidywania, jakie będzie zapotrzebowanie na usługi biblioteczne w przyszłości, wówczas gdy – po modernizacji – otworzą się nowe możliwości warunkujące satysfakcjonującą realizację społecznych oczekiwań. Wieloletnia strategia, spójna z nową wizją Biblioteki Publicznej w Zaborze, objęła działania koncepcyjne w różnych obszarach: personalno-doradczym, architektonicznym, politycznym (negocjacje z Radą Gminy), finansowym, kadrowym. Osobom zaangażowanym i odpowiedzialnym za projekt przyświecała świadomość warunków jego realizacji, a także mocnych i słabych stron biblioteki, które należało umiejętnie wykorzystać.

Wśród mocnych stron największym bogactwem biblioteki była pomoc wszystkich osób sprzyjających jej rozwojowi, dlatego też bardzo często korzystaliśmy z tego potencjału w zakresie doradczym i praktycznym. Czasami nawet okazywało się, że wieloletni praktyk albo osoba po prostu kreatywna miała bardziej funkcjonalne pomysły na rozwiązanie problemów projektowych niż specjalista w danej dziedzinie. Bez tej pomocy realizacja projektu byłaby nie tylko utrudniona, ale wręcz niemożliwa. Dlatego też potencjał ludzki przy realizacji projektów jest tak samo ważny jak obecność środków finansowych. Taki potencjał mamy szansę dostrzec tylko na przestrzeni lat, obserwując aktywnych, pomysłowych i przedsiębiorczych ludzi i nawiązując z nimi relacje, opowiadając o planach modernizacji, a także wychodząc z inicjatywą przy różnych okazjach. To wychodzenie z inicjatywą to np. wystąpienia na Radzie Gminy, dotyczące tego, jak istotną korzyść zyska gmina, inwestując w rozwój biblioteki. To także strategia promocyjna, pokazująca duże zapotrzebowanie na usługi biblioteki w gminie, wzrosty czytelnictwa dzięki określonym działaniom bibliotekarzy. To także realizacja strategii w określonej kolejności, czyli najpierw zadbanie o potencjał kadrowy, by wszystkie inne działania były możliwe do realizacji.

Ta zasada działa oczywiście w obie strony, bo też najtrudniejszym elementem procesu rozbudowy stały się negocjacje z władzami gminy dotyczące zabezpieczenia wkładu własnego. Największy opór napotkaliśmy wśród części radnych, dla których partykularne interesy były istotniejsze niż korzyść dla całej gminy. Wyraźnie dawał się odczuć brak świadomości i wyobraźni w kwestii potrzeb modernizacji biblioteki – szczególnie osoby niekorzystające z usług instytucji kultury uważały taką inwestycję za drugo-, a nawet i trzeciorzędą w świetle bieżących potrzeb remontowych. Aby negocjacje z radnymi w końcu zakończyły się sukcesem, trzeba było przyjąć ich optykę i przygotować strategię według zasady wymiernych korzyści dla obu stron. Radni – w zamian za zgodę na zabezpieczenie przez gminę wkładu własnego w inwestycję – otrzymali propozycję finansowej realizacji inwestycji istotnych dla interesów tych mieszkańców, w imieniu których oni działali (czyli przeznaczenia części finansów gminy na te cele).

Kolejnym elementem strategii modernizacyjnej było dostosowanie wizji, planów i zamierzeń do warunków, jakie mieliśmy w okresie planowania rozbudowy, co wymagało elastyczności myślenia i działania oraz wyzbycia się błędu perfekcjonizmu, który niepoddany kontroli rozumu potrafi sabotować nawet najbardziej obiecujące zamierzenia. Kluczowe było uświadomienie sobie, że nigdy nie będziemy mieli idealnych warunków do stworzenia wymarzonej, perfekcyjnej biblioteki. W związku z tym należy umiejętnie wykorzystać to, co mamy teraz do dyspozycji – programy dotacyjne, potencjał doradczy, przychylne instytucje współpracujące, sprzyjające władze w postaci wójta itd. Natomiast tym elementem nie w pełni idealnym była wielkość działki (która pozwalała na pokaźną rozbudowę, ale jednak nie do końca wystarczającą jak na przygotowane zamierzenia) oraz to, że jedyną opcją, na którą zgodzili się radni, była rozbudowa budynku już istniejącego (co mocno ograniczało potencjalny rozmach architektoniczny). Zamiana perfekcjonizmu na realizm pozwoliła nam zacząć, przeprowadzić i skończyć inwestycję.

Istotnym elementem modernizacji – często pomijanym zarówno w literaturze fachowej, jak i na szkoleniach dotyczących tego tematu – jest takie projektowanie biblioteki, by zapewnić komfort nie tylko użytkownikom, ale i pracownikom. Ewentualnie podejmuje się tylko te zagadnienia, które są niezbędne z punktu widzenia przepisów BHP czy też udogodnień dla osób niepełnosprawnych, ale rzadko cokolwiek innego wybiegającego poza obowiązki określone prawem. Potencjał kadrowy zawsze był dla nas priorytetem, dlatego też zadbanie o to, by biblioteka była miejscem, w którym dobrze czuje się także pracownik, było niezwykle istotną sprawą. Zastosowaliśmy takie rozwiązania, jak m.in.: dobrze wyposażone pomieszczenie socjalne, wygodne fotele do pracy, odpowiednie, przyjazne dla oczu oświetlenie, osobne WC z dodatkową funkcją bidetu (to wszystko udało się zamontować po minimalnych kosztach dzięki inwencji pani architekt wewnątrz), odpowiednia ilość szafek i dogodny do nich dostęp, system bezwysiłkowego przewożenia krzeseł i stołów, większa ilość tablic suchościeralnych dla funkcjonalnej organizacji pracy itd.

Ogromnej elastyczności wymagała także współpraca z wykonawcą budowlanym. Tutaj również trzeba było wyzbyć się myślenia perfekcjonisty, szczególnie ze względu na to, że z przyczyn od nas niezależnych w trakcie inwestycji zmienił się architekt wnętrz i wprowadził swoją nową koncepcję, której nie chciał zaakceptować wykonawca budowlany; do tego doszły zmieniające się warunki polityczno-gospodarcze (czasy pandemii COVID-19, początek wojny na Ukrainie), które zaowocowały ogromną inflacją, w związku z czym dotychczas ustalone warunki finansowe (oraz narzucona przez PZP forma umowy) nie opłacały się wykonawcy budowlanemu. Dlatego ogromnie trudno było w tych warunkach wyegzekwować wysoką jakość realizacji projektu przy założeniu braku strat finansowych dla wykonawcy. Stało się to możliwe dzięki ogromnej wyobraźni i kompetencji pani architekt wnętrz, która często podsuwała rozwiązania budowlane możliwe do realizacji i do zaakceptowania przez obie strony.

Z perspektywy kilku lat prowadzenia projektu rozbudowy mogę podsumować zasady, których przestrzeganie dało tak dobry efekt w postaci udanej modernizacji infrastrukturalnej:

- Uwaga: obserwacja, słuchanie ekspertów i mądrych doradców;
- Dbanie o jakość i poziom w takich warunkach, jakie mamy;
- Wychodzenie poza schematy i realizacja śmiałych wizji;
- Świadomość swoich słabych i mocnych stron oraz zaangażowanie jednych i drugich w służbie projektu;
- Realizm, elastyczność;
- Jasno określone cele i priorytety;
- Zaangażowanie na najwyższym poziomie.

Odnosnie ostatniego punktu, w przypadku małych bibliotek inwestycje strukturalne są realizowane bezpośrednio przez dyrektora instytucji, który często jest jedynym pracownikiem administracyjnym biblioteki, więc jest zmuszony pod względem wykonawczym i koordynacyjnym sam realizować tę inwestycję. Oczywiście doradczo pomaga zazwyczaj gmina, zaangażowani w projekt radni, biblioteka wojewódzka, jak również same instytucje – operatorzy dofinansowania, jednak instytucje doradcze nie wykonają za koordynatora projektu jego realnej pracy. Często też dużą przeszkodą w realizacji projektu jest brak doświadczenia koordynatora w projektach infrastrukturalnych. Dodatkową trudnością w tym przypadku było to, że kiedy już mieliśmy konkretną wizję rozbudowy i pojawiła się możliwość zdobycia pierwszego dofinansowania, okazało się, że jest ono stanowczo za niskie, by sfinansować rozbudowę biblioteki w sposób choćby wystarczający. To wsparcie finansowe (500 000 zł) wraz z wkładem własnym (500 000 zł) wystarczyłoby tylko na wybudowanie „szkieletu” konstrukcji nowego budynku z minimalnym wykończeniem jedynie parteru, z poddaszem na tamten moment nieużytkowym, bez windy, z niewielką ilością kantorków, kompletnie bez wyposażenia, bez zagospodarowania terenu wokół biblioteki. Mimo wszystko chodziło tu jednak o konkretne dofinansowanie, o które warto było się zatroszczyć. Napisaliśmy zatem wniosek o tę formę

wsparcia finansowego, dostaliśmy je i mogliśmy rozpocząć projekt. Istotnym posunięciem strategicznym było to, by projekt budowlany na taką ilość środków finansowych został napisany tak, by przy ewentualnym kolejnym dofinansowaniu można było rozszerzyć rozbudowę o brakujące elementy, a w związku z tym pod względem architektonicznym nie zamykać sobie drogi do poszerzenia zakresów i wprowadzenia całkiem nowych obszarów czy funkcjonalności. I dokładnie tak się stało. W trakcie realizacji tego przedsięwzięcia (zaraz po rozstrzygnięciu przetargu na budowę) ogłoszony został kolejny konkurs na dofinansowanie projektów (z możliwością dofinansowania projektów już rozpoczętych, które nie były jeszcze w mocno zaawansowanym stadium). Udało się pozyskać kolejne środki finansowe (2 250 000 zł), dzięki czemu projekt zyskał na optymalizacji i na rozmachu. Można było dodać nowe funkcjonalności, a przede wszystkim zrealizować wytyczoną wizję bez większych strat finansowych, które byłyby nieuniknione, gdyby nowe finansowanie udało się pozyskać dopiero po zakończeniu tego pierwotnego, wąskiego projektu. Oczywiście dwa różne dofinansowania, rządzące się zupełnie innymi zasadami, nastręczały dużo problemów prawnych, organizacyjnych i finansowych, wprowadzając chaos w kwestii innych zasad rozliczeń, sprawozdawczości i wymagań obu grantodawców. I w tym proceduralnym zamieszaniu ogromną pomocą służył nam jeden z radnych, dysponujący dużym doświadczeniem w prowadzeniu projektów z dofinansowaniem z różnych źródeł. Wspierał bibliotekę nie tylko w powyższym zakresie, ale także na wielu innych polach. Jak widać, kwestie realizacji projektu rozbudowy w pojedynkę (pod względem administracyjnym i koordynacyjnym) oraz braku doświadczenia w projektach infrastrukturalnych były główną słabością projektu. Dlatego tym większe znaczenie miała odpowiednia strategia realizacji oraz wieloaspektowa współpraca z doradcami, jak również dobranie kompetentnego architekta wnętrz oraz znacznie wykraczające poza przeciętną zaangażowanie w projekt.

Rozbudowa biblioteki stała się także dobrą okazją do wynegocjowania z gminą środków na zatrudnienie dodatkowej kadry. Obsługa znacznie większej powierzchni, większej liczby czytelników, nowych funkcjonalności biblioteki, zarządzanie administracyjne budynkiem (który jest także wynajmowany najemcom) wymagają zwiększenia zatrudnienia – są to rzeczy oczywiste dla bibliotekarzy (którzy doskonale znają kwestię zbyt małej kadry), ale już nie tak oczywiste dla gminy. Dlatego też tego typu negocjacje odbywały się znacznie wcześniej niż okres projektu – i były motywowane rosnącym zapotrzebowaniem na usługi biblioteczne w gminie (popartym dobrą promocją i wysoką jakością usług w wykonaniu biblioteki). Dla władz gminy sama wysokiej jakości działalność merytoryczna często nie stanowi wystarczającego uzasadnienia do zwiększenia budżetu na ten cel. Nawet tak elementarna sprawa jak zatrudnienie pracownika gospodarczego w tak dużym obiekcie nie jest oczywista dla władz. Dlatego też ta kwestia była jedną z najtrudniejszych do wynegocjowania, a nasze postulaty zostały uwzględnione częściowo.

Jak zatem widać, projekt modernizacji infrastrukturalnej wymaga ogromnych nakładów sił i pracy, strategii realizowanej w ciągu kilku lat przed rozpoczęciem projektu, ale przede wszystkim ogromnego kapitału społecznego, którego zbudowanie zapewnia sukces całemu przedsięwzięciu, a wszystkie inne potencjały bez tego podstawowego nie mają szansy na wykorzystanie.

Po modernizacji infrastrukturalnej biblioteki w Zaborze najważniejszym stało się pytanie: Jak wykorzystać tę zmianę w rozwoju? Jak „przekuć” ten potencjał na ciekawą i rozwojową ofertę dla użytkowników biblioteki?

Wcześniej mogliśmy organizować różnorodne wydarzenia, ale na mniejszą skalę – korzystając z pomieszczeń udostępnianych przez sołectwo, gminę czy Lubuskie Centrum Winiarstwa. Nowe pomieszczenia biblioteczne z większą przestrzenią, sprzęt nagłośnieniowy i projekcyjny, system wystawienniczy, a także dostęp do kuchni umożliwiają nam sprawniejsze zorganizowanie wielu wydarzeń w bardziej dogodnych ramach czasowych. Wykorzystanie nowych przestrzeni oraz zaprojektowanie biblioteki z różnorodnością zakamarków, schowków i miejsc, w których lubią buszować dzieci, posłużyło organizacji literackich gier terenowych. Takie ułożenie przestrzeni stwarza także możliwość wykorzystania pokażnej bazy gier planszowych, zarówno podczas zajęć z dziećmi, jak i mniej lub bardziej kameralnych rozgrywek dla uczestników w różnych przedziałach wiekowych.

A już całkiem nową jakość oferty bibliotecznej stworzyły dla nas dwie specjalistyczne warsztatownie. W warsztatowni kulinarno-rzemieślniczej odbywają się warsztaty z dzikiej kuchni, zielarskie, makramy, tworzenia zdrowych deserów. Natomiast w warsztatowni gimnastycznej przeprowadzane są regularnie zajęcia pilates oraz „Zdrowe plecy”, jak również wszelkiego rodzaju zajęcia dla dzieci wymagające wykorzystania większej przestrzeni.

Częściowe zagospodarowanie terenu wokół biblioteki na tereny zielone oraz parkingi stworzyło możliwości znacznie przekraczające najśmielsze oczekiwania. Otóż w sierpniu tego roku biblioteka zorganizowała mały konwent fantastyczny pod hasłem „Urodziny Harry’ego Pottera”, który wymagał dysponowania wieloma salami jednocześnie oraz większego terenu wokół biblioteki i większego zaplecza sanitarno-kuchennego. W owych salach i przede wszystkim na parkingach oferowaliśmy symultaniczne zajęcia, warsztaty, aktywności, jak np.: rozgrywki Hogwarts Battle, gra terenowa *Afera z Irytkiem*, wybuchowe i magiczne doświadczenia z Krainą Eksperymentów, warsztaty zielarskie oraz eliksiry zdrowia, warsztaty plastyczne tworzenia różdżek, sklepik ze słodczymi Sugerpluma, bum bum rurki, szkoła quidditcha, zmywalne tatuaże z motywem HP, ścianka do zdjęć, salon gier planszowych. Oprócz symultanicznych ofert mogliśmy zaoferować uczestnikom duże wydarzenia w wielkiej Sali: ceremonię przydziału, quiz wiedzy o Harrym Potterze, bitwę o Puchar Domów, konkurs na najlepszy strój, tort urodzinowy i wiele innych². Fre-

kwencja przeszła najśmielsze oczekiwania, gdyż wzięło w niej udział blisko 400 uczestników (biblioteka, znajdująca się w miejscowości liczącej nieco ponad 1000 mieszkańców, w gminie z liczebnością około 4700 mieszkańców, zaprojektowana została na imprezy do maksymalnie 100 uczestników...).

W ramach rozbudowy powstała strefa dla dzieci ze specjalnie dostosowanym wyposażeniem oraz mocno oblegana strefa multimedialna, co pozwoliło nam na wpisanie placówki na Mapę Bibliotek Przyjaznych Dzieciom. Wyposażenie biblioteki dziecięcej, a także szeroka oferta gier planszowych, komiksów, mang i audiobooków, jak również dobrze wyposażony teatrzyk kamishibai – to wszystko znalazło się wśród nowych materiałów bibliotecznych, a nowy budynek pozwolił na ich przechowywanie i wyeksponowanie, tym samym zapewniając dodatkowe atrakcje przyciągające dzieci.

Rozbudowany budynek pozwolił nam na organizację po raz pierwszy Nocy Bibliotek, która w roku 2023 stworzyła okazję do przeprowadzenia z dziećmi książkowego śledztwa. Tworząc scenariusz wydarzenia, wyzyskaliśmy możliwości przestrzeni bibliotecznych, dzięki czemu uczestnicy tropili złodziei książek na kilku poziomach, w wielu pomieszczeniach, wśród wielu regałów. Zanim jednak ruszyło śledztwo, zabawa odbywała się w holu biblioteki, dzięki czemu żadne tajemnice nie zostały za wcześnie odkryte. Co więcej, wielkie okna biblioteki pozwoliły dzieciom na obserwowanie, jak zapada noc – uczestnicy byli ogromnie podekscytowani, że przebywają o tak późnej porze w miejscu zwykle odwiedzanym za dnia.

Specjalistycznie i precyzyjnie zaprojektowane miejsca na książki, ułożenie regałów w taki sposób, by dawały one jak największe pole do manewru, oraz zaprojektowanie sporej ilości miejsca na różne kantorki umożliwiło nam pozbycie się nieestetycznych kartonów oraz znacznie większą przejrzystość w przeglądaniu księgozbioru. To wszystko przełożyło się na estetyczne doznania, wynikające z przebywania w bibliotece, w której dominuje przestrzeń i elegancja. Przy spełnianiu tak wielu funkcji w ramach jednej przestrzeni udało się także wygospodarować miejsce na system wystawienniczy w przestrzeni imprez kulturalnych (która jest jednocześnie przestrzenią udostępniania), dzięki czemu prezentacja wystaw w naturalny sposób zyskuje większą frekwencję. Wielofunkcyjność omawianej sali udało się uzyskać także m.in. dzięki systemowi kotar, naturalnie wpasowujących się w architekturę antresoli, oraz dzięki wykorzystaniu tejże antresoli do montażu systemu nagłośnienia i projekcji multimedialnych.

Symultanicznie z realizacją projektu infrastrukturalnego szedł w parze także proces informatyzacji biblioteki. Jednym z jego kolejnych etapów było udostępnienie czytelnikom kodów do aplikacji z dostępem do cyfrowego księgozbioru. Dzięki temu w bibliotece pojawił się nowy typ użytkownika – czytelnicy, którzy nie mają czasu lub możliwości korzystania z książek w postaci papierowej, a dla których cena komercyjna platformy cyfrowej jest zbyt wysoka.

Dzięki tym wszystkim nowym funkcjonalnościom i zmianom od czasu otwarcia biblioteki po rozbudowie (od 1 kwietnia 2023 roku do 16 września 2024 roku)

² J. Mielcarz, *Urodziny Harrego Pottera w bibliotece w Zaborze*, <https://rzg.pl/402037/urodziny-harrego-pottera-w-bibliotece-w-zaborze/> [dostęp: 3.08.2024].

liczba czytelników zwiększyła się o 82%. A najlepszą recenzją efektów rozbudowy niech będą wybrane wypowiedzi osób odwiedzających bibliotekę: „Biblioteka XXI wieku”, „Najlepsze miejsce w Zaborze”, „Biblioteka w nowojorskim stylu”, „Jak w bajce...”, „Bije na głowę inne biblioteki”, „Aż chce się tutaj być”.

Na koniec warto jeszcze przytoczyć komentarz Adama Bojary, artysty malarza, który wychował się w tej gminie³, a którego prace znajdują się w wielu muzeach polskich, a nawet zagranicznych i którego prace wystawiano w znamienitych galeriach całego świata: „Wchodzę i oniemiałem, bo to, co stworzyliście tutaj, to jest cudo, to jest perełka architektoniczna wręcz ascetyczna, z wielkim smakiem, i ten ascetyzm wzbogacony wielką, wielką biblioteką”⁴.

Uroczyste otwarcie nowego budynku Biblioteki, „Plotołamacz. Biuletyn Informacyjny Gminy Zabór” 2023, nr 24, s. 9.

Uroczyste otwarcie nowego budynku Biblioteki, https://www.gminazabor.pl/PL/1000/2429/Uroczyste_otwarcie_nowego_budynku_Biblioteki/k/ [dostęp: 3.04.2023].

Wieści z biblioteki, „Plotołamacz. Biuletyn Informacyjny Gminy Zabór” 2022, nr 21, s. 13-15.

Wypowiedź pisarza Stanisława Srokowskiego o bibliotece po spotkaniu autorskim, https://www.youtube.com/shorts/YeTk_uaRAV8 mojeartykuły [dostęp: 24.09.2024].

Bibliografia

Grzyb M., *Zakończył się remont Gminnej Biblioteki Publicznej w Zaborze*, <https://gorzow.tvp.pl/68883202/zakonczyl-sie-remont-gminnej-biblioteki-publicznej-w-zaborze> [dostęp: 31.03.2023].

Kalinowski L., *Rozbudowana biblioteka za 3,3 mln zł to dużo większe możliwości działania. Mieszkańcy nie kryją zadowolenia*, <https://zielonagora.naszemiasto.pl/rozbudowana-biblioteka-za-3-3-mln-zl-to-duzo-wieksze-ar/c3-9273237> [dostęp: 1.04.2023].

Marchewska K., *Czy przestrzeń biblioteki może mieć wpływ na całe społeczeństwo?*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), s. 19-21.

Marchewska K., *Niekoniecznie trzeba zgadzać się na zastanę rzeczywistość – można tworzyć nowe, lepsze światy*, „Poradnik Bibliotekarza” 2024, nr 7-8, s. 44-46.

Mielcarz J., *Urodziny Harrego Pottera w bibliotece w Zaborze*, <https://rzg.pl/402037/urodziny-harrego-pottera-w-bibliotece-w-zaborze/> [dostęp: 3.08.2024].

Otwarcie przebudowanej Gminnej Biblioteki Publicznej w Zaborze, <https://instytutksiazki.pl/aktualnosci,2,otwarcie-przebudowanej-gminnej-biblioteki-publicznej-w-zaborze,9086.html> [dostęp: 31.03.2023].

Popielecka Z., *Gminna biblioteka w Zaborze otwarta!* [ZDJĘCIA], <https://zachod.pl/830581/gminna-biblioteka-w-zaborze-otwarta-zdjecia/> [dostęp: 31.03.2023].

Relacja z wernisazu Adama Bojary, <https://www.youtube.com/watch?v=SsUgsKiGwT4> [dostęp: 24.09.2024].

Space Serving Functionality and the Development of Reading, Rather than a Library Serving Space

Abstract

The article outlines the conditions for wise and purposeful modernization, focusing more on functionality and the needs of readers rather than strictly aesthetic goals. It addresses questions on how to strategically plan and implement modernization efforts. The role of the local community and municipal authorities is also defined. The text discusses realistic planning, the importance of securing social conditions, and examines how to leverage the strengths of a project while managing its weaknesses. A key section of the article explores how to use the potential of library modernization to promote reading.

Keywords: modernization, infrastructure, strategy, management, development, expansion, planning, space, design, purposefulness, aesthetics, functionality.

³ Relacja z wernisazu Adama Bojary: <https://www.youtube.com/watch?v=SsUgsKiGwT4> [dostęp: 24.09.2024].

⁴ *Ibidem*.

Biblioteka w Zwierzynie: nowa przestrzeń, nowe możliwości

Biblioteki od wieków stanowią kluczowe miejsca w rozwoju społeczności, oferując dostęp do wiedzy i edukacji. W dzisiejszym, dynamicznie rozwijającym się świecie biblioteki publiczne stoją przed wyzwaniem redefinicji swojej roli.

Współczesne biblioteki muszą się przystosować, aby przetrwać – tak jak to czyniły w przeszłości. [...] Uroczysta cisza, dawniej tak charakterystyczna dla bibliotek, należy do przeszłości. Pod tym względem współczesne biblioteki wróciły do wcześniejszego modelu, zapoczątkowanego w epoce renesansu, kiedy to często bywały tętniącymi życiem przestrzeniami publicznymi, w których książki konkurowały o uwagę z obrazami, rzeźbami, monetami i rozmaitymi osobliwościami¹.

Dzisiejsze biblioteki nie są już jedynie miejscami wypożyczania książek, lecz stają się przestrzeniami wielofunkcyjnymi, które integrują społeczność i odpowiadają na jej różnorodne potrzeby. Takim przykładem jest Biblioteka w Zwierzynie, która w 2017 roku, dzięki wsparciu z Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa i funduszy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, zyskała nową siedzibę. Ta inwestycja nie tylko powiększyła przestrzeń biblioteki, ale również zmodyfikowała jej funkcję i znaczenie w lokalnej społeczności.

Nowa otwarta przestrzeń

Przed modernizacją główna siedziba Gminnej Biblioteki Publicznej w Zwierzynie zlokalizowana była na piętrze i zajmowała niespełna 80 metrów kwadratowych. Była to przestrzeń zdecydowanie niewystarczająca dla zaspokojenia rosnących potrzeb użytkowników. Nowa siedziba biblioteki to 390 metrów kwadratowych powierzchni użytkowej, która została zaprojektowana w taki sposób, aby każdy mógł znaleźć w niej coś dla siebie. Koncepcja otwartej przestrzeni, inspirowana norweskimi bibliotekami, opiera się na idei inkluzywności i dostępności. Zamiast tradycyjnych, zamkniętych pomieszczeń, stworzona została jasna, otwarta przestrzeń, która może być wykorzystywana na różne sposoby. Zalety nowej lokalizacji są widoczne na każdym kroku. Przede wszystkim, powiększona przestrzeń

---

¹ A. Pettegree, A. der Weduwen, *Biblioteki. Krucha historia*, Sopot 2021, s. 13.

umożliwiła wyraźne rozdzielenie stref dla różnych grup użytkowników. Dzieci mają teraz swoją własną przestrzeń z książkami i gramami, dział dla młodzieży sąsiaduje z czytelnią internetową, a dorośli mogą odpocząć na wygodnej sofie przy regale z prasą i filiżanką kawy. Dzięki nowej infrastrukturze biblioteka w Zwierzynie stała się prawdziwym centrum aktywności kulturalnej i społecznej. Biblioteka organizuje różnorodne, angażujące mieszkańców wydarzenia, które służą upowszechnianiu czytelnictwa i umacnianiu pozycji biblioteki w przestrzeni publicznej gminy Zwierzyn i okolic. Zwierzyńska biblioteka

to prężnie działająca kameralna instytucja kultury. Znajdziemy tu nie tylko książki, ale też interesującą galerię fotograficzną prezentującą zdjęcia dawnego Zwierzyna, spotkamy się również z filmem i teatrem. Biblioteka prowadzi dyskusyjny klub filmowy i oferuje zajęcia teatralne dla seniorów „Mistrzowie słowa – Eliza Orzeszkowa”, organizuje konkursy dla uczniów [...]. Prężnie działa tu Dyskusyjny Klub Książki, a także akcja pod tytułem „książka na telefon”. Czytelnicy, którzy nie mogą wypożyczyć książek osobiście, korzystają z tej bardzo przyjaznej opcji – wybrane przez nich egzemplarze są im dostarczone bezpośrednio do domu².

Rodzinny piknik z książką, konkurs wiedzy o gminie Zwierzyn, zajęcia wakacyjne dla dzieci, Biblioferie, Tydzień Bibliotek, Narodowe Czytanie, Noc Bibliotek, konkurs Czytelnik Roku, coroczne kolędowanie z okazji Święta Trzech Króli, Forum Kobiet Aktywnych to tylko kilka z przykładów, które dowodzą, jak wiele się dzieje. To wszystko pokazuje również, że biblioteka w Zwierzynie to przestrzeń, która żyje i odpowiada na potrzeby lokalnej społeczności.

Rosnąca popularność biblioteki

Nowa biblioteka z ładnym wnętrzem przyciąga użytkowników w każdym wieku jak magnes. Położona blisko szkoły, przedszkola, żłobka i sklepu, jest zawsze po drodze. Od momentu otwarcia nowej siedziby liczba czytelników ustawicznie wzrasta. Według sprawozdań corocznie przekazywanych przez biblioteki publiczne do Głównego Urzędu Statystycznego liczba użytkowników zarejestrowanych wzrosła z 511 w 2017 do 693 w 2023 roku. Szeroka i dostosowana do współczesnych realiów oferta przyciąga też mieszkańców z okolicznych gmin. Bogaty księgozbiór, nowości wydawnicze, audiobooki, automatyzacja wypożyczeń i dostęp do platformy Legimi sprawiają, że Zwierzyn staje się miejscem odwiedzin dla osób poszukujących literackich nowości.

Warto dodać, że działalność GBP w Zwierzynie została zauważona na arenie ogólnopolskiej. W Rankingu Bibliotek organizowanym przez Instytut Książki i dziennik „Rzeczpospolita” kilkakrotnie zajmowała trzecie miejsce w wojewódz-

² *Mistrzowie słowa i książka na telefon*, NPRCZ 2023, <https://nprcz.pl/news/eureka-biblioteka-zwizyta-w-bibliotece-publicznej-w-zwierzynie/> [dostęp: 20.09.2024].

twie lubuskim³, by w 2021 roku zająć miejsce pierwsze i trzynaste w Polsce⁴. Została wyróżniona także w 2022 roku i jako jedna z 16 bibliotek w Polsce zaproszona do udziału w programie telewizyjnym. *Eureka Biblioteka* to cykl reportaży, z których każdy poświęcony był jednej zmodernizowanej bibliotece, wyróżniającej się „bogatą ofertą wydawniczą i kulturalną, tematycznymi spotkaniami, specjalnymi usługami dla młodszych i starszych czytelników”⁵. Reportaż poświęcony zwierzyńskiej bibliotece został wyemitowany 13 maja 2023 roku na antenie TVP Kultura⁶.

Przestrzeń nowoczesnej biblioteki to coś więcej niż tylko miejsce do wypożyczania książek. To przestrzeń dla nieformalnego życia publicznego, która odpowiada na różnorodne potrzeby społeczności. Uczniowie chętnie spędzają u nas czas po szkole, rodzice z dziećmi przychodzą pograć w planszówki, a seniorzy dopytują o kolejne zajęcia. W ten sposób biblioteka w Zwierzynie stała się sercem lokalnej społeczności, miejscem, które daje możliwość nauki, odpoczynku i wspólnego spędzania czasu. Naszym mottem jest cytat z powieści Stephena Kinga: „Kiedy wszystko inne zawiedzie, dajcie za wygraną i idźcie do biblioteki”⁷ – do biblioteki w Zwierzynie! Każdy znajdzie tu coś dla siebie.

Wsparcie samorządu: Klucz do Sukcesu

Realizacja tego ambitnego projektu nie byłaby możliwa bez przychylności lokalnych władz. Wsparcie finansowe i organizacyjne ze strony władz gminy było kluczowe dla powodzenia całego przedsięwzięcia. Zrozumienie, że biblioteka to nie tylko magazyn książek, ale przede wszystkim miejsce spotkań, edukacji i integracji, było fundamentem, na którym zbudowano nową jakość tej instytucji. Tym bardziej, że inwestycja w jej rozwój nie ograniczyła się jedynie do placówki w Zwierzynie. W 2012 roku, dzięki środkom z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, do użytku została oddana nowo wybudowana filia biblioteki w Górkach Noteckich, która stanowi jedną z dwóch placówek bibliotecznych gminy Zwierzyn. Mieszkańcy Górek Noteckich mają tam miejsce, w którym mogą korzystać z bogatej oferty biblioteki, uczestniczyć w spotkaniach, warsztatach i innych ciekawych inicjatywach.

Gmina Zwierzyn, choć niewielka – licząca zaledwie 4300 mieszkańców – jest miejscem, które inwestuje w kulturę i edukację. Dwa nowo wybudowane obiekty biblioteczne są tego najlepszym dowodem. W czasach, gdy wiele małych społecz-

³ K. Kucharczyk, *Szukają miejsca w cyfrowej erze*, „Rzeczpospolita” 2019, <https://www.rp.pl/ekonomia/art9122431-szukaja-miejsca-w-cyfrowej-erze> [dostęp: 20.09.2024].

⁴ Eadem, *Biblioteki stawiają czoło wyzwaniom*, „Rzeczpospolita” 2021, <https://www.rp.pl/ekonomia/art19169191-biblioteki-stawiaja-czolo-wyzwaniami> [dostęp: 20.09.2024].

⁵ „Eureka Biblioteka!” – startuje cykl reportaży o bibliotekach wspieranych przez Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0, NCK 2022, <https://www.nck.pl/aktualnosci/eureka-biblioteka-startuje-emisja-reportazy-o-bibliotekach-wspieranych-przez-narodowy> [dostęp: 20.09.2024].

⁶ „Eureka Biblioteka!” – Zwierzyn, TVP 2023, <https://www.tvp.pl/program-tv/eureka-biblioteka-zwierzyn/644c4484d034104a0901395c> [dostęp: 20.09.2024].

⁷ S. King, *Dallas* 63, tłum. T. Wilusz, Warszawa 2011, s. 184.

ności zмага się z brakiem infrastruktury kulturalnej, Zwierzyn pokazuje, że nawet mała gmina może być liderem w tworzeniu przestrzeni otwartych dla wszystkich.

Niewielki, ale dynamiczny zespół

Sukces obu bibliotek nie byłby jednak możliwy bez zaangażowania pracowników. Mimo że Gminna Biblioteka Publiczna w Zwierzynie działa w oparciu o zespół złożony z zaledwie trzech osób, to ich pasja i kreatywność sprawiają, że instytucja ta jest w stanie realizować wiele zadań na najwyższym poziomie. W małych społecznościach rola bibliotekarzy często wykracza poza tradycyjne ramy – stają się oni animatorami kultury, edukatorami, a niekiedy nawet powiernikami dla odwiedzających placówkę użytkowników. Podobną tezę stawia Jacek Wojciechowski, stwierdzając, że „w małych bibliotekach, szczególną rolę odgrywa bibliotekarka – konieczność osoba kontaktowa – jako swego rodzaju kronikarka wydarzeń społecznych”⁸. To dzięki bibliotekarzom placówki w Zwierzynie i Górkach Noteckich były i są miejscami tętniącymi życiem. To miejsca, w których użytkownicy zawsze zostaną wysłuchani, a co najważniejsze otrzymają pożądaną przez nich usługę. Pracownicy bibliotek w Zwierzynie pokazują, że nawet mały zespół, jeśli jest pełen zaangażowania, może osiągnąć wielkie rzeczy.

Współpraca popłaca

Współpraca z lokalnymi instytucjami i stowarzyszeniami była i jest kluczowym elementem działania każdej instytucji. Dzięki wsparciu i zaangażowaniu m.in. pobliskiej szkoły podstawowej, przedszkoli, stowarzyszeń działających w gminie czy też użytkowników biblioteka może realizować liczne wydarzenia i projekty, które znacznie przekraczają możliwości niewielkiego, trzyosobowego zespołu pracowników. Bez tego wsparcia wiele z tych inicjatyw nie mogłoby się odbyć, a biblioteka nie miałaby tak szerokiego wpływu na życie kulturalne i edukacyjne mieszkańców gminy.

Projekt „Ocalić od zapomnienia. Kultura w czasach zarazy” stanowi jeden z najlepszych przykładów współpracy biblioteki z lokalną społecznością. Realizowany w 2020 roku, przy wsparciu Narodowego Centrum Kultury z programu „Kultura w sieci”, był efektem współdziałania mieszkańców, dzieci w wieku szkolnym oraz seniorów, którzy podzielili się swoimi opowieściami. Na podstawie tych materiałów powstało słuchowisko wydane w formie audiobooka, które nie tylko dokumentuje losy pierwszych osadników gminy Zwierzyn, ale także buduje pomost między pokoleniami, łącząc młodych uczestników projektu z historią ich przodków⁹.

⁸ J. Wojciechowski, *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany*, Kraków 2001, s. 92.

⁹ *Ocalić od zapomnienia. Kultura w czasach zarazy*, Zwierzyn 2020, <https://gbp.zwierzyn.pl/sluchowisko---ocalic-od-zapomnienia.html> [dostęp: 20.09.2024].

Wyzwania i przyszłość

Mimo że modernizacja przyniosła wiele korzyści, biblioteka w Zwierzynie, podobnie jak inne tego typu instytucje, staje przed wieloma wyzwaniami. Jednym z nich jest konieczność ciągłego dostosowywania oferty do zmieniających się potrzeb użytkowników oraz utrzymanie zaangażowania społeczności w erze cyfryzacji. Wychodząc naprzeciw dynamicznie zmieniającym się realiom technologicznym, planujemy wprowadzenie kilku kluczowych zmian, które podniosą komfort korzystania z zasobów oraz przyczynią się do lepszego wykorzystania przestrzeni. W ramach tych działań zamierzamy zmodernizować sprzęt komputerowy oraz zmniejszyć liczbę stanowisk komputerowych na rzecz rozwoju działu młodzieżowego.

Co z tego, że mamy osiem komputerów, skoro sprzęt jest przestarzały i nie spełnia już współczesnych wymagań technologicznych? Komputery nie są w stanie obsłużyć nowoczesnych aplikacji i oprogramowania, ulegają awariom, działają zbyt wolno, obniżając tym samym komfort ich użytkowania. Analiza potrzeb użytkowników pokazuje też, że wielu z nich korzysta już z własnych laptopów, tabletów czy smartfonów. Dlatego zamiast utrzymywać dużą liczbę stanowisk komputerowych, chcemy skupić się na zapewnieniu wygodnych miejsc do pracy z dostępem do Wi-Fi, stacji dokująco-ładowującej urządzenia mobilne, skanera, ksero i drukarki. Natomiast zwolniona przestrzeń zostanie przeznaczona na rozwój strefy dla młodych użytkowników. Planujemy stworzyć tam miejsce wyposażone w specjalne trójkątne lub trapezowe stoły, które można łączyć ze sobą, tworząc miejsce do pracy w grupie lub – po rozstawieniu – do pracy indywidualnej, ale też przestrzeń do odpoczynku i relaksu. Dalsza modernizacja będzie też obejmować wprowadzenie jeszcze bardziej zaawansowanych technologii, takich jak rzeczywistość wirtualna (VR) czy rozszerzona (AR), a co za tym idzie – rozwój oferty programowej.

Modernizacja biblioteki w Zwierzynie to przykład udanej inwestycji, która przyniosła wymierne korzyści zarówno samej instytucji, jak i lokalnej społeczności. W dobie szybkiego rozwoju technologicznego i zmieniających się potrzeb społecznych modernizacja bibliotek nie jest już wyborem, ale koniecznością, która pozwala na pełnienie przez nie istotnej roli w życiu społeczności. Biblioteki, wraz z szeroko pojętą kulturą, powinny być traktowane przez samorządy na równi z inwestycjami w infrastrukturę techniczną, taką jak wodociągi, drogi czy w większych miejscowościach aquapark¹⁰. To właśnie kultura i dostęp do wiedzy tworzą podwaliny rozwoju społeczności – umożliwiają rozwój intelektualny, społeczny i emocjonalny mieszkańców. Inwestowanie w biblioteki przekłada się na podniesienie jakości życia, zwiększenie poziomu edukacji i integrację społeczną, co w dłuższej perspektywie ma równie duży wpływ na rozwój lokalny, jak dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna.

¹⁰ E. Kalinowska, *Biblioteka ważniejsza niż aquapark*, „Znak” 2016, <https://www.miesiecznik.znak.com.pl/biblioteka-wazniejsza-niz-aquapark/> [dostęp: 20.09.2024].

Bibliografia

„Eureka Biblioteka!” – startuje cykl reportaży o bibliotekach wspieranych przez Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0, NCK 2022, <https://www.nck.pl/aktualnosci/-eureka-biblioteka-startuje-emisja-reportazy-o-bibliotekach-wspieranych-przez-narodowy> [dostęp: 20.09.2024].

„Eureka Biblioteka!” – Zwierzyn, TVP 2023, <https://www.tvp.pl/program-tv/eureka-biblioteka-zwierzyn/644c4484d034104a0901395c> [dostęp: 20.09.2024].

Kalinowska E., *Biblioteka ważniejsza niż aquapark*, „Znak” 2016, <https://www.miesiecznik.znak.com.pl/biblioteka-wazniejsza-niz-aquapark/> [dostęp: 20.09.2024].

King S., *Dallas '63*, tłum. T. Wilusz, Warszawa 2011, s. 184.

Kucharczyk K., *Biblioteki stawiają czoło wyzwaniom*, „Rzeczpospolita” 2021, <https://www.rp.pl/ekonomia/art19169191-biblioteki-stawiaja-czolo-wyzwanom> [dostęp: 20.09.2024].

Kucharczyk K., *Szukają miejsca w cyfrowej erze*, „Rzeczpospolita” 2019, <https://www.rp.pl/ekonomia/art9122431-szukaja-miejsca-w-cyfrowej-erze> [dostęp: 20.09.2024].

Mistrzowie słowa i książka na telefon, NPRCZ 2023, <https://nprcz.pl/news/eureka-biblioteka-z-wizyta-w-bibliotece-publicznej-w-zwierzynie/> [dostęp: 20.09.2024].

Ocalić od zapomnienia. Kultura w czasach zarazy, Zwierzyn 2020, <https://gbp.zwierzyn.pl/sluchowisko---ocalic-od-zapomnienia.html> [dostęp: 20.09.2024].

Pettegree A., Weduwen A. der, *Biblioteki. Krucha historia*, Sopot 2021, s. 13.

Wojciechowski J., *Bibliotekarstwo: kontynuacje i zmiany*, Kraków 2001, s. 92.

The Library in Zwierzyn: New Space, New Opportunities

Abstract

The article "The Library in Zwierzyn: New Space, New Opportunities" analyzes the transformations that have occurred at the Municipal Public Library in Zwierzyn following its modernization and relocation to a new building in 2017. The author emphasizes that libraries must adapt to the changing needs of local communities. The new library space in Zwierzyn, inspired by Scandinavian architectural solutions, offers 390 m² of open, multifunctional space, allowing for the creation of zones for various user groups and the organization of diverse cultural and social events. In addition to lending books, the library hosts discussion book clubs,

theatre classes for seniors, and provides services such as "books on the phone". The modernization of this institution, support from local authorities, and the engagement of the community and a three-member team of librarians have made it an important centre for cultural life in the Municipality of Zwierzyn. The increase in the number of users and numerous distinctions, such as high positions in Library Rankings, testify to the success of this investment. The article also highlights the challenges the library faces, including further adaptation to technological changes and the continuous adjustment of its offers to meet the needs of the local community.

Keywords: architecture and construction, library (building), public library, librarianship, Municipality of Zwierzyn, Municipal Public Library in Zwierzyn, community integration, local culture, promotion of reading.

Inkluzywna i przyjazna instytucja kultury – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Międzyrzeczu

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Międzyrzeczu działa w strukturach Międzyrzecznego Ośrodka Kultury od 1995 roku¹. Wraz z filiami w Bukowcu, Kaławie i Kursku stanowi główne centrum informacji, edukacji i kultury na terenie gminy. To nie tylko miejsce działań czysto bibliotekarskich, polegających na gromadzeniu, przechowywaniu i udostępnianiu zbiorów. Aktualnie to prężna instytucja, realizująca wiele ciekawych przedsięwzięć o znaczeniu ponadlokalnym, mających na celu integrację jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych i innych instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych i stanowiących ważny czynnik w przełamywaniu stereotypu osoby z niepełnosprawnością jako mniej wartościowej i niezdolnej do twórczych działań artystycznych wśród lokalnej społeczności. Gwarantuje oraz zapewnia mieszkańcom możliwość uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, bogatej ofercie działań, dowartościowania i wypełnienia czasu wolnego, wyrównywania szans w dostępie do informacji, edukacji i szeroko pojętej aktywności.

W grudniu 2014 roku zakończyły się prace związane z remontem i modernizacją siedziby biblioteki oraz dostosowaniem pomieszczeń biblioteki publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Wyżej wymienione prace realizowane były w ramach zadania: „Remont i przebudowa Biblioteki Publicznej os. Centrum 8 w Międzyrzeczu” współfinansowanego z Programu Wieloletniego Kultura + Priorytet „Biblioteka + Infrastruktura bibliotek” ze środków finansowych Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z budżetu państwa, z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, ze środków Gminy Międzyrzecz oraz środków własnych Międzyrzecznego Ośrodka Kultury. Całkowita wartość inwestycji wyniosła 2 439 090 zł. W tym dotacja z Budżetu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości 1 875 000 zł stanowiła aż 75% wartości całego przedsięwzięcia. Pozostałe dofinansowanie otrzymaliśmy z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w wysokości 89 000 zł² oraz z Gminy Mię-

¹ A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlatego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018, s. 70.

² *Ibidem*.

dzyrzecz – dotacja celowa w wysokości 150 000 zł. Pozostała kwota, tj. 325 090 zł, to środki własne Międzyrzecznego Ośrodka Kultury³.

W 2015 roku rozpoczęliśmy kolejny etap unowocześniania biblioteki związany z wymianą i zakupem wyposażenia meblowego oraz uzupełnieniem sprzętu komputerowego i nagłaśniającego. Również tym razem uzyskaliśmy dofinansowanie ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości 85 000 zł w ramach Programu Rozwój Infrastruktury Kultury „Infrastruktura Domów Kultury”. Całkowita wartość tego projektu wyniosła 214 800 zł⁴. Pozwoliła uzyskać możliwość podniesienia standardów prowadzonej działalności kulturalno-edukacyjnej i rehabilitacyjnej.

W wyniku realizacji zadania Biblioteka Publiczna w Międzyrzeczu stała się nowoczesnym budynkiem, spełniającym najnowsze standardy. Generalny remont dachu, termomodernizacja ścian zewnętrznych, wymiana okien dociepliły cały budynek. Wymieniono i całkowicie zmodernizowano instalację elektryczną, ciepłą, sanitarną i deszczową. Ciekawe rozwiązania architektoniczne poprawiły estetykę i funkcjonalność pomieszczeń. Poprzez zastosowanie miejscowych wysp wykładzinowych poprawiono warunki akustyki pomieszczeń, a w miejscach aktywnej pracy z dziećmi zapewniono bezpieczeństwo komunikacji i zabawy. Zlikwidowano bariery architektoniczne dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich i mających trudności z poruszaniem się. Dzięki inwestycji powstał nowy podjazd, przebudowano wejście główne, wreszcie zamontowano platformę dla niepełnosprawnych oraz dostosowano toalety na parterze i piętrze dla osób niepełnosprawnych, uwzględniając przestrzeń manewrową dla wózka inwalidzkiego⁵. Na parterze znajduje się Czytelnia i Wypożyczalnia dla Dorosłych oraz Sala Multimedialna, która została wyposażona w stanowisko komputerowe ułatwiające dostęp do informacji i literatury fachowej osobom niepełnosprawnym wzrokowo. Ponadto wyposażona jest w istotny projektor, system głośników oraz ekran. Jest wykorzystywana na zajęcia edukacyjne, do pracy w grupach 10-15 osób. Ze względu na bliskie sąsiedztwo z czytelnią może służyć uczniom czy studentom jako miejsce do pracy indywidualnej. Ponadto ze względu na swoje usytuowanie jest też wykorzystywana podczas różnego rodzaju akcji czytelniczych jako escape room. Na parterze znajdują się również podświetlony taras oraz tereny zielone. Można do niego przejść zarówno z czytelni, jak i wypożyczalni. To tu odbywa się większość imprez plenerowych, ale też Noce Bibliotek, pikniki czytelnicze, Narodowe Czytanie, gry miejskie.

W holu biblioteki zamontowano system zawiesznień, który wykorzystywany jest do eksponowania różnego rodzaju wystaw malarskich czy literackich. Ściany od-

dzielające czytelnię od wypożyczalni oraz wypożyczalni są przeszkłone. Dają poczucie przestrzenności i wpuszczają naturalne światło do pomieszczeń.

Na pierwszym piętrze znajduje się Oddział dla Dzieci, Sala Konferencyjna, magazyn książek. Nową aranżację pomieszczeń Oddziału dla Dzieci w oparciu o sugestie bibliotekarek przygotowało Biuro Projektowe Joanna Styka-Lebioda w Gorzowie Wielkopolskim. Dla najmłodszych czytelników przygotowano następujące strefy aktywnej edukacji i zabawy: „Strefa małego czytelnika”, Magiczny Domek „Poczytaj mi mamo”, „Strefa aktywności plastycznej”, „Strefa rozmowy o książce”, „Strefa audiowizualna i ekspozycyjna”, „Strefa Regałów Bibliotecznych”. Na potrzeby Teatru „Zakładka” powstał dodatkowo mały magazyn. Można do niego wejść zarówno od strony korytarza głównego, jak i oddziału dla dzieci. Dzięki temu aktorzy mogą się przemieszczać z pominięciem widowni, są tu też przechowywane rekwizyty oraz inne materiały potrzebne do spektakli lub warsztatów. W związku z tym, że w oddziale odbywa się większość imprez czytelniczych, spotkań autorskich, wykładów literackich czy historycznych, konferencji, szkoleń czy warsztatów, w celu uzyskania jeszcze większej powierzchni zakupiono mobilne regały i pojemniki na książki.

Od początku ogromnym zainteresowaniem cieszy się tzw. Kącik Malucha. Od strefy regałów oddziela go Magiczny Domek. To tutaj całe rodziny siadają i czytają wspólnie wybrane przez siebie książki lub bawią się z wykorzystaniem pianek rehabilitacyjnych lub zabawek i pluszaków. Ze względu na raczkujące maluchy jest to miejsce, gdzie chodzimy na boso lub w skarpetkach. Poprzez zastosowanie wysp wykładzinowych poprawiono warunki akustyki pomieszczeń, a w miejscach aktywnej pracy z dziećmi zapewniono bezpieczeństwo komunikacji i zabawy. Oddział dla dzieci stał się kolorowym i przyjaznym miejscem, szczególnie dla maluszków i ich rodzin. Dzięki platformie dla niepełnosprawnych na pierwsze piętro swobodnie mogą również dotrzeć mamy z wózkami⁶.

Zarówno oddział, jak i sala konferencyjna zostały wyposażone w projektor, ekran, odtwarzacz DVD, system audio oraz mikrofony. Pokłosem wysokich standardów technicznych uzyskanych w wyniku remontu było przekształcenie Sali Konferencyjnej w Gminną Pracownię Multimedialną VR. Nowoczesny sprzęt wideo i audio wraz z programami trafił do biblioteki po rozstrzygnięciu konkursu „MiniPakt – gminne pracownie komputerowe”, realizowanego w ramach projektu „Cyfrowa Gmina”. Gmina dostała na jego zakup ponad 146 tys. zł. Wniosek złożyły władze miasta z myślą o dzieciach i młodzieży. Międzyrzecz otrzymał dotację jako jedyna gmina w województwie. Za pomocą tego sprzętu mieszkańcy będą mogli obrabiać zdjęcia i wideo oraz montować z nich grafiki, animacje i filmy. Z pracowni korzystają uczniowie, dzieci z kół zainteresowań z Międzyrzecznego Ośrodka Kultury, a popołudniami także dorośli. Sercem pracowni jest 10 stano-

³ K. Pawłowska, *Międzyrzeczka biblioteka po remoncie*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/miedzyrzeczka-biblioteka-po-remoncie-104638/> [dostęp: 28.09.2024].

⁴ *Ibidem*.

⁵ A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *op. cit.*, s. 71.

⁶ *Co znajdziesz w Bibliotece?*, <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.831191856968006.1073741988.152850818135450&type=3> [dostęp: 10.10.2024].

wisk wyposażonych w komputery, gogle VR, tablety graficzne. Ponadto pracownię wyposażono w trzy kamery, dwa green screen, mikrofony na potrzeby tworzenia materiałów na kanale YT dla „TV na Mur Beton”.

Wszystkie te zmiany w istotny sposób wpłynęły na funkcjonowanie biblioteki i komfort pracy bibliotekarzy. Zmieniły również postrzeganie bibliotek i bibliotekarzy przez mieszkańców miasta czy przyszłych partnerów. Zmieniło się również nastawienie bibliotekarzy, którzy zaczęli zwracać większą uwagę na możliwości rozwoju osobistego. Nowoczesna i aktywna przestrzeń stanowiła dla nich źródło pomysłów i inspiracji. To z kolei przełożyło się na niezwykle bogatą ofertę akcji promujących czytelnictwo w różnych grupach wiekowych. Są to zarówno projekty długofalowe, jak i spontaniczne, których celem jest ukazane książki jako źródła informacji, inspiracji, rozrywki. Imprezy, których priorytetem było i jest wspieranie czytelnictwa i promocja literatury, to edukacyjne kampanie społeczne, wydania literackie, spotkania popularyzujące nowości wydawnicze.

Jednym z najciekawszych projektów partnerskich był „TV na Mur Beton”. To projekt partnerski „Lokalne Partnerstwa PAFW” Program Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności realizowany przez Akademię Rozwoju Filantropii w Polsce. Liderem grupy inicjatywnej jest Gabriela Góra – Liderzy PAFW oraz Stowarzyszenie Wsi Bukowiec „Działajmy Razem”. Ponadto w projekcie biorą udział: Szkoła Podstawowa w Bukowcu, Ochotnicza Straż Pożarna w Bukowcu oraz Międzyrzeczki Ośrodek Kultury – Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Międzyrzecz. W szóstej edycji konkursu 2018-2019 w ramach tzw. start-upu otrzymaliśmy na wspólne działanie 20 tys. zł. W latach 2020-2021 na działania projektowe przyznano nam dofinansowanie w wysokości 60 tys. zł⁷. Uczestnicy wzięli udział w szkoleniu z dziennikarstwa reportażowego, filmowania, podstaw montażu oraz obsługi sprzętu zakupionego w ramach projektu. Instruktor Sekcji fotograficznej Międzyrzecznego Ośrodka Kultury przygotował serię warsztatów fotograficznych. W drugiej edycji wzięliśmy udział w szkoleniach i warsztatach z tworzenia gier miejskich na tabletach oraz warsztatach z tworzenia questów. Biblioteka otrzymała sprzęt fotograficzny oraz sprzęt do nagrywania: laptop, mikrofony, programy do składania filmów, lampę. Dzięki wsparciu działań projektowych przez burmistrza i dyrektora MOK wykupiono roczny dostęp do serwera i właściwe oprogramowanie do gier na tabletach. W ramach projektu zrealizowano m.in. cztery questy, 30 gier miejskich na tabletach, ok. 20 nagrań filmowych na kanale YT w ramach „TV na Mur Beton” – zaprojektowano i wydrukowano dwie gry planszowe: „Spacerkiem po Międzyrzeczu”, „Międzyrzeczki milioner”, w ramach wiosek tematycznych powstały w Nietoperku dwa nietoperzowe przystanki przy trasie E65.

Kolejny projekt partnerski to „Cyfryzacja GOK-ów” – podniesienie kompetencji cyfrowych pracowników gminnych samorządowych ośrodków kultury z obszaru

⁷ *Znam swoje słabe i mocne strony. Z Krystyną Pawłowską, kierownik Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Międzyrzeczu, Lubuskim Bibliotekarzem Roku 2021, rozmawia Monika Simonjetz, „Bibliotekarz Lubuski” 2022, nr 1 (53), s. 74.*

NUTS3 – gorzowski⁸. Projekt jest realizowany wspólnie z Fundacją Asuncion Morera. BPMiG w Międzyrzeczu uczestniczyła w realizacji zadań, które miały na celu rozwój kompetencji cyfrowych pracowników instytucji kultury. Realizacja celu głównego to także grupowe zajęcia dla dzieci. W ramach projektu odbyły się trzy warsztaty szkoleniowe dla pracowników biblioteki. Natomiast uczestnicy rekrutowani ze szkół podstawowych do projektu uczyli się programować w bardzo atrakcyjny sposób, a mianowicie poprzez zabawę przy pomocy interaktywnej gry Scottie Go! Łącznie w szkoleniach i warsztatach wzięło udział sześciu pracowników biblioteki i 158 dzieci. Dzięki projektowi biblioteka otrzymała cztery tablety z gramami i będzie z nich można korzystać, doskonaląc lub dopiero poznając nowe umiejętności w procesie programowania⁹.

„Spotkania z Książką” to projekt realizowany przez pracowników Oddziału dla Dzieci od kilkunastu lat. Skierowany jest do wszystkich przedszkoli gminy Międzyrzecz, zarówno publicznych, jak i prywatnych. Projekt jest realizowany w ciągu roku szkolnego. Celem zajęć było i jest promowanie wśród dzieci książki i biblioteki, wytworzenie pozytywnych motywacji do czytania książek oraz integracja dzieci. Poprzez głośne czytanie oraz podkreślanie wartości książki jako elementu niezbędnego dla prawidłowego rozwoju najmłodszych biblioteka wspiera rozwój dziecka. Działaniami projektowymi objęto łącznie 43 grupy przedszkolne z terenu gminy Międzyrzecz. Spotkania odbywają się raz w miesiącu. Zajęcia są uatrakcyjniane trwającym cały rok „Turniejem zagadkowym”, w czasie którego dzieci otrzymują punkty za prawidłowo udzielone odpowiedzi. Najlepsi z każdej grupy otrzymują dyplom oraz nagrody książkowe ufundowane przez Międzyrzeczki Ośrodek Kultury. Do każdego zajęcia bibliotekarze wybierają książki o szczególnych walorach edukacyjnych, rozwijające wyobraźnię, kreatywność, poprawiające pamięć, wzbogacające język, także rozbudzające ciekawość świata i często uczące empatii oraz radzenia sobie z trudnymi emocjami¹⁰.

Międzyrzeczki Salonik Literacki powstał w 2019 roku. Skupia lokalnych twórców. To otwarta i przyjazna przestrzeń dla ciekawych osobowości i wytrwałych artystów słowa. Do tej pory wydano trzy tomiki, które rozeszły się bardzo szybko. Salonik angażuje się i bierze udział w wielu działaniach kulturalnych organizowanych przez międzyrzeczką bibliotekę, np. Noc Kultury, Noc Bibliotek, Międzyrzeczki Festiwal Sztuki. Posiada swój profil na FB. Tu można znaleźć również wiele nagrań filmowych ukazujących możliwości i dorobek naszych twórców, nie tylko

⁸ *Cyfrowe GOK-i*, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=Zpfid02K3LtVyDjTLKcYdvJ1qgWVNmZ7KvkhXf2Fky2GHCapcespMkpcqgHSdiGFFr2Db1CI&id=152850818135450 [dostęp: 10.10.2024].

⁹ *Cyfryzacja GOKów*, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0cnDLom7ktqwdNUkaDTZfVnqaak1AVKqgeouER2VejDKQG7vqQy6aC1sSgVmeVWil&id=152850818135450 [dostęp: 10.10.2024].

¹⁰ *Biblioteka Międzyrzecz, Kwieńniowe „Spotkania z Książką”*, <https://www.youtube.com/watch?v=HfedQxssFMA> [dostęp: 10.10.2024].

tych skupionych wokół Saloniku. Inicjatorką i moderatorem powstania tej grupy poetyckiej jest Renata Dyla¹¹.

W 2024 roku mija dziesięć lat od zakończenia naszego projektu pn. „Remont i przebudowa Biblioteki Publicznej w Międzyrzeczu”. Po remoncie biblioteka zyskała nie tylko nowe oblicze, ale też doskonale współgrała wizualnie z sąsiadującym (naprzeciwko) nowo wyremontowanym budynkiem Domu Kultury. Wykonane działania przyczyniły się do zwiększenia komfortu czytelników, użytkowników i samych bibliotekarzy. Remont w znaczny sposób wpłynął na poszerzenie oferty kulturalno-edukacyjnej oraz promocję książki i czytania. Zainspirował bibliotekarki do podnoszenia kompetencji zawodowych. Poszerzył krąg osób i organizacji działających na rzecz biblioteki.

Bibliografia

- Barwnie, wesoło i bezpiecznie w odnowionej bibliotece*, „Informator Kultura, Sport, Wypoczynek” 2015, nr 6, s. 14.
- Biblioteka Międzyrzecz, Kwietniowe „Spotkania z Książką”*, <https://www.youtube.com/watch?v=HfedQxssFMA> [dostęp: 10.10.2024].
- Biblioteka otwarta*, „Lokalna Gazeta” 2015, nr 9, s. 5.
- Buck A., Simonjetz M., Kotlarek D., *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlatego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018, s. 70-76.
- Co znajdziesz w Bibliotece?*, <https://www.facebook.com/media/set/?set=a-831191856968006.1073741988.152850818135450&type=3> [dostęp: 10.10.2024].
- Cyfrowe GOK-i*, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02K3LtVyDjTLKcYdvJ1qgWVNmZ7KvkhXf2Fky2GHCapcespMkpcqgHSdiGFFr2Db1Cl&id=152850818135450 [dostęp: 10.10.2024].
- Cyfryzacja GOKów*, https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0cnDLom7ktqwdNUkaDTZFVnqaak1AVKqqeouER2VejDKQG7vqQy6aC1sRSgVmeVWil&id=152850818135450 [dostęp: 10.10.2024].
- Gajewska A., *Biblioteka całkiem jak nowa*, „Gazeta Lubuska” 2015, nr 92, s. 5.
- Gajewska-Ruc A., *Latem będzie się działo*, „Gazeta Lubuska” 2015, nr 144, s. 6.
- Gajewska-Ruc A., *Dla maluszków zagraли starsi uczniowie*, „Głos Międzyrzecza i Skwierzyny” 2016, nr 11, s. 11.

- Gajewska-Ruc A., *Książki w Internecie*, „Głos Międzyrzecza i Skwierzyny” 2016, nr 2 s. 17.
- Gajewska-Ruc A., *Nasze kolorowe zoo*, „Gazeta Lubuska” 2016, <https://gazetalubuska.pl/nasze-kolorowe-zoo/ar/10517382> [dostęp: 10.08.2024].
- Gajewska-Ruc A., *Nasze kolorowe zoo*, „Głos Międzyrzecza i Skwierzyny” 2016, nr 33, s. 15.
- Gajewska-Ruc A., *Od książek nie trzeba wakacji*, „Gazeta Lubuska” 2016, nr 33, s. 6.
- Gajewska-Ruc A., *Posolone pomysły*, „Gazeta Lubuska” 2016, <https://gazetalubuska.pl/posolone-pomysly/ar/10419366> [dostęp: 8.10.2024].
- Gajewska-Ruc A., *W bajkowym świecie*, „Gazeta Lubuska” 2016, <https://gazetalubuska.pl/w-bajkowym-swiecie/ar/10108022> [dostęp: 8.10.2024].
- Kałuziak K., *Fizyka na wesoło dla małych odkrywców*, „Gazeta Lubuska” 2017, <https://gazetalubuska.pl/fizyka-na-wesolo-dla-malych-odkrywcow/ar/12310909> [dostęp: 8.10.2024].
- Kałuziak K., *Walczą między regalami*, „Gazeta Lubuska” 2016, <https://gazetalubuska.pl/walcza-miedzy-regalami/ar/11461647> [dostęp: 8.10.2024].
- Lipnicka D., *Tu aż chce się czytać*, „Głos Międzyrzecza i Skwierzyny” 2015, nr 19, s. 17.
- Najlepsza zabawa tylko w bibliotece*, „Głos Międzyrzecza i Skwierzyny” 2015, nr 28, s. 8.
- Otwarcie biblioteki*, „Informator Kultura, Sport, Wypoczynek” 2015, nr 6, s. 12-13.
- Pawłowska K., *Międzyrzecka biblioteka po remoncie*, <https://www.wimbp.gorzow.pl/miedzyrzecka-biblioteka-po-remoncie-104638/> [dostęp: 28.09.2024].
- Radzion L., *Jak zrobić w balona*, „Gazeta Lubuska” 2016, <https://gazetalubuska.pl/jak-zrobic-w-balona/ar/10397325> [dostęp: 8.10.2024].
- Simonjetz M., *Podobne bryły, indywidualne aranżacje*, „Poradnik Bibliotekarza” 2019, nr 2, s. 30-32.
- Tureczek K., *Pomysł na zajęcia dla dzieci? A może Kamishibai w międzyrzeckiej bibliotece*, „Gazeta Lubuska” 2018, <https://gazetalubuska.pl/pomysl-na-zajecia-dla-dzieci-a-moze-kamishibai-w-miedzyrzeckiej-bibliotece-zdjecia/ar/12951609> [dostęp: 8.10.2024].
- W Bibliotece w Międzyrzeczu nie ma nudy*, „Gazeta Lubuska” 2015, nr 171, s. 2.
- Z kartą wypożyczysz książki szybciej, łatwiej i przyjemniej*, „Gazeta Lubuska” 2018, <https://plus.gazetalubuska.pl/z-karta-wypozyczysz-ksiazki-szybciej-latwiej-i-przyjemniej/ar/12927596> [dostęp: 8.10.2024].
- Znam swoje słabe i mocne strony. Z Krystyną Pawłowską, kierownik Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Międzyrzeczu, Lubuskim Bibliotekarzem Roku 2021, rozmawia Monika Simonjetz*, „Bibliotekarz Lubuski” 2022, nr 1 (53), s. 71-77.

¹¹ *Znam swoje słabe i mocne strony...*, s. 72.

An Inclusive and Welcoming Cultural Institution – The Public Library of the Town and Municipality of Międzyrzecz

Abstract

In 2024, ten years will have passed since the completion of the project titled "Renovation and Reconstruction of the Public Library in Międzyrzecz." This article presents the Międzyrzecz Library as a welcoming and universally accessible cultural institution, focusing on four key aspects of its operations: the library's place and role in the local community, the renovation and modernization of its spaces, changes in its cultural and educational offers, and the long-term effects of these transformations – remodeling reminiscences. The author also addresses the conveniences introduced for both internal users (staff) and external users (actual and potential library service recipients).

Keywords: public library, Międzyrzecz, modernization, aesthetics, functionality, partnership.

Irena Spodzieja

Biblioteka Publiczna im. Wiesława Sautera w Babimoście

Biblioteka miejscem nauki i spotkań

Biblioteka Publiczna im. Wiesława Sautera w Babimoście istnieje od 74 lat. Początki były bardzo trudne, jak cały powojenny czas na Ziemiach Zachodnich. Miała być zniszczona. Występowało przemieszczanie się ludności, a społeczność lokalna dopiero się kształtowała. Niemniej ludność Babimostu i okolicznych wiosek gwałtownie potrzebowała nie tylko różnych dóbr materialnych, ale również obcowania z wyższymi wartościami i pięknym słowem, co mogły dać książki znajdujące się w bibliotece. A takiej instytucji nie było¹.

Zbiory polskich książek i czasopism znajdujących się przy polskich szkołach w Nowym i Starym Kramsku oraz Podmokłach Małych i Wielkich, jak również przy polskich organizacjach gospodarczych, np. w Banku Ludowym w Nowym Kramsku, zostały przez Niemców zniszczone. Tylko nieznaczną ich część udało się polskim działaczom przechować w prywatnych mieszkaniach z narażeniem życia. Stąd zalecenie Miejskiej Rady Narodowej w Babimoście, wydane działaczowi i kierownikowi Szkoły Podstawowej – Wojciechowi Berlińskiemu, by już 28 listopada 1947 roku doprowadził do powstania Biblioteki Publicznej. Podobne działania inspirowała Gminna Rada Narodowa w Babimoście. W ich wyniku w 1949 roku uruchomiono wypożyczalnię książek: w Babimoście, prowadzoną przez Władysławę Białas, w Podmokłach Małych – prowadził ją Feliks Heppel, a także w Starym Kramsku – prowadzoną przez Bogdana Kowalskiego².

Działania Miejskiej Rady zakończyły się sukcesem 7 lutego 1950 roku o godzinie 17.00 – w pomieszczeniu Domu Ludowego w Babimoście przy ul. Świerczewskiego nr 2 otwarto Miejską Bibliotekę Publiczną. Uroczystości nadano dużą rangę. Na początku księgozbiór był bardzo skromny. Z Warszawy przekazano ok. 500 woluminów. Nastąpił jednakże bardzo szybki wzrost zarówno liczby książek, jak i samych czytelników, co świadczy o stale rosnącej randze biblioteki w zaspakajaniu potrzeb intelektualnych³.

W 1954 roku biblioteka posiadała już 3387 książek. Wzrost księgozbioru spowodował, że pomieszczenie w Domu Ludowym stało się zdecydowanie niewystarczające. W 1962 roku bibliotekę przeniesiono do odbudowanego ze zniszczeń

---

¹ *Biblioteka Publiczna im. Wiesława Sautera w Babimoście*, <https://bpbabimost.naszabiblioteka.com/o-bibliotece> [dostęp: 27.09.2024].

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

wojennych budynku przy placu Powstańców Wielkopolskich 9. Wówczas jednak dysponowała mniejszą powierzchnią, gdyż w tym gmachu mieściły się Miejski Dom Kultury oraz Społeczne Ognisko Muzyczne. Dodatkowe pomieszczenia biblioteka uzyskała w 1972 roku w wyniku przeniesienia Domu Kultury i Społecznego Ogniska Muzycznego do innych budynków⁴. Biblioteka cały czas rozszerzała swoją ofertę edukacyjną i kulturową dla lokalnej społeczności.

W 1980 roku powstała Kartoteka Regionalna i wraz z nią położono nacisk na zbieranie publikacji dotyczących naszego regionu. W związku z tym utworzono Czytelnię Regionalną i Centrum Informacji Regionalnej. W 1986 roku powstała Czytelnia Muzyczna. W tym samym roku biblioteka objęła nadzór nad całym budynkiem i Izbą Pamiątek Regionalnych. Z myślą o dzieciach w 1990 roku utworzony został Oddział dla Dzieci i Młodzieży. Rozwijająca się rewolucja naukowo-techniczna spowodowała, że biblioteka została skomputeryzowana. Dzięki temu czytelnicy mogą szukać potrzebnych informacji także w internecie⁵.

Chcąc być nowoczesną instytucją, placówka uczestniczy w realizacji różnych projektów, jak Program Rozwoju Bibliotek, Infrastruktura Bibliotek, Akademia Orange czy Promocja Rozwoju Czytelnictwa⁶.

W 2018 roku biblioteka została tymczasowo przeniesiona do budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Babimoście. Biblioteka Publiczna pełni bardzo istotną i stale rosnącą rolę kulturalną i edukacyjną w środowisku. Mając na uwadze nową lokalizację, modernizację i zmiany aranżacji pod kątem potrzeb różnych grup odbiorców, w 2023 roku przystąpiła do projektu i złożyła wniosek o dofinansowanie zadania w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa, priorytet 2.0, kierunek interwencji 2.1. „Infrastruktura bibliotek 2021-2025” na przebudowę i zmianę sposobu użytkowania budynku byłego domu kultury na budynek biblioteki publicznej⁷.

Adaptowany budynek z przeznaczeniem na bibliotekę pochodzi z XVIII wieku, dlatego zachowanie historycznych elementów architektonicznych na elewacji – w tym również kształtu stolarki okiennej i drzwiowej – będzie tworzyło przyjazny klimat w obiekcie. Ze strony północnej budynek jest otoczony parkiem z dużą ilością zieleni. Przed wejściem głównym do budynku wykonane zostanie utwardzenie terenu płytami granitowymi i kostką granitową, co wpisze się w istniejące zagospodarowanie części miasta. Budynek, który będzie wyposażony w nowoczesne urządzenia medialne ułatwiające korzystanie z księgozbioru, posiada piękną, otwartą galerię – antresolę na piętrze, natomiast na parterze jest usytuowana mała scena, która umożliwi prowadzenie odczytów i może być wykorzystywana jako część ekspozycyjna. Wewnątrz budynku planujemy zlokalizować m.in. pomieszczenia do aktywnej pracy z seniorami, przygotujemy także przestrzeń do aktywnej pracy z dziećmi i młodzieżą, jednak podstawowa funkcja to korzystanie z księgozbioru z możliwością czytania na miejscu. Budynek położony jest w strefie konserwatorskiej i jego adaptacja pozwoli na stworzenie bardzo interesującej i unikalnej w skali województwa biblioteki.

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem.*

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025, Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2021-2025”. Nabór III. Wnioski rozpatrzone pozytywnie*, <https://instytutksiazki.pl/biblioteki/5,infrastruktura-bibliotek-2021%E2%80%932025,82.html> [dostęp: 8.10.2024].

zować m.in. pomieszczenia do aktywnej pracy z seniorami, przygotujemy także przestrzeń do aktywnej pracy z dziećmi i młodzieżą, jednak podstawowa funkcja to korzystanie z księgozbioru z możliwością czytania na miejscu. Budynek położony jest w strefie konserwatorskiej i jego adaptacja pozwoli na stworzenie bardzo interesującej i unikalnej w skali województwa biblioteki.

W projekcie zaplanowano ciekawe energooszczędne i ekologiczne rozwiązania korzystania z energii: zostanie zamontowana pompa ciepła i instalacja fotowoltaiczna na dachu budynku, a kocioł gazowy posłuży tylko jako wspomaganie systemu. Oprócz tego w budynku zostanie zamontowana winda, a toalety będą dostosowane również dla użytkowników ze specjalnymi potrzebami. Z myślą o osobach z niepełnosprawnościami zostaną też utworzone miejsca parkingowe bezpośrednio przy budynku. Nowa infrastruktura zyska również pomieszczenie przeznaczone dla dzieci, co przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności biblioteki, a tym samym przyciągnie rodziców wraz z ich pociechami do odwiedzania naszej instytucji. Dorosli będą mogli w spokoju skorzystać z naszego księgozbioru, podczas gdy dzieci będą spędzać czas w specjalnie przystosowanym dla nich pomieszczeniu o miłym i przyjemnym wystroju, zaopatrzone w różnego rodzaju gry i zabawy. Z myślą o czytelnikach i mieszkańcach naszej gminy pragniemy stworzyć kawiarenkę internetową, w której będą mogli skorzystać z internetu, wyszukać informacje potrzebne im do nauki. Dzięki nowym możliwościom biblioteka stworzy szerszą ofertę dla dzieci podczas wypoczynku zimowego i letniego. Specjalnie utworzone pomieszczenie dla seniorów będzie również pełnić funkcję miejsca przeznaczonego na spotkania autorskie, recitale poetyckie, wystawy, spotkania Klubu Głośnego Czytania oraz Dyskusyjnego Klubu Książki dla Dzieci i Dorosłych. Dzięki temu biblioteka do grona klubowiczów będzie mogła zaprosić więcej osób. Istnieje potrzeba stworzenia czytelni, umożliwiającej skorzystanie z prasy i księgozbioru podręcznego, który nie jest udostępniany czytelnikom na zewnątrz. Adaptacja budynku na bibliotekę pozwoli na zwiększenie jej potencjału w kontekście potrzeb lokalnej społeczności z terenu całej gminy.

Przyjęte rozwiązania projektowe w budynku, gdzie planowane jest stworzenie siedziby gminnej biblioteki, są bardzo innowacyjne i będą miały pozytywny wpływ na podejmowane działania i stawiane przed instytucją kultury wyzwania. Znajdzie się tutaj pomieszczenie biblioteki głównej z mediateką, nie zabraknie również windy, która umożliwi osobom niepełnosprawnym dostęp do pomieszczeń biblioteki zlokalizowanych na piętrze budynku, planowane są oznaczenia w systemie Braille’a, pomieszczenie historyczne oraz pomieszczenia infrastruktury (szatnia, sanitariaty itp.). Ponadto na parterze budynku jest zaprojektowana toaleta dostosowana dla osób niepełnosprawnych. Cały obiekt zostanie wyposażony w instalację klimatyzacyjną z rekuperacją, co znacznie poprawi warunki użytkowania biblioteki. Mała scena, która jest zlokalizowana w sali głównej na ścianie frontowej, będzie posiadała specjalistyczne oświetlenie oraz nagłośnienie, co jest bardzo istotne dla zwiększenia oferty programowej biblioteki. Przed budynkiem

na parkingu przewidziane są dwa stanowiska dla osób niepełnosprawnych, wejście do budynku będzie pozbawione barier architektonicznych, co umożliwi bezkolizyjny dostęp zarówno niepełnosprawnym, jak też matkom z małymi dziećmi. Budynek będzie pozbawiony barier utrudniających dostęp do biblioteki⁸.

Nowa baza lokalowa Biblioteki Publicznej im. Wiesława Sautera w Babimoście, w połączeniu z nowoczesnym wyposażeniem, znacząco poprawi dostęp do zbiorów bibliotecznych. Oferta kulturalna zostanie wzbogacona, a zasoby regionalne zyskają atrakcyjną ekspozycję, co umożliwi ich udostępnienie zainteresowanym odbiorcom. Młodzież i seniorzy będą mieli możliwość skorzystania ze szkoleń edukacyjnych. Z całym pietyzmem i należnym szacunkiem dla zawartości drukowanych tomów wszystkim pragnącym z nich korzystać zamierzamy jak najlepiej służyć, by biblioteka była instytucją dostępną szerokim kręgom społeczeństwa.

Bibliografia

Biblioteka Publiczna im. Wiesława Sautera w Babimocie, <https://bpbabimost.naszabiblioteka.com/o-bibliotece> [dostęp: 27.09.2024].

Działalność Biblioteki Miejskiej im. Wiesława Sautera w Babimocie, „Biuletyn Informacyjny Gminy Babimost” 2019, nr 2 (37), s. 20.

Działalność Biblioteki Publicznej im. Wiesława Sautera w Babimocie, „Biuletyn Informacyjny Gminy Babimost” 2019, nr 1 (36), s. 15.

Górnicka A., Wieczorek M., *Za biurkiem pisarza. Wirtualne spotkanie autorskie w Bibliotece w Babimocie*, „Bibliotekarz Lubuski” 2021, nr 1 (51), s. 58-61.

Jestem z książką na TAK!, „Biuletyn Informacyjny” 2018, nr 1 (34), s. 9-10.

Mimo pandemii biblioteka działa, „Biuletyn Informacyjny” 2022, nr 1 (41), s. 36-37.

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025, Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2021-2025”. Nabór III. Wnioski rozpatrzone pozytywnie, <https://instytutksiazki.pl/biblioteki,5,infrastruktura-bibliotek-2021%E2%80%932025,82.html> [dostęp: 8.10.2024].

Noc Bibliotek w Babimocie, „Podkoziółek. Kwartalnik Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Regionu Kozła” 2023, nr 3 (53), s. 6.

Popielecka Z., *Powstaje nowa biblioteka w Babimocie*, <https://babimost.pl/powstaje-nowa-biblioteka-w-babimocie/> [dostęp: 9.10.2024].

Spodzieja I., *Spotkanie profilaktyczne z Grzegorzem Czerwickim*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 64.

⁸ Z. Popielecka, *Powstaje nowa biblioteka w Babimocie*, <https://babimost.pl/powstaje-nowa-biblioteka-w-babimocie/> [dostęp: 9.10.2024].

Spotkanie „Zaczytany Dom Kultury 2018 Narodowego Centrum Kultury”, „Biuletyn Informacyjny Gminy Babimost” 2019, nr 1 (36), s. 14.

W bibliotece dzieci nie tylko czytały..., „Biuletyn Informacyjny” 2022, nr 3 (43), s. 32-33.

Weź książkę, zostaw książkę. Budka na książki, „Biuletyn Informacyjny Gminy Babimost” 2019, nr 2 (37), s. 21.

Wieści z Biblioteki Miejskiej im. Wiesława Sautera w Babimocie, „Biuletyn Informacyjny Gminy Babimost” 2019, nr 3 (38), s. 14.

Z archiwum BP im. Wiesława Sautera w Babimocie

The Library as a Place for Learning and Meetings

Abstract

The Public Library in Babimost has the opportunity to celebrate its 75th anniversary in a new, functional location. In 2024, funding was secured for this purpose from the National Reading Development Program 2.0, Priority 2 "Library Infrastructure 2021-2025," in the amount of PLN 2,250,000. The project currently underway involves the renovation and repurposing of the former cultural centre building into a public library. The article outlines the history of the Wiesław Sauter Public Library in Babimost and the project's design goals. The new location is expected to open in the first half of 2025.

Keywords: adaptation, renovation, Babimost, library infrastructure.

Nowe przestrzenie – komfortowe, funkcjonalne i bez barier

Miejska Biblioteka Publiczna w Kostrzynie nad Odrą funkcjonuje od 1949 roku. Do marca 2009 roku działała w różnych strukturach organizacyjnych: w latach 1949-1992 – jako jednostka Miasta Kostrzyn nad Odrą, w latach 1992-2000 – wchodziła w skład Kostrzyńskiego Centrum Kultury, od kwietnia 2009 roku jest samodzielną instytucją kultury¹.

Kostrzyńska biblioteka od roku 2017 funkcjonuje w zupełnie nowych przestrzeniach. A to wszystko dzięki udziałowi w Narodowym Programie Rozwoju Czytelnictwa, priorytet 2 „Infrastruktura Bibliotek 2016-2020”, w ramach którego zrealizowała projekt „Przebudowa i adaptacja Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kostrzynie nad Odrą wraz z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych”². Zmodernizowane przestrzenie to przyjazne i otwarte miejsca dla każdego, ze wszystkich pomieszczeń i poziomów bez problemu mogą korzystać osoby z niepełnosprawnościami. Budynek posiada następujące udogodnienia: pochylnię, platformę windową z oznaczeniami w alfabecie Braille’a, toalety i miejsca parkingowe.

Księgozbiór, audiobooki, wypożyczalnia i czytelnia internetowa z sześcioma stanowiskami komputerowymi oraz możliwością drukowania i skanowania znajdują się na pierwszym piętrze. W dobie szybkiego przekazu staramy się być na bieżąco, dlatego dostęp do bezpłatnego internetu jest czymś naturalnym. Parter biblioteki to miejsce działań, zajęć, warsztatów itd. Tutaj także mieści się Czytelnia Prasy z ponad 30 tytułami dzienników ogólnopolskich, czasopism regionalnych i lokalnych, bibliotekarskich, dla dzieci i młodzieży oraz innych czasopism odpowiadających potrzebom społeczności lokalnej. Jest to również miejsce spotkań mieszkańców, przestrzeń otwarta na oddolne inicjatywy. Bywa stanowiskiem do nauki dla uczniów, przystankiem dla podróżnych (biblioteka mieści się nieopodal dworca PKP i PKS), jest też „kawiarnią” i miejscem odpoczynku. Bo przecież współczesne biblioteki to „trzecie miejsca” – przestrzenie do nieformal-

¹ Zob. Biuletyn Informacji Publicznej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kostrzynie nad Odrą, https://bip.biblioteka.kostrzyn.pl/40/Podstawowe_dokumenty/ [dostęp: 8.10.2024].

² A. Buck, M. Simonjetz, D. Kotlarek, *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlaczego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018, s. 69. Zob. także: A. Denczew, *Przebudowa i adaptacja pomieszczeń Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kostrzynie nad Odrą wraz z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych*, „Bibliotekarz Lubuski” 2018, nr 1 (45), s. 20-21.

nego życia publicznego – w których chętnie się przebywa, spędza czas wspólnie z innymi i czuje się bezpiecznym.

Parter to również miejsce do kreatywnych i edukacyjnych działań, nazwane przez nas „Twoją Przestrzenią”, ponieważ chcemy, by było ono współtworzone przez użytkowników. Działa tu Pracownia Robotyki z bardzo szeroką ofertą zajęć dla dzieci i młodzieży: nauką programowania klocków Lego WeDo, Spike, Mindstorms, Scootie-Go, drukarkami 3D, goglami VR. Wszystkie zajęcia zawsze były bezpłatne, dostępne dla wszystkich dzieci i zależy nam, aby właśnie takimi pozostały. Żeby stale unowocześniać Pracownię, pozyskujemy sponsorów. Chcemy być na bieżąco z nowinkami technologicznymi, by móc je przybliżyć uczestnikom zajęć. Dlatego od października bieżącego roku, dzięki wsparciu firmy Telemond Holding, zaczynamy zajęcia dla dzieci, oparte na sztucznej inteligencji oraz z wykorzystaniem gogli VR. Nie zapomnieliśmy o starszym pokoleniu, dlatego uczymy seniorów, jak korzystać z komputera, telefonu komórkowego oraz internetu w ramach Klubu Początkującego Internauty.

W Pracowni Rękodzieła odbywają się różnorodne warsztaty dla dorosłych, a tematyka była i nadal jest odpowiedzią na zainteresowania i sugestie użytkowników. W ramach tych zajęć było już szycie na maszynie, tworzenie biżuterii z żywicy epoksydowej, szydełkowanie, wyplatanie z wikliny, wiązanie makramy, decoupage, scrapbooking, warsztaty florystyczne i kulinarne, filcowanie oraz mnóstwo innych. Prowadzimy także warsztaty rodzinne, wielopokoleniowe, zależy nam, żeby biblioteka była miejscem ciekawym i przyjaznym dla całych rodzin. Tu również odbywają się bardzo interesujące spotkania Dojrzałych Wspaniałych prowadzone przez gerontopedagoga oraz nauka języka angielskiego dla dzieci, a od niedawna (w odpowiedzi na prośby czytelników) również dla dorosłych. Profilaktyka i edukacja były i wciąż pozostają bardzo istotne, dlatego raz w miesiącu organizujemy konsultacje z pielęgniarką, a w ramach potrzeb – także spotkania dla dzieci i młodzieży na temat cyberzagrożeń, uzależnień od nowoczesnych technologii. Rozwój najmłodszego pokolenia był i jest priorytetem, dlatego dzięki wsparciu kostrzyńskiej firmy Telemond Holding organizujemy zajęcia klubu szachowego dla dzieci i młodzieży, które cieszą się ogromną popularnością, oraz dwa razy w roku zajęcia edukacyjno-laboratoryjne Małego Inżyniera Akademii Telemond. Każdego roku przygotowujemy dodatkowe zajęcia i warsztaty na okres ferii zimowych i letnich. Są to wyjątkowe zajęcia, podczas których dzieci pracują z książką, ale też rozwijają swoje zainteresowania w praktyce, zapoznając się chociażby z techniką sterowania dronem czy konstruując szybowce ze styropianu³.

Ale w tych wszystkich działaniach zawsze na pierwszym miejscu stawiamy książki (tradycyjne papierowe, audiobooki oraz dostęp do Legimi) i edukację czytelniczą. Mamy trzy kluby książki: Dziecięcy Klub Książki, Klub Młodych Książ-

³ *Lato w mieście II – 13.07.2023*, http://www.biblioteka.kostrzyn.pl/strona-3373-lato_w_miescie_ii_13_07_2023.html [dostęp: 29.09.2024].

kożerców i Dyskusyjny Klub Książki dla dorosłych. Przez cały rok prowadzimy lekcje biblioteczne dla przedszkolaków oraz uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych, nie tylko z Kostrzyna nad Odrą, ale też ze wszystkich chętnych placówek z naszego województwa, a także z województwa zachodniopomorskiego. Jesteśmy otwarci na współpracę w każdym zakresie, organizujemy bezpłatne warsztaty dla podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy, Domu Pomocy Społecznej „Dom Seniora” w Kostrzynie nad Odrą, Domu Dziennego Pobytu z Kostrzyna nad Odrą i Witnicy. Organizujemy spotkania naukowe i uroczystości patriotyczne, m.in. z okazji Święta Niepodległości z Towarzystwem Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich⁴.

Staramy się być miejscem przyjaznym i interesującym dla każdego, sprzyjającym interakcjom społecznym, ale także pracy zdalnej oraz odpoczynkowi. Przebudowa i remont pozwoliły nam na stworzenie zupełnie innego niż wcześniej miejsca, które jest dla ludzi i o ludziach opowiada. Miejsca, które idzie z duchem czasu, zmienia się, ewoluuje, ale zawsze było i jest otwarte na człowieka. Biblioteka XXI wieku to nie tylko miejsce wypożyczania książek, ale miejsce różnorodnych spotkań, oferujące rozbudowany wachlarz ofert, adekwatnych do oczekiwań różnych grup wiekowych.

Bibliografia

Akademia z okazji Dnia Niepodległości, http://www.biblioteka.kostrzyn.pl/aktualnosc-570-akademia_z_okazji_dnia_niepodleglosci.html [dostęp: 29.09.2024].

Biuletyn Informacji Publicznej Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kostrzynie nad Odrą, https://bip.biblioteka.kostrzyn.pl/40/Podstawowe_dokumenty/ [dostęp: 8.10.2024].

Buck A., Simonjetz M., Kotlarek D., *Nowe przestrzenie i nowe technologie – dlatego warto modernizować biblioteki (na przykładzie województwa lubuskiego)*, Warszawa 2018, s. 63-69.

Denczew A., *Przebudowa i adaptacja pomieszczeń Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kostrzynie nad Odrą wraz z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych*, „Bibliotekarz Lubuski” 2018, nr 1 (45), s. 20-21.

Lato w mieście II – 13.07.2023, http://www.biblioteka.kostrzyn.pl/strona-3373-lato_w_miescie_ii_13_07_2023.html [dostęp: 29.09.2024].

⁴ *Akademia z okazji Dnia Niepodległości*, http://www.biblioteka.kostrzyn.pl/aktualnosc-570-akademia_z_okazji_dnia_niepodleglosci.html [dostęp: 29.09.2024].

MBP Kostrzyn nad Odrą. *Laurki dla babci i dziadka*, „Bibliotekarz Lubuski”, http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2502:laurki-dla-babci-i-dziadka&catid=53&Itemid=62 [dostęp: 19.09.2021].

MBP Kostrzyn nad Odrą. *Tydzień Bibliotek w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kostrzynie nad Odrą*, „Bibliotekarz Lubuski”, http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2935:tydzien-bibliotek-w-miejskiej-bibliotece-publicznej-w-kostrzynie-nad-odra&catid=53&Itemid=62 [dostęp: 22.05.2023].

MBP Kostrzyn nad Odrą. *W kostrzyńskiej Bibliotece „Czytamy z sercem”!*, „Bibliotekarz Lubuski”, http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2982:w-kostrzynskiej-bibliotece-czytamy-z-sercem&catid=53&Itemid=62 [dostęp: 20.10.2023].

MBP Kostrzyn nad Odrą. *Na Walentynki... Czytelnikom od serca*, „Bibliotekarz Lubuski”, http://bibliotekarzlubuski.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=2500:na-walentynki-czytelnikom-od-serca&catid=53&Itemid=62 [dostęp: 19.02.2021].

Morawiec B.M., *Pocztówka z wakacji – odsłona akcji w MBP w Kostrzynie nad Odrą*, „Lustro Biblioteki”, <https://lustrbiblioteki.pl/2021/07/pocztowka-z-wakacji-odslona-akcji-w-mbp-w-kostrzynie-nad-odra/> [dostęp: 24.07.2021].

New Spaces – Comfortable, Functional, and Barrier-Free

Abstract

Participation in the National Reading Development Program, Priority 2 "Library Infrastructure 2016-2020," and the implementation of the project "Renovation and Adaptation of the Municipal Public Library in Kostrzyn nad Odrą with Consideration of the Needs of Disabled Individuals" has enabled the creation of a welcoming cultural institution in Kostrzyn. It is an open space that fosters social interactions while also offering opportunities for relaxation and rest. The authors present the interesting spaces and the wide range of services that cater to users of all ages.

Keywords: library space, modernization, thematic workshops, accessibility, books, education, collaboration.

Z archiwum MBP w Kostrzynie nad Odrą

Miejska Biblioteka Publiczna w Witnicy – w nowej starej siedzibie

Zrewaloryzowana siedziba jest nowoczesna i klimatyczna. Budzi zainteresowanie mieszkańców, zwiedzających ją indywidualnie i całymi rodzinami. Zadaniem bibliotekarzy jest to zainteresowanie wykorzystać.

Zaczęło się od „Pioniera”

Witnicka biblioteka powstała w 1945 roku jako prywatna Księgarnia i Wypożyczalnia Książek „Pionier” i należy do najstarszych polskich bibliotek na Ziemiach Zachodnich. Jej twórca, Adam Dekarczyk, przed wojną pracował w kilku mazowieckich wsiach jako nauczyciel lub kierownik szkoły powszechnej¹. Walczył w kampanii wrześniowej. W sierpniu 1944 roku został powtórnie zmobilizowany. Uczestniczył w Operacji Łużyckiej, w której został ranny. W lipcu opuścił szpital i został zdemobilizowany².

15 sierpnia 1945 roku A. Dekarczyk otworzył prywatną Księgarnię i Wypożyczalnię Książek „Pionier”. Umieścił ją w Rynku pod numerem 4 (obecnie plac Andrzeja Zabłockiego 8). Wcześniej mieściła się w tym lokalu pracownia fotograficzna Hansa la Roche’a. Była to pierwsza publicznie dostępna wypożyczalnia w mieście, ponieważ w czasach niemieckich w Witnicy (Vietz) działała jedynie biblioteka szkolna³.

W 1948 roku, w ramach prowadzonej przez komunistyczne władze tzw. bitwy o handel, „Pionier” został uspołeczniony. Na jego bazie 1 stycznia 1949 roku powstała istniejąca do dziś instytucja samorządowa – Miejska Biblioteka Publiczna w Witnicy. Adam Dekarczyk, po ukończeniu w Jarocinie kursu bibliotekarskiego, został jej organizatorem i kierownikiem. Dzięki ciągłości księgozbioru, obsady i grona czytelników Miejska Biblioteka Publiczna w Witnicy jest kontynuatorką placówki, która powstała latem 1945 roku. Do dzisiaj w jej zasobach zachowało się kilkanaście książek z pieczęciami wypożyczalni „Pionier”. Jedną z nich jest

---

¹ Por. W. Wróblewski, *Pionier: życie i działalność Adama Dekarczyka (1905-1971)*, „Zeszyty Witnickie” 2016, nr 2, s. 2-11.

² *Ibidem*, s. 10-16.

³ *Ibidem*, s. 20.

powieść *Na krawędzi* Władysława Stanisława Reymonta o najniższym w księdze inwentarzowym numerze 88, nadanym jej w 1945 roku⁴.

Siedziby biblioteki

W okresie prawie osiemdziesięcioletniej historii witnicka biblioteka często zmieniała adres. Nie wszystkie lokale były odpowiednie dla prowadzenia działalności kulturalnej. Najgorsza była ciasna, wilgotna piwnica fabrykanckiej willi (tzw. Żółtego Pałacyku) przy ul. Sikorskiego 6, która służyła czytelnikom w latach 2000-2013.

Trzykrotnie biblioteka lokowana była przy ul. Gorzowskiej 22, za każdym razem dzieląc lokal z domem kultury. Budynek został wzniesiony na początku XX wieku w stylu klasycystycznym. Przez pierwsze kilkadziesiąt lat mieścił się w nim hotel z restauracją Zum Deutschen Hause. W okresie międzywojennym zbierali się tu miejscowi naziści⁵. Po przybyciu do Witnicy Polaków w budynku tym rozpoczął działalność Dom Strażaka – społecznie prowadzony dom kultury. Kierował nim naczelnik Ochotniczej Straży Pożarnej, Jan Ciecholiński. Przez kilka lat w „Strażaku” działały: zespół teatralny, orkiestra dęta, kwartet smyczkowy i chór. Jednym z filarów instytucji był właściciel wypożyczalni książek, Adam Dekarczyk, reżyser przedstawień teatralnych, w których sam występował. Prowadził również wspólnie z organistą Michałem Makarą chór kościelno-świąteczny. Zdaniem niektórych pionierów były to złote lata witnickiej kultury⁶.

W okresie powojennym w bryle dawnej restauracji dokonano kilku przeróbek. Zlikwidowane zostało boniowanie i inne detale elewacji, zmienione zostały rozmiary otworów okiennych.

Za pierwszym razem biblioteka zajmowała lokal przy ulicy Gorzowskiej przed 2000 rokiem, po raz drugi – w latach 2013-2020, a po raz trzeci – w 2024 roku. Tym razem przeprowadzkę poprzedziła „Rewaloryzacja Miejskiego Domu Kultury wraz z jego przebudową, rozbudową i nadbudową oraz infrastrukturą techniczną i zagospodarowaniem terenu”. Remont był częścią projektu „Bezgraniczny trójdźwięk – natura, kultura i edukacja w Trebnitz, Witnicy i Gorzowie”, realizowanego we współpracy z Miastem Gorzów Wielkopolski oraz Schloß / Zamek Trebnitz. Projekt dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego z Programu Interreg VA BB-PL 2014-2020.

Prace zostały rozpoczęte w 2020 roku⁷. Na czas inwestycji biblioteka została przeniesiona na obrzeża miasta, do gmachu Miejskich Zakładów Komunalnych przy ulicy Kosynierów Mirosławskich 1⁸. Lokalizacja tymczasowej siedziby była zdecydowanie niekorzystna, a lokal ciasny. Dlatego część książek na czas remontu została zapakowana do kartonów i umieszczona w trzech magazynach znajdu-

⁴ *Ibidem*, s. 30-35.

⁵ W. Wróblewski, *Zapraszamy do Witnicy*, „Witnicki Flesz” 2020, nr 10 (październik).

⁶ Por. Z. Czarnuch, *Proboszcz ogłaszał, burmistrz asystował*, „Ziemia Gorzowska” 1995, nr 21, s. 18; W. Wróblewski, *Pionier: życie i działalność...*, s. 27-29.

⁷ Por. *Budujemy Miejski Dom Kultury*, „Witnickie Wieści z Ratusza” 2020, nr 84 (wrzesień).

⁸ Por. *Biblioteka w nowym miejscu*, „Witnicki Flesz” 2000, nr 9 (wrzesień).

jących się w tym samym gmachu. Prace rewaloryzacyjne, które miały potrwać rok, przeciągnęły się do lat czterech. Dopiero 21 czerwca 2024 roku dyrektorzy biblioteki i domu kultury otrzymali klucze do nowej starej siedziby i mogli rozpocząć przeprowadzkę.

Opis nowej siedziby

W intencji inwestora (Gminy Witnica), w ramach rewaloryzacji budynek miał powrócić do pierwotnej architektury. Tak też się stało, co można stwierdzić, oglądając karty pocztowe z okresu międzywojennego.

W zrewaloryzowanym budynku, którego powierzchnia użytkowa wynosi 1844 metry kwadratowe, działają dwie instytucje – Miejska Biblioteka Publiczna w Witnicy i Miejski Dom Kultury w Witnicy. Biblioteka zajmuje jego część frontową. Zaprasza do niej okazały napis umieszczony nad wejściem. Przez szklany wiatrołap wchodzi się do niedużego holu z ladą biblioteczną i szatnią. Jest to centralna część biblioteki. Za ladą znajduje się w pełni wyposażone pomieszczenie z wejściem do magazynu w ponadstuletniej piwniczce. Do pomieszczenia socjalnego przylega również toaleta dla pracowników. Z holu wchodzi się do toalety dla czytelników z udogodnieniami dla osób niepełnosprawnych oraz niedużego pomieszczenia gospodarczego.

Po obu stronach ludy bibliotecznej znajdują się Oddział dla Dzieci i Młodzieży, a także Oddział dla Dorosłych. Zajmują odpowiednio wschodnie i zachodnie skrzydła budynku. Taki sam podział występował przed rewaloryzacją, a determinuje go budowa budynku i podział pomieszczeń jeszcze z czasów niemieckich.

Oddział Dziecięcy

Młodym czytelnikom zostały oddane dwa połączone pomieszczenia w skrzydle wschodnim. Pierwsze jest przeznaczone dla nastolatków. Drugie to Ulica Bajki Polskiej z „Teatrem Kruka Pankraczego” – biblioteczną sceną lalkową. Do tej części wypożyczalni wracają elementy scenograficzne, które znajdowały się w niej przed rewaloryzacją⁹:

- attyki zwieńczające regały. Są na nich przedstawione postacie z bajek polskich. Autorką tych wizerunków jest nieżyjąca już witnicka malarka, Lucyna Króliczka. Ozdobione w ten sposób meble wyglądają jak domki dla książek;
- lalki-czarownice siedzące na miotle, złotej łyżce, talerzu i innych latających pojazdach;
- płyty z portretami patronów bajkowej ulicy – Pchły Szachrajki i Koszałka Opałka, a także prace wcześniej wspomnianej artystki.

Do części dziecięcej należy także magazyn na materiały przeznaczone do zajęć z młodymi czytelnikami.

⁹ Por. M. Simonjetz, *Wszystkie drogi prowadzą do biblioteki*, „Dostrzegacz Biblioteczny” 2020, nr 3-4 (99-100), s. 7; W. Wróblewski, *Biblioteka nie jest samotną wyspą*, [w:] *Praca i pasja. Zbiór wywiadów*, rozmawiała M. Simonjetz, Warszawa 2021, s. 561-562.

Oddział dla Dorosłych

Skrzydło, w którym znajduje się Oddział dla Dorosłych, składa się z kilku części. Są to:

- dwa pomieszczenia stanowiące wypożyczalnię z czytelnią, w której odbywać się będą spotkania autorskie i inne wydarzenia,
- biuro dyrektora,
- magazyn, który z powodu skromnego metrażu został przyłączony do wypożyczalni,
- tzw. scena.

Jedną ze ścian wypożyczalni zdobi fototapeta – reprodukcja pocztówki przedstawiającej witnicki rynek (dziś plac Andrzeja Zabłockiego) na początku XX wieku.

Oddział dla Dorosłych posiada wyjście na patio. Jest to część domu kultury dobudowana w ramach rewaloryzacji na miejscu kamienicy rozebranej po 1945 roku. Biblioteka będzie ją mogła wykorzystywać do organizacji wydarzeń plenerowych.

Dział Regionalny na „scenie”

Zbiory poświęcone Witnicy i Ziemi Lubuskiej mieszczą się na „scenie”, która znajduje się po „dorosłej” stronie biblioteki. Jest to część wyniesiona na ok. 90 cm ponad podłogę biblioteki. Różnica poziomów wzięła się stąd, że pod tym pomieszczeniem mieści się wspomniana wyżej piwniczka, pełniąca funkcję magazynu. Z powodu tego podwyższenia pomieszczenie uzyskało swoją nieformalną nazwę.

Niestety, przy „scenie” nie ma miejsca na widownię, co raczej wyklucza działalność teatralną. Został tu zorganizowany Dział Regionalny. Inspiracją dla tego rozwiązania była druga, zajmująca całą ścianę fototapeta – reprodukcja pocztówki z lat 30. XX wieku, która przedstawia fragment ulicy Gorzowskiej z budynkiem, który obecnie zajmuje biblioteka. Z powodu braku poręczy przy schodach prowadzących do Działu Regionalnego, w tej części nie przewiduje się wolnego dostępu do półek. Książki podaje bibliotekarz. Oprócz książek do zasobów tego Działu należą wydawnictwa ciągłe, wycinki prasowe, Dokumenty Życia Społecznego i 660 kart pocztowych, które przedstawiają tereny dzisiejszego miasta i gminy Witnica od końca XIX wieku do dziś. Pod „sceną”, na wygodnych pufach została urządzona Czytelnia Regionalna z książkami lubuskich autorów. Znajdziemy tam m.in. pozycje Zofii Mąkosy, Przemysława Piotrowskiego, Krzysztofa Koziołka, Justyny Sucheckiej, Zbigniewa Czarnucha i Władysława Wróblewskiego.

Najważniejsze zmiany

Biblioteka mieści się w tym samym budynku co przed 2020 rokiem, ale różnic jest wiele. Lepsze możliwości działania zapewnia większa powierzchnia – wcześniej 200 metrów kwadratowych, obecnie 357. Połączone zostały skrzydła z działami dla dorosłych i dzieci. Wcześniej przebiegał pomiędzy nimi „eksterytorialny”, kilkumetrowej szerokości korytarz należący do domu kultury. Biuro znajdowało się w jeszcze innej części budynku. Rozdzielenie strony „dziecięcej” i „dorosłej”

utrudniało obsługę czytelników, szczególnie przy jednoosobowej obsadzie, co się często zdarzało. Teraz na miejscu korytarza znajduje się pomieszczenie socjalne i hol z ladą biblioteczną, przy której można obsługiwać osoby korzystające z obu wypożyczalni.

Czytelnicy dobrze oceniają kolorowy wystrój Oddziału dla Dzieci i Młodzieży. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się pufy do siedzenia. Rodzice z maluchami, a starsze dzieci samodzielnie odwiedzają bibliotekę nie tylko, aby pożyczyć książkę, ale też aby poczytać i pobawić się pluszakami lub klockami Lego. W poprzedniej siedzibie nie było na to miejsca.

Warto wspomnieć o nowych urządzeniach technicznych. Oba skrzydła posiadają profesjonalne nagłośnienie. W czytelnii znajduje się podwieszany do sufitu projektor z opuszczanym elektrycznie ekranem. Do wykorzystania jest również mobilna tablica interaktywna. Urządzenia te pomogą wzbogacić ofertę biblioteki o nowe formy zajęć.

Nowoczesne, estetyczne wnętrze jest skontrapunktowane wspomnianymi wyżej fototapetami, które przedstawiają Witnicę przed stu laty i kącik poświęcony pisarce Irenie Dowgielewicz z książkami tej autorki i fotografiami, na których jest sportretowana. Na ten cel zostały przeznaczone trzy półki ekspozycyjne. Planowana jest także wystawa poświęcona historii biblioteki.

W zrewaloryzowanym lokalu wypożyczane są książki i przeprowadzane pierwsze zajęcia z dziećmi. Początki są zachęcające. Czytelnicy szczególnie wysoko oceniają przestronność i estetykę wnętrza. Z pewnością nowa siedziba stworzyła bibliotekarzom i czytelnikom lepsze warunki do działania. Na pełną ocenę trzeba jednak będzie trochę poczekać.

Bibliografia

Biblioteka w nowym miejscu, „Witnicki Flesz” 2000, nr 9 (wrzesień).

Borek Z., *Będzie kręgielnia, studio nagrań, scena letnia, studio kuchenne...*, „Gazeta Lubuska” 2018 z 3 września.

Budujemy Miejski Dom Kultury, „Witnickie Wieści z Ratusza” 2020, nr 84 (wrzesień).

Czarnuch Z., *Proboszcz ogłaszał, burmistrz asystował*, „Ziemia Gorzowska” 1995, nr 21, s. 18.

Czarnuch Z., *Witnica na trakcie dziejów*, Witnica 2012, s. 151 i 158 (hasła „Biblioteki” i „Domy kultury”).

Czarnuch Z., *Witnica powojenna*, maszynopis niepublikowany w zbiorach autora, Witnica 1990.

Simonjetz M., *Wszystkie drogi prowadzą do biblioteki*, „Dostrzegacz Biblioteczny” 2020, nr 3-4 (99-100), s. 7-9.

Wróblewski W., *Adam Dekarczyk – pionier kultury*, „Witnickie Wieści z Ratusza” nr 24, czerwiec 2012, s. 22-23.

Wróblewski W., *Biblioteka nie jest samotną wyspą*, [w:] *Praca i pasja. Zbiór wywiadów*, rozmawiała M. Simonjetz, Warszawa 2021, s. 558-565.

Wróblewski W., *Pionier: życie i działalność Adama Dekarczyka (1905-1971)*, „Zeszyty Witnickie” 2016, nr 2, s. 2-11.

Wróblewski W., *Zapraszamy do Witnicy*, „Witnicki Flesz” 2020, nr 10 (październik).

The Municipal Public Library in Witnica – In a New Old Location

Abstract

As part of a recent revitalization, the Municipal Public Library in Witnica has returned to neoclassical architecture. It occupies a larger area than before and has gained a foyer and social facilities. On both sides of the library counter are the Children's and Youth Section and the Adult Section. The children's area features the Polish Fairy Tale Street, where the shelves are adorned with images of fairy tale characters. The adult section includes a lending area, reading room, and Regional Department. Two walls are decorated with photo wallpapers depicting scenes from Witnica in the early 20th century. The library has also been enhanced with professional sound equipment, an interactive board, and a multimedia projector.

Keywords: library, Witnica, regionalism, Polish fairy tale, revitalization, puppet theatre.

MBP w Witnicy
Fot. Władysław Wróblewski

VARIA

Wpływ społeczny i ekonomiczny bibliotek publicznych województwa lubuskiego

Zespół ds. badania społecznego i ekonomicznego wpływu bibliotek publicznych,
działający w ramach projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek

Autorzy raportu:

Izabela Drapała, Katarzyna Jarzyńska, Marcin Karwowski,
Magdalena Mrugowska, Magdalena Paul, Renata Rokicka

Termin przeprowadzania badania: październik – listopad 2022

Liczba bibliotek prowadzących badanie: 12

Liczba respondentów: 1090

Czytelnicy bibliotek: 30 148

Mieszkańcy gmin: 271 287

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
2023

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Analiza Funkcjonowania Bibliotek
Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Wprowadzenie

W październiku i listopadzie 2022 roku przeprowadzone zostało badanie wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych w ramach projektu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich „Analiza Funkcjonowania Bibliotek”. Badane biblioteki w roku 2022 odnotowały 379 505 użytkowników aktywnie wypożyczających. Udało się zebrać 9327 odpowiedzi, co stanowiło 2,6% użytkowników. Próba była reprezentatywna pod względem województwa, typu gminy, w której znajduje się biblioteka i proporcji bibliotek połączonych z instytucjami.

Niniejszy raport przedstawia częściowe wyniki, dla województwa lubuskiego. Pełny raport dostępny jest na stronie AFB.

W imieniu zespołu,

Magdalena Paul

dr Magdalena Paul
koordynatorka badania

Kim byli badani?

W badaniu wzięli udział użytkownicy zarejestrowani (posiadający aktywne konto biblioteczne) w 12 bibliotekach, które przystąpiły do projektu, jak i osoby niezarejestrowane, odwiedzające biblioteki lub korzystające z ich oferty, choć nieposiadające konta bibliotecznego (np. uczestnicy szkoleń, kursów, warsztatów, odwiedzający wystawy, uczestnicy spotkań literackich itp.) oraz korzystające ze strony internetowej bibliotek i mediów społecznościowych.

Biblioteki biorące udział w badaniu w województwie lubuskim w roku 2022 odnotowały 30 148 użytkowników aktywnie wypożyczających i na tej podstawie ustalona została próba badawcza, która określiła liczbę uczestników w poszczególnych grupach wiekowych. Udało się zebrać łącznie 1090 odpowiedzi, co stanowiło 3,6% z populacji użytkowników badanych bibliotek.

Biblioteki biorące udział w badaniu (w kolejności alfabetycznej):

1. Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim
2. Biblioteka Publiczna w Świebodzinie
3. Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze
4. Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie
5. Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukszy w Kargowej
6. Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach
7. Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze
8. Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach
9. Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy

10. Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim

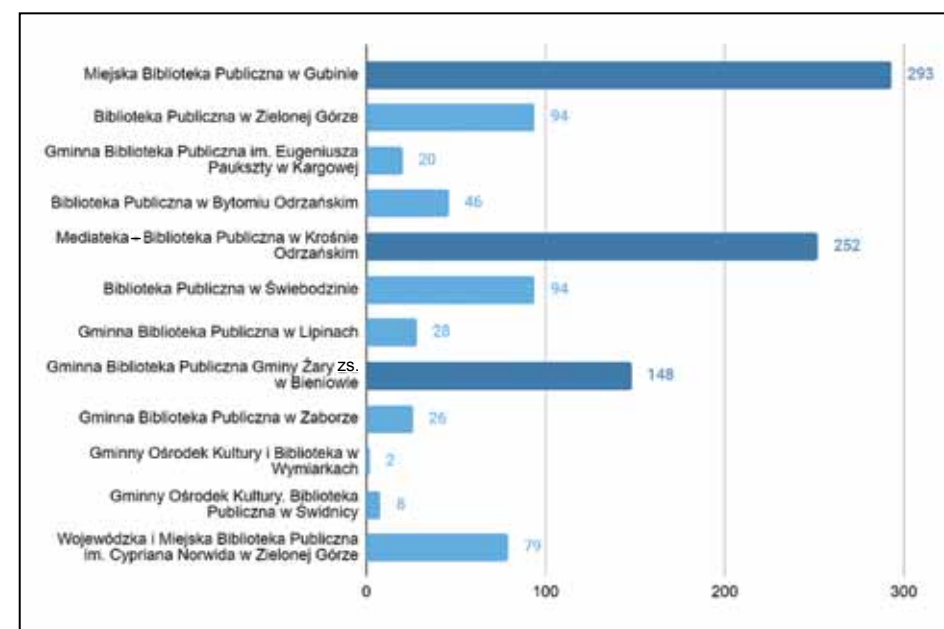
11. Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie

12. Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze

W badaniu wzięły udział dwie biblioteki gmin miejskich, cztery biblioteki gmin miejsko-wiejskich oraz pięć bibliotek gmin wiejskich, a także jedna biblioteka wojewódzka.

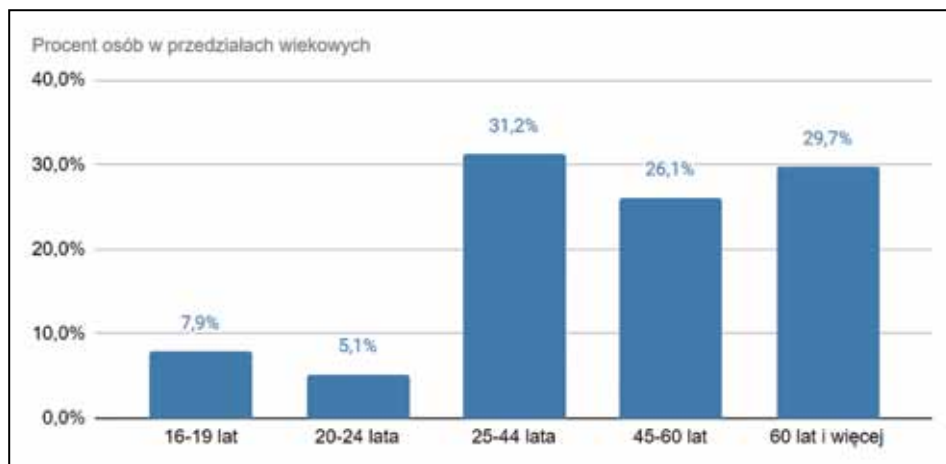
W Miejskiej Bibliotece Publicznej w Gubinie w badaniu wzięło udział 293 respondentów, co stanowi 27% ogółu badanych w województwie. Dwie inne biblioteki zebrały również ponad 100 ankiet. Będziemy nazywać je w tym raporcie wojewódzkimi liderami badań wpływu.

Liczba zebranych ankiet w bibliotekach:

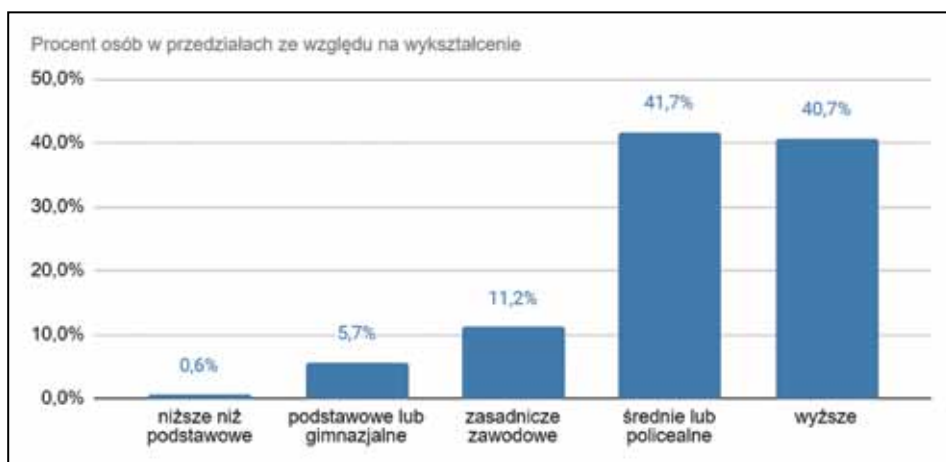

W badaniu ankietowym w bibliotekach województwa lubuskiego udział wzięło łącznie 1090 respondentów, grupę 815 osób (74,8%) stanowiły kobiety, natomiast 245 osób (22,5%) reprezentowali mężczyźni. 30 osób (2,8%) zdecydowało się nie odpowiadać na pytanie dotyczące płci.

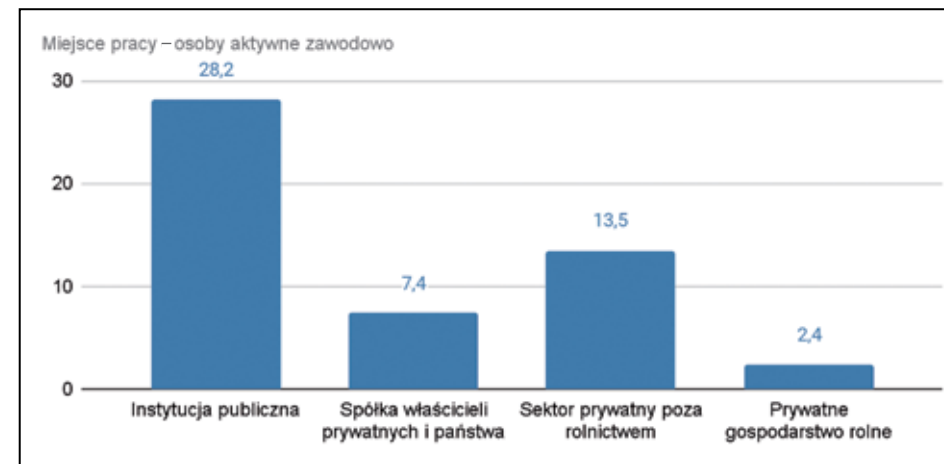
Jeśli chodzi o wiek, 86 osób, które wypełniły ankietę, sytuowało się w przedziale wiekowym 16-19 lat, 56 osób – 20-24 lata, 340 osób – 25-44 lata, 284 osób – 45-60 lat. Na ankietę odpowiedziało również 324 seniorów (60 lat i więcej).

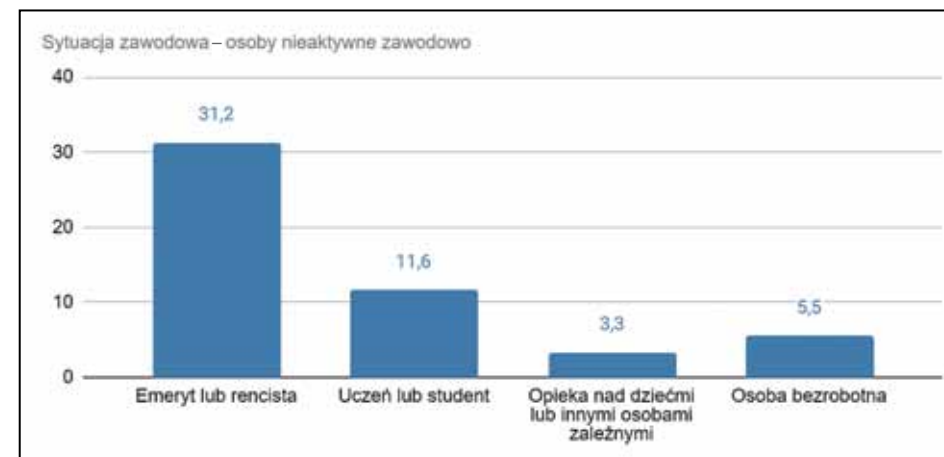
Spśród ogółu badanych w województwie lubuskim siedem osób zadeklarowało wykształcenie niższe niż podstawowe, 62 osoby – podstawowe, 122 osoby – zasadnicze zawodowe, 455 osób – średnie i policealne oraz 444 osoby – wykształcenie wyższe.

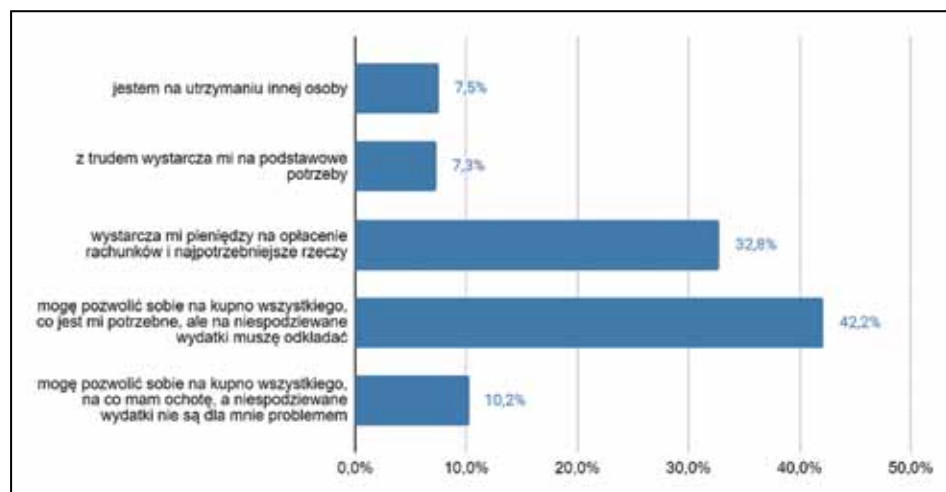
Wśród osób aktywnych zawodowo 307 pracowało w instytucjach publicznych, 81 osób – w spółkach właścicieli prywatnych i państwa, 147 osób – w sektorze prywatnym poza rolnictwem i 26 osób – w prywatnych gospodarstwach rolnych.

Jeśli chodzi o pozostałe osoby, 340 osób zadeklarowało, że przebywa na emeryturze lub rencie, 126 osób uczy się lub studiuje, 36 osób opiekuje się dziećmi lub innymi osobami zależnymi, a 60 to osoby bezrobotne.

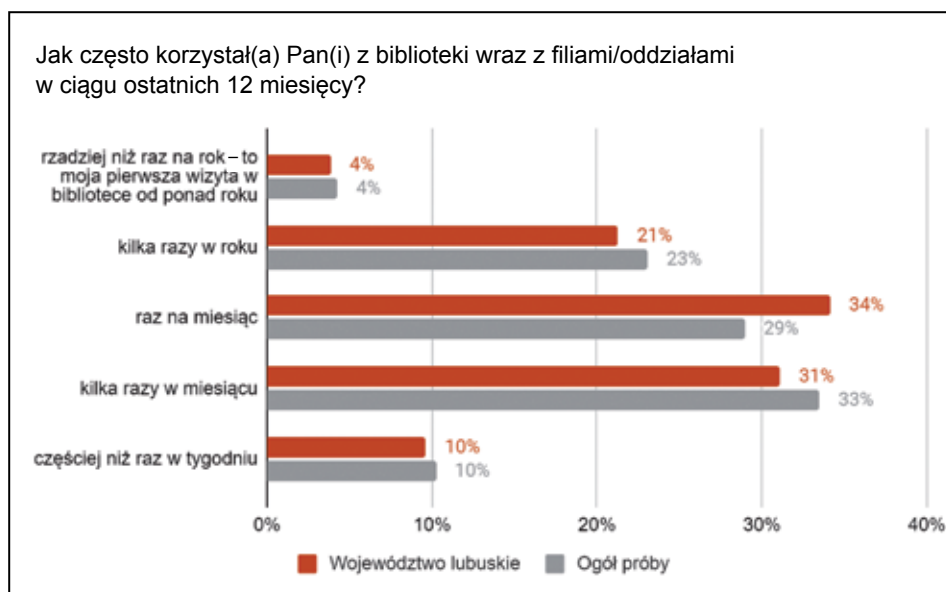

Podczas badania uczestnicy określili również swoją obecną sytuację finansową. Na pytanie to odpowiedziało 1079 osób (97,8%). 110 osób stwierdziło, że może pozwolić sobie na kupno wszystkiego, a niespodziewane wydatki nie są problemem. 455 osób zadeklarowało, że może pozwolić sobie na kupno wszystkiego, co jest potrzebne, ale na niespodziewane wydatki musi odkładać. Dla 354 respondentów najbardziej adekwatne było stwierdzenie „wystarczy mi pieniędzy na opłacenie rachunków i najpotrzebniejsze rzeczy”, a dla 79 – „z trudem wystarczy mi na podstawowe potrzeby”. 81 osób było na utrzymaniu innej osoby. Dane metryczkowe dla poszczególnych bibliotek znajdują się w aneksie.

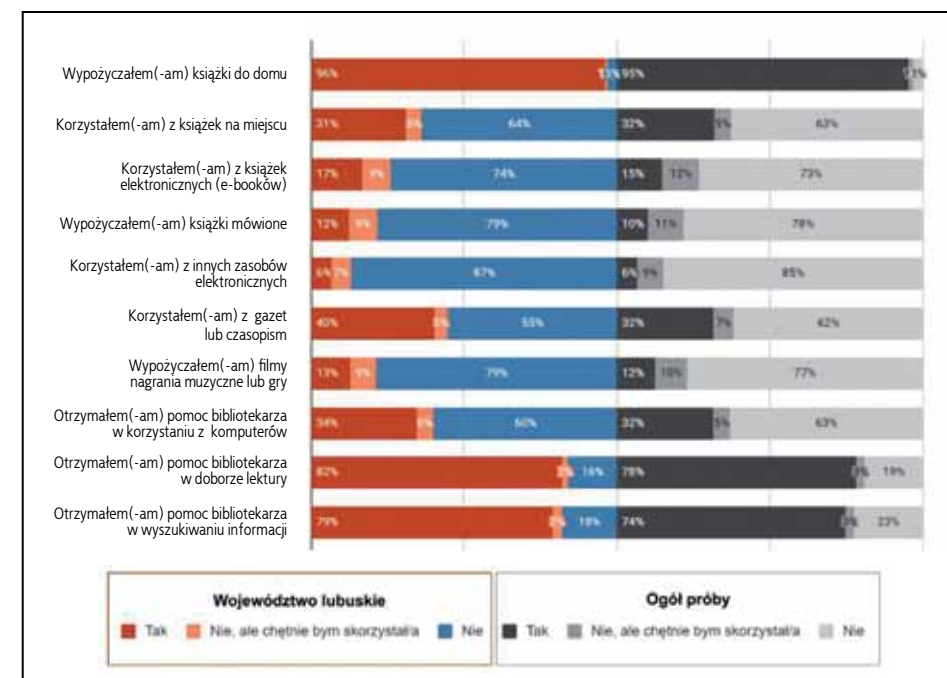
Jak często i po co czytelnicy chodzą do biblioteki?

Wśród wszystkich respondentów z bibliotek biorących udział w badaniu ankietowym w województwie lubuskim: 105 badanych korzysta z biblioteki częściej niż raz w tygodniu, kilka razy w miesiącu z usług placówki korzysta 339 osób, a raz w miesiącu – 372. Kilka razy do roku korzystają z biblioteki 232 osoby, a rzadziej niż raz w roku wizytę deklaruje 42 respondentów. Niniejszy wykres przedstawia porównanie segmentów użytkowników w województwie lubuskim w stosunku do ogółu próby.

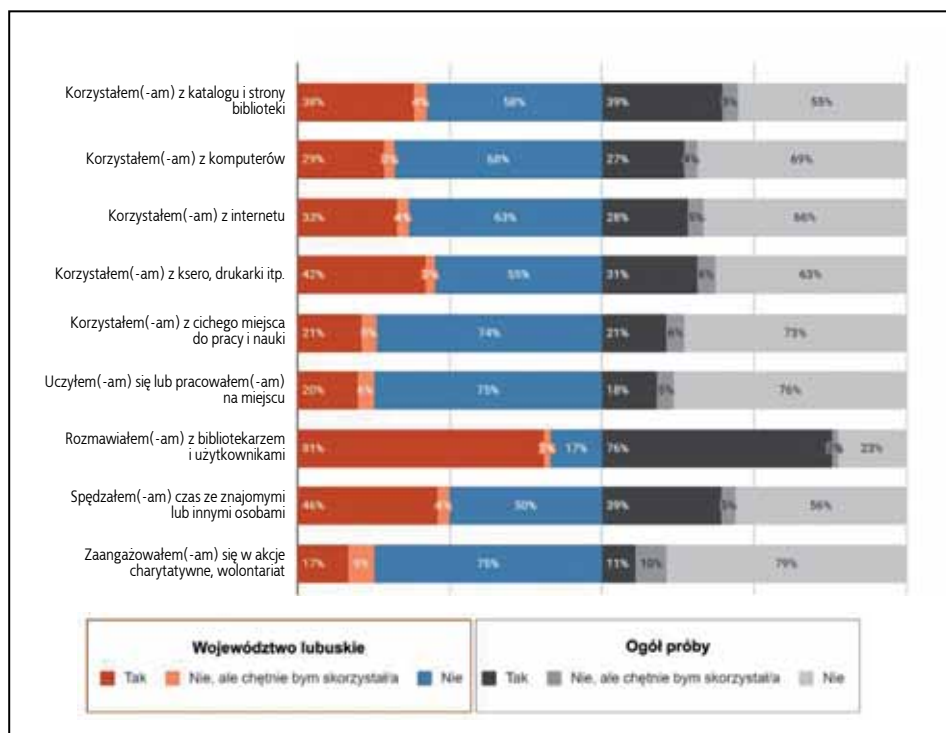

Podstawowym zadaniem biblioteki jest udostępnianie zbiorów. 96,1% badanych wypożycza książki do domu, na miejscu książki czyta 31,1% osób, a czasopisma lub gazety – 40,2% badanych. Korzystanie z książek elektronicznych (e-booków) deklaruje 16,6% osób, a z książek mówionych (audiobooków) – 12,4% osób. 6,2% czytelników korzysta również z innych zasobów elektronicznych udostępnianych przez bibliotekę (np. bazy danych czy biblioteki cyfrowe).

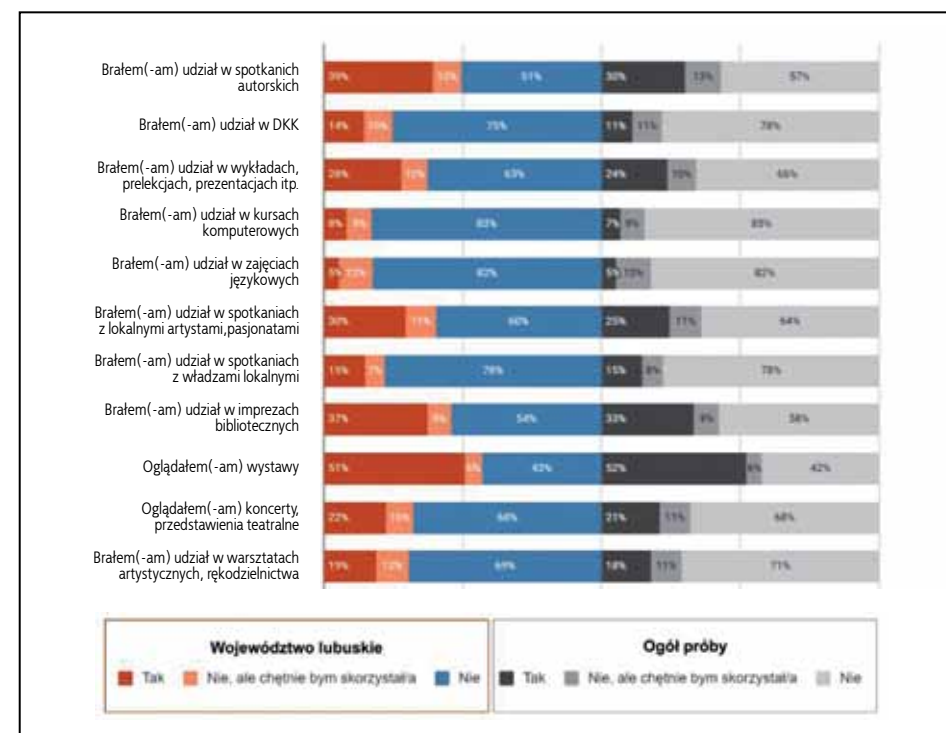
Z wypożyczania filmów, nagrań muzycznych lub gier korzysta 12,7% osób. 34,3% osób zadeklarowało, iż otrzymało pomoc bibliotekarza w korzystaniu z komputera, w doborze lektury (82,1%) bądź wyszukiwaniu potrzebnych informacji (79,0%).

Jak zadeklarowali badani, 38,3% używa katalogu i strony internetowej biblioteki, 28,5% wykorzystuje komputery biblioteczne, 32,6% łączy się z internetem udostępnianym przez bibliotekę, a 41,9% korzysta z urządzeń typu drukarka czy ksero. W ramach przestrzeni proponowanej przez placówkę, 20,9% użytkuje ciche miejsce, a 19,6% uczy się bądź pracuje w bibliotece. Biblioteka okazuje się również płaszczyzną wielu kontaktów. 80,9% osób rozmawia z bibliotekarzami i innymi użytkownikami biblioteki, 46,0% spędza w placówce czas ze znajomymi lub innymi osobami, a 16,7% angażuje się w działania charytatywne bądź wolontariat.

W kontekście wydarzeń organizowanych przez bibliotekę, 39,4% osób brało udział w spotkaniach autorskich, 14,2% jest uczestnikiem Dyskusyjnego Klubu Książki, 27,9% uczestniczyło w wykładach, prelekcjach lub prezentacjach, 8,2% uczęszczało na kurs komputerowy, a 5,4% korzystało z zajęć językowych. W spotkaniach z lokalnymi artystami i pasjonatami udział wzięło 29,5% czytelników, z władzami lokalnymi w bibliotece zobaczyło się 14,8%. Udział w imprezach bibliotecznych (np. obchodach świąt, festynach, festiwalach bibliotecznych lub grach miejskich) zadeklarowało 37,3% badanych, z oferty wystawienniczej skorzystało 50,6% osób, a na koncert czy przedstawienie teatralne do biblioteki poszło 22,2% badanych. Warsztaty artystyczne czy rękodzielnicze cieszyły się zainteresowaniem 18,6% badanych.

Najmłodsi w bibliotece

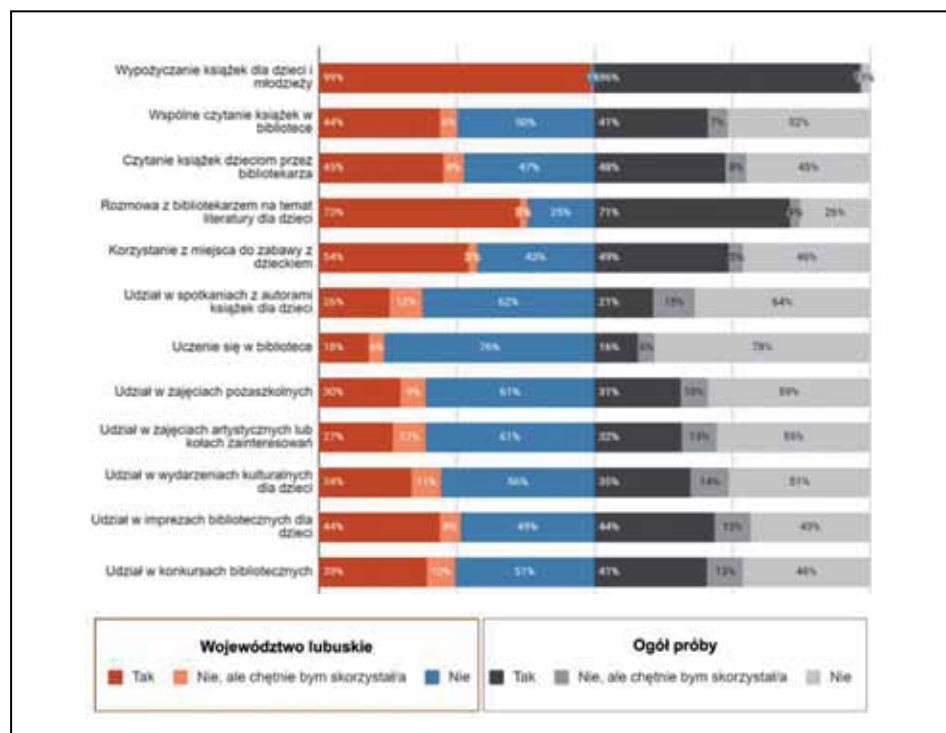
Wśród wszystkich respondentów z bibliotek województwa lubuskiego, biorących udział w badaniu ankietowym, 37,0% badanych wskazało, że sprawuje opiekę nad członkami rodziny (dziećmi, wnukami, rodzeństwem) do lat 18. 84,3% z nich (253 osoby) zadeklarowało, że przychodzi do biblioteki z członkami rodziny (dziećmi, wnukami, rodzeństwem), nad którymi sprawuje opiekę.

Aktywności dzieci i opiekunów

98,8% badanych wypożycza książki dla dzieci i młodzieży w bibliotece. Wspólne czytanie książek w bibliotece z dziećmi podejmuje 43,9% ankietowanych. Z czytania książek dzieciom przez bibliotekarza (w tym również w przedszkolu lub szkole) korzysta 45,1% respondentów. Bibliotekarze są doradcami w wyborze literatury dla dzieci dla 72,7% badanych. 54,2% respondentów korzysta z miejsca do zabawy z dzieckiem w bibliotece. W spotkaniach z autorami książek dla dzieci bierze udział 25,7% ankietowanych.

Biblioteka dla 18,2% respondentów stanowi miejsce do nauki, a 29,6% bierze udział w zajęciach pozaszkolnych w bibliotece.

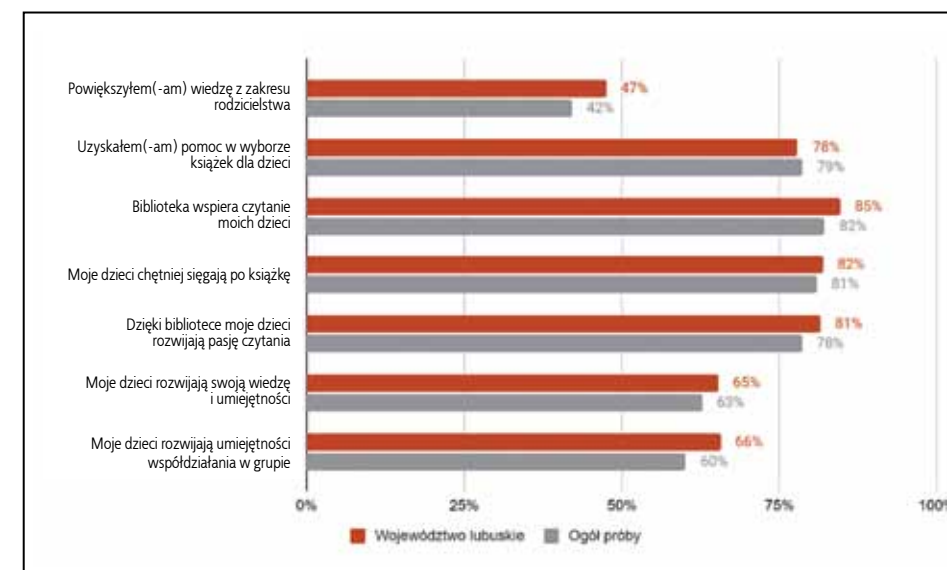
Dla pewnej grupy badanych biblioteka jest także miejscem podejmowania aktywności kulturalnych. Spośród wszystkich respondentów 26,9% bierze udział w zajęciach artystycznych lub kołach zainteresowań dla dzieci. Natomiast 33,6% uczęszcza na wydarzenia kulturalne dla dzieci (np. koncerty, przedstawienia teatralne) organizowane przez bibliotekę. Udział w imprezach bibliotecznych dla dzieci (np. obchodach świąt, festynach, festiwalach bibliotecznych) zadeklarowało 43,9% ankietowanych. Udział w konkursach bibliotecznych (np. czytelniczych, literackich, plastycznych) bierze 39,1% respondentów.

Korzyści dzieci i opiekunów

- 47,4% badanych zgadza się ze stwierdzeniem, że dzięki wizytom w bibliotece powiększyło swoją wiedzę z zakresu rodzicielstwa.
- 77,9% badanych uzyskało pomoc w wyborze książek dla dzieci.
- Stwierdzenie, iż biblioteka wspiera czytanie swojego dziecka, potwierdziło 84,6% badanych.
- Według 81,8% badanych biblioteka wpływa na to, że ich dzieci chętniej sięgają po książkę.
- Stwierdzenie, iż dzięki bibliotece dziecko rozwija pasję czytania, potwierdziło 81,4% badanych.

- 65,2% respondentów potwierdziło, że dzięki bibliotece ich dzieci rozwijają swoją wiedzę i umiejętności (np. manualne, artystyczne).
- Według 65,6% badanych biblioteka u dzieci wpływa na rozwój ich umiejętności współdziałania w grupie.

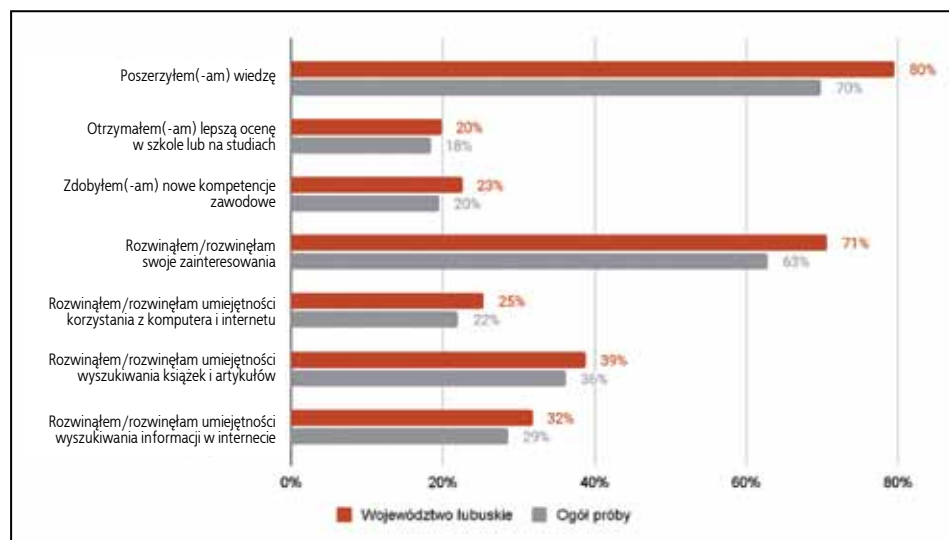

Co użytkownikom daje biblioteka?

Edukacja i integracja społeczna

W zakresie korzyści edukacyjnych, 79,6% badanych wskazało, że poszerzyło wiedzę, 19,8% otrzymało lepszą ocenę w szkole lub na studiach, a 22,6% zyskało nowe kompetencje zawodowe. Dzięki bibliotece swoje zainteresowania rozwinęło 70,7% czytelników, a umiejętności korzystania z komputera i internetu poprawiło 25,4%. Zwiększenie umiejętności wyszukiwania książek i artykułów zadeklarowało 38,9%, a wyszukiwania informacji w internecie – 31,8% pytaných.

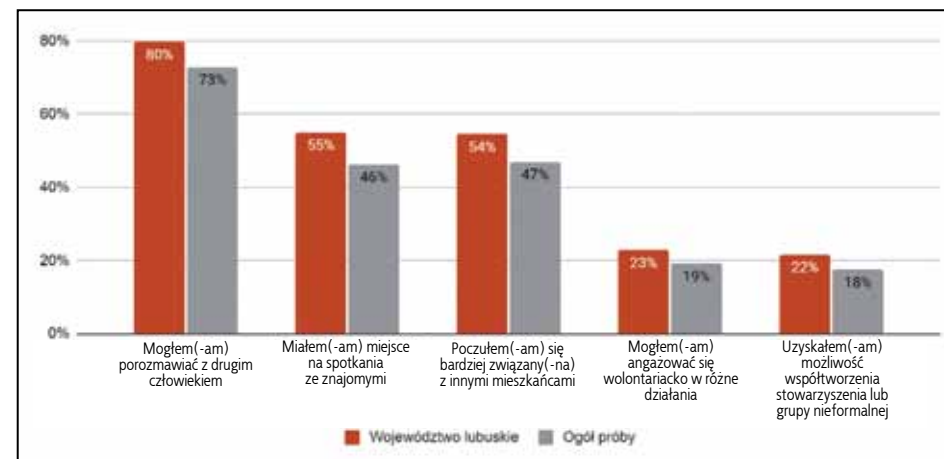
Jeśli chodzi o korzyści z zakresu edukacji i rozwoju osobistego, wśród wojewódzkich liderów badań wpływu wyróżniła się szczególnie Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim. W przypadku sześciu pytań dotyczących tego obszaru największa część spośród jej użytkowników zgodziła się, że osiągnęła dzięki bibliotece korzyści. Natomiast jeśli chodzi o poszerzanie wiedzy, liderką jest Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie.

	Wojewódzki lider badań wpływu w danym obszarze (nazwa biblioteki)	% osób*
Poszerzyłem/poszerzyłam wiedzę	Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	91%
Otrzymałem/otrzymałam lepszą ocenę w szkole lub na studiach	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	77%
Zdobyłem/zdobyłam nowe kompetencje zawodowe	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	73%
Rozwinąłem/rozwinęłam swoje zainteresowania	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	90%
Rozwinąłem/rozwinęłam umiejętności korzystania z komputera i internetu	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	74%
Rozwinąłem/rozwinęłam umiejętności wyszukiwania książek i artykułów (np. w katalogach, bazach)	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	77%
Rozwinąłem/rozwinęłam umiejętności wyszukiwania informacji w internecie	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	77%

* raczej lub całkowicie zgadzających się ze stwierdzeniem

W kontekście integracji społecznej badani byli pytani o to, czy dzięki bibliotece mogli porozmawiać z drugim człowiekiem – 79,8% zgodziło się z tym stwierdzeniem. 55,0% osób potwierdziło, że miało miejsce na spotkania ze znajomymi i 54,5% poczuło się bardziej związanymi ze społecznością lokalną. 22,9% miało możliwość zaangażowania się w działania wolontariackie, a 21,7% uzyskało możliwość współtworzenia stowarzyszenia lub innej grupy.

Jeśli chodzi o korzyści z zakresu integracji społecznej, wśród wojewódzkich liderów badań wpływu specjalnie wyróżniły się dwie biblioteki: Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim i Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie.

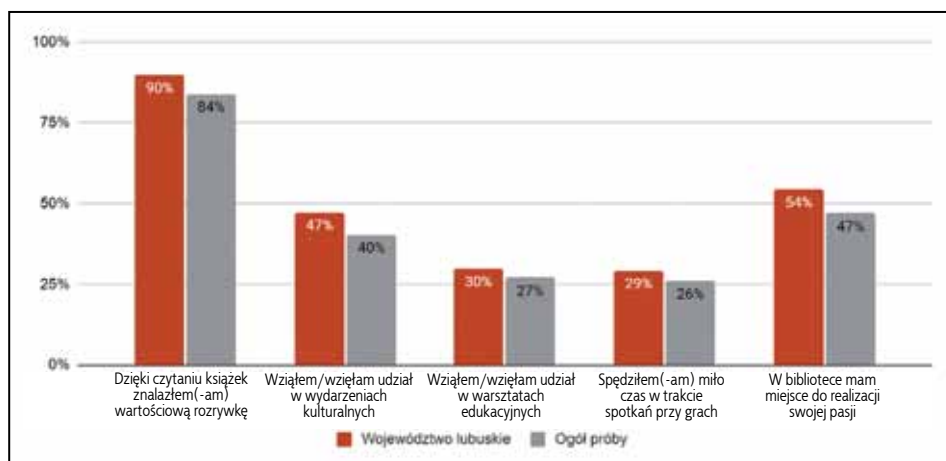
	Wojewódzki lider badań wpływu w danym obszarze (nazwa biblioteki)	% osób*
Mogłem/mogłam porozmawiać z drugim człowiekiem	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	95%
Miałem/miałam miejsce na spotkania ze znajomymi	Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	88%
Poczułem/poczułam się bardziej związany/związana z innymi mieszkańcami	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	82%
Mogłem/mogłam angażować się wolontariacko w różne działania	Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	66%
Uzyskałem/uzyskałam możliwość współtworzenia stowarzyszenia lub grupy nieformalnej	Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	65%

* raczej lub całkowicie zgadzających się ze stwierdzeniem

Czas wolny

- 89,8% ankietowanych dzięki czytaniu książek znalazło wartościową rozrywkę zarówno dla osób dorosłych, jak i dla dzieci.
- Udział w wydarzeniach kulturalnych (np. koncertach, spektaklach, spotkaniach autorskich, wykładach) zadeklarowało 47,2% badanych.
- Warsztaty edukacyjne (np. artystyczne, literackie, ekologiczne i plastyczne) organizowane przez bibliotekę cieszyły się zainteresowaniem 29,9% badanych.

- 29,3% osób zadeklarowało, że spędza czas wolny w trakcie spotkań przy grach, np. planszowych, miejskich, komputerowych.
- Dla 54,3% ankietowanych biblioteka jest miejscem do realizacji ich pasji.

Wszystkie trzy liderki badań wpływu w województwie lubuskim są również postrzegane przez swoich użytkowników jako instytucje czasu wolnego. Specjalizują się przy tym w wybranych obszarach.

	Wojewódzki lider badań wpływu w danym obszarze (nazwa biblioteki)	% osób*
Dzięki czytaniu książek znalazłem/znalazłam wartościową rozrywkę zarówno dla osób dorosłych, jak i dla dzieci	Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	96%
Wziąłem/wzięłam udział w wydarzeniach kulturalnych (np. koncertach, spektaklach, spotkaniach autorskich, wykładach)	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	84%
Wziąłem/wzięłam udział w warsztatach edukacyjnych (np. artystycznych, literackich, ekologicznych i plastycznych)	Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	75%
Spędziłem/spędziłam miło czas w trakcie spotkań przy grach (np. planszowych, miejskich, komputerowych)	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	82%
W bibliotece mam miejsce do realizacji swojej pasji	Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	84%

* raczej lub całkowicie zgadzających się ze stwierdzeniem

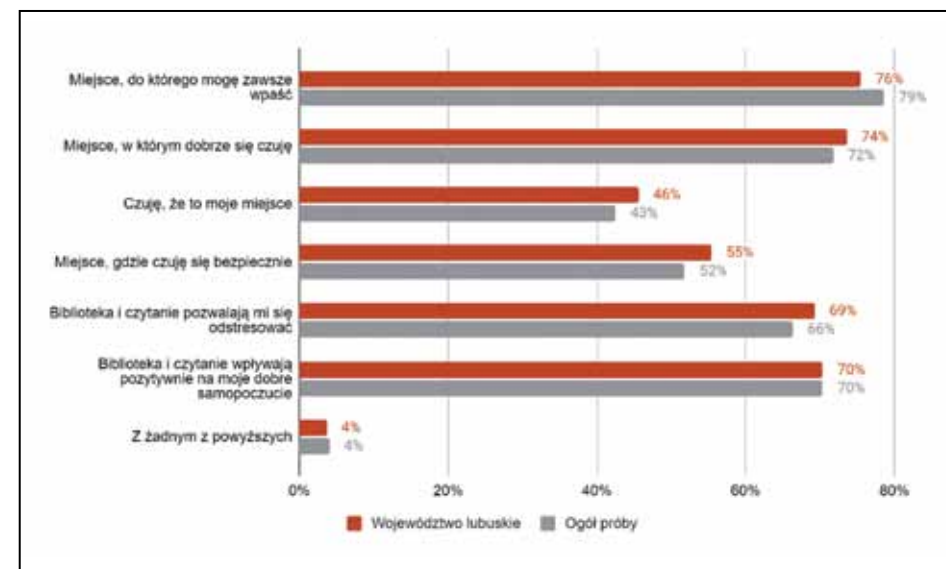
Czy w bibliotece czujemy się dobrze?

Biblioteki mogą pozytywnie wpływać na indywidualny dobrostan (ang. *well-being*) poprzez przekazywanie informacji, np. o zdrowiu, rozwiązywaniu problemów osobistych, metodach relaksowania się, odpoczynku, a także rozwoju osobistego. Jednak to przede wszystkim fizyczna przestrzeń biblioteki może mieć wpływ na dobre samopoczucie i polepszenie jakości życia. W badaniu przedstawiliśmy kilka stwierdzeń dotyczących postrzegania biblioteki jako miejsca dostępnego, przyjaznego, relaksującego i bezpiecznego.

Najliczniejszą grupę respondentów stanowiły osoby, dla których biblioteki są miejscem, do którego mogą zawsze wpaść – 75,5% osób wskazało na tę odpowiedź. 73,6% odpowiedzi pozytywnych otrzymało stwierdzenie, że biblioteka jest miejscem, w którym dobrze się czują. 45,6% ankietowanych czuje, że to ich miejsce, a 55,4% zadeklarowało, że jest to miejsce, gdzie czują się bezpiecznie.

Dla 69,3% badanych osób – biblioteka i czytanie pozwalają im się odstresować. Biblioteka i czytanie wpływają pozytywnie na dobre samopoczucie u 70,4% respondentów.

Jedynie 3,7% nie zgodziło się z żadnym z proponowanych stwierdzeń.

Niekwestionowaną liderką korzyści w obszarze indywidualnego dobrostanu jest natomiast Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie. Średnio 74% użytkowników tej biblioteki zgodziło się, że to miejsce przyjazne, otwarte i pozytywne.

	% osób*
Miejsce, do którego mogę zawsze wpaść	87%
Miejsce, w którym dobrze się czuję	81%
Czuję, że to moje miejsce	54%
Miejsce, gdzie czuję się bezpiecznie	63%
Biblioteka i czytanie pozwalają mi się odstresować	79%
Biblioteka i czytanie wpływają pozytywnie na moje dobre samopoczucie	81%

* zgadzających się ze stwierdzeniem

Moduły dodatkowe

Moduły dodatkowe to część kwestionariusza poświęcona specyficznym korzyściom z użytkowania bibliotek, które wynikają ze specjalizacji usług bibliotek. Biblioteki uczestniczące w badaniu mogły wybrać jeden z czterech modułów dodatkowych. Placówki z województwa lubuskiego wybrały następujące moduły (tabela poniżej).

Nazwa biblioteki	Wybrany moduł
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Aktywność zawodowa
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Dziedzictwo kulturowe
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Dziedzictwo kulturowe
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukshy w Kargowej	Dziedzictwo kulturowe
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Dziedzictwo kulturowe
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Dziedzictwo kulturowe
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Dziedzictwo kulturowe
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Dziedzictwo kulturowe
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Dziedzictwo kulturowe
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Problemy życia codziennego
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Profilaktyka zdrowia
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Profilaktyka zdrowia

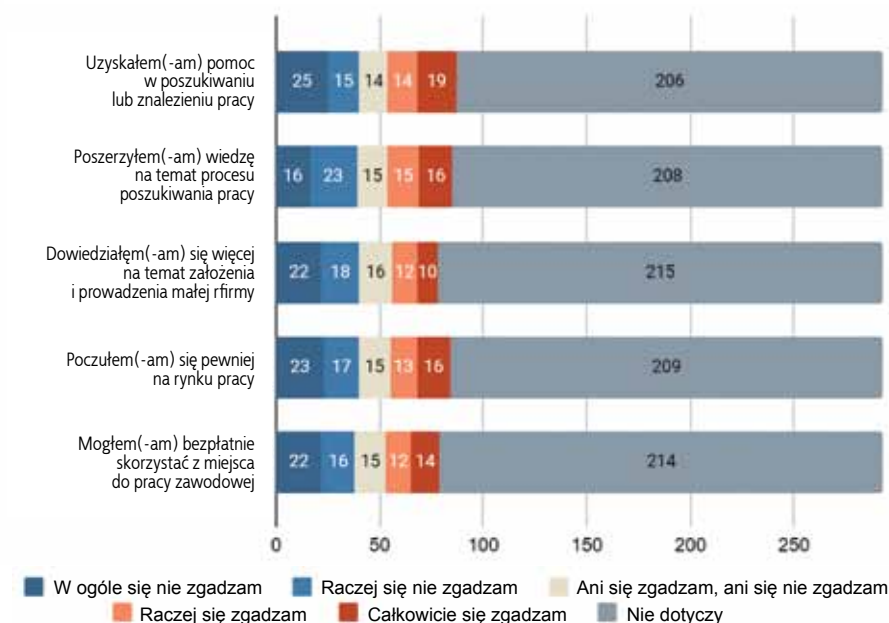
Aktywność zawodowa

Moduł „Aktywność zawodowa” wybrała jedna biblioteka.

- Wśród badanych ponad 11,3% osób zgodziło się ze stwierdzeniem, że uzyskało pomoc w poszukiwaniu lub znalezieniu pracy.
- 10,6% osób stwierdziło, że dzięki bibliotece poszerzyło wiedzę na temat procesu poszukiwania pracy.

- Około 7,5% respondentów i respondentek dowiedziało się więcej na temat tego, co jest potrzebne do założenia i prowadzenia małej firmy.
- 9,9% badanych zadeklarowało, że poczuło się pewniej na rynku pracy dzięki działaniom biblioteki w zakresie wspierania aktywności zawodowej.
- 8,9% osób stwierdziło, że biblioteka była dla nich miejscem, gdzie mogli bezpłatnie skorzystać z przestrzeni do pracy zawodowej.

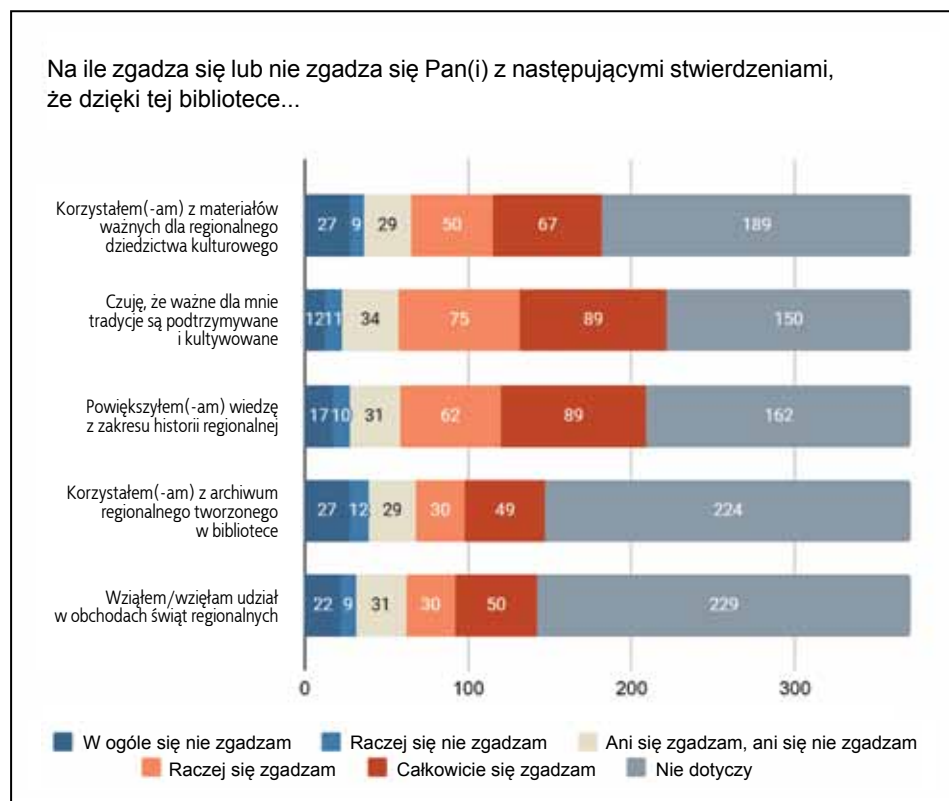
Na ile zgadza się lub nie zgadza się Pan(i) z następującymi stwierdzeniami, że dzięki tej bibliotece...

Dziedzictwo kulturowe

Osiem bibliotek wybrało moduł „Dziedzictwo kulturowe”.

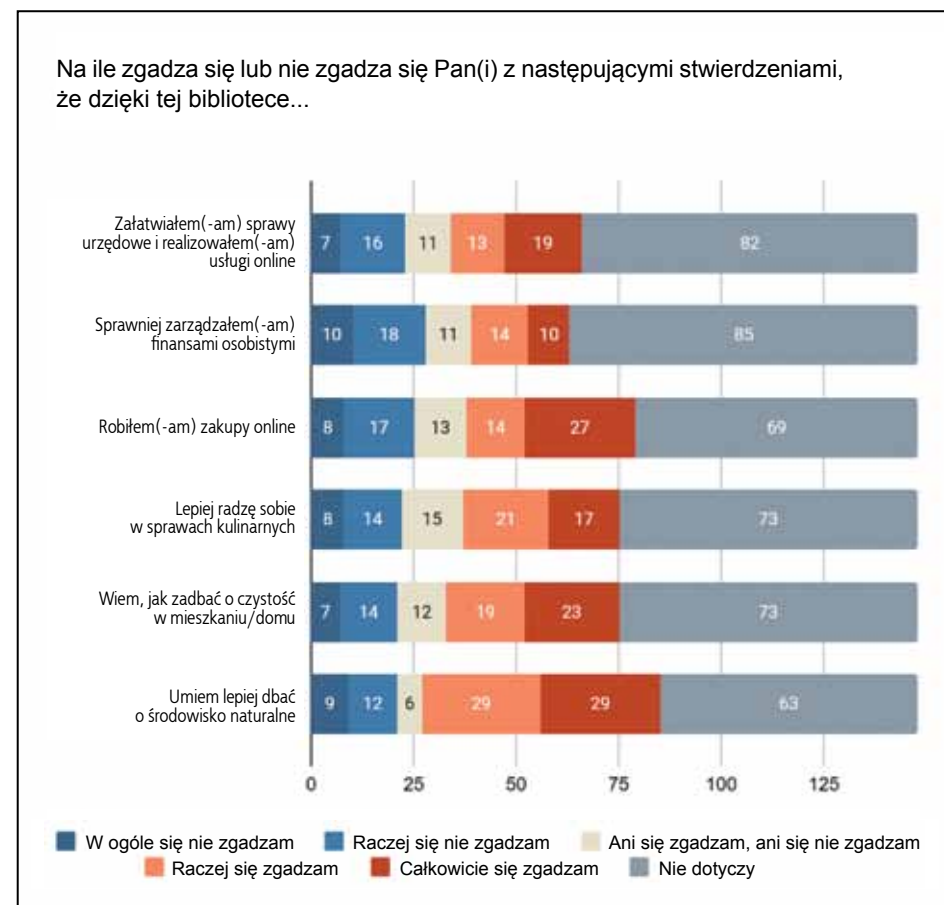
- Wśród osób, które oczekiwały działań biblioteki w tym zakresie, 31,5% zadeklarowało, że skorzystało w bibliotece z materiałów ważnych dla regionalnego dziedzictwa kulturowego.
- 44,2% badanych zadeklarowało, że działalność biblioteki sprawiła, że poczuło, że ważne dla mnie tradycje są podtrzymywane i kultywowane.
- 40,7% osób stwierdziło, że dzięki bibliotece powiększyło wiedzę z zakresu historii regionalnej.
- Około 21,3% respondentów i respondentek skorzystało z archiwum regionalnego tworzonego w bibliotece.
- 21,6% osób stwierdziło, że dzięki wydarzeniom proponowanym przez bibliotekę wzięło udział w obchodach świąt regionalnych.

Problemy życia codziennego

Jedna biblioteka wybrała moduł „Problemy życia codziennego”.

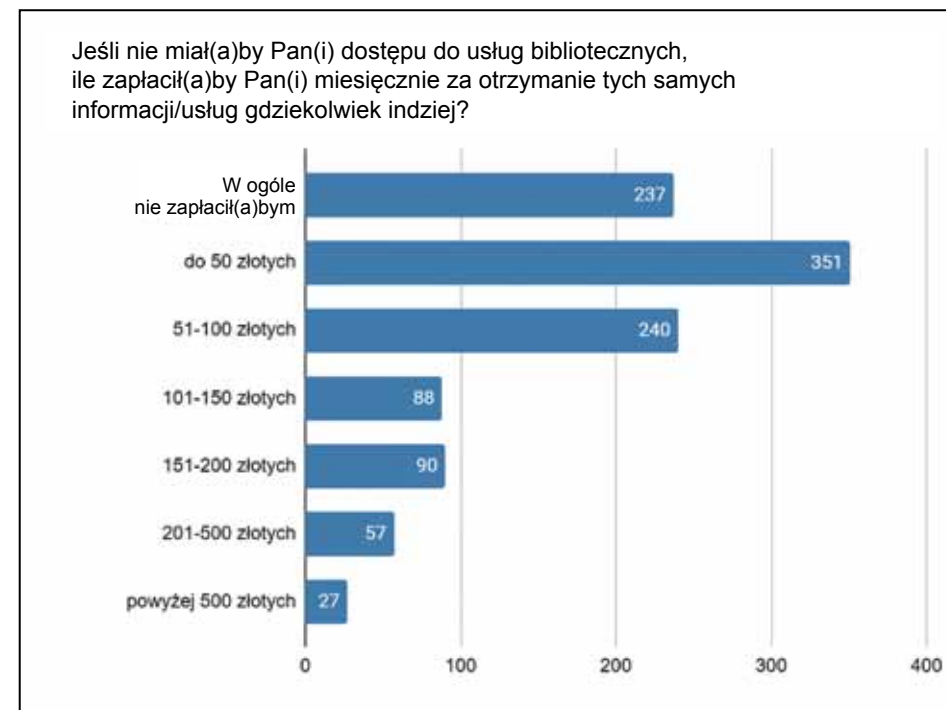
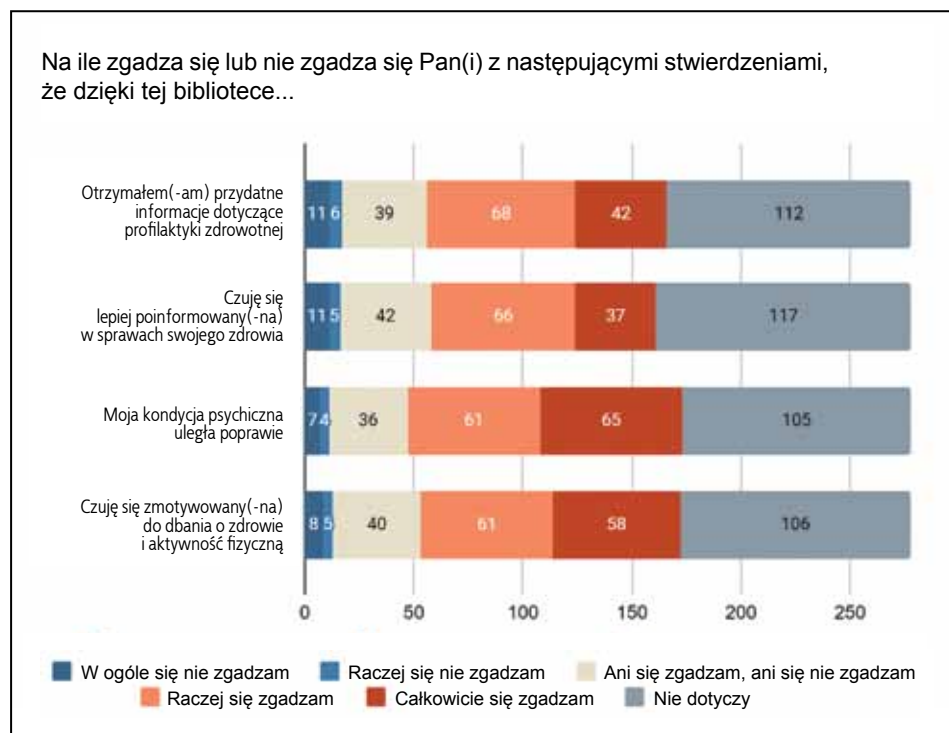
- 21,6% zadeklarowało, że dzięki możliwościom oferowanym przez bibliotekę załatwiło sprawy urzędowe i zrealizowało usługi online.
- 16,2% badanych zadeklarowało, że miało poczucie, że dzięki bibliotece i jej wsparciu sprawniej zarządzało finansami osobistymi.
- 27,7% osób stwierdziło, że biblioteka była dla nich miejscem, gdzie mogli zrobić zakupy przez internet.
- 25,7% osób stwierdziło, że dzięki bibliotece i jej działaniom oraz zbiorom lepiej radziło sobie w sprawach kulinarnych.
- 28,4% osób stwierdziło, że dzięki bibliotece zdobyło lub poszerzyło wiedzę na temat utrzymania czystości w mieszkaniu lub domu.
- 39,2% badanych zadeklarowało, że dzięki bibliotece umie lepiej dbać o środowisko naturalne.

Profilaktyka zdrowia

Dwie biblioteki wybrały moduł „Profilaktyka zdrowia”.

- Ponad 39,6% otrzymało przydatne informacje dotyczące profilaktyki zdrowotnej (np. związane z dbaniem o zdrowie, usługami medycznymi).
- 37,1% badanych zadeklarowało, że było lepiej poinformowane w sprawach swojego zdrowia dzięki działaniom biblioteki w zakresie wspierania profilaktyki zdrowotnej.
- 45,3% badanych stwierdziło, że dzięki bibliotece ich kondycja psychiczna uległa poprawie.
- 42,8% badanych zadeklarowało, że poczuło się zmotywowane do dbania o zdrowie i aktywność fizyczną.

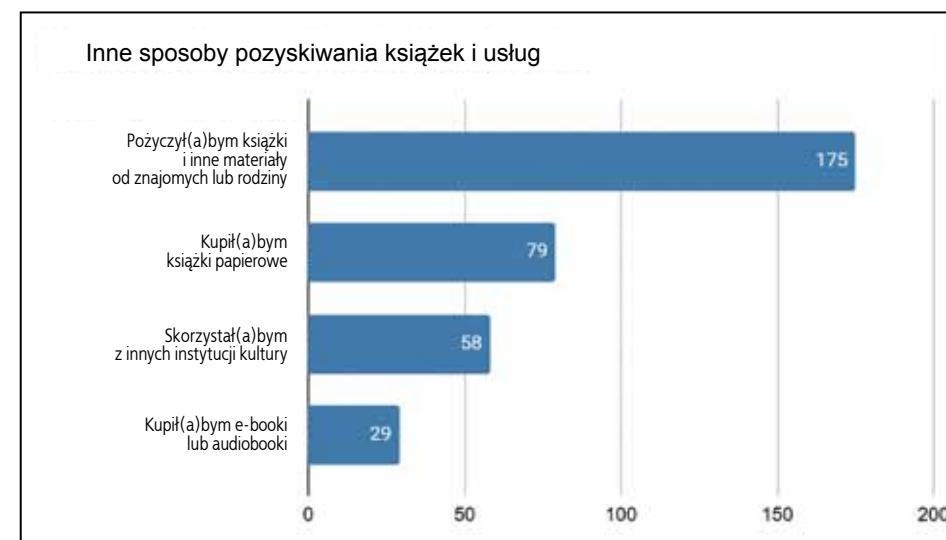

Co by było, gdyby biblioteka zniknęła?

Wśród osób, które nie miałyby dostępu do usług bibliotecznych, 21,7% nie zapłaciłoby za otrzymanie tych samych informacji bądź usług w innym miejscu. Za dostęp do informacji zapłaciłoby natomiast 78,3% osób badanych.

Blisko 32,2% z tych respondentów byłoby w stanie zapłacić do 50 złotych za dostęp do informacji, natomiast 22,0% osób zapłaciłoby od 51 do 100 złotych. Jeśli chodzi o pozostałe zakresy cenowe, tj. 101-150 złotych, 151-200 złotych, 201-500 złotych oraz powyżej 500 złotych, kwoty te zapłaciłoby odpowiednio 8,1%, 8,3%, 5,2% oraz 2,5% badanych osób.

Badani wśród alternatywnych sposobów pozyskiwania lektury wskazywali również: 43,9% pożyczanie od rodziny lub znajomych, zakup książek (20,8%) lub e-booków/audiobooków (7,5%) we własnym zakresie, a 27,8% osób skorzystałoby z innej instytucji kultury.

Propozycje użytkowników

Wśród badanych 154 osoby wskazały na pełne zadowolenie, 616 badanych nie miało zastrzeżeń, a 50 nie wiedziało, jak odpowiedzieć na to pytanie.

Zmiany proponowane przez użytkowników dotyczyły: zakupu nowości (92 osoby), zmian w lokalach bibliotek lub ich wyposażeniu (99 osób), spotkań autorskich (50 osób) i innych wydarzeń w bibliotece (48 osoby). 42 badanych postulowało zmiany w zakresie godzin otwarcia bibliotek, a 23 osoby – w zakresie oferowanych usług. 15 ankietowanych zasugerowało, że biblioteki powinny popracować nad informowaniem o swojej działalności. 44 badanych miało pewne uwagi co do pracowników bibliotek. 18 osób chciało, aby finansowanie bibliotek zostało zwiększone.

Wzór stosowanego
kwestionariusza badawczego

Aneks

Rozkład płci respondentów w podziale na biblioteki

Nazwa biblioteki	Liczebność %	kobieta	mężczyzna	nie chcę podawać
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Liczebność	230	61	2
	%	78,50%	20,80%	0,70%
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Liczebność	74	18	2
	%	78,70%	19,10%	2,10%
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukshy w Kargowej	Liczebność	13	4	3
	%	65,00%	20,00%	15,00%
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Liczebność	41	2	3
	%	89,10%	4,30%	6,50%
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Liczebność	188	64	0
	%	74,60%	25,40%	0,00%
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Liczebność	71	22	1
	%	75,50%	23,40%	1,10%
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Liczebność	20	7	1
	%	71,40%	25,00%	3,60%
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Liczebność	93	43	12
	%	62,80%	29,10%	8,10%
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Liczebność	23	2	1
	%	88,50%	7,70%	3,80%
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Liczebność	2	0	0
	%	100,00%	0,00%	0,00%
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Liczebność	8	0	0
	%	100,00%	0,00%	0,00%
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Liczebność	52	22	5
	%	65,80%	27,80%	6,30%
Ogółem	Liczebność	815	245	30
	%	74,80%	22,50%	2,80%

Rozkład wieku respondentów w podziale na biblioteki

Nazwa biblioteki	Liczebność %	16-19 lat	20-24 lata	25-44 lata	45-60 lat	60 lat i więcej
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Liczebność	34	15	69	76	99
	%	11,60%	5,10%	23,50%	25,90%	33,80%
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Liczebność	7	3	25	22	37
	%	7,40%	3,20%	26,60%	23,40%	39,40%
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukszy w Kargowej	Liczebność	0	2	12	3	3
	%	0,00%	10,00%	60,00%	15,00%	15,00%
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Liczebność	0	0	25	13	8
	%	0,00%	0,00%	54,30%	28,30%	17,40%
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Liczebność	19	17	73	64	79
	%	7,50%	6,70%	29,00%	25,40%	31,30%
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Liczebność	4	1	29	22	38
	%	4,30%	1,10%	30,90%	23,40%	40,40%
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Liczebność	2	3	11	7	5
	%	7,10%	10,70%	39,30%	25,00%	17,90%
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Liczebność	15	11	43	45	34
	%	10,10%	7,40%	29,10%	30,40%	23,00%
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Liczebność	0	1	14	7	4
	%	0,00%	3,80%	53,80%	26,90%	15,40%
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Liczebność	0	0	1	1	0
	%	0,00%	0,00%	50,00%	50,00%	0,00%
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Liczebność	0	0	3	2	3
	%	0,00%	0,00%	37,50%	25,00%	37,50%
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Liczebność	5	3	35	22	14
	%	6,30%	3,80%	44,30%	27,80%	17,70%
Ogółem	Liczebność	86	56	340	284	324
	%	7,90%	5,10%	31,20%	26,10%	29,70%

Rozkład wykształcenia respondentów w podziale na biblioteki

Nazwa biblioteki	Liczebność %	niższe niż podstawowe	podstawowe lub gimnazjalne	zasadnicze zawodowe	średnie lub policealne	wyższe
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Liczebność	2	17	25	155	94
	%	0,70%	5,80%	8,50%	52,90%	32,10%
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Liczebność	2	4	10	35	43
	%	2,10%	4,30%	10,60%	37,20%	45,70%
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukszy w Kargowej	Liczebność	0	1	1	6	12
	%	0,00%	5,00%	5,00%	30,00%	60,00%
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Liczebność	0	1	2	13	30
	%	0,00%	2,20%	4,30%	28,30%	65,20%
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Liczebność	0	11	41	117	83
	%	0,00%	4,40%	16,30%	46,40%	32,90%
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Liczebność	0	3	4	37	50
	%	0,00%	3,20%	4,30%	39,40%	53,20%
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Liczebność	1	6	4	10	7
	%	3,60%	21,40%	14,30%	35,70%	25,00%
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Liczebność	2	15	33	58	40
	%	1,40%	10,10%	22,30%	39,20%	27,00%
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Liczebność	0	0	0	9	17
	%	0,00%	0,00%	0,00%	34,60%	65,40%
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Liczebność	0	0	0	1	1
	%	0,00%	0,00%	0,00%	50,00%	50,00%
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Liczebność	0	0	1	2	5
	%	0,00%	0,00%	12,50%	25,00%	62,50%
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Liczebność	0	4	1	12	62
	%	0,00%	5,10%	1,30%	15,20%	78,50%
Ogółem	Liczebność	7	62	122	455	444
	%	0,60%	5,70%	11,20%	41,70%	40,70%

Rozkład ze względu na miejsce pracy – osoby aktywne zawodowo

Nazwa biblioteki	Liczebność %	Instytucja publiczna	Spółka właścicieli prywatnych i państwa	Sektor prywatny poza rolnictwem	Prywatne gospodarstwo rolne
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Liczebność	64	29	35	2
	%	21,80%	9,90%	11,90%	0,70%
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Liczebność	26	4	9	2
	%	27,70%	4,30%	9,60%	2,10%
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukszy w Kargowej	Liczebność	5	3	5	2
	%	25,00%	15,00%	25,00%	10,00%
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Liczebność	20	5	8	0
	%	43,50%	10,90%	17,40%	0,00%
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Liczebność	73	13	31	6
	%	29,00%	5,20%	12,30%	2,40%
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Liczebność	26	3	20	0
	%	27,70%	3,20%	21,30%	0,00%
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Liczebność	8	3	2	2
	%	28,60%	10,70%	7,10%	7,10%
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Liczebność	33	9	21	11
	%	22,30%	6,10%	14,20%	7,40%
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Liczebność	11	2	5	1
	%	42,30%	7,70%	19,20%	3,80%
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Liczebność	1	0	1	0
	%	50,00%	0,00%	50,00%	0,00%
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Liczebność	3	0	1	0
	%	37,50%	0,00%	12,50%	0,00%
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Liczebność	37	10	9	0
	%	46,80%	12,70%	11,40%	0,00%
Ogółem	Liczebność	307	81	147	26
	%	28,20%	7,40%	13,50%	2,40%

Sytuacja życiowa – osoby nieaktywne zawodowo

Nazwa biblioteki	Liczebność %	Emeryt lub rencista	Uczeń lub student	Opieka nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi	Osoba bezrobotna
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Liczebność	100	44	9	15
	%	34,10%	15,00%	3,10%	5,10%
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Liczebność	41	10	4	2
	%	43,60%	10,60%	4,30%	2,10%
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukszy w Kargowej	Liczebność	3	0	0	2
	%	15,00%	0,00%	0,00%	10,00%
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Liczebność	8	1	2	1
	%	17,40%	2,20%	4,30%	2,20%
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Liczebność	83	34	4	15
	%	32,90%	13,50%	1,60%	6,00%
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Liczebność	36	6	4	3
	%	38,30%	6,40%	4,30%	3,20%
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Liczebność	6	3	0	6
	%	21,40%	10,70%	0,00%	21,40%
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Liczebność	40	17	10	13
	%	27,00%	11,50%	6,80%	8,80%
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Liczebność	7	2	0	2
	%	26,90%	7,70%	0,00%	7,70%
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Liczebność	0	0	0	0
	%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Liczebność	3	0	1	0
	%	37,50%	0,00%	12,50%	0,00%
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Liczebność	13	9	2	1
	%	16,50%	11,40%	2,50%	1,30%
Ogółem	Liczebność	340	126	36	60
	%	31,20%	11,60%	3,30%	5,50%

Sytuacja finansowa respondentów

Nazwa biblioteki	Liczebność %	jestem na utrzymaniu innej osoby	z trudem wystarcza mi na podstawowe potrzeby	wystarcza mi pieniędzy na opłacenie rachunków i najpotrzebniejsze rzeczy	mogę pozwolić sobie na kupno wszystkiego, co jest mi potrzebne	mogę pozwolić sobie na kupno wszystkiego, na co mam ochotę
Miejska Biblioteka Publiczna w Gubinie	Liczebność	26	17	105	115	27
	%	9,00%	5,90%	36,20%	39,70%	9,30%
Biblioteka Publiczna w Zielonej Górze	Liczebność	9	5	32	35	10
	%	9,90%	5,50%	35,20%	38,50%	11,00%
Gminna Biblioteka Publiczna im. Eugeniusza Paukszy w Kargowej	Liczebność	0	0	6	10	4
	%	0,00%	0,00%	30,00%	50,00%	20,00%
Biblioteka Publiczna w Bytomiu Odrzańskim	Liczebność	1	1	11	26	6
	%	2,20%	2,20%	24,40%	57,80%	13,30%
Mediateka – Biblioteka Publiczna w Krośnie Odrzańskim	Liczebność	20	23	78	111	19
	%	8,00%	9,20%	31,10%	44,20%	7,60%
Biblioteka Publiczna w Świebodzinie	Liczebność	5	11	30	39	7
	%	5,40%	12,00%	32,60%	42,40%	7,60%
Gminna Biblioteka Publiczna w Lipinach	Liczebność	3	7	10	7	1
	%	10,70%	25,00%	35,70%	25,00%	3,60%
Gminna Biblioteka Publiczna Gminy Żary zs. w Bieniowie	Liczebność	9	9	53	58	19
	%	6,10%	6,10%	35,80%	39,20%	12,80%
Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze	Liczebność	3	0	6	13	4
	%	11,50%	0,00%	23,10%	50,00%	15,40%
Gminny Ośrodek Kultury i Biblioteka w Wymiarkach	Liczebność	0	0	2	0	0
	%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	0,00%
Gminny Ośrodek Kultury. Biblioteka Publiczna w Świdnicy	Liczebność	0	0	2	5	1
	%	0,00%	0,00%	25,00%	62,50%	12,50%
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze	Liczebność	5	6	19	36	12
	%	6,40%	7,70%	24,40%	46,20%	15,40%
Ogółem	Liczebność	81	79	354	455	110
	%	7,50%	7,30%	32,80%	42,20%	10,20%

SPRAWOZDANIA I RECENZJE

Przemysław Bartkowiak
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
ORCID 0009-0009-9411-874X

Sprawozdanie z działalności naukowej Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze za 2023 rok

I. Zielonogórska Biblioteka Cyfrowa i digitalizacja

W 2023 roku nastąpił dalszy rozwój Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej [dalej: ZBC]. Wzbogaciła się ona o 4678 publikacji z zasobów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze [dalej: WiMBP; Biblioteka Norwida] (zbiory regionalne: wydawnictwa zwarte i ciągłe; zbiory specjalne: grafika, rysunek, wydawnictwa zwarte i kartografie z XIX wieku oraz XIX- i XX-wieczne zbiory magazynowe). Według stanu z 31 grudnia 2023 roku, w ZBC udostępniono 36 124 dokumenty ze zbiorów WiMBP. Liczba wyświetleń tych publikacji w ZBC – 1 999 159 stan bazy na 31 grudnia 2023 roku (1 566 253 – stan bazy na koniec 2022 roku). Liczba wyświetleń w 2023 roku – 432 906 (wzrost w stosunku do 2022 roku o 176 021). Od 1 października 2005 roku zarejestrowano łącznie 39 940 236 odwiedzin.

W 2023 roku zakończono projekt „Digitalizacja starodruków oraz tek Archiwum Prof. J. Kostrzewskiego ze zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze i Zielonogórsko-Gorzowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu – III etap”. Wszystkie publikacje znajdują się już w ZBC. W 2023 roku WiMBP otrzymała dotację z Programu Operacyjnego „Kultura Cyfrowa” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pochodzącą z Funduszu Promocji Kultury na realizację zadania: „Digitalizacja starodruków oraz tek Archiwum Prof. J. Kostrzewskiego ze zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze i Zielonogórsko-Gorzowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu – III etap”. Projekt uzyskał także wsparcie finansowe Województwa Lubuskiego. WiMBP wzbogaciła zbiory ZBC o 46 tek z Archiwum Prof. Józefa Kostrzewskiego. Zielonogórska księżnica w swoich zbiorach posiada wyjątkowej wagi źródło naukowe – rękopiśmienną spuściznę po wybitnym uczonym, nestorze polskiej archeologii, prof. Józefie Kostrzewskim, twórcy poznańskiej szkoły archeologicznej. Józef Kostrzewski prowadził liczne badania wykopaliskowe, m.in. w Biskupinie, w osadzie kultury łużyckiej. Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 900 prac, w tym 11 monumentalnych

syntez i monografii z zakresu prehistorii oraz wczesnego średniowiecza. Wśród zachowanych dokumentów znajdują się materiały warsztatowe oraz notaty badawcze skompletowane w 102, posegregowanych tematycznie, tekach. Zgromadzone dokumenty zasięgiem topograficznym obejmują poszczególne regiony Polski, ale również tereny innych państw, m.in. Niemiec, Czech, Słowacji, a także Skandynawii. Ważną pozycję spuścizny stanowią również rękopisy prac naukowych powstałe w czasie okupacji. Rozpoczęcie digitalizacji Archiwum jest bardzo oczekiwanym działaniem, bowiem w ostatnich latach obserwujemy ponowne zainteresowanie badaniami Józefa Kostrzewskiego. Archeolodzy poszerzają zakres badań, wracają do materiałów źródłowych dokumentujących wykopaliska, na nowo je interpretują. Co roku do Biblioteki Norwida przyjeżdżają naukowcy z całego kraju badać zawartość tek. Sukcesywna ich digitalizacja bardzo ułatwi pracę badaczy, a jednocześnie ochroni materiały i zapobiegnie naruszeniu ich pierwotnego układu w tekach. Poszczególne teki zawierają bowiem setki luźnych szkiców, notatek, fotografii stanowisk i odkopanych obiektów. Biblioteka Zielonogórsko-Gorzowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu wzbogaciła zbiory ZBC o 31 starodruków (XVII-wiecznych druków okolicznościowych). Są to krótkie, często tylko czterostronicowe, katolickie i protestanckie kazania, żałobne panegiryki, polemiczne dyskusje religijne, życzenia i gratulacje ślubne, mowy uniwersyteckie i jubileuszowe, traktaty teologiczne i filozoficzne, które zostały wydane przede wszystkim w drugiej połowie XVII wieku i dotyczą terenów obecnej zachodniej oraz północnej Polski oraz Brandenburgii. Wśród wydawców reprezentowane są takie ośrodki jak: Elbląg, Gdańsk, Legnica, Szczecin, Kostrzyn, Krosno Odrzańskie, Gubin, Pław, Oleśnica, Ścinawa. Druki te były gromadzone i przechowywane przede wszystkim w bibliotekach kościelnych Świebodzina oraz Sulechowa. Są to druki w języku niemieckim i łacińskim. Zespół druków okolicznościowych biblioteki paradyjskiej ilustruje w szerokim zakresie życie i zainteresowania intelektualne oraz społeczne różnych środowisk XVII-wiecznych, głównie na Pomorzu, Śląsku i w Brandenburgii, ale również, choć w mniejszym stopniu, w Wielkopolsce. Na uwagę zasługuje też, ujawniająca się w wielu drukach, ówczesna rola gospodarcza, społeczna i kulturalna oraz skala oddziaływania takich ośrodków jak Szczecin, Legnica, Brzeg, Krosno Odrzańskie, Gubin, Kostrzyn, Leszno, Oleśnica, Ścinawa. Wszystkie te pisma pozwalają na odtworzenie w jakimś stopniu poziomu wykształcenia, mentalności, wrażliwości i sposobu reagowania człowieka tamtej epoki, postawionego wobec różnych wydarzeń publicznych. Przykładem szczególnie cennych druków są zawarte w kazaniach pośmiertnych obszernie świadectwa obecności i działalności na terenie dzisiejszego województwa lubuskiego zakonu joannitów, których główną siedzibą w tym rejonie był Łagów Lubuski. Wszystkie wyznaczone do digitalizacji dokumenty posiadają wysokie walory historyczne oraz naukowe. Dodatkowo, ze względu na przedstawiony zakres oraz zasięg chronologiczny, typograficzny i topograficzny, a także biorąc pod uwagę fakt realizacji przekazu prymarnego, stanowią cenny materiał badawczy. Wszystkie pozycje ze względu na ich cenność i unikatowość są bardzo rzadko

udostępniane czytelnikom. Głównym celem projektu było zabezpieczenie przed uszkodzeniem oraz degradacją części tych materiałów, stanowiących skarby polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury. Proces digitalizacji umożliwi korzystanie z zasobu w celach naukowych czy edukacyjnych użytkownikom profesjonalnym i amatorom (m.in. badacze, studenci, uczniowie, osoby prywatne, instytucje). Zdalne udostępnianie umożliwi korzystanie z zasobu nieograniczonej liczbie czytelników oraz prowadzenie prac badawczych na zbiorach bez udziału oryginalnych egzemplarzy, do których dostęp jest ograniczony z powodu ich wartości oraz podatności na zniszczenie.

Projekt został dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury oraz Województwa Lubuskiego. WiMBP otrzymała w 2023 roku na realizację zadania: „Digitalizacja starodruków oraz tek Archiwum Prof. J. Kostrzewskiego ze zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze i Zielonogórsko-Gorzowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu – III etap” dotację w łącznej kwocie 69 000 zł z Programu Operacyjnego „Kultura Cyfrowa” Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Województwa Lubuskiego.

W 2023 roku w ramach umowy z Archiwum Państwowym w Zielonej Górze i Biblioteką Uniwersytetu Wrocławskiego wprowadzono także do Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej 2678 numerów czasopisma „Grünberger Wochenblatt”, roczniki: 1910, 1913, 1914, 1916, 1917, 1918, 1819, 1920, 1921, 1922, 1923, 1924, 1925, 1926, 1927, 1928, 1931, 1932, 1933, 1935. Ponadto wprowadzono do ZBC kolejne numery „Pro Libris. Lubuskiego Pisma Literacko-Kulturalnego” i „Zielonogórskich Studiów Bibliotekoznawczych” oraz kolekcje rysunków z poszczególnych edycji konkursu „Otwarty Międzynarodowy Konkurs na Rysunek Satyryczny”. Roczniki zostały zakupione przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich O/Zielona Góra z Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu w ramach realizacji zadań publicznych Miasta Zielona Góra związanych z obchodami 800-lecia powstania Zielonej Góry i 700-lecia uzyskania praw miejskich.

Zakup powyższych zbiorów ma bardzo duże znaczenie z punktu widzenia badań regionalnych, które stanowią jedno ze statutowych działań Biblioteki Norwida. Zakup brakujących egzemplarzy do WiMBP przyczyni się do istotnego zwiększenia zbiorów o znaczeniu historycznym oraz ułatwi regionalistom badanie historii Zielonej Góry.

II. Nowoczesne usługi

Biblioteka zgodnie z tendencjami światowymi zmienia się w instytucję wiedzy, edukacji, kultury, informacji, z dostępem do multimediów i elektronicznych baz danych z różnych dyscyplin. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom naszych użytkowników oraz realizując model biblioteki jako instytucji uczącej, WiMBP udostępnia zainteresowanym osobom „Nowoczesne e-usługi”, oferując m.in. bezpo-

średni dostęp do własnych katalogów i baz, polskich oraz zagranicznych bibliotek cyfrowych, katalogów książek i czasopism online, polskich oraz obcojęzycznych elektronicznych baz danych zakupionych w ramach projektu: czasopism naukowych i popularnonaukowych, darmowych e-booków, prasy i czasopism. W 2023 roku, posiadając status biblioteki naukowej, WiMBP kontynuowała organizowanie dostępu do naukowych elektronicznych baz danych, koordynowanych przez Uniwersytet Warszawski i finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, w tym do najważniejszych publikacji naukowych na świecie (Elsevier, Ebsco, Springer, Web of Knowledge, Web of Science, Nature, Science). Biblioteka umożliwiała zdalny dostęp do naukowych elektronicznych baz danych, polskich i zagranicznych bibliotek cyfrowych, darmowych e-booków, prasy i czasopism. Są to w większości źródła bezpłatne i dostępne nie tylko na miejscu, w bibliotece, ale także zdalnie. Korzystanie z nich nie wymaga rejestracji w WiMBP. W 2023 roku obserwowaliśmy dalszy wzrost wykorzystania tych zasobów, co uzasadnia potrzebę dalszego rozwoju tego typu usług Biblioteki Norwida. W 2023 roku WiMBP kontynuowała w ramach konsorcjum realizację projektu Legimi. W 28 bibliotekach publicznych z południowej części województwa lubuskiego udostępniono kody dla czytelników, dające możliwość korzystania z zasobu ponad 100 tys. e-booków. Oferowane są nowości wydawnicze i klasyka literatury polskiej i obcej, dostępna zdalnie na urządzeniach mobilnych: czytnikach, smartfonach, tabletach i komputerach. Od grudnia 2023 roku w WiMBP rozpoczęto projekt dostępu do oferty platformy Empik GO. W ramach oferty comiesięczne wydawanych jest 10 pinów dla czytelników zielonogórskiej Biblioteki Norwida, filii miejskich. Platforma Empik GO oferuje dostęp do ponad 100 tys. tytułów audiobooków, e-booków i podcastów. Wśród zasobów obu platform są nowości wydawnicze i klasyka literatury polskiej oraz obcej, dostępne zdalnie na urządzeniach mobilnych: czytnikach, smartfonach, tabletach oraz komputerach stacjonarnych.

W 2023 roku łącznie wydano 2194 kody. W 2023 roku zarejestrowano 22 090 wypożyczeń książek pobranych z platformy Legimi i Empik GO.

III. Działalność wydawnicza

W 2023 roku nakładem wydawnictwa WiMBP Pro Libris ukazały się następujące publikacje naukowe i popularnonaukowe:

1. Jolanta Fainstein, *Mama ma szorstkie ręce: dramat w 2 aktach*, Zielona Góra 2023, 46 s.;
2. Grażyna Rozwadowska-Bar, *Obudziłam wiersze*, Zielona Góra 2023, 52 s.;
3. Konrad Krakowiak, *Już czas*, Zielona Góra 2023, 66 s.;
4. Patrycja Mierzejewska, *Wchłanianie żelaza*, Zielona Góra 2023, 54 s.;
5. Enna Weiss, *Wiara i ufność*, Zielona Góra 2023, 72 s.;
6. *Antologia dramatu zielonogórskiego*, pod redakcją Andrzeja Bucka, Zielona Góra 2023, 392 s.;

7. Roman Krzywotulski, *Raz dwa trzy znikasz ty*, Zielona Góra 2023, 90 s.;
8. *Katalog 9(12). Festiwalu Filmu, Teatru i Książki Kozzi-Pieczka-Chęciński, 1-5 czerwca 2023*, Zielona Góra 2023, 106 s.;
9. Podwójny katalog (jubileuszowy i regularny rok 2023) *Katalog 25. Edycji Otwartego Międzynarodowego Rysunku Satyrycznego pn. JUBILEUSZ*, Zielona Góra 2023, 88 s.;
10. *Znów wystawimy twarz do słońca: antologia poezji lubuskiej 2007-2022*, pod redakcją Małgorzaty Mikołajczak i Mirosławy Szott, Zielona Góra 2023, 276 s.;
11. Ryszard Łomski, *Zielonogórski big-beat i film*, Zielona Góra 2023, 220 s.

Wydawnictwa ciągłe:

1. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 1-2 (82-83), 144 s.;
2. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 3 (84), 156 s.;
3. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 4 (85), 168 s.;
4. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 5 (86), 160 s.;
5. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), 74 s.;
6. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), 82 s.;

Wydawnictwa elektroniczne:

1. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55);
2. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56);
3. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 1-2 (82-83);
4. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 3 (84);
5. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 4 (85);
6. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 5 (86).

W 2023 roku prowadzono stronę internetową kwartalnika „Pro Libris” (<https://prolibris.net.pl>).

łącznie									
2014 rok	2015 rok	2016 rok	2017 rok	2018 rok	2019 rok	2020 rok	2021 rok	2022 rok	2023 rok
8 publikacji	7 publikacji	6 publikacji	8 publikacji	12 publikacji	14 publikacji	16 publikacji	13 publikacji	15 publikacji	17 publikacji

IV. Konferencje, seminaria

1. 27 kwietnia 2023 roku – seminarium podsumowujące dla dyrektorów i kierowników bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego. W spotkaniu uczestniczyły 62 osoby. Omawiano następujące zagadnienia: *Literackie głosy kobiet. Autorki, bohaterki, gatunki, tematy* – dr hab. Bernadetta Darska, prof. UWM (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie); *Zmiany w Kodeksie pracy. Ważniejsze zagadnienia dotyczące czasu pracy* – Łukasz Szpilski (Pań-

- stwowa Inspekcja Pracy); *Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze. Nowe otwarcie* – Kamilla Marchewska (Gminna Biblioteka Publiczna w Zaborze); *Inauguracja DKK 2023. Omówienie planów (spotkania, warsztaty, eventy). Wypełnianie sprawozdań merytorycznych* – Joanna Kret, Monika Simonjetz (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze).
2. 12 czerwca 2023 roku – seminarium informacyjne poświęcone Narodowemu Programowi Rozwoju Czytelnictwa 2.0 Priorytet 2 „Infrastruktura bibliotek 2021-2025” dla dyrektorów, kierowników bibliotek publicznych oraz władz samorządowych południowej części województwa lubuskiego. W spotkaniu wzięły udział 52 osoby.
  3. 2-4 października 2023 roku – konferencja naukowa *Miasto starsze niż prasa*. Organizatorzy: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Komisja Prasoznawcza PAN, Oddział w Krakowie, Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Zakład Dziennikarstwa i Nauk o Mediach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Łączna liczba uczestników – 180 osób.
  4. 15-16 listopada 2023 roku – II Forum Bibliotek Lubuskich ph. *Nowa oferta usług i przestrzeni bibliotecznych* (15-16 listopada 2023 roku). W dwudniowej konferencji uczestniczyło 111 osób.

V. Szkolenia

1. Zorganizowano i przeprowadzono trzy spotkania w ramach szkoleń pracowników WiMBP, podczas których omówiono następujące zagadnienia:
  - 1 lutego 2023 roku – plany na rok 2023, podsumowanie wskaźników czytelnictwa za rok 2022 przedstawili dr Andrzej Buck, dr Przemysław Bartkowiak, Marzena Wańtuch-Elińska;
  - 1 marca 2023 roku – szkolenie z zakresu ochrony osób i mienia, bezpieczeństwa i zasad współpracy z firmą ochroniarską oraz sposobu zachowania się w przypadku zaistnienia zagrożeń przestępczych w obiekcie oraz zdarzeń wymagających ewakuacji;
  - 6 września 2023 roku – „System PROLIB po reinstalacji – prezentacja zmian i nowości” – bibliotekarz systemowy Justyna Hołody.
2. Zorganizowano szkolenia i warsztaty dla bibliotekarzy w 2023 roku:
  - 10 i 28 marca 2023 roku – zrealizowano szkolenia dotyczące pracy w programie PROLIB dla pracowników BPMiG we Wschowie (10 marca 2023 roku, 3 osoby) i pracowników Mediateki – Biblioteki Publicznej w Krośnie Odrzańskim (28 marca 2023 roku, 2 osoby). Szkolenie prowadziła Justyna Hołody – bibliotekarz systemowy WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze;
  - 27 września 2023 roku – w Sulechowie odbyły się warsztaty z Roksana Jędrzejewską-Wróbel wokół tematu „Biblioteka młodego człowieka”, z wykorzystaniem książek autorki (50 uczestników);

- 10-11 października 2023 roku – wspólnie z Polskim Towarzystwem Biblioterapeutycznym przygotowano dwa szkolenia biblioterapeutyczne dla bibliotekarzy. Zrealizowane zostały w ramach programu Partnerstwo dla Książki. Były to szkolenia na następujące tematy: wsparcie dla osób z depresją, jak znaleźć sens w życiu i uchronić przed próbą samobójczą (28 uczestników) oraz przybliżenie zagadnień z zakresu współczucia, wrażliwości, poczucia własnej wartości, różnorodności społeczno-kulturowej (34 uczestników).

VI. Publikacje naukowe oraz popularnonaukowe pracowników WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze opublikowane w 2023 roku

PUBLIKACJE:

dr Andrzej Buck

1. *Biogramy* [Halina Bohuta-Stapel, Jolanta Fainstein, Gunnar Hayen (właśc. Artur Beling), Paulina Korzeniewska, Iwona Kusiak, Elaa Mastas (właśc. Lech Mackiewicz), Konrad Pruszyński, Mirosława Szott], [w:] *Antologia dramatu zielonogórskiego*, teksty wybrał, zredagował, posłowiem i notami biograficznymi opatrzył Andrzej Buck, Zielona Góra 2023, s. 387-391.
2. *Badania nad prasą lubuską po roku 1989*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2023, t. 26, z. 1, s. 41-65.
3. *Cyzel*, [w:] *Chęciński. Taki swój*, Czernica 2023, s. 98-104.
4. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 1-2 (82-83), red. nacz. Andrzej Buck, Zielona Góra 2023, 144 s.
5. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 3 (84), red. nacz. Andrzej Buck, Zielona Góra 2023, 156 s.
6. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 4 (85), red. nacz. Andrzej Buck, Zielona Góra 2023, 168 s.
7. „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 5 (86), Zielona Góra 2023, red. nacz. Andrzej Buck 160 s.
8. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), red. Andrzej Buck, Monika Simonjetz, Joanna Wawryk, Zielona Góra 2023, 74 s.
9. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), red. Andrzej Buck, Monika Simonjetz, Joanna Wawryk, Zielona Góra 2023, 82 s.
10. *Antologia dramatu zielonogórskiego*, teksty wybrał, zredagował, posłowiem i notami biograficznymi opatrzył Andrzej Buck, Zielona Góra 2023, 391 s.
11. *Historia Otwartego Międzynarodowego Konkursu na Rysunek Satyryczny (1986-2023) = History of the International Open Cartoon Contest (1986-2023)* [katalog], red. Ryszard Błażyński, Andrzej Buck, Alicja Lipińska, Maria Radziszewska, Zielona Góra 2023, 52 s.

dr Przemysław Bartkowiak

1. *Tworzenie polskiej administracji oraz proces zasiedlania Ziemi Lubuskiej po II wojnie światowej*, [w:] *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura*, red. B. Burda, M. Szymczak, Zielona Góra 2023, s. 353-365.
2. *Odbudowa gospodarcza w latach 1945-1950*, [w:] *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura*, red. B. Burda, M. Szymczak, Zielona Góra 2023, s. 366-375.
3. *Przemiany polityczne w latach 1945-1950*, [w:] *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura*, red. B. Burda, M. Szymczak, Zielona Góra 2023, s. 376-386.
4. *Ryszard Szablowski* [biogram], [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. 5, red. J. Olszek, T. Kozłowski, G. Wołk, K. Dworaczek, P. Zwiernik, Warszawa 2023, s. 345.
5. *Nowosolski Komitet Samoobrony Solidarności* [hasło], [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. 5, red. J. Olszek, T. Kozłowski, G. Wołk, K. Dworaczek, P. Zwiernik, Warszawa 2023, s. 235.

Małgorzata Domagała

1. *Intensywność korzystania z biblioboxu*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 6-8.
2. *Biblioteki publiczne południowej części województwa lubuskiego w 2022 roku (wykaz placówek wg powiatów)* [dokument elektroniczny], tryb dostępu: <https://biblioteka.zgora.pl/index.php/component/sppagebuilder/?view=page&id=217>.
3. *Biblioteki publiczne południowej części województwa lubuskiego w latach 2021-2022 (zestawienia statystyczne wg powiatów)* [dokument elektroniczny], tryb dostępu: <https://biblioteka.zgora.pl/index.php/component/sppagebuilder/?view=page&id=217>.
4. *Wskaźniki funkcjonalności bibliotek publicznych, w tym WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, w 2022 r. – mediany (infografiki)* [dokument elektroniczny], tryb dostępu: <https://biblioteka.zgora.pl/index.php/component/sppagebuilder/?view=page&id=218>.
5. *Wskaźniki funkcjonalności w WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze na tle wskaźników bibliotek wojewódzkich oraz wojewódzkich i miejskich w 2022 roku – I grupa: zasoby, dostęp, infrastruktura, II grupa: wykorzystanie, III grupa: wydajność, efektywność, IV grupa: potencjał i rozwój* [4 tabele + 124 wykresy] [dokument elektroniczny], tryb dostępu: <https://biblioteka.zgora.pl/index.php/component/sppagebuilder/?view=page&id=218>.
6. *Wskaźniki funkcjonalności w WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w zestawieniu ze wskaźnikami w wojewódzkich i wojewódzkich i miejskich bibliotekach publicznych (mediany) w latach 2018-2022* [32 tabele + 31 wykresów] [dokument elektroniczny], tryb dostępu: <https://biblioteka.zgora.pl/index.php/component/sppagebuilder/?view=page&id=218>.

Natalia Dyjas-Szatkowska

1. *Filozof na czterech nogach* [Aleksandra Kurzawa, *Przypadki pewnego konia* – rec.], „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 3 (84), s. 138-139.
2. *Bibliobusy oknem na świat, czyli rzecz o Międzynarodowym Kongresie Bibliotek Mobilnych*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 23-25.

Agnieszka Ginko

1. *Integracja i inspiracja, czyli cykliczne spotkania poetów i pisarzy w Bibliotece Norwida*, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 4 (85), s. 118-121.

Agata Grzelak

1. *Bibliografia Ziemi Lubuskiej za rok 2022 (wybór)*, „Ziemia Lubuska” 2023, nr 10, s. 233-256 (współautor: Grażyna Kostkiewicz-Górska, zest. Alina Polak-Woźniak).

dr Paweł Karp

1. *Kaplice, krypty, tunele i nieznane inskrypcje. Żarski zakątek tajemnic*, cz. II, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 1-2 (82-83), s. 95-102 (współautor: Anna Polak).
2. *Fenomen żarskiej fary. O tym, jak nauka otworzyła drzwi turystom. Żarski zakątek tajemnic*, cz. III, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 4 (85), s. 130-133 (współautor: Anna Polak).
3. *Niezwykłe pamiątki i ich fundatorzy. Żarski zakątek tajemnic*, cz. IV, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 5 (86), s. 115-119 (współautor: Anna Polak).
4. *Kościół i ich wyposażenie na terenie miast i gmin: Lubsko, Jasień, Trzebiel, Brody, Tuplice. Przeszłość – teraźniejszość*, Żary 2023, 124 s. (współautor: Anna Polak).

Joanna Kret

1. *Forum Bibliotek Lubuskich*, „Poradnik Bibliotekarza” 2023, nr 3, s. 22-23.
2. *Dyskusyjne Kluby Książki w południowej części województwa lubuskiego*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 12-16.
3. *Miesiąc z ISKIERKĄ*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 65-66.

Alicja Lipińska

1. *Rok pod znakiem rysunku satyrycznego*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 43-46 (współautor: Maria Radziszewska).

2. 25. *Otwarty Międzynarodowy Konkurs na Rysunek Satyryczny „Jubileusz” = 25 International Open Cartoon Contest „Jubilee”* [katalog], red. Alicja Lipińska, Ewa Mielczarek, Maria Radziszewska, Zielona Góra 2023, 36 s.
3. *Historia Otwartego Międzynarodowego Konkursu na Rysunek Satyryczny (1986-2023) = History of the International Open Cartoon Contest (1986-2023)* [katalog], red. Ryszard Błażyński, Andrzej Buck, Alicja Lipińska, Maria Radziszewska, Zielona Góra 2023, 52 s.

Ewa Mielczarek

1. *Poeeci z Żar*, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 1-2 (82-83), s. 62-64.
2. *Jesienne spotkania z literaturą w Norwidzie*, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 5 (86), s. 69-76.
3. 25. *Otwarty Międzynarodowy Konkurs na Rysunek Satyryczny „Jubileusz” = 25 International Open Cartoon Contest „Jubilee”* [katalog], red. Alicja Lipińska, Ewa Mielczarek, Maria Radziszewska, Zielona Góra 2023, 36 s.
4. 9 (12). *Festiwal Filmu, Teatru i Książki – Kozzi, Pieczka, Chęciński: 1-5 czerwca 2023, Zielona Góra – Zatonie* [katalog], [Ewa Mielczarek, Danuta Morawska], Zielona Góra 2023, 94 s.

Marcin Radwański

1. *Lekcja*, „Pasje Literackie” 2023, nr 12-13/2023, s. 17-20.
2. *Szef*, „Pasje Literackie” 2023, nr 14, s. 14-15.
3. *Leila*, Będzin 2023, 180 s.

Maria Radziszewska

1. *Noc Muzeów 2023 w Muzeum Ilustracji Książkowej ph. W wiosce przyjaciół Misia Uszatka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 39-40 (współautor: Agnieszka Urbaniak).
2. *Z winem w tle: winiarstwo Ziemi Lubuskiej w świetle zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 3-5 (współautor: Agnieszka Urbaniak).
3. *Rok pod znakiem rysunku satyrycznego*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 43-46 (współautor: Alicja Lipińska).
4. 25. *Otwarty Międzynarodowy Konkurs na Rysunek Satyryczny „Jubileusz” = 25 International Open Cartoon Contest „Jubilee”* [katalog], red. Alicja Lipińska, Ewa Mielczarek, Maria Radziszewska; tł. na ang. Agnieszka Gingo-Humphries, Zielona Góra 2023, 36 s.
5. *Historia Otwartego Międzynarodowego Konkursu na Rysunek Satyryczny (1986-2023) = History of the International Open Cartoon Contest (1986-2023)* [katalog], red. Ryszard Błażyński, Andrzej Buck, Alicja Lipińska, Maria Radziszewska, Zielona Góra 2023, 52 s.

Kinga Szczaniecka

1. *Kijów w stanie wojny* [Larysa Kodochnikowa, *Wojna*, reż. D. Tomashpolskiy, Ukraina 2022 – rec.], „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 5 (86), s. 144-145.

Monika Simonjetz

1. *Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy w Szlichtyngowej: otwartość, empatia i ambitne plany*, „Poradnik Bibliotekarza” 2023, nr 1, s. 30-31.
2. *Moja, Twoja, Nasza – Biblioteka!*, „Poradnik Bibliotekarza” 2023, nr 5, s. 5-9.
3. *Czas dla siebie może być czasem dla innych – aktywne seniorki*, „Biblioteka Publiczna” 2023, nr 5, s. 20-21.
4. *Patroni roku 2023 w planach pracy bibliotek*, „Biblioteka Publiczna” 2023, nr 1, s. 9-11.
5. *Być kobietą... w bibliotece*, „Poradnik Bibliotekarza” 2023, nr 3, s. 5-9.
6. *Jestem szczęśliwa i spełniona: rozmowa z Agnieszką Borkiewicz, dyrektorką Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Jarocinie*, „Poradnik Bibliotekarza” 2023, nr 4, s. 16-22.
7. *Być albo nie być... Biblioteka w mediach społecznościowych*, „Biblioteka Publiczna” 2023, nr 10, s. 18-21.
8. *DKK na zdrowie. Co wspólnego mają dyskusyjne kluby książki z promocją zdrowia?*, „Biblioteka Publiczna” 2023, nr 11, s. 12-14.
9. *Należy wysłać w świat dużo dobra i dzielić się nim... Z Łukaszem Michalkiewiczem, dyrektorem Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy w Jasieniu, rozmawia Monika Simonjetz*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), s. 66-70.
10. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 1 (55), red. Andrzej Buck, Monika Simonjetz, Joanna Wawryk, Zielona Góra 2023, 74 s.
11. „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), red. Andrzej Buck, Monika Simonjetz, Joanna Wawryk, Zielona Góra 2023, 82 s.

dr Mirosława Szott

1. *Pomyślałem, że zostałem usprawiedliwiony z tego, co zrobiłem*, Z Mirosławem Kulebą rozmawiała Mirosława Szott, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 1-2 (82-83), s. 53-61.
2. *Poznanie zmysłowe z perspektywy językoznawcy*, Z prof. Piotrem Kładocznym rozmawiała Mirosława Szott, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 4 (85), s. 108-111.
3. *Młodzi Zielonej Góry i okolic – dwadzieścia jeden nazwisk i kilka refleksji ogólnych*, „Pro Libris. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne” 2023, nr 3 (84), s. 15-17.
4. *Anna Tokarska – zielonogórska poetka (szkic w 10. rocznicę śmierci)*, <https://pisarze.pl/2023/10/17/mirosława-szott-jozef-baran-anna-tokarska-zielonogorska-poetka-szkic-w-10-rocznice-smierci/> (współautor: Józef Baran).

5. *Zgasić światła świata* [dramat], [w:] *Antologia dramatu zielonogórskiego*, red. Andrzej Buck, Zielona Góra 2023, s. 373-385.
6. *Znów wystawimy twarz do słońca. Antologia poezji lubuskiej 2007-2022*, red. Małgorzata Mikołajczak, Mirosława Szott, Zielona Góra 2023, 276 s.

Agnieszka Urbaniak

1. *Noc Muzeów 2023 w Muzeum Ilustracji Książkowej ph. W wiosce przyjaciół Misia Uszatka*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 39-40 (współautor: Maria Radziszewska).
2. *Z winem w tle: winiarstwo Ziemi Lubuskiej w świetle zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 3-5 (współautor: Maria Radziszewska).

Anna Urbaniak

1. *Sprawozdanie z 42. spotkania Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej przy ZG SBP*, „Bibliotekarz” 2023, nr 1, s. 36-37.
2. *Winiarska tożsamość Ziemi Lubuskiej w świetle zasobów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze*, „Bibliotekarz” 2023, nr 3, s. 25-26.
3. *Małgorzata Ulanicka* [wspomnienie pośmiertne], „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 79.
4. *Światłocienie: sublimacje*, Zielona Góra, 2023, 68 s.

Anna Urbańska

1. *II Złot Fanów Ani z Zielonego Wzgórza w Bibliotece Norwida w Zielonej Górze*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 36-38.
2. *Tydzień Teatru z Biblioteką na Podgórnej*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 57-58.

Kornelia Waloch

1. *Biblioteka miejscem dla teatru*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 26-27.
2. *Zielona Góra jutra*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 62-63.

Anna Witkowska

1. *Galeria młodych – przestrzeń młodych artystów w Centrum Bibliotecznym dla Dzieci i Młodzieży*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 19-20.
2. *W pogoni za paleontologiem! Spotkanie z przedszkolakami w bibliotece*, „Bibliotekarz Lubuski” 2023, nr 2 (56), s. 75-76.

Łącznie publikacji naukowych i popularnonaukowych									
2014 rok	2015 rok	2016 rok	2017 rok	2018 rok	2019 rok	2020 rok	2021 rok	2022 rok	2023 rok
47	37	30	58	44	67	110	87	89	77

VII. Promocje książek

Czwartki Lubuskie – spotkania									
2014 rok	2015 rok	2016 rok	2017 rok	2018 rok	2019 rok	2020 rok	2021 rok	2022 rok	2023 rok
7	9	12	15	22	18	16	20	19	21

Czwartki Lubuskie – 21 spotkań z popularnymi twórcami, publicystami, regionalnymi autorami i promocje książek:

– 19 stycznia 2023 roku – spotkanie autorskie z Przemysławem Piotrowskim, zielonogórskim powieściopisarzem, autorem bestsellerowych kryminałów, jednym z najpopularniejszych obecnie pisarzy kryminalnych w Polsce, połączone z promocją książki *Prawo matki*. Prowadzenie: Magdalena Faron.

– 2 lutego 2023 roku – promocja tomiku poetyckiego *Posypana wiatrem* Marii Jolanty Fraszewskiej, poetki, edukatorki, nauczycielki, publicystki, działaczki społecznej. Prowadzenie: dr Robert Rudiak.

– 9 lutego 2023 roku – promocja książki *Jestem dość* Magdaleny Mikołajczyk, założycielki kabaretów Szum i Słoiczek po Cukrze, aktorki – wystąpiła w filmie *33 minuty w Zielonej Górze, czyli w połowie drogi*, autorki bloga internetowego matkojedyna.com. Prowadzenie: Magdalena Faron.

– 16 lutego 2023 roku – promocja książki *Syn marnotrawny. Biografia ocalenia* ks. dra hab. Andrzeja Draguły, prof. US, publicysty, autora książek. Prowadzenie: ks. dr Piotr Bartoszek, dyrektor Instytutu Filozoficzno-Teologicznego im. Edyty Stein w Zielonej Górze.

– 16 marca 2023 roku – spotkanie autorskie z Mateuszem Pojnarzem, laureatem nagrody specjalnej dla młodego dziennikarza w ramach Lubuskich Wawrzynów 2022 za książkę *Rzeka ma zawsze rację. Nowa Sól i powódź 1997*. Prowadzenie: Szymon Płóciennik.

– 23 marca 2023 roku – spotkanie autorskie z Anną Wojtachą, dziennikarką, korespondentką wojenną, autorką reportażu *„Miami” bez cenzury, Ćpuny wojny. Tego nie zobaczysz w relacjach z frontu, Zabijemy albo pokochamy. Opowieści z Rosji oraz Kruchy lód. Dziennikarze na wojnie*. Prowadzenie: Karolina Kamińska.

– 30 marca 2023 roku – spotkanie autorskie z Izabelą Sumińską, konsultantką wojewódzką w dziedzinie psychologii klinicznej województwa lubuskiego, psycho-terapeutką i terapeutką uzależnień, autorką książki *Bajeczny wymiar psychoterapii*. Prowadzenie: Agnieszka Sobiak.

- 20 kwietnia 2023 roku – spotkanie autorskie z Waldemarem Szymczakiem, laureatem Lubuskiego Wawrzynu Literackiego 2022 w kategorii „Proza”, autorem książki *Odwyk [z] dorosłości*, nauczycielem II Liceum Ogólnokształcącego im. Marii Skłodowskiej-Curie w Gorzowie Wielkopolskim. Prowadzenie: ks. dr hab. Andrzej Draguła, prof. US.
- 27 kwietnia 2023 roku – spotkanie autorskie z Moniką Dziubą vel Maurycym Dudkiem, nagrodzonym za Debiut Literacki Srebrnym Sokolim Piórem podczas Lubuskich Wawrzynów 2022, prawnikiem i pasjonatem kultury Bliskiego Wschodu, autorem książki *Przyzwoici ludzie*. Prowadzenie: Patrycja Tokarska i Martyna Zawieja.
- 11 maja 2023 roku – spotkanie autorskie z ks. drem hab. Andrzejem Dragułą, prof. US, przewodniczącym Rady Instytutu Nauk Teologicznych US, połączone z promocją książki *Bóg incognito. Kazania z nadzieją*. Prowadzenie: dr hab. Katarzyna Zagórska, prof. UAM.
- 18 maja 2023 roku – promocja tomiku poezji pt. *Obudziłam wiersze* Grażyny Rozwadowskiej-Bar, członkini Związku Literatów Polskich oraz Klubu Literackiego Związku Literatów Polskich w Żarach. Wiersze czytała Joanna Wąż-Stasiewicz. Prowadzenie: dr Mirosława Szott.
- 22 czerwca 2023 roku – *15-lecie od debiutu* – jubileusz pracy twórczej Krzysztofa Koziołka, nowosolanina, pisarza, dziennikarza, autora kilkunastu powieści sensacyjno-kryminalnych, dwóch kryminałów retro i thrillera górskiego, połączone z promocją najnowszej książki *Osaczony*. Prowadzenie: Magdalena Faron. Współorganizator: Towarzystwo Miłośników Zielonej Góry WINNICA. Koncert studentów Instytutu Muzyki Uniwersytetu Zielonogórskiego.
- 7 września 2023 roku – spotkanie autorskie z Joanną Marcinkowską, dwukrotną laureatką ogólnopolskiego Konkursu Jednego Wiersza „Zakochaj się w...” oraz promocją tomiku poezji *Przemilczenia*. Wiersze czytała Magdalena Faron. Prowadzenie: Agata Kostrzewska.
- 14 września 2023 roku – spotkanie autorskie z Jolantą Pytel, poetką, literatką, animatorką życia kulturalnego Zielonej Góry, członkinią Stowarzyszenia Jeszcze Żywych Poetów połączone z promocją tomiku poezji *Słowa rozrzucił wiatr*. Prowadzenie: dr Mirosława Szott.
- 21 września 2023 roku – spotkanie autorskie z Przemysławem Karwowskim, laureatem Małego Srebrnego Pióra za najlepszą książkę popularnonaukową *Vademecum winiarstwa na Ziemi Lubuskiej* podczas Lubuskich Wawrzynów 2022. Prowadzenie: Tomasz Kowalski.
- 28 września 2023 roku – spotkanie autorskie z Konradem Krakowiakiem, poetą, filozofem i dziennikarzem, autorem tekstów piosenek i zapowiedzi estradowych, połączone z promocją tomiku *Już czas*. Prowadzenie: Agnieszka Ginko.
- 12 października 2023 roku – spotkanie autorskie z Rolandem Hellmannem, fotografem, poetą, autorem licznych albumów fotograficznych o miastach na polsko-niemieckim pograniczu, połączone z promocją dwujęzycznego tomiku wierszy *Serce i dusza*. Wiersze czytała Halinka Boguta-Stapel. Prowadzenie: Małgorzata Hellmann.

- 19 października 2023 roku – spotkanie autorskie połączone z prapremierą książki *Nic do stracenia* Przemysława Piotrowskiego, zielonogórskiego powieściopisarza, autora bestsellerowych kryminałów. Prowadzenie: Magdalena Faron.
  - 26 października 2023 roku – spotkanie autorskie z Wojciechem Rogacinem, redaktorem naczelnym „Polski Metropolii Warszawskiej” (Polska Times), wcześniej dziennikarzem działów zagranicznych „Gazety Wyborczej” i „Newsweeka”, korespondentem wojennym z Iraku i innych miejsc na świecie. Wydarzenie połączone z promocją książki *Zelenski*, będącej pierwszą w Polsce biografią prezydenta Ukrainy. Prowadzenie: Karolina Kamińska.
  - 7 grudnia 2023 roku – spotkanie autorskie z Aldoną Reich, zielonogórską pisarką, filolożką, specjalistką PR, redaktorką i korektorką, połączone z premierą książki *Dwunasty*. Prowadzenie: Magdalena Faron.
  - 14 grudnia 2023 roku – spotkanie autorskie z ks. drem hab. Andrzejem Dragułą, prof. US. Wydarzenie połączone z promocją najnowszej książki *Kościół, który wyznaje. Między zgorszeniem a nadzieją*. Prowadzenie: prof. dr hab. Małgorzata Miłojajczak.
- Odbyły się promocje kolejnych numerów [nr 1-2 (82-83), nr 3 (84), 4 (85) oraz nr 5 (86)] „Pro Libris. Lubuskiego Pisma Literacko-Kulturalnego” z udziałem lubuskiego środowiska literackiego, naukowego oraz bibliotekarskiego.

VIII. Przygotowane zostały kolejne cykle wykładów w ramach konwersatoriów bibliotekoznawczych 2023-2024

12. edycja 2022/2023

- 18 stycznia 2023 roku – Tomasz Kalota (Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu), *Regionalny GLAM jako model współpracy instytucji kultury*.
- 15 marca 2023 roku – dr hab. Agnieszka Chamera-Nowak (Uniwersytet Warszawski), *Zamiast reszty... Książka w czasach stalinizmu w Polsce*.
- 19 kwietnia 2023 roku – dr Mirosława Szott (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze), *Poezja niekonwencjonalna i lubuski przypadek Grzegorza Żeglenia*.
- 17 maja 2023 roku – dr Joanna Wawryk (Uniwersytet Zielonogórski), *Współczesna recepcja twórczości Adama Mickiewicza*.
- 15 czerwca 2023 roku – dr hab. Radosław Szyber, prof. UZ (Uniwersytet Zielonogórski), *Współczesne czasopismo naukowe w Polsce (garść refleksji polonisty)*.

13. edycja 2023/2024

- 20 września 2023 roku – dr Halina Bernat (Biblioteka Miejska w Łodzi), *Design w bibliotekach. Prace aranżacyjne przestrzeni w małych i dużych bibliotekach*.
- 26 października 2023 roku – prof. dr hab. Grzegorz Nieć (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), *Kultura książki Czech – historia i współczesność*.

- 15 listopada 2023 roku – prof. dr hab. Wojciech Ligęza (Uniwersytet Jagielloński), *Wisławy Szymborskiej fascynacje filmowe*.
- 15 listopada 2023 roku – dr Przemysław Bartkowiak (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze), *Zbiory regionalne a przestrzeń cyfrowa – działania biblioteki w dobie digitalizacji*.
- 20 grudnia 2023 roku – dr Bożena Jaskowska (Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), *Poczytaj mi sztuczna inteligencjo. O książkach pisanych przez AI*.
- 17 stycznia 2024 roku – dr Agnieszka Staniszevska-Mól (Biblioteka Kraków), *Książkomaty – blaski i cienie*.
- 21 lutego 2024 roku – prof. dr hab. Marian Kisiel (Uniwersytet Śląski w Katowicach), *Potrójna bezdomność. O wczesnej prozie Marka Hłaski*.
- 20 marca 2024 roku – dr hab. Agnieszka Wandel, prof. UWr (Uniwersytet Wrocławski), *Informacja kontra ideologia – książki do edukacji seksualnej dzieci i młodzieży wczoraj i dziś*.
- 17 kwietnia 2024 roku – dr Stanisław Skórka (Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie/ Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), *Inteligentne ekosystemy w bibliotece. Koncepcja projektowania cyfrowych usług*.

IX. Organizacja Lubuskich Wawrzynów

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze wspólnie z Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim przygotowała i przeprowadziła „Lubuski Wawrzyn Naukowy, Literacki oraz Dziennikarski 2023” – 1 marca 2024 roku wręczony został 30. Lubuski Wawrzyn Literacki, 19. Lubuski Wawrzyn Naukowy oraz 10. Lubuski Wawrzyn Dziennikarski. Laureatem Lubuskiego Wawrzynu Literackiego w kategorii „Poezja” został Konrad Wojtyła za tomik *Scherzofrenia*, Mikołów 2023. Laureatem Lubuskiego Wawrzynu Literackiego w kategorii „Proza” został Mariusz Wilk za książkę *Procidana*, Pyrzany 2023. Skład jury LWL – kategoria „Poezja”: prof. dr hab. Małgorzata Mikołajczak (Uniwersytet Zielonogórski – przewodnicząca kapituły), prof. dr hab. Wojciech Ligęza (Uniwersytet Jagielloński), dr Małgorzata Lebda, (Uniwersytet Jagielloński), ks. dr hab. Andrzej Draguła, prof. US (Uniwersytet Szczeciński); kategoria „Proza”: dr hab. Wojciech Browarny, prof. UWr (Uniwersytet Wrocławski – przewodniczący kapituły), dr hab. Karol Maliszewski, prof. UWr (Uniwersytet Wrocławski), prof. dr hab. Jerzy Madejski (Uniwersytet Szczeciński). Laureatem Lubuskiego Wawrzynu Naukowego została Gabriela Augustyniak-Żmuda za publikację *Biografie językowe przesiedleńców ze wschodnich województw II Rzeczypospolitej mieszkających w regionie lubuskim*, Warszawa 2023. Skład jury LWN: prof. dr hab. Wojciech Strzyżewski (Uniwersytet Zielonogórski – przewodniczący kapituły), prof. dr hab. Grzegorz Kucharczyk (Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim), dr Marta

Bąkiewicz (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. dr hab. Tomasz Jurek (Zamiejscowy Wydział Kultury Fizycznej w Gorzowie Wielkopolskim, Filia Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu) oraz dr Andrzej Buck (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze). Laureatką Lubuskiego Wawrzynu Dziennikarskiego została Elżbieta Wozowczyk-Leszko za audycje wyemitowane na antenie Radia Zachód: *Droga bez łez* (cykl „Opisać świat”, 25.05.2023); *W głowie malowane* (cykl „Czas na reportaż”, 28.06.2023); *Istnieje inna ścieżka* (cykl „Opisać świat”, 03.12.2023); *Nasz breakingowy świat* (cykl „Czas na reportaż”, 08.11.2023). Skład jury LWD: prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach – przewodnicząca kapituły), dr hab. Ewa Danowska (Tarnowska Szkoła Wyższa Akademia Nauk Stosowanych), dr hab. Katarzyna Gajlewicz-Korab (Uniwersytet Warszawski).

X. Współpraca naukowa / udział pracowników w pracach naukowych

1. Udział dra Andrzeja Bucka, dyrektora WiMBP w pracach (spotkaniach) Komisji Prasoznawczej O/PAN w Krakowie.
2. Udział dra Andrzeja Bucka, dyrektora WiMBP w pracach (spotkaniach) Rady Programowej Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
3. Udział dra Andrzeja Bucka jako recenzenta w pracach naukowego czasopisma punktowanego – „Przegląd Biblioteczny” (70 punktów).
4. Udział dra Przemysława Bartkowiaka jako recenzenta w pracach naukowego czasopisma punktowanego „In Gremio. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką” (40 punktów). Jest to rocznik wydawany od 2007 roku przez Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego.
5. Udział dra Przemysława Bartkowiaka w pracach zespołu redakcyjnego recenzowanego czasopisma popularnonaukowego „Ziemi Lubuska” wydawanego przez Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze.
6. Udział dra Przemysława Bartkowiaka w pracach Wydziałowej Rady Programowej kierunku filologia polska Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz Wydziałowej Rady Programowej kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna Uniwersytetu Zielonogórskiego.
7. Organizacji cyklu 9. spotkań ph. „Rozmowy o Zielonej Górze”, których tematem przewodnim jest historia miasta Zielona Góra. Organizatorzy: Towarzystwo Miłośników Zielonej Góry WINNICA, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze. Wykaz spotkań:
  - 28 lutego 2023 roku – *Życie teatralne Zielonej Góry*. Rozmowę poprowadził dr Andrzej Buck.
  - 28 marca 2023 roku – *Życie literackie Zielonej Góry*. Rozmowę prowadzili dr Mirosława Szott oraz dr Robert Rudiak.

- 25 kwietnia 2023 roku – *Życie muzyczne w Zielonej Górze*. Rozmowę prowadzili dr hab. Barbara Literska, prof. UZ i Sławomir Kozłowski.
  - 30 maja 2023 roku – *Bioróżnorodność w naszym mieście. Wczoraj, dziś i jutro*. Rozmowę prowadzili prof. dr hab. Leszek Jerzak oraz dr Piotr Reda.
  - 27 czerwca 2023 roku – *Aktywność społeczna mieszkańców*. Rozmowę prowadzili dr Agnieszka Opalińska oraz dr Przemysław Bartkowiak.
  - 25 lipca 2023 roku – *Sport w Naszym Mieście*. Rozmowę prowadzili red. Szymon Kozica i red. Andrzej Flügel.
  - 29 sierpnia 2023 roku – *Winiarstwo*. Gość specjalny: Roman Grad, prezes Zielonogórskiego Stowarzyszenia Winiarzy. Rozmowę poprowadził Tomasz Kowalski.
  - 26 września 2023 roku – *Nasze media*. Rozmowę prowadzili dr hab. Magdalena Steciąg, prof. UZ oraz dr hab. Radosław Domke, prof. UZ.
  - 24 października 2023 roku – *Bezpieczeństwo w mieście*. Rozmowę prowadził mł. insp. Tomasz Szuda oraz red. Alfred Siatecki.
8. Organizacja dwóch spotkań – we współpracy z Instytutem Pamięci Narodowej Oddział w Poznaniu w ramach Centrum Edukacyjnego IPN Przystanek Historia w Zielonej Górze:
- 15 lutego 2023 roku – odbyło się „Spotkanie z dokumentem”, w ramach którego archiwisci Oddziałowego Archiwum IPN Justyna Pera i dr Paweł Głuszek przedstawili założenia projektu „Archiwum Pełne Pamięci” realizowanego przez Instytut Pamięci Narodowej. W ramach tego projektu każdy może przekazać do Instytutu pamiątki rodzinne, dokumenty z przeszłości, fotografie – wszystko to, co dokumentuje przeszłość jego rodziny oraz ważne wydarzenia dla dziejów Polski i Polaków w latach 1917-1990. Podczas wystąpienia zaprezentowano materiały dotychczas zgromadzone w ramach projektu Archiwum Pełne Pamięci – pamiątki, wspomnienia, prywatne listy, notatki i fotografie.
  - 8 grudnia 2023 roku – debata z okazji 40. rocznicy działalności Ruchu Młodzieży Niezależnej. Moderator: dr Przemysław Zwiernik.
9. Organizacja 2 spotkań naukowych w ramach cyklu „Bliskie nieznane. Naukowe spotkania z tradycją i kulturą” wspólnie z Lubuskim Towarzystwem Naukowym w Zielonej Górze:
- 14 marca 2023 roku odbyło się spotkanie z Justyną Michniuk pt. „Tradycje i zwyczaje na Dolnych Łużycach. Troska o zachowanie kultury mniejszościowej”. Moderator: prof. dr hab. Bogumiła Burda;
  - 6 czerwca 2023 roku odbyło się spotkanie z dr. Grzegorzem Wanatko pt. „Łemkowie jako wierni w Kościołach wschodnich”. Moderator: prof. dr hab. Bogumiła Burda.
10. Udział Anny Urbaniak, kierownika Działu Informacji Regionalnej i Bibliograficznej WiMBP im. Cypriana Norwida w pracach (w funkcji sekretarza) Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

11. W ramach prowadzonych badań naukowych pracownicy WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze wykonali kilka kwerend archiwalnych, w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze; Instytucie Pamięci Narodowej, Oddział w Poznaniu.

XI. Wystawy

1. Współorganizowanie i koordynowanie wystawy pt. *Uczyń klienta bohaterem twojej historii. Z dziejów zielonogórskiej reklamy*, obejmującej wyselekcjonowane materiały prezentujące reklamę zarówno w formie prasowej, jak i obiektów czy gadżetów reklamowych dotyczących Zielonej Góry, od XIX wieku do współczesności. Ekspozycja powstała z materiałów pochodzących z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Archiwum Państwowym w Zielonej Górze, a także ze zbiorów Muzeum Ziemi Lubuskiej. Kuratorzy wystawy: Agnieszka Urbaniak (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze), dr Alina Polak-Woźniak (Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze) oraz dr Paweł Kalisz (Archiwum Państwowe w Zielonej Górze). Organizatorzy: Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Archiwum Państwowe w Zielonej Górze (Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze 13 września 2023 – 2 grudnia 2023 roku).
2. W ramach Europejskich Dni Dziedzictwa Narodowego ph. „Żywe dziedzictwo – tradycje od pokoleń”, przygotowano we wrześniu 2023 roku wystawę *Z winem w tle: winiarstwo Ziemi Lubuskiej w świetle zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze*. Na wystawie zaprezentowano wybrane zbiory z Działu Zbiorów Specjalnych oraz Działu Informacji Regionalnej i Bibliograficznej. Wystawę otworzyły przykłady piśmiennictwa tematycznie odnoszącego się do lubuskiego winiarstwa. Wśród zaprezentowanych obiektów znalazły się również dzieła lubuskich artystów plastyków inspirowane tematyką winiarską, m.in. prace Ireny Bierwaczzonek, Bożeny Cajdler-Gruszkiewicz, Klemensa Felchnerowskiego, Adama Bagińskiego, Barbary Czerkawskiej oraz fotografie dokumentujące zielonogórskie Winobrania. Wino stało się tematem zorganizowanego w 2009 roku w Zielonej Górze 11. Międzynarodowego Otwartego Konkursu na Rysunek Satyryczny. Prezentowana wystawa pozwalała na przywołanie najciekawszych prac tej edycji konkursu o winie i winobraniu na wesoło. Znaczącą grupę prezentowanych obiektów stanowiły Dokumenty Życia Społecznego (DŽS): etykiety z lokalnie wytwarzanych win, informatory, karty win, foldery dotyczące imprez winiarskich. Wystawie towarzyszyły wybrane, znajdujące się w zbiorach biblioteki plakaty winobraniowe. Wystawa odbyła się w dniach 4-30 września 2023 roku w gmachu głównym Biblioteki Norwida.
3. W 2023 roku, w gmachu WiMBP zorganizowano wiele wystaw popularnonaukowych, m.in. 23 wystawy czasowe w holu, galerii, łączniku i na zewnątrz:

– styczeń 2023 roku – *Jestem, bo Ty Jesteś* – wystawa malarstwa Małgorzaty Górskiej, zielonogórskiej artystki, od 2020 roku członkini Związku Plastyków Artystów Rzeczypospolitej Polskiej. W poszukiwaniu swojej artystycznej drogi zmierzyła się z innymi dziedzinami sztuk plastycznych, m.in. rzeźbą w drewnie, ze skóry, a także malowaniem na jedwabiu i szkłe. Obecnie w swojej twórczości wykorzystuje farby akrylowe i olejne, posługując się również różnymi technikami malarskimi, np. impasto oraz pouring. Niezwykłe prace wykonuje także przy pomocy komputera, tworząc digital image – obrazy cyfrowe. Otwarcie wystawy odbyło się 23 stycznia. Wystawa była czynna do 3 marca 2023 roku.

– luty 2023 roku – *Co w trawie piszczy* – pokonkursowa wystawa prac miejskiego konkursu plastycznego dla dzieci – główny organizator: Zielonogórski Ośrodek Kultury. Otwarcie wystawy odbyło się 20 lutego. Wystawa była czynna do 12 marca 2023 roku.

– luty 2023 roku – *Lubuskie Wawrzyny 2022* – wystawa książek i publikacji zgłoszonych do konkursu w trzech kategoriach – Lubuski Wawrzyn Literacki, Lubuski Wawrzyn Naukowy, Lubuski Wawrzyn Dziennikarski. Otwarcie nastąpiło 23 lutego 2023 roku.

– marzec 2023 roku – *Chocholy i inne* – wystawa malarstwa Tomasza Akusza, jednego z najbardziej rozpoznawalnych i oryginalnych współczesnych polskich malarzy. Tomasz Akusz to grafik, performer, aktor, twórca scenografii teatralnych. Pomysłodawca i realizator licznych festiwali, akcji plenerowych, happeningów malarskich, artystycznych, rzeźbiarsko-malarskich i rzeźbiarskich oraz wielu wystaw. Projektant i wykonawca niezwykłych instalacji przestrzennych i rzeźb. Pomysłodawca i założyciel Grupy Artystycznej Opcje oraz współzałożyciel Grupy Artystycznej Zak. W latach 80. współpracował m.in. z Teatrem Pantomimy Nurt, Teatrem Maya i Teatrem Polskim w Poznaniu. Uczestnik wielu międzynarodowych festiwali teatralnych i spotkań twórczych, wystaw indywidualnych zarówno w Polsce, jak i za granicą. Otwarcie wystawy odbyło się 9 marca. Wystawa była czynna do 29 marca 2023 roku.

– kwiecień 2023 roku – *Dyplomy 2023 uczniów Zespołu Szkół Plastycznych w Zielonej Górze* – wystawa prac dyplomowych maturzystów Zespołu Szkół Plastycznych w Zielonej Górze. Wystawa malarstwa, grafik oraz fotografii. Oprawa muzyczna – występ uczniów Plastyka. Wernisaż odbył się 4 kwietnia. Wystawa była czynna do 5 maja 2023 roku.

– kwiecień 2023 roku – przegląd prac autorskich Zespołu Twórczego Portret Zielonogórskiego Towarzystwa Fotograficznego działającego od 2014 roku. Wystawa była efektem ich rocznej pracy. Otwarcie wystawy odbyło się 5 kwietnia. Wystawa była czynna do 28 maja 2023 roku.

– maj 2023 roku – wystawa malarstwa z okazji 40-lecia pracy twórczej Doroty Komar-Zmyślony, zielonogórskiej artystki. W swoim dorobku artystycznym autorka ma malarstwo, rysunek, scenografię, a także grafikę projektową i ilustra-

cję książkową. Od 1983 roku jest członkiem ZPAP. Autorka licznych wystaw indywidualnych w kraju i za granicą. Wielokrotnie nagradzana. Jej prace znajdują się w zbiorach Muzeum Ziemi Lubuskiej, BWA – Zielona Góra, Muzeum w Drzonowie oraz w wielu zbiorach prywatnych w kraju i za granicą. Otwarcie wystawy odbyło się 12 maja. Wystawa była czynna do 31 maja 2023 roku.

– maj 2023 roku – *Niemcy – z czym kojarzę i za co lubię zachodniego sąsiada* – wernisaż prac dzieci, laureatów oraz wyróżnionych w konkursie plastycznym. Organizator: Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Otwarcie wystawy odbyło się 31 maja 2023 roku.

– maj 2023 roku – *Wydarzenia Zielonogórskie 30 maja 1960 r.* – wystawa ze zbiorów Instytutu Pamięci Narodowej – Oddziałowe Biuro Edukacji Narodowej IPN w Poznaniu w ramach projektu edukacyjnego „Wystawy elementarne IPN”. Ekspozycja z 14 plasz obrazujących najważniejsze zagadnienia związane z obroną Domu Katolickiego z 30 maja 1960 roku. Wystawa była czynna od 29 maja do 12 czerwca 2023 roku.

– czerwiec 2023 roku – *Zielona Góra w fotografii – debiuty 2022/2023* – wystawa fotografii, zorganizowana przez Lubuskie Stowarzyszenie Fotografów Portretowych Portretowania. Wystawa była czynna od 12 czerwca do 6 lipca 2023 roku.

– czerwiec 2023 roku – *Rysunek Satyryczny*, wernisaż wystawy Břetislava Kovaříka, czeskiego artysty satyrycznego, rysownika, karykaturzysty, malarza, laureata wielu konkursów rysunku satyrycznego w kraju i za granicą. Otwarcie wystawy odbyło się 15 czerwca 2023 roku.

– lipiec-sierpień 2023 roku – wystawa dyplomowa absolwentów Lubuskiej Szkoły Fotografii; podczas wydarzenia zaprezentowało się 15 dyplomantów z pracami wykonanymi w pracowniach fotografii artystycznej pod okiem dr Ewy Jędrzejowskiej, pracowni fotografii przyrodniczej i krajobrazowej dra Marcina Bocheńskiego oraz pracowni fotografii reporterskiej prowadzonej przez Mariusza Kowalaszka. Zdjęcia to efekt rocznej nauki w LSF. Wernisaż odbył się 8 lipca 2023 roku.

– lipiec-sierpień 2023 roku – *Baletnice w blokowiskach. Księga 6* – wystawa fotografii Pawła Janczaruka, zielonogórskiego artysty fotografa, członka Związku Polskich Artystów Fotografików. Wydarzenie w ramach Mini Festiwalu Balet i Sztuka. Wernisaż odbył się 12 lipca 2023 roku.

– lipiec-sierpień 2023 roku – wystawa plakatów *Amerykańskie Parki Narodowe* zorganizowana we współpracy z Ambasadą USA w Warszawie w ramach programu ameryka@twojej bibliotece. Wystawa była dostępna od 10 lipca do 31 sierpnia 2023 roku.

– wrzesień 2023 roku – wystawa z okazji Europejskich Dni Dziedzictwa 2023, pt. *Z winem w tle: winiarstwo Ziemi Lubuskiej w świetle zbiorów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze*. Wystawa była czynna w dniach 4-30 września 2023 roku.

– wrzesień 2023 roku – *Wystawa Plenerowa Otwartego Międzynarodowego Konkursu na Rysunek Satyryczny*. Na wystawie znalazło się 25 prac – głównych nagród wszystkich 25 edycji konkursu – na 13 tzw. standach. Wernisaż odbył się przy Ratuszu. Po wernisażu nastąpiło przejście do Biblioteki Norwida, na finisaż i galę wręczenia nagród. Wystawa była czynna od 30 września do 27 października 2023 roku.

– wrzesień 2023 roku – *Pokonkursowa wystawa 25. Otwartego Międzynarodowego Konkursu na Rysunek Satyryczny ph. „Jubileusz”*. Finisaż wystawy z udziałem jurorów i laureatów, środowiska rysowników i sympatyków humoru rysunkowego odbył się 30 września 2023 roku.

– październik 2023 roku – wystawa rysunków satyrycznych oraz malarstwa Mirosława Hajnosa, grafika, malarza, ilustratora, twórcy rysunków satyrycznych. Wernisaż odbył się 5 października. Wystawa była czynna do 4 listopada 2023 roku.

– październik 2023 roku – pokaz filatelistyczny Polskiego Związku Filatelistów – koło nr 1 w Zielonej Górze – wystawa kolekcjonerska znaczków, kart oraz znaków pocztowych o tematyce: rower, winiarstwo, lokomotywy, zbiory dzieci i młodzieży. Wystawa była czynna od 5-27 października 2023 roku.

– listopad 2023 roku – *Obrazy Wierszami Malowane*, prezentacja czasowa kolekcji 5 unikatowych obrazów powstałych 2 lipca 2023 roku podczas happeningu malarskiego inspirowanego wierszami Wisławy Szymborskiej w dniu obchodów 100. rocznicy urodzin Noblistki w Kórniku. Artyści malarze: Andrzej Andrzejewski, Tomasz Akusz, Nadia Kotkowska, Daria Wiercioch, Karina Wika. Kurator wystawy: Tomasz Akusz. Wernisaż odbył się 7 listopada. Wystawa była czynna do 18 listopada 2023 roku.

– listopad 2023 roku – *Szymborska – wiersze*, w celu promocji Roku Szymborskiej oraz 100. rocznicy urodzin poetki zaprezentowano przed gmachem głównym Biblioteki Norwida plenerową wystawę wybranych wierszy noblistki. Wystawa odbyła się dzięki uprzejmości Fundacji Wisławy Szymborskiej.

– listopad 2023 roku – *Do Trzech Razy Sztuka* – wystawa malarstwa trzech znanych artystów z dziedziny malarstwa, rozrywki oraz muzyki: Szymona Chwalisza, Dariusza Kamysa, Grzegorza Skawińskiego. Wernisaż odbył 23 listopada 2023 roku. Wystawa była czynna do 17 grudnia 2023 roku.

– grudzień 2023 roku – *Krajobrazy Północy Nordlige Landskap I Landslag Norðursins*. Wystawa niezwyklej scenerii północnej Norwegii i Islandii w fotografii Daniela Lichoty, podróżnika, fotografa, miłośnika piękna natury, gór i lodowców. Ekspozycja powstała na przestrzeni kilku lat z podróży autora w okolicach koła podbiegunowego. Wystawa była czynna od 18 grudnia 2023. Finisaż wystawy odbył się 25 stycznia 2024 roku.

W filiach miejskich działa sześć minigalerii: Galeria Młodych przy Centrum Bibliotecznym dla Dzieci i Młodzieży – Biblioteka Pana Kleksa, Galeria Na Górze przy Mediatece „Góra Mediów”, Galeria Na Ptasiej przy Filii nr 1, Szklana

Galeria przy Mediatece „Szklana Pułapka”, Galeria Podgórna przy Filii nr 4 oraz Galeria przy Filii nr 12. Prezentują one prace zielonogórskich twórców, artystów, pasjonatów, grup plastycznych. Poprzez spotkania i wernisaże integrują lokalną społeczność Zielonej Góry. W większości wkomponowane w przestrzeń wypożyczalni, z jednej strony przydają walorów estetycznych poszczególnym filiom, z drugiej – przyciągają do bibliotek osoby związane z twórczością artystyczną.

Przygotowano 66 wystaw. Były to wystawy artystyczne promujące zarówno osoby debiutujące, jak i profesjonalistów, połączone z wernisażami, wystawy okolicznościowe i pokonkursowe. Filie i oddziały dla dzieci i młodzieży prezentowały prace pokonkursowe, ale również prace grup plastycznych działających przy zielonogórskich szkołach. Natomiast agendy specjalizujące się w pracy z dorosłym czytelnikiem prezentowały głównie wystawy artystyczne promujące lokalnych artystów – amatorów, pasjonatów, osoby debiutujące – studentów kierunków artystycznych, połączone z wernisażami lub finisażami, m.in.:

- *Entropia* – Daria Kulig (Galeria Na Górze przy Mediatece „Góra Mediów” – dalej: GM),
- *Natura w tatuażu* – Sara Gawel (GM),
- *Rozkład, negacja, wartości* – fotografia Zuzy Mróz (GM),
- *Adagio na pędzle i farby* – Paweł Janczaruk (GM),
- *Obrazy wełną malowane* – wystawa gobelinów Alicji Kłosowicz (GM),
- *Sław Wisławę. Wystawa kolażu* – wystawa prac uczestników zajęć z kolażu (GM),
- *Opowiemy Wam o Zbyszku i Kaziku* – wystawa słuchaczy AWF (GM),
- *Kobiecość. Portrety* – Justyna Kosiak; *Petrykiwka w Zielonej Górze* – Ella Zolotarenko (GM),
- *Tak widzę miasto* – wystawa fotografii Bogdana Springera (Galeria Na Ptasiej przy Filii nr 1 – dalej: F1),
- *W cieniu zamku* – wystawa fotografii otworkowej Wiesławy Stasińskiej i Ryszarda Poprawskiego (F1),
- *Sycylia w moim obiektywie* – wystawa fotografii podróżniczej Elżbiety Subocz (F1),
- *Na końcu jest muzyka* – wystawa fotografii detali instrumentów muzycznych Włodzimierza Włodarczaka (F1),
- *Moje impresje* – wystawa malarstwa Jadwigi Sawickiej (F1),
- *Pasje na Ptasiej: odkrywamy karton* – wystawa modeli kartonowych Zbigniewa Kwaśnicy (F1),
- *Malownicza Ukraina* – wystawa malarstwa ukraińskiego malarza Rostyslava Klymyshyna (Biblioteka Obcojęzyczna, F1),
- *Życie w kolorach* – wystawa malarstwa ukraińskiej malarki Maryny Kapustiny (Biblioteka Obcojęzyczna, F1),
- *W świecie wyobraźni* Marii Koryckiej, wystawa zawierała grafiki i wiersze autorki, stworzone z myślą o dzieciach (Galeria Podgórna przy Filii nr 4 – dalej: F4),

- Wystawa afiszy i rekwizytów teatralnych (F4),
- *M.O.D.A* – wystawa prezentująca ilustracje Katarzyny Boguckiej do książki Katarzyny Świeżak *M.O.D.A.* z Wydawnictwa Dwie Siostry (F4),
- *Moja kolekcja LEGO* Macieja Rosiaka (F4),
- *Ja, my, wy* cykliczne wystawy Sekcji malarskiej i rękodzieła (gobeliny) SDK „Nowita” (Filia nr 5),
- *Moje koty* – wystawa malarska Mirosławy Sokołowskiej (Galeria przy Filii nr 12 – dalej: F12),
- *Patagonia – ta sama Ziemia inny świat* – wystawa fotograficzna (F12),
- *Drzewa, przyjaciele drzewa* – wystawa fotograficzna Ewy Kwaśniewicz (F12),
- *Malarstwo i inne pasje artystyczne Marii Raszki* (F12).

XII. Udział w wykładach i konferencjach

W 2023 roku pracownicy WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze wygłosili kilka wykładów popularnonaukowych dla różnych grup społecznych oraz wzięli udział w konferencjach naukowych oraz branżowych:

1. dr Andrzej Buck, *Życie teatralne Zielonej Góry*, podczas cyklu spotkań „Rozmowy o Zielonej Górze”. Organizatorzy: Towarzystwo Miłośników Zielonej Góry „Winnica”; Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 28 lutego 2023 r.).
2. dr Mirosława Szott, dr Robert Rudiak, *Życie literackie Zielonej Góry*, podczas cyklu spotkań „Rozmowy o Zielonej Górze”. Organizatorzy: Towarzystwo Miłośników Zielonej Góry „Winnica”; Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 28 marca 2023 r.).
3. dr Przemysław Bartkowiak, *Zbiory regionalne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w przestrzeni cyfrowej na przykładzie Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej*, podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej *Regionalizm w dobie przyspieszenia technologicznego, politycznego i społecznego*. Organizatorzy: Politechnika Koszalińska; Archiwum Państwowe w Koszalinie; Koszalińska Biblioteka Publiczna (Koszalin, 17 marca 2023 r.).
4. dr Mirosława Szott, *Poezja niekonwencjonalna i lubuski przypadek Grzegorza Żeglenia*. Organizatorzy: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich Oddział w Zielonej Górze (Zielona Góra, 19 kwietnia 2023 r.).
5. Monika Simonjetz, Joanna Kret, *Inauguracja DKK 2023. Omówienie planów (spotkania, warsztaty, eventy). Wypełnianie sprawozdań merytorycznych*, podczas seminarium podsumowującego dla dyrektorów i kierowników bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego. Organizator: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 27 kwietnia 2023 r.).
6. dr Andrzej Buck, *Badania nad czasopiśmiennictwem lubuskim po roku 1989*, podczas konferencji naukowej *Ziemia Lubuska jako przedmiot badań. Rekonesans i zarys nowych perspektyw badawczych*. Organizatorzy: Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego (Zielona Góra, 25 maja 2023 r.).
7. dr Mirosława Szott, *Pracownia Badań nad Literaturą Regionalną UZ – próba podsumowania dziewięciu lat działalności*, podczas konferencji naukowej *Ziemia Lubuska jako przedmiot badań. Rekonesans i zarys nowych perspektyw badawczych*. Organizatorzy: Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego, Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego (Zielona Góra, 25 maja 2023 r.).
8. dr Przemysław Bartkowiak, dr Agnieszka Opalińska, *Aktywność społeczna mieszkańców* podczas cyklu spotkań „Rozmowy o Zielonej Górze”. Organizatorzy: Towarzystwo Miłośników Zielonej Góry „Winnica”; Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 27 czerwca 2023 r.).
9. Justyna Hołody, *System PROLIB po reinstalacji – prezentacja zmian i nowości*, podczas szkolenia dla pracowników WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 6 września 2023 r.).
10. dr Przemysław Bartkowiak, *Książki z czerwoną obwódką – proces oczyszczania księgozbiorów w bibliotekach zielonogórskich w latach 1948-1956*, podczas konferencji naukowej *Straty wojenne i powojenne bibliotek publicznych w zachodniej Polsce*. Organizatorzy: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim; Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim; Regionalny Ośrodek Debaty Międzynarodowej w Gorzowie Wielkopolskim (Gorzów Wielkopolski, 29 września 2023 r.).
11. dr Przemysław Bartkowiak, *Lubuskie czasopisma regionalne w przestrzeni cyfrowej na przykładzie wybranych bibliotek cyfrowych – jako jeden z elementów warsztatu badawczego*, podczas interdyscyplinarnej konferencji naukowej *Miasto starsze niż prasa*. Organizatorzy: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze; Komisja Prasoznawcza PAN, Oddział w Krakowie; Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; Zakład Dziennikarstwa i Nauk o Mediach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego (Zielona Góra, 3 października 2023 r.).
12. dr Przemysław Bartkowiak, *Zbiory regionalne Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze w przestrzeni cyfrowej na przykładzie Zielonogórskiej Biblioteki Cyfrowej*, podczas wizyty studyjnej w Stadt- und Regionalbibliothek Cottbus (Cottbus, 10 lipca 2023 r.).
13. dr Przemysław Bartkowiak, *Zbiory regionalne a przestrzeń cyfrowa – działania biblioteki w dobie digitalizacji*, podczas konwersatorium bibliotekoznawczego wchodzącego w skład 2. Forum Bibliotek Lubuskich *Nowa oferta usług i prze-*

- strzeni bibliotecznych*. Organizator: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 15 listopada 2023 r.).
14. Joanna Kret, Monika Simonjetz, *DKK w 2024 roku – mapa marzeń, mapa celów*, podczas 2. Forum Bibliotek Lubuskich ph. *Nowa oferta usług i przestrzeni bibliotecznych*. Organizator: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 16 listopada 2023 r.).
15. Natalia Dyjas-Szatowska, Kornelia Waloch, *Biblioteka XXI wieku. Z jakimi wyzwaniem musimy się zmierzyć?*, podczas 2. Forum Bibliotek Lubuskich ph. *Nowa oferta usług i przestrzeni bibliotecznych*. Organizator: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (Zielona Góra, 16 listopada 2023 r.).
16. dr Przemysław Bartkowiak, *Przemiany społeczno-gospodarcze w latach 1945-1950 na Ziemi Lubuskiej*, podczas warsztatów regionalnych *Dziedzictwo Ziemi Lubuskiej. Dzieje i kultura* skierowanych do nauczycieli historii i HiT szkół ponadpodstawowych województwa lubuskiego. Organizatorzy: Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Zielonej Górze; Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego (Zielona Góra, 9 grudnia 2023 r.).

łącznie wykładów i wystąpień									
2014 rok	2015 rok	2016 rok	2017 rok	2018 rok	2019 rok	2020 rok	2021 rok	2022 rok	2023 rok
9	7	14	25	18	20	12	16	21	16

XIII. Bibliografia Ziemi Lubuskiej

W 2023 roku kontynuowane były prace związane z Bibliografią Ziemi Lubuskiej (BZL) i Zielonogórską Biblioteką Cyfrową (ZBC). Dział Informacji Regionalnej i Bibliograficznej WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze opracowuje BZL w postaci bazy danych, w której rejestruje się na bieżąco piśmiennictwo o historii oraz życiu gospodarczym, społecznym, politycznym, naukowym i kulturalno-oświatowym regionu na podstawie wydawnictw zwartych oraz czasopism regionalnych i ogólnopolskich. Bibliografia jest bazą online dostępną ze strony WiMBP, która gromadzi piśmiennictwo dotyczące regionu, zwanego umownie Ziemią Lubuską, obejmującego terytorium wyznaczone przez granice administracyjne. W bibliografii uwzględnione są wydawnictwa zwarte (książki) i ciągłe (zbiorowe oraz czasopisma), zarówno publikacje naukowe, jak i artykuły prasowe, a także fragmenty większych monografii o regionie. Poza tym BZL obejmuje również kartografię i dokumenty elektroniczne. Bibliografia ma charakter przedmiotowy, odstępstwem od tej zasady jest uwzględnianie materiałów z konferencji, zjazdów i sesji naukowych oraz katalogów wystaw organizowanych na Ziemi Lubuskiej, bez względu na ich tematykę. Włączone są tu też biogramy osób

wywodzących się z terenu regionu, lecz działających poza jego obszarem. Jej celem jest przedstawienie piśmiennictwa dotyczącego regionu stanowiącego materiał źródłowy dla prac badawczych przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych. Baza jest częścią ogólnopolskiego systemu bibliografii regionalnych, które pełnią funkcję uzupełniającą w odniesieniu do narodowych wykazów publikacji. Dział ten uczestniczy również w tworzeniu ZBC. Umożliwia ona szeroki zdalny dostęp do źródeł wiedzy, zasobów edukacyjnych, cyfrowych kopii najcenniejszych zbiorów kultury piśmienniczej, kolekcji dzieł sztuki oraz materiałów regionalnych. Celem biblioteki wirtualnej jest jej powszechność i dostępność. Jest to z założenia regionalna biblioteka cyfrowa, wyróżnia ją połączenie idei biblioteki edukacyjnej z biblioteką dziedzictwa kulturowego i biblioteką regionalną. Obecnie ZBC tworzą: Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego oraz WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze. Ponadto Dział Informacji Regionalnej i Bibliograficznej opracował w 2023 roku 30 kwerend i zestawień bibliograficznych.

XIV. Prace Działu Badań, Analiz i Metodyki

W 2023 roku Dział Badań, Analiz i Metodyki WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze zebrał i opracował następujące analizy oraz dane statystyczne dotyczące bibliotek publicznych województwa lubuskiego; przeprowadził także badania ankietowe:

1. Wypełniono elektroniczny formularz K-03 dotyczący działalności WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.
2. Przygotowano i przekazano do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego zestawienie tabelaryczne z danymi zbiorczymi WiMBP (Gmach Główny + filie miejskie).
3. Zebrano z bibliotek terenowych tabelaryczne zestawienia z danymi liczbowymi, dotyczącymi działalności tych placówek.
4. Opracowano zestawienie *Ważniejsze dane statystyczne dotyczące działalności bibliotek publicznych południowej części woj. lubuskiego w 2022 roku*.
5. Zebrano analizy opisowe z działalności bibliotek publicznych. Opracowano szczegółową analizę dotyczącą sieci bibliotek publicznych południowej części województwa lubuskiego za 2022 rok według wytycznych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
6. Opracowano informację za rok 2022 o realizacji *Kierunków prorodzinnej polityki Województwa Lubuskiego*.
7. Koordynowano projekt SBP Analiza Funkcjonowania Bibliotek, pełniąc funkcję wojewódzkiego administratora merytorycznego. Wypełniono elektroniczny formularz dot. funkcjonowania WiMBP, nadzorowano poprawność wypełniania formularzy przez biblioteki południowej części województwa lubuskiego, zarchiwizowano w arkuszu Excel pliki z danymi bibliotek zawartymi w formularzach za 2022 rok.

8. 12 bibliotek podregionu zielonogórskiego wzięło udział w *Badaniach wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek* prowadzonych w ramach projektu SBP Analiza Funkcjonowania Bibliotek. Wszystkie otrzymały opracowane wyniki badań, przygotowane we współpracy z Uniwersytetem Warszawskim.
9. Włączono się w badania potrzeb bibliotekarzy związanych z samokształceniem i doskonaleniem zawodowym w zakresie oferty publikacji Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (WNIe SBP). Link do ankiety przesłano mailowo do wszystkich bibliotek, informację zamieszczono na profilu społecznościowym czasopisma „Bibliotekarz Lubuski”.
10. Opracowano dane bibliotek południowej części woj. lubuskiego za rok 2022 w ujęciu powiatowym i udostępniono w wersji elektronicznej na stronie WiMBP.
11. We współpracy z Wypożyczalnią Główną przeprowadzono badanie dotyczące wykorzystania biblioboxu znajdującego się przed Gmachem Głównym Biblioteki do zwrotu materiałów bibliotecznych wypożyczonych w Gmachu Głównym oraz filiach. Opracowane dane opublikowano na łamach „Bibliotekarza Lubuskiego” 2023, nr 2.
12. Redagowano stronę internetową czasopisma „Bibliotekarz Lubuski”: www.bibliotekarzlubuski.pl oraz prowadzono profil „Bibliotekarza Lubuskiego” w ramach serwisu społecznościowego Facebook.

W powyższym sprawozdaniu przy opisie niektórych danych uwzględniono także okres styczeń – maj 2024 roku.

Report on the Scientific Activity of The Cyprian Norwid Regional and City Public Library in Zielona Góra for 2023

Abstract

The report on the scientific activity of The Cyprian Norwid Regional and City Public Library in Zielona Góra for 2023 presents various initiatives supporting the library's continuous academic development, including efforts related to the Zielona Góra Digital Library, publishing activities, organization of academic, popular science, and thematic conferences (trainings), as well as the organization of library science lectures, the Lubusz Laurel Awards, author meetings, and exhibitions. Additionally, the report highlights the ongoing professional development of Library's staff in Zielona Góra, showcasing their achievements in areas such as academic and popular science publications and their active and passive participation in academic, popular science, and library science conferences and meetings. All activities presented in the report demonstrate the continuous scientific advancement of the Cyprian Norwid Regional and City Public Library in Zielona Góra.

Keywords: The Cyprian Norwid Regional and City Public Library in Zielona Góra, science, development, reporting.

Piotr Prusinowski

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
ORCID: 0000-0001-7807-7663

Interdyscyplinarna konferencja naukowa *Miasto starsze niż prasa (II)* (Zielona Góra, 11-13 września 2024 roku)

W dniach 11-13 września 2024 roku w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze odbyła się ogólnopolska interdyscyplinarna konferencja naukowa *Miasto starsze niż prasa (II)*, zorganizowana przez WiMBP im. Cypriana Norwida we współpracy z Katedrą Wiedzy o Mediach Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Komisją Prasoznawczą PAN, Oddział w Krakowie oraz Zakładem Dziennikarstwa i Nauk o Mediach Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Była to druga odsłona cyklicznej już konferencji, której pierwsza edycja miała miejsce 2-4 października 2023 roku. Tegoroczne obrady zmierzały do uzupełnienia, pogłębienia i oceny aktualnego stanu i kierunków badań nad prasą regionalną, nie tylko w kontekście Zielonej Góry i Ziemi Zachodnich, lecz również w szerszym ogólnopolskim zakresie. Stworzyło to możliwość zaprezentowania wielu różnych obszarów współczesnych badań medioznawczych. Swoje potwierdzenie w praktyce znalazły słowa prof. Grażyny Wrony, która już na otwarciu obrad stwierdziła, że „ciągłość uprawiania nauki polega na nieustannej potrzebie komunikowania się i wymiany myśli”, a choć „konferencje traktowane są jak nieformalne sposoby komunikowania, to jednak właśnie one są najbardziej efektywne”. Świadectwem tej interesującej wymiany myśli, refleksji i doświadczeń badawczych były ożywione dyskusje, wieńczące poszczególne bloki tematyczne.

W obradach, podzielonych na kilka sesji, wzięły udział 64 osoby, w tym 23 prelegentów. Każdy panel kończyła dyskusja dotycząca poszczególnych wystąpień.

11 września 2024 roku

Uroczystego otwarcia konferencji dokonał dyrektor WiMBP im. Cypriana Norwida dr Andrzej Buck wraz z prof. dr hab. Grażyną Wroną z Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, przewodniczącą Komisji Prasoznawczej PAN, Oddział w Krakowie. Niespodzianką był udział niegdysiejszego aktora Lubuskiego Teatru, Marcina Wiśniewskiego, który odwiedził bibliotekę w swoim „firmowym” przebraniu Bachusa. Jego obecność na inauguracji była tym bardziej uzasadniona, że w tym roku naukowe obrady zbiegły się w czasie z tą największą w regionie „ludyczną” imprezą, jaką jest Winobranie.

Wykład inauguracyjny, zatytułowany *Kompetencje cyfrowe i edukacja medialna 4.0. Nowe wyzwania cywilizacyjne i perspektywy badawcze w erze algorytmów i sztucznej inteligencji*, wygłosiła prof. dr hab. Agnieszka Ogonowska z UKEN w Krakowie. Filmoznawczyni, kulturoznawczyni i medioznawczyni, specjalizująca się również w psychologii mediów (zwłaszcza pod kątem dzieci i młodzieży), wskazała na kluczową rolę, jaką tytułowe kompetencje odgrywają w obliczu gwałtownie postępujących zmian, zachodzących we współczesnej cywilizacji medialnej. Dowodziła, że funkcjonowanie w erze tzw. czwartej rewolucji przemysłowej wymaga kształcenia ustawicznego nauczycieli, pedagogów oraz pracowników instytucji kultury w zakresie nowoczesnych technologii i specjalistycznych kompetencji 4.0.

Następnie dr hab. Katarzyna Gajlewicz-Korab, prof. UW zaprezentowała referat pt. *Transformacja polskich mediów publicznych w erze platform. Analiza możliwości i wyzwań regulacyjnych w kontekście adaptacji do nowej rzeczywistości społeczno-technologicznej*, przygotowany wraz z dr. Filipem Świtkowskim. Badacze, reprezentujący Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego, są uczestnikami międzynarodowego projektu „Public Service Media in the Age of Platforms”, którego celem jest sprawdzenie, jak media publiczne dostosowują się do wyzwań, jakie niosą ze sobą daleko idące zmiany w przestrzeni medialnej, zdominowanej przez globalne korporacje technologiczne, takie jak Netflix, Google, Apple czy Amazon. Z tego względu autorzy wystąpienia wskazali także na priorytety, które należy ująć w ramach nowej strategii rozwoju mediów publicznych w najbliższych latach, tak aby były one w stanie dotrzeć ze swoją misją do jak najszerzego grona odbiorców.

W centrum zainteresowania mgr Agaty Chrobot, studentki Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, znalazły się *Główne bohaterki polskich seriali Netflixa (2018-2023) w kontekście kultury konwergencji i przenikania do świata pozaekranowego*. Prelegentka nakreśliła typy wspomnianych w tytule postaci kobiecych – zawsze nieprzeciętnych i mocno zarysowanych. Podając przykłady ich oddziaływania na tak różne dziedziny, jak biznes, moda, a nawet turystyka, podkreśliła wpływ serialowych bohaterek na kształtowanie kulturowej świadomości i identyfikacji widzów.

Dr Janusz Łastowiecki z Uniwersytetu Zielonogórskiego zaprezentował ostatni w tej sesji temat, dotyczący *Zjawiska produsera na przykładzie contentu „Wierszy Mateusza Morawieckiego pisanych w Excelu”*. Przeanalizował zawartość facebookowego profilu, zawierającego teksty przemówień polityka, satyrycznie przetworzone w formie „poezji” zapisanej w excelowskiej tabeli. Odwołując się do tego przykładu, prelegent przybliżył zjawisko produsera, charakterystyczne dla rozwoju treści w mediach społecznościowych.

Drugą sesję rozpoczęło wystąpienie dr Bożeny Jaskowskiej z UKEN w Krakowie, zgodnie z tytułem dotyczące *Wizerunku cyklistki na łamach pierwszych polskich czasopism rowerowych z XIX wieku: „Cyklista” i „Koło”*. W oparciu o treści

publikowane na łamach tych periodyków autorka referatu przeanalizowała zmiany, które w kontekście emancypacji kobiet przyniosło wynalezienie roweru oraz jego popularyzacja u schyłku XIX stulecia. Podkreślając istotną rolę, jaką wymienione czasopisma odegrały w promowaniu aktywności sportowej wśród kobiet, prelegentka zaznaczyła przy tym jednak, że zarazem utrwały się głęboko zakorzenione stereotypy i konwenanse społeczne, panujące również w zdominowanym przez mężczyzn świecie cyklistów.

Kolejny referat, zatytułowany *Dziennikarze i wydawcy prasowi z ziem byłego zaboru pruskiego w Sejmie Ustawodawczym (1919-1922)*, zaprezentowała prof. dr hab. Grażyna Wrona, reprezentująca UKEN w Krakowie. Autorka zwróciła uwagę na fakt, że w gronie posłów, którzy ostatecznie zasiedli w Sejmie Ustawodawczym, znalazło się aż 28 redaktorów, dziennikarzy i wydawców prasowych. Związki z redakcjami stanowiły siłę napędową do budowy tożsamości politycznej. Ludzie wywodzący się z tego środowiska stawali się wyrazicielami poglądów różnych nurtów i ugrupowań politycznych, co znajdowało swój wyraz w publicystyce, a następnie także w debacie parlamentarnej.

Następne wystąpienie nosiło tytuł „*Rocznik Koszaliński*”, *peryferia i konstruowanie Pomorza Środkowego*. Dr hab. Krzysztof Wasilewski, prof. Politechniki Koszalińskiej, przybliżył genezę i działalność tytułowego periodyku, który – wydawany nieprzerwanie od 1965 roku – stał się ważnym punktem odniesienia dla konstruowania tożsamości obszaru de facto nieistniejącego na mapie. Lektura „Rocznika Koszalińskiego” każe bowiem sądzić, że regionalnej odrębności Pomorza Środkowego można poszukiwać właśnie w odniesieniu do jego peryferyjności, rozumianej zarówno w aspekcie czysto geograficznym, jak i ekonomicznym, kulturowym oraz instytucjonalnym.

Prasa kobieca w Polsce w latach 1989-2023. Najważniejsze tytuły i redaktorki naczelne oraz procesy zachodzące w obrębie segmentu prasowego to zagadnienie, nad którym pochyliła się autorka referatu wieńczącego tę sesję, dr hab. Olga Dąbrowska-Cendrowska, prof. Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach. Za ramę przeprowadzonych przez nią analiz posłużył stworzony przez prof. Ryszarda Filasa konstrukt fazy jako narzędzia służącego do opisu zmian, traktowanej jako całościowy zespół elementów systemu medialnego, które razem tworzą swoistą konfigurację.

Ostatnią w tym dniu sesję otworzyła prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk z UJK w Kielcach. Z perspektywy medioznawczej scharakteryzowała „*Post Scriptum*”. *Independent Magazine of Literature and Arts (2019-)* – niszowy kwartalnik dla inteligencji, wydawany od 2019 roku w Wielkiej Brytanii, redagowany przez polsko-brytyjski zespół publicystów i entuzjastów. Posługując się różnymi metodami badawczymi, omówiła poszczególne działy tego starannie edytowanego, bogato ilustrowanego czasopisma i poruszane na jego łamach zagadnienia, obejmujące różne kręgi artystów oraz ludzi związanych ze światem sztuki, literatury, filmu, teatru, muzyki, architektury czy mody.

Tematem kolejnego wystąpienia, przygotowanego przez dra hab. Radosława Domkego, prof. Uniwersytetu Zielonogórskiego, było *Czasopismo „Film” jako przykład prasy filmoznawczej*. Prelegent prześledził historię tego magazynu od momentu ukazania się pierwszego numeru w roku 1946, zwracając uwagę na zmiany, które na przestrzeni kolejnych dekad zachodziły w strukturze i zawartości periodyku, łączącego wiedzę specjalistyczną z przystępną publicystyką. Za najważniejsze spośród nich uznał coraz wyższy poziom merytoryczny i językowy, stopniowe ograniczanie elementów propagandowych (które w większym stopniu wróciły chwilowo w czasie stanu wojennego) oraz zwiększającą się liczbę odważnych obyczajowo zdjęć i fotosów (coraz częściej drukowanych w kolorze).

Następny uczestnik obrad, mgr inż. Emanuel Studnicki z UKEN w Krakowie, w swoim referacie *Wino i winiarstwo w świetle lokalnej prasy Krakowa w latach 80. XX wieku* zaprezentował wyniki badań nad rekonstrukcją sfery tematycznej zawartości „Dziennika Polskiego”, „Echa Krakowa” i „Gazety Krakowskiej” w omawianym przedziale czasowym. Ukazał tym samym, jak o winie, krajach i regionach winiarskich, winiarniach oraz „ludziach wina” pisano na łamach lokalnej prasy w schyłkowej dekadzie PRL-u. Rozważania te prowadziły do wniosku, że ówczesne dzienniki miały kreować obraz zgodny ze strategicznymi lub wizerunkowymi potrzebami władzy, dążącej do oddziaływania na zjawiska kulturowe i społeczne.

W pokrewnym kręgu tematycznym mieściło się również wystąpienie kończące pierwszy dzień obrad, poświęcone „*Czasowi Wina*” – magazynowi promującemu kulturę wina. Reprezentantka tej samej uczelni, dr Sabina Kwiecień, przeanalizowała zawartość tytułowego miesięcznika, ukazującego się od 2001 roku w Krakowie (początkowo jako kwartalnik i dwumiesięcznik). Magazyn, wyróżniający się staranną szatą graficzną i wysokim poziomem edytorskim, potraktowany został z jednej strony jako reprezentatywny przykład pisma popularyzującego i promującego kulturę oraz geografii wina, z drugiej zaś – narzędzia marketingowego, mającego umożliwić dotarcie marki do wyspecjalizowanej grupy odbiorców, budowanie wizerunku eksperta i promowanie produktów lub usług w kontekście wartościowych treści.

12 września 2024 roku

Drugi dzień obrad zaczął się wykładem wprowadzającym dra hab. Wojciecha Browarnego, prof. Uniwersytetu Wrocławskiego, zatytułowanym *Anatomia nowoczesnego regionu. O związkach środowiska, kultury i pamięci*. Autor wystąpienia przedstawił definicję regionu kulturowo-środowiskowego, którą proponuje w swoich projektach i publikacjach naukowych. Korzystając z takich perspektyw i kategorii badawczych, jak studia pozależnościowe, humanistyka środowiska, postnarodowość czy transgraniczność, a także odwołując się do lokalnych źródeł prasowych, skonfrontował ten model regionu z problemami pamięci, kultury i dziedzictwa Nadodrza oraz zmieniającą się tożsamością zbiorową jego mieszkańców.

Jako druga prelegentka wystąpiła dr hab. Aleksandra Lubczyńska, prof. UJK w Kielcach. W referacie zatytułowanym „*Z Zielonogórskiej Kniei*”. *Biuletyn informacyjny PZŁ na tle współczesnej prasy łowieckiej* nakreśliła zarys historii czasopisma, wydawanego od 1986 roku, następnie zaś omówiła i przeanalizowała jego zawartość, na którą składają się informacje i artykuły dotyczące m.in. hodowli i ochrony zwierzyny łownej, przepisów prawnych dotyczących łowiectwa, walorów przyrodniczych regionu, a także wkładu myśliwych w działania na rzecz ochrony środowiska. Autorka podkreśliła przy tym wartość biuletynu jako orędownika etyki i tradycji łowieckiej.

Zwieńczeniem tej części obrad był panel dyskusyjny z udziałem przedstawicieli krajowych ośrodków badawczych: prof. dr hab. Jolanty Chwastyk-Kowalczyk z UKEN w Krakowie, dr hab. Olgi Dąbrowskiej-Cendrowskiej, prof. UJK w Kielcach, dr hab. Katarzyny Gajlewicz-Korab, prof. UW, prof. dr hab. Magdaleny Steciąg z UZ oraz dr hab. Anety Firlej-Buzon, prof. UW. Dyskusja, którą moderowała prof. dr hab. Grażyna Wrona, zmierzała do znalezienia odpowiedzi na pytanie: *Między współpracą a konkurencją – czy tworzymy wspólnotę badawczą?*

Kolejną sesję rozpoczęło wystąpienie dr hab. Jolanty Kępy-Metrak, prof. UJK w Kielcach, zatytułowane *Zmiany form komunikowania się samorządów ze społecznościami lokalnymi: Część 1. Od prasy do...* Autorka przedstawiła wyniki badań, których narzędziem była przygotowana przez nią ankieta, skierowana do wszystkich samorządów wojewódzkich i powiatowych w Polsce; medioznawczyni zapytała m.in. o to, czy prasa kiedykolwiek była lub nadal jest przez nie wydawana lub finansowana, o cel wydawania periodyków, sposoby ich rozpowszechniania oraz koszty związane z tą działalnością.

Reprezentantka tej samej uczelni, mgr Daria Malicka, uzupełniła powyższe wystąpienie referatem *Zmiany form komunikowania się samorządów ze społecznościami lokalnymi: Część 2. ...do mediów społecznościowych*. Ponieważ w ostatnich latach duży wpływ na komunikację samorządową wywarł internet (a do tego doszła jeszcze zmiany sytuacji politycznej, również na szczeblu samorządowym), konieczne okazało się przeprowadzenie analizy porównawczej danych sprzed siedmiu lat z aktualnymi. Prelegentka podjęła się tego zadania, badając zjawisko na przykładzie komunikacji powiatów województwa lubuskiego w najpopularniejszym w Polsce portalu społecznościowym, jakim jest Facebook.

Podobne zagadnienia znalazły się również w kręgu zainteresowań naukowych dr Kai Rostkowskiej z Uniwersytetu Zielonogórskiego, która zaprezentowała temat *Przekształcenia prasy samorządowej województwa lubuskiego. Aspekty teoretyczne i empiryczne*. Badaczka zarysowała periodyzację prasy lokalnej (w tym samorządowej) w Lubuskiem i jej ewolucję na przestrzeni lat, jakie minęły od czasu zmiany ustrojowej po 1989 roku. Wskazała definicje oraz ogólne cechy prasy samorządowej i jej kluczowe funkcje (informacyjną, edukacyjną, integracyjną, promocyjną, interaktywną, kontrolną). Ich działanie ukazała na przykładach artykułów publikowanych w „Łączniku Zielonogórskim”. Zwracając uwagę, że

tego typu gazety często bywają wykorzystywane politycznie przez takie czy inne władze, wymieniła też powody możliwych zmian jej funkcji.

Drugi dzień obrad zakończyło wystąpienie prof. dr hab. Magdaleny Steciąg z UZ, zatytułowane *Dziennikarstwo w dobie antropocenu. Lokalne media wobec katastrofy ekologicznej na Odrze w 2022 roku – raport z badań prowadzonych na Uniwersytecie Zielonogórskim w ramach specjalności dziennikarstwo ekologiczne*. Autorka wskazała na silne powiązanie tego kryzysu, niosącego nieodwracalne straty w przyrodzie, z zagadnieniami dotyczącymi kryzysu prasy lokalnej. Odnosząc się do badań, jakie przeprowadziły jej seminarzystki (Eliza Kryś, Nadiia Zaichenko i Julia Strehl), sporządziła raport będący próbą odpowiedzi na pytania dotyczącego tego, jak przedstawiciele lokalnych mediów poradzi sobie z wyzwaniem, które przyniosła wielka katastrofa ekologiczna.

13 września 2024 roku

Ostatni dzień konferencji otwierało wystąpienie dr hab. Anety Firlej-Buzon, prof. UW, dotyczące *Budowy gospodarki planowej w Ziemi Lubuskiej w latach 1945-1955 w świetle ogólnopolskich doniesień prasowych*. Odwołując się do treści artykułów zamieszczanych na łamach m.in. „Dziennika Polskiego”, „Dziennika Zachodniego”, „Trybuny Ludu” czy „Przekroju”, badaczka przyjrzała się, w jaki sposób ówczesna prasa ukazywała Ziemię Zachodnią, w okresie realizacji planów trzy- i sześciolletniego. Ziemię Zachodnią były prezentowane jako kraina wielkich możliwości i perspektyw, stojąca pod znakiem osiągnięć zielonogórskich i gorzowskich zakładów przemysłowych.

Autorka następnego referatu, dr Agnieszka Dylewska z Uniwersytetu Zielonogórskiego, scharakteryzowała „*Grünberger Hauskalender*” (1910-1940) jako *medium regionalnej i kulturowej tożsamości*. Ten niemiecki kalendarz książkowy to jedna z wielu popularnych publikacji tego rodzaju, które oprócz kalendarium zawierały dodatkowe treści i funkcjonowały jako zbiory tekstów o charakterze zarówno użytkowym, jak i beletrystycznym. Prelegentka zaakcentowała przede wszystkim rolę owego „kalendarza ojczyźnianego” (*Heimatkalender*) jako medium literackiego i informacyjnego dla zielonogórsko-kozuchowskiej mikroprovincji, nie tylko odzwierciedlającego, ale i wpływającego na życie społeczno-kulturalne regionu.

Zgodnie z tytułem swojego referatu mgr Tomasz Jędraszak z Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Edwarda Stachury w Nowej Soli nakreślił ogólny zarys *Nowosolskiej prasy zakładowej w latach 1947-1992*, wśród jej przykładów wymieniając m.in. czasopisma Nowosolskiej Fabryki Nici („Odra”, „Wrzeciono”) czy Dolnośląskich Zakładów Metalurgicznych („Głos Metalowca”). Zadaniem tych niskonakładowych gazet, finansowanych i wydawanych staraniem kolektywów związanych z zakładami pracy, było informowanie o bieżących działaniach oraz integrowanie fabrycznej społeczności i kształtowanie „jedynie słusznych” postaw wśród załogi.

Kolejny temat, „*Solidarność Krośnieńska*” (1980-1982) jako przykład lubuskiej prasy bezdebitowej – wstęp do badań, zaprezentował dr Przemysław Bartkowiak z WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze. W gronie wydawnictw, które ukazywały się bez zgody PRL-owskiej cenzury, autor wymienił kilka czasopism wydawanych na terenie Ziemi Lubuskiej, swoją uwagę poświęcając najstarszemu spośród nich; po raz pierwszy ukazało się ono jako „Solidarność Ziemi Krośnieńsko-Gubińskiej”, by po kilku następnych zmianach tytułu ostatecznie zyskać nazwę „Solidarność Krośnieńska”.

Konferencję zwieńczył referat dra Mikołaja Ochmańskiego z Uniwersytetu Warszawskiego, zatytułowany *Zielonogórskie druki ulotne w zasobach Biblioteki Cyfrowej Polona*. Prezentując zdigitalizowane zielonogórskie efemery z lat 1945-1948, znajdujące się w zasobach największej w Polsce biblioteki cyfrowej (m.in. interesujące pod względem bibliologiczno-edytorskim skany afiszy, ulotek, broszur i programów teatralnych), podkreślił ich historyczne znaczenie. Stanowią one bowiem cenne źródła informacji o mieście i jego życiu codziennym w pierwszych latach powojennych.

Podsumowania tegorocznej konferencji dokonali prof. dr hab. Grażyna Wrona oraz dyrektor WiMBP im. Cypriana Norwida, dr Andrzej Buck, którzy podziękowali autorom wszystkich wystąpień i wykładów, zwracając uwagę na różnorodność podjętych tematów i sposobów ich ujęcia oraz zachęcając do publikacji referatów. Prof. Wrona podkreśliła przy tym, że organizatorom zależało również na wskazaniu dróg rozwoju młodym naukowcom, którzy dopiero rozpoczynają swoją przygodę z pewnymi obiektami badawczymi.

Podobnie jak miało to miejsce w roku poprzednim, również i tegoroczna edycja konferencji *Miasto starsze niż prasa* spotkała się z wielkim zainteresowaniem uczestników, reprezentujących różne dyscypliny.

W ramach ciekawego urozmaicenia uczestnicy obrad otrzymali możliwość udziału w tak atrakcyjnych wydarzeniach, jak zwiedzanie Muzeum Ilustracji Książkowej oraz Czwartek Lubuski – spotkanie autorskie z Mateuszem Karkoszką, zorganizowane z udziałem tytułowego bohatera jego książki *Lato zamknięte w karafce. Przepisy na nalewki Jana Świrepy*. Osoby zainteresowane skorzystały również z okazji obejrzenia spektaklu *Papusza znaczy lalka* w reżyserii Jacka Głomba, który zaprezentowano w Lubuskim Teatrze podczas Winobraniowych Spotkań Teatralnych.

Nagranie konferencji jest udostępnione na serwisie YouTube.

Rada Programowa:

- dr Andrzej Buck (kierownik konferencji, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze; Komisja Prasoznawcza PAN, Oddział w Krakowie);
- dr Przemysław Bartkowiak (Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze);

- prof. dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach);
- dr hab. Małgorzata Czerwińska, prof. UZ (Uniwersytet Zielonogórski);
- dr hab. Olga Dąbrowska-Cendrowska, prof. UJK (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach);
- dr hab. Katarzyna Gajlewicz-Korab, prof. UW (Uniwersytet Warszawski);
- prof. dr hab. Bożena Koreczuk (Uniwersytet Wrocławski);
- prof. dr hab. Małgorzata Mikołajczak (Uniwersytet Zielonogórski);
- prof. dr hab. Magdalena Steciąg (Uniwersytet Zielonogórski);
- prof. dr hab. Grażyna Wrona (opiekun naukowy konferencji, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; Komisja Prasoznawcza PAN, Oddział w Krakowie);
- Małgorzata Domagała (sekretarz – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze).

Piotr Prusinowski

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze
ORCID: 0000-0001-7807-7663

„Grünberger Hauskalender” w monograficznym ujęciu Agnieszki Dylewskiej

Agnieszka Dylewska, *„Grünberger Hauskalender”. Literackie zwierciadło zielonogórsko-kozuchowskiej mikroprowincji (1910-1940)*, Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Zielona Góra 2024, 422 s.

W swojej zawartości literackie kalendarze książkowe, cieszące się znaczną popularnością w pierwszej połowie XX wieku, wykraczały daleko poza funkcję typową dla standardowych kalendarzów. Jako zbiory licznych tekstów użytkowych, informacyjnych i beletrystycznych nie tylko odzwierciedlały społeczno-kulturową specyfikę przestrzeni, w jakiej powstały, ale też umacniały poczucie regionalnej tożsamości wśród mieszkańców danej mikroprowincji – „małej ojczyzny” w tym specyficznym znaczeniu, które niesie ze sobą emocjonalnie nacechowane niemieckojęzyczne określenie *Heimat*. Po wielu latach, jakie upłynęły od czasu ich publikacji, stanowią niezwykle cenne źródło wiedzy o lokalnej tradycji i kulturze. Mimo to wydawnictwa tego rodzaju jeszcze do niedawna znajdowały się na marginesie badań literaturoznawczych. Przyczyn takiego stanu rzeczy Agnieszka Dylewska z Instytutu Filologii Germańskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego upatruje, z jednej strony, w eklektycznym charakterze kalendarzy literackich, wymykających się jednolitej kategoryzacji i postrzeganych jako trudne do określenia pod względem metodologicznym, z drugiej zaś – w ich przynależności do tzw. literatury trywialnej, wciąż często pomijanej w „poważnym” literaturoznawczym dyskursie.

Monografia autorstwa dr Dylewskiej z powodzeniem wypełnia tę lukę, stając się jednocześnie przyczynek do dalszych badań w tym zakresie. Specjalistka od polskiej i niemieckiej literatury ludowej oraz literatury regionalnej Dolnego Śląska z dużą wnikliwością przeanalizowała zawartość roczników niemieckojęzycznego kalendarza ojczyźnianego „Grünberger Hauskalender”, w latach 1910-1940 publikowanego z myślą o mieszkańcach dwóch dolnośląskich powiatów – zielonogórskiego i kozuchowskiego. Na uznanie zasługuje bez wątpienia już sam fakt, że pomimo pewnych trudności udało się jej skompletować wszystkie tomy almanachu (przechowywane m.in. w zbiorach WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze, Kolekcji śląsko-łużyckiej Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu oraz Biblioteki Haus Schlesien w Königswinter). To zaś – jak stwierdziła we wprowadzeniu – „jest rzadkością, jeśli chodzi o niemieckojęzyczne kalendarze”

(s. 7), spośród których wiele nie przetrwało drugiej wojny światowej, ani też po wojennych działaniach władz polskich, zmierzających do likwidacji wszelkich śladów niemieckiej przeszłości Śląska. Niekiedy pozbywali się ich wcześniej sami Niemcy, którzy traktowali te wydawnictwa jak druki efemeryczne, niewarte zbyt długiego przechowywania.

Zebrane materiały posłużyły badaczce do stworzenia imponującej pracy, która pomimo swojego naukowego charakteru została napisana w sposób przystępny i zrozumiały również dla czytelników spoza kręgów uniwersyteckich. W tym aspekcie dużą zaletą jest konsekwentne podawanie niemieckich nazw, tytułów czy cytatów zarówno w oryginale, jak i w tłumaczeniu na język polski, co zdecydowanie ułatwia lekturę. Autorka zresztą nie ukrywa, że zależało jej na dotarciu nie tylko do wąskiej grupy specjalistów, lecz do jak największego grona potencjalnych odbiorców, zainteresowanych zgłębianiem historycznej i kulturowej przeszłości regionu.

Do sięgnięcia po książkę zachęca już sama jej okładka z modernistycznie wystylizowaną grafiką, skomponowaną w formie tryptyku, którego lewe skrzydło ukazuje zielonogórski ratusz, prawe – kościół pw. Matki Bożej Gromnicznej w Koźuchowie, a część środkowa – idylliczny nadodrzański pejzaż. Jak się okazuje, jest to reprodukcja winiety zdobiącej okładkę tytułowego kalendarza na rok 1929, zaprojektowanej przez wieloletniego współpracownika „Grünberger Hauskalender”, Gerharda Reisha. Zawartość literacka poszczególnych roczników, choć nie zawsze najwyższych lotów, zapewne jest z takich czy innych względów równie interesująca. A już z całą pewnością wypada stwierdzić, że w sposób niezwykle ciekawie pisze na ten temat autorka monografii.

Całość publikacji ma bardzo przejrzysty układ. W pierwszej z sześciu części autorka tworzy istotny dla swoich badań aparat metodologiczny i pojęciowy, formułując kluczową dla swoich rozważań definicję mikroprowincji jako złożonego konstruktu, łączącego cechy prowincji, regionu i wspomnianego *Heimatu*.

W części drugiej nakreślony zostaje obraz przestrzeni kulturowej, w której narodził się „Grünberger Hauskalender”. Wychodząc od ukazania Śląska jako prowincji w ujęciu historycznym i kulturowym, badaczka przechodzi do opisu funkcjonującej w jego obrębie zielonogórsko-koźuchowskiej mikroprowincji, skupiając się w szczególności na ukazaniu życia kulturalnego oraz intelektualnego stolic obu powiatów, połączonych historyczną ciągłością, atrybutami społecznymi i gospodarczymi, wspólnymi tradycjami i specyfiką krajobrazu.

Część trzecia to relacja ze stanu badań fenomenu kalendarza książkowego, uwzględniająca jego obecność w dyskursie badaczy niemieckiego obszaru językowego ze szczególnym uwzględnieniem śląskich wydawnictw tego typu jako przedmiotu polskich i niemieckich badań naukowych. Powstało jednak stosunkowo niewiele artykułów skupiających się na konkretnych tytułach. Również i w tym kontekście szczególnej wagi nabiera praca Agnieszki Dylewskiej, która jednemu z tych kalendarzy poświęciła całą książkę.

Czwarta część publikacji dotyczy miejsca, jakie „Grünberger Hauskalender” zajmował w krajobrazie wydawnictw kalendarzowych na Śląsku oraz jego przynależności do mało dotąd zbadanej grupy kalendarzy ojczyznianych (*Heimatkalender*). Autorka prześledziła metamorfozy, jakim ów rocznik ulegał na przestrzeni lat, zarówno pod względem koncepcji treściowej, jak również strony edytorskiej i graficznej. Sporo uwagi poświęciła funkcji kalendarza jako kompendium wiedzy, poczynając od wiadomości o charakterze typowo użytkowym (dotyczących np. uprawy owoców czy winorośli), przez informacje z regionu i „wielkiego świata”, aż do artykułów naukowych lub popularnonaukowych z tak różnych dziedzin, jak historia, sztuka, biologia, geografia czy etnografia, najczęściej w kontekście obszaru zielonogórsko-koźuchowskiej mikroprowincji. Interesującej analizie poddała słowa wstępne i posłowania, które pozostają cennymi świadectwami zmian mentalnych i kulturowych, jakie zachodziły wśród mieszkańców regionu przed pierwszą wojną światową i w trakcie jej trwania, następnie w okresie Republiki Weimarskiej, a na koniec w czasie panowania nazistów oraz w pierwszych latach drugiej wojny światowej.

W najbardziej rozbudowanej, piątej części badaczka skoncentrowała się na omówieniu i analizie tekstów literackich publikowanych na łamach „Grünberger Hauskalender”, prezentując rozległą panoramę życia literackiego w regionie. W pierwszej kolejności zajęła się twórczością autorek, spośród których niejedna ukrywała swoją tożsamość pod pseudonimem sugerującym czytelnikowi, że ma do czynienia z twórcą płci męskiej, np. P. Seemann (prawdziwe nazwisko: Pauline Redlich), M. Andrae-Romanek (Marie Trommershausen) czy A. von Scholte (Auguste von Schlottheim). Czyniły to w nadziei na zdobycie większej popularności albo też z racji faktu, że w wielu kręgach literatury wciąż jeszcze wówczas nie uważano za zajęcie odpowiednie dla kobiet. To niewątpliwie smutna refleksja płynąca z lektury książki dr Dylewskiej. Badaczka wskazuje też, że spod warstwy kiczu, jaki cechuje te utwory, wyziera niekiedy okrutna prawda o moralno-obyczajowych realiach, zdominowanych przez biedę, wyzysk i przemoc. Ten aspekt funkcjonował wszak na drugim planie, a same teksty – zachowawcze, konserwatywne i przepełnione bardzo prostym dydaktyzmem – stanowią dziś przede wszystkim „ciekawym dokument przedstawionej w uproszczony sposób moralności, stereotypów myślenia i norm postępowania wiejskiego czy też miejskiego proletariatu” (s. 90).

Osobne miejsce Agnieszka Dylewska poświęca twórczości pisarki, która nie kryła się ze swoją płcią – Berthy Clément. W jej schematycznych, moralizatorskich utworach, często łączących tematykę wojenną i miłosną, autorka opracowania odnajduje pewne niestereotypowe wątki, choćby przejście od hurrapatriotyzmu do krytyki wojny i jej następstw w życiu rodzinnym i domowym.

Szeroko omówione zostaje piśarstwo twórców spoza zielonogórsko-koźuchowskiej mikroprowincji, chętnie jednak drukowanych na łamach „Grünberger Hauskalender”. Konrad Urban osadzał akcję swoich opowiadań, przesiąkniętych romantycznym kultem przyrody, na otaczających jego rodziną Legnicę pustko-

wiach. Bohaterami czynił ludzi równie surowych jak otaczający ich krajobraz, wolnych od szkodliwego wpływu cywilizacji, uosabiających wzorce propagowane przez literaturę ojczyznianą. Znaczną popularnością cieszył się także dolnośląski pisarz Otto Franz Heinrich, którego opowiadania – dotyczące przede wszystkim jego górniczej „małej ojczyzny” – wzbogacały wiedzę czytelników kalendarza o świecie spoza ich własnej prowincji, odmiennym pod względem zarówno krajobrazowym, jak i obyczajowym.

Kolejny z „ojczyznianych” twórców, Franz Schröngamer-Heimdal, związany z regionem Lasu Bawarskiego, był jawnym antysemitą, propagatorem wywodzącej się z volkizmu ariozofii oraz zwolennikiem czystości „dobrej krwi” – jego wizja *Heimatu* w jakimś stopniu znalazła późniejsze odzwierciedlenie w ideologii nazistowskiej. W następnej kolejności autorka wymienia berlińczyków reprezentujących krańcowo odmienne światopoglądy. Erich L. Teha miał w swoim dorobku dydaktyczną historyjkę, w której wzorami do naśladowania dla niemieckiej młodzieży uczynił członków Hitlerjugend, natomiast Georg Waldemar Pijet był zdeklarowanym antyfaszystą, objętym zakazem druku. Podkreślając fakt, że mimo to redakcja kalendarza przyjęła jego utwory do publikacji (i to w momencie największej eskalacji reżimu), autorka przypuszcza, że mogło dojść do przeoczenia, ale dopuszcza też możliwość „celowej, a jednak zakamuflowanej manifestacji sprzeciwu przeciwko nadużyciom systemu” (s. 127). Jednocześnie dobitnie stwierdza, że o ile hitlerowska propaganda zaznaczyła swoją obecność w kalendarzowej publicystyce, to jednak rzadko dawała o sobie znać w tekstach literackich.

Przechodząc do omówienia twórczości literatów, których „małą ojczyzną” była zielonogórsko-kozuchowska mikroprowincja, Agnieszka Dylewska szczególnie wiele uwagi poświęca pisarstwu rozmiłowanego w rodzinnej ziemi Paula Petrasa. Jego rozległy dorobek obejmował nostalgiczne opowiadania, przywołujące wspomnienia z czasów szkolnych oraz własnej praktyki w zawodzie nauczyciela, opowieści gwarowe z akcją umieszczoną w Zielonej Górze oraz okolicznych miasteczkach i wsiach, łączące autentyzm obserwacji z liryzmem i humorem, a także literackie portrety zielonogórców o oryginalnych charakterach i barwnych osobowościach. Wspominając dzieciństwo i młodość w utworach o bardzo osobistym charakterze, pisarz odbywał nostalgiczną podróż w przeszłość (m.in. do rodzinnego Chynowa), a w opowiadaniu pt. *Gdzie się podział kalendarz?* w humorystyczny sposób składał swoisty hołd kalendarzom, które chętnie czytał i których zawartość sam współtworzył (m.in. właśnie „Grünberger Hauskalender”). Autorka wysuwa przypuszczenie, że w tekstach z okresu pierwszej wojny światowej Petras najprawdopodobniej pracował nad śmiercią ukochanego syna w bitwie pod Sommą. Przywołane zostają także późniejsze wysiłki nazistów, próbujących propagandowo wykorzystać popularność pisarza, choć wiadomo, że był on przyjacielem Żydów i Polaków.

Agnieszka Dylewska nie zapomina o innych ważnych twórcach, takich jak Anna Magdalene Bock, która w sposób pełen wrażliwości i humoru portretowała świat mikroprowincji z kobiecej perspektywy, oraz Wilhelm Gotthold Schulz,

który ukazywał nadodrzański mikroświat z punktu widzenia ekscentrycznych bohaterów na czele z wujkiem Robertem „Bourbakim” – niepokornym, zbuntowanym żartownisiem i wagabundą (również tutaj autorka opracowania wspomina o dość karkołomnych staraniach redakcji, by tę anarchizującą postać, stworzoną przez pisarza niechętnie nastawionego do nazizmu, wpisać w propagandową narrację). Z dużym uznaniem badaczka wyraża się o literackim dorobku pochodzącego z Zielonej Góry misjonarza Martina Jäckela, który – poddając krytyce hierarchię ustaloną przez białych „panów” – portretował kolonialną Afrykę z szacunkiem dla jej rdzennych mieszkańców, ukazanych w sposób wolny od rasistowskich stereotypów.

Bohaterami osobnego rozdziału są lokalni aktywiści, którzy tylko okazjonalnie i wyłącznie na potrzeby kalendarza podejmowali się tworzenia utworów beletrystycznych, nierzadko zaskakujących humorem i wnikliwością obserwacji obyczajowych. Analizując miejscową twórczość dialektalną, autorka obok oryginalnych opowiadań ludowych przywołuje także gwarowo stylizowane teksty, pisane przez wykształconych mieszkańców miast.

Z lektury monografii wynika, że największą popularnością wśród czytelników „Grünberger Hauskalender” cieszyły się wiersze, których opublikowano tam ponad 300. Oprócz poezji dialektalnej, liryki przyrody i liryki opisowo-refleksyjnej o różnorodnej tematyce osobne miejsce poświęcone zostaje poezji ojczyznianej, w której winna latorośl i Las Odrzański funkcjonowały jako główne eksponenty poetyckiego obrazu zielonogórsko-kozuchowskiej mikroprowincji. Jak zauważa dr Dylewska, słowo *Heimat* pojawiało się w tytułach lub treści niemal każdego spośród wierszy apelujących do lokalnego patriotyzmu (jako przykład zostaje przywołany wiersz Emmy Schwiedrzyk *Freystädter Heimatlied*). Ten patriotyzm przejawiał się także m.in. w poetyckiej obronie miejscowego wina przed deprecjonującymi opiniami. Badaczka pochyla się także nad liryką polityczną, która z czasem wpisała się w faszystowską literaturę spod znaku „krwi i ziemi” (*Blut-und-Boden-Literatur*). Zwraca uwagę na fakt, że fanatycznymi piewcami Hitlera stawali się niekiedy również twórcy wrażliwi i utalentowani, jak Lotte Jaekel, która już wcześniej współpracowała z kalendarzem nie tylko jako poetka, ale także ilustratorka.

W zajmujący sposób Agnieszka Dylewska omawia teksty literackie, w których znalazły swoje odbicie lokalne wierzenia i tradycje ludowe – w szczególności miejscowe baśnie i podania, zbierane i w różnej formie spisane przez miłośników folkloru (zarówno w postaci oryginalnej, jak i przetworzonej poprzez zastąpienie miejscowego dialektu językiem literackim). Ich bohaterami były oczywiście nie tylko istoty ludzkie, ale także postacie wywodzące się z kręgu demonologii ludowej: koboldy, karły, zmary i czarownice. Powstawały też fantastyczne opowiadania swobodnie wykorzystujące (często na zasadzie adaptacji) elementy i motywy ludowe, pisane m.in. przez Hedwig hrabinę von Schack i wspomnianego Paula Petrasa.

Z przeprowadzonych przez autorkę badań wynika, że w kalendarzu nie zabrakło miejsca także dla literatury scenicznej i radiowej, choć w tym przypadku miała ona znaczenie raczej marginalne.

Swoją książkę Agnieszka Dylewska uzupełniła obszerną bibliografią, indeksem osobowym, a także wybranymi okładkami, winietami i stronami „Grünberger Hauskalender” oraz spisami treści wszystkich wydań kalendarza w języku niemieckim i tłumaczeniu na język polski. Zwłaszcza ten ostatni aneks bez wątpienia ułatwi zainteresowanym czytelnikom poruszanie się po zawartości almanachu. Główna treść książki, ujawniająca ogromną wiedzę z zakresu dolnośląskiej literatury regionalnej, stanowi prawdziwą kopalnię informacji na temat kalendarza, który sam w sobie jest cennym materiałem źródłowym. Monografia autorstwa Agnieszki Dylewskiej uświadamia nam, jak bardzo cennym.

Noty o autorach

Przemysław Bartkowiak

Doktor nauk humanistycznych, historyk, od 2006 roku pracownik Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze; w latach 2012-2023 kierownik Działu Informacji Regionalnej i Bibliograficznej, a od 1 marca 2023 roku pierwszy zastępca dyrektora WiMBP. Koordynator m.in. projektów finansowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Kultura Cyfrowa 2016, 2018, 2020, 2021, 2022”, dotyczących digitalizacji „Gazety Zielonogórskiej” i „Gazety Lubuskiej” za lata 1950-2000 oraz starodruków, rękopisów, w tym silesiadców, poloniców ze zbiorów WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze oraz manuskryptów, starodruków, poloniców ze zbiorów Zielonogórsko-Gorzowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Paradyżu. Członek zespołu redakcyjnego recenzowanego czasopisma popularnonaukowego „Ziemia Lubuska”, wydawanego przez Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze, oraz recenzent czasopisma punktownego „In Gremio. Studia nad Historią, Kulturą i Polityką”, wydawanego przez Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego. Członek Wydziałowej Rady Programowej kierunku filologia polska UZ oraz Wydziałowej Rady Programowej kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna UZ. Naukowo zajmuje się historią najnowszej Polski, głównie dziejami harcerstwa oraz historią regionalną Środkowego Nadodrza po 1945 roku. Autor dwóch monografii oraz współredaktor 14 innych opracowań książkowych z zakresu historii Środkowego Nadodrza i Zielonej Góry oraz bibliotekoznawstwa i prasoznawstwa, a także 50 artykułów naukowych i 16 popularnonaukowych opublikowanych w różnych wydawnictwach naukowych i popularnonaukowych.

Andrzej Buck

Doktor nauk humanistycznych. Pracował w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Zielonej Górze, Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Wrocławskiego, w Zakładzie Animacji Kultury Uniwersytetu Zielonogórskiego. Dyrektor Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze (starszy kustosz dyplomowany). Członek Komisji Prasoznawczej PAN. Oddział w Krakowie, Rady Programowej Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP w Warszawie, Zespołu ds. kształcenia bibliotekarzy Krajowej Rady Bibliotecznej, Lubuskiego Towarzystwa Naukowego. Redaktor pism studenckich, warszawskiego miesięcznika literacko-naukowego „Nowe Książki”, Zeszytów Literackich „Integracje”, dziennika „Gazeta Nowa” i innych. W latach 1993-2007 związany z Lubuskim Teatrem w Zielonej Górze. Autor książek, w tym m.in.: *Z dziejów ruchu studenckiego w Zielonej Górze 1971-1981* (1982), *Lubuski Teatr w latach 1972-2003. Dokumentacja* (2003), *Teatr w mieście bez teatru* (2008), *Teatr Drewniana Kurtyna Żarskiego Domu Kul-*

tury (1978-2008) (2008), *Antologia lubuskiego dramatu* (2013, 2022), *Czasopisma literackie młodych i dla młodych po roku 1945* (2019), *Nowe technologie i nowe przestrzenie – dlaczego warto modernizować biblioteki?* (2018), *Miejsce spotkań. Biblioteki jako przestrzeń społeczna* (2019), *Wiedza, gust, kompetencje. Kultura literacka, teatralna, czytelnicza i cyfrowa we współczesnej bibliotece (na przykładzie województwa lubuskiego)* (2020), *Teatr małej ojczyzny. Szkice do dziejów Lubuskiego Teatru (1951-2010)* (2021). Współredaktor „Almanachów Teatralnych” oraz „Zeszytów Teatralnych Lubuskiego Teatru”, kilkuset programów teatralnych. Redaktor naczelny kwartalnika „Pro Libris”, rocznika „Zielonogórskie Studia Bibliotekoznawcze” i półrocznika „Bibliotekarz Lubuski”.

Marzena Cioch-Ciućmańska

Przez 19 lat pracowała w szkolnictwie, gdzie uzyskała solidne podstawy w zakresie organizacji i zarządzania, które teraz z powodzeniem wykorzystuje w zarządzaniu biblioteką. Od 2022 roku dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szprotawie. Lubi kontakt z ludźmi, a szczególnie z dziećmi i młodzieżą. Podejmuje nowe działania i realizuje kolejne cele. Jako dyrektor dba o efektywną pracę zespołu i rozwój oferty kulturalnej placówki. Dokłada starań, aby biblioteka była miejscem otwartym i przyjaznym dla wszystkich. W 2024 roku została wyróżniona Dyplomem Marszałka Województwa Lubuskiego.

Izabela Drapała

Pracuje w Dziale Instrukcyjno-Metodycznym w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu. Jest koordynatorką wojewódzką programu DKK, członkinią zespołu ds. badania efektywności bibliotek AFB SBP.

Katarzyna Holyst

Przez wiele lat związana z Biblioteką Publiczną i Centrum Kultury w Trzciance, gdzie kierowała Centrum Kultury. Od 2021 roku zarządza Biblioteką Publiczną w Drezdenku. Menedżerka i animatorka kultury, autorka książki o wielkopolskim poecie *Byłem cichszy od świata – wspomnienia o A. Sulima-Surynie*, którego twórczość i postać promuje od 20 lat. Zdobywa środki dla Stowarzyszenia Miłośników Muzyki Kameralnej i Organowej „Sauerianum” na organizację Letnich Spotkań Kameralnych. Reportażystka TVP3 Poznań. Stypendystka Marszałka Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie kultury, odznaczona odznaką honorową „Za Zasługi dla Województwa Wielkopolskiego” oraz odznaką honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”.

Jerzy Jarowiecki

Prof. zw. dr hab. Emerytowany profesor Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, literaturoznawca XIX-XX wieku, bibliolog, historyk prasy. Był kierownikiem katedry, a następnie dyrektorem Instytutu Bibliotekoznawstwa UP (1978-2002), prorektorem (1987-1989) AP w Krakowie,

dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Szczecińskiego (1985-1990), kierownikiem Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu (2003-2010), kierownikiem Katedry Dziennikarstwa i prorektorem Małopolskiej Wyższej Szkoły im. Józefa Dietla w Krakowie (2010-2012). Aktualnie prof. zwyczajny w Wyższej Szkole Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu. Autor ponad 350 publikacji, w tym 20 książek (główne obszary badań: prasa dziecięca i młodzieżowa, prasa polska 1918-1939, prasa konspiracyjna w Polsce 1939-1945, szczególnie lwowska i krakowska, prasa lokalna w Polsce 1945-2005). Wieloletni przewodniczący Komisji Prasoznawczej PAN, Oddziału w Krakowie, redaktor naczelny „Rocznika Historii Prasy Polskiej”.

Katarzyna Jarzyńska

Jest pracownikiem Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTF, doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w dyscyplinie nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Kamila Kamińska

Bibliotekarka. Absolwentka filologii germańskiej na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Kierownik Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy we Wschowie.

Marcin Karwowski

Doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie bibliologii i informatologii; trener (m.in. FRISI, SBP), coach, doradca zawodowy. Prezes Stowarzyszenia POZYTYWNI i dyrektor Biblioteki Publicznej w Kokoszkowach.

Dawid Kotlarek

Doktor nauk humanistycznych. Bibliotekarz, historyk i regionalista. Autor i współautor publikacji poświęconych dziejom książki i bibliotek na Środkowym Nadodrzu oraz nowym trendom w bibliotekach. Przez wiele lat pracował w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze. Obecnie dyrektor Biblioteki Publicznej w Świebodzinie.

Agnieszka Langner-Kosmaty

Absolwentka filologii polskiej oraz studiów podyplomowych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W latach 2008-2010 pracowała w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Koninie. Od 2015 roku bibliotekarz krośnieńskiej biblioteki publicznej, od 2017 roku dyrektor Mediateki – Biblioteki Publicznej w Krośnie Odrzańskim. W 2022 roku uhonorowana Dyplomem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W 2024 roku otrzymała Odznakę Honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”. Publikuje w czasopiśmie branżowym „Bibliotekarz Lubuski”.

Kamilla Marchewska

Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Zaborze. Polonistka, miłośniczka zdobywania i popularyzowania wiedzy, animatorka inicjująca życie kulturalne w gminie. Autorka publikacji dotyczących modernizacji bibliotek. Pasjonatka zagadnień futurystycznych i detektywistycznych w kulturze. Motorem jej działania jest nieustanny rozwój i reagowanie na wyzwania. W 2024 roku otrzymała Odznakę Honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”.

Sylwia Markiewicz

Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Zwierzynie. Absolwentka Kolegium Języków Obcych na Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunku informacja naukowa i bibliotekoznawstwo. Posiada dyplom menedżera kultury. Nieustannie podnosi kwalifikacje, brała udział w I rundzie PRB, szkoleniach „Do*cić bibliotekę. Jak skutecznie prowadzić rzecznicztwo”, „Kieruj w dobrym stylu” i wielu innych. Ze zwierzyncką biblioteką związana od 2006 roku. Kładzie nacisk na poprawę wizerunku instytucji, organizując pracę z dużą dbałością zarówno o bibliotekę główną, jak i filię w Górkach Noteczek. Rozpoczęła proces komputeryzacji bibliotek w programie MAK+. Założyła i współtworzy stronę internetową oraz profile społecznościowe GBP w Zwierzynie. Pozyskuje i inspirowa innych do sięgania po środki zewnętrzne nie tylko na budowę swoich placówek, ale również na działalność kulturalno-edukacyjną. Dzięki zaangażowaniu kadry i przychylności władz gminy Zwierzyn wybudowała dwie biblioteki. Wyszukuje nowinki cyfrowe, szkolenia, innowacje, zachęca koleżanki bibliotekarki do podnoszenia kwalifikacji. Rozwija działalność kulturalną promującą książki i czytelnictwo, integrując przy tym środowisko lokalne gminy Zwierzyn. Od 2009 roku jest aktywnym członkiem SBP. W 2014 roku otrzymała odznakę „Zasłużony dla Kultury Polskiej”. W 2017 roku została Lubuskim Bibliotekarzem Roku.

Magdalena Mrugowska

Pracuje w Dziale Instrukcyjno-Metodycznym Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy, koordynatorka merytoryczna AFB dla bibliotek publicznych, członkini zespołu ds. badania efektywności bibliotek AFB SBP.

Magdalena Paul

Doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie bibliologii i informatologii, adiunkt na Wydziale Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Krystyna Pawłowska

Absolwentka bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze. Pracuje w Bibliotece Publicznej w Międzyrzeczu od 1981 roku. Od 1995 roku pełni funkcję kierownika. Inicjatorka i realizator-

ka atrakcyjnych projektów międzypokoleniowych oraz ważnych bibliotecznych inicjatyw. Aktywna uczestniczka branżowych szkoleń i wydarzeń okolicznościowych. Uhonorowana tytułem Lubuski Bibliotekarz Roku 2021.

Piotr Prusinowski

Doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo. Absolwent filologii polskiej w zakresie filmoznawstwa, telewizji i kultury medialnej na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz literaturoznawstwa na Uniwersytecie Zielonogórskim. W 2008 roku otrzymał wyróżnienie w Konkursie dla Młodych Krytyków Filmowych im. Krzysztofa Mętraka. Swoje artykuły publikował na łamach „Images” (UAM), „Biuletynu Edukacji Medialnej” (KUL), „Filologii Polskiej” (UZ), „Forum Poetyki” (UAM), „Litteraria Copernicana” (UMK) i „Pro Libris” (WiMBP im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze) oraz w monografiach i wydawnictwach ciągłych: *Kultura w świecie luster. Jeszcze o niepowtarzalności i multiplikacjach w sztuce XX i XXI w.* (UMCS); „Badania nad Językiem i Kulturą”, t. 3: *Brudne, odrażające, niechciane w kulturze* (UAM); „Scripta Humana”, t. 9: *Kryminal. Okna na świat* i t. 13: *Ze srebrnego ekranu na papier. Ślady sztuki filmowej w literaturze* (UZ), „Prace Aksjologiczne. Język – literatura – kultura – media”, t. 3: *Dobro – Prawda – Piękno* (UZ). W latach 2021-2024 zatrudniony na stanowisku sekretarza literackiego i konsultanta programowego w Dziale Literackim Lubuskiego Teatru w Zielonej Górze. Od 2024 roku pracuje na stanowisku ds. naukowych w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze.

Renata Rokicka

Jest pracownikiem Połączonych Bibliotek WFiS UW, IFiS PAN i PTF; doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego w dyscyplinie nauk o komunikacji społecznej i mediach.

Katarzyna Smycz

Promotorka czytelnictwa w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kostrzynie nad Odrą. Zatrudniona od 2010 roku. Absolwentka Uniwersytetu Szczecińskiego (zarządzanie zasobami ludzkimi, studia podyplomowe w zakresie bibliotekoznawstwa z informacją naukową). Doskonale rozpoznaje zainteresowania i oczekiwania czytelników.

Irena Spodzieja

Pracuje w Bibliotece Publicznej im. Wiesława Sautera od 45 lat. Zajmuje stanowisko starszego bibliotekarza. Ukończyła Pomaturalne Studium Zawodowe Zawoczne z tytułem zawodowym bibliotekarz. Za zasługi w tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury została wyróżniona odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” oraz „Medalem Złotym za Długoletnią Służbę”.

Joanna Tarabula

Dyrektor MBP w Kostrzynie nad Odrą od 2019 roku. Absolwentka Uniwersytetu Zielonogórskiego (kierunek: historia) oraz studiów I stopnia na Akademii Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wlkp. (kierunek: pedagogika opiekuńczo-wychowawcza). Ukończyła studia podyplomowe w zakresie bibliotekoznawstwa. Wyznaje dewizę, że biblioteka to przestrzeń dla wszystkich, bez względu na wiek i zainteresowania, dlatego organizuje różnorodne warsztaty, spotkania, wykłady.

Władysław Wróblewski

Rocznik 1962; autor bajek, bibliotekarz, pasjonat literatury i muzealnictwa. Absolwent animacji społeczno-kulturalnej zielonogórskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej i podyplomowych studiów bibliotekoznawczych na Uniwersytecie Szczecińskim. Od 2006 roku dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Witnicy. Autor książek dla dzieci: *Zaczarowana fontanna*; *Tola i Tolek poznają elektryczność*; *Bajki Środka Świata*; *Dino – kolorowanki z wierszykami*; *Rymowane ZOO: wiersze z kolorowankami – 1*; *Rymowane ZOO: wiersze z kolorowankami – 2*; *Leśne malowanki-wierszowanki*. Napisał sześć zbiorów opowiadań o myszy Matyldzie, opublikowanych w formie audiobooków, które są dostępne w serwisach GOcast i Spotify. Współpracuje z czasopismem dla młodzieży „Nasza Biebrza”. Autor dwóch bajkowych wkładek do regionalnego wydania „Gazety Wyborczej”. Publikuje w czasopismach (m.in. w miesięczniku „Mój Pies”), zbiorach i antologiach. Napisał wierszyki logopedyczne zamieszczone w broszurze logopedycznej *Rydzę w Rydze* Beaty Skrzypczak. Opublikował ponadto: *Klucz do Środka Świata*, *Śpiewajmy, nikt nie woła* (współautor); *Pionier – życie i działalność Adama Dekarczyka (1905-1971)*, „Zeszyty Witnickie” 2016, nr 2. Zredagował wspomnienia Jerzego Fularskiego *Według gwiazd na wschód – moja ucieczka z oflagu i inne wojenne przeżycia*.